

*Augusta
1977*

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVI, Nr. 7 — 9 - IULIE — SEPTEMBRIE 1977

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVI Nr. 7—9
IULIE-SEPTEMBRIE
1977

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

I U S T I N

**Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române**

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM

**Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos**

P. S. Dr. ANTIM

Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL

**Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor**

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU

Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU

Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

	<u>Pag.</u>
REDACȚIA, <i>La a XXXIII-a aniversare a eliberării Patriei noastre dragi</i>	601
ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE	
Diac. GH. BOGDAPROSTE, <i>La Duminica a II-a după Rusalii</i>	606
Pr. lector LEON ARION, <i>La Duminica a III-a după Rusalii</i>	610
Pr. prof. IOAN IONESCU, <i>La Nașterea St. Ioan Botezătorul</i>	614
Arhid. PETRE ZANFIRA, <i>La St. Apostoli Petru și Pavel</i>	617
Diac. prof. MARIN VELEA, <i>La Duminica a VI-a după Rusalii</i>	620
Pr. dr. GH. PASCHIA, <i>La Duminica a XIV-a după Rusalii</i>	623
Pr. prof. NICOLĂE NEAGA, <i>Aspectul pastoral al psalmului 50</i>	625
PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA	
REDACȚIA, <i>Acțiuni în slujba păcii</i>	630
Diac. prof. O. BUCEVSCHI și GH. BOGDAPROSTE, <i>Știri ecumenice</i>	634
PAGINI ALESE DIN SFINȚII PĂRINȚI	
Sfântul Ioan Gură de Aur, <i>Omilia I la David și Saul</i> , traducere de Pr. prof. DUMITRU FECIORU	641
Sfântul Vasile cel Mare, <i>Cuvînt despre mulțumire</i> , traducere de Pr. conf. CONSTANTIN CORNIȚESCU	651
Sfântul Ioan Scărarul, <i>Smerita cugetare</i> , prezentare de Arhim. PAULIN LECCA	657
ANIVERSĂRI	
Pr. prof. MIRCEA NIȘCOVEANU, <i>Jertfa de veacuri a poporului român pentru dobîndirea independenței naționale și a cîștigării drepturilor lui legitime</i>	660
Pr. ION SPIRU, 1877—1878, <i>Biserica, se roagă pentru victorie</i>	664
AL. A. BOTEZ, <i>Un ierarh la Mausoleul eroilor de la Grivița</i>	667
Pr. GABRIEL COCORA, <i>Funeraliile unui erou de la Plevna, Monahul Gherasim Cosma din M-rea Ciolanu</i>	672
I. D. LĂUDAT, <i>Un semicentenar semnificativ: Vasile Pîrvan sau cultul muncii</i>	681
ARTICOLE ȘI STUDII	
Prof. dr. IORGU IVAN, <i>Noi propuneri pentru ușurarea încheierii căsătoriilor mixte între Anglicani și Romano-catolici</i>	690
Pr. doctorand UNGUREANU VASILE, <i>Dispozițiuni canonice ortodoxe referitoare la săvîrșitorul și locul săvîrșirii tainei St. Botez</i>	695
Doctorand SEMEN PETRE <i>Poezia religioasă în Vechiul Testament</i>	700

DOCUMENTARE

PAVEL CHIHAIA, <i>Lupta de independență a lui Basarab I oglindită în miniaturile din «Chronicon Pictum»</i>	711
Doctorand VIRGIL IONESCU, <i>Incercări bizantine de unire a bisericilor sub paleologi până la Sinodul din Florența</i>	717
Pr. I. IONESCU, <i>Figuri de preoți ortodocși participanți la marea Răscoală țărănească din 1907</i>	730
Pr. GHEORGHE DRĂGULIN, <i>Studiu istorico-bisericesc despre parohia, Ceauș Radu din București</i>	742

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

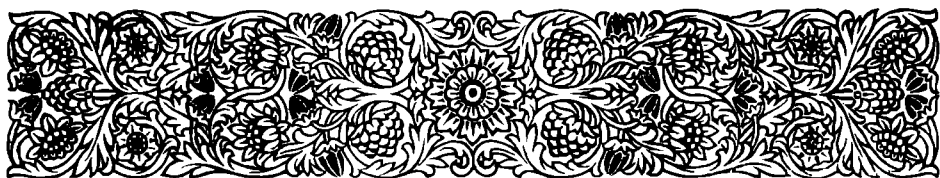
REDACȚIA, <i>Cea de a II-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	759
ASISTENT, <i>Biserica din parohia Poiana-Teleorman</i>	763
ASISTENT, <i>Tirnosirea Bisericii «Sfânta Treime» din parohia Ciupelnița, liliata Trestieni, jud. Prahova</i>	764
ASISTENT, <i>Restințirea Bisericii Sf. Ecaterina din orașul Ploiești</i>	766
Pr. CORNEL RĂDULESCU, † <i>Preoții sachelari Ion I. Ștefănescu și Lucian Ștefănescu</i>	768
Pr. MIRON MIHUȚ, † <i>Preotul Ion Ionescu-Amza</i>	770

RECENZII

Diac. PETRU I. DAVID, <i>Premise ale dialogului anglicano-ortodox, aspectul Revelației divine</i> , teză de doctorat, București, 1976, de Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN	772
CORINA NICOLESCU, <i>Icoane vechi bisericesti</i> , Editura Meridiane, București 1976, de Pr. HORIA CONSTANTINESCU	775
PETRE BRÎNCUȘI, <i>Gheorghe Breazul și Istoria nescrisă a muzicii românești</i> , Editura Muzicală, București, 1976, 455 p., de Diac. prof. MARIN VELEA	777
Diac. prof. O. BUCEVSCHI și prof. STELIAN MARINESCU, <i>Note bibliografice</i>	783

ANEXA

Prof. CHIRIL POPESCU, <i>Slujba Sfântului Cuvios Dimitrie Basarabov</i>	I—XXV
---	-------

LA A XXXIII-A ANIVERSARE A ELIBERĂRII PATRIEI NOASTRE DRAGI

Ziua de 23 August, marea noastră sărbătoare națională care a devenit de-a lungul anilor simbolul veșnic viu al momentului de răscruce din istoria patriei, a deschis, odată pentru totdeauna, un drum nou de biruințe și de afirmare plenară a voinței de libertate și independență, de prosperitate și progres, în toate domeniile de activitate, ale poporului român.

Ca în fiecare an, și anul acesta, ziua de 23 August, a prilejuit o largă și entuziastă manifestare, a unității de voință și acțiune a întregului popor român, demonstrând cu prisosință faptul că trăim într-o patrie în continuă înflorire, independentă, prosperă, ceea ce ne îndreptățește să fim mândri și fericiți că sîntem contemporanii celei mai strălucite epoci din istoria României.

Toate acestea s-au reflectat deplin în atmosfera vibrantelor demonstrații ale tuturor locuitorilor țării ce s-au desfășurat în toate orașele și satele noastre. Și aceasta, pentru că ziua de 23 August nu este numai marea sărbătoare națională înscrisă în istoria poporului român, ci este sărbătoarea Istoriei însăși, sărbătoare pregătită de moșii și strămoșii noștri, statornică de generația anului 1944, îmbogățită și înfrumusețată de toți fiii țării noastre de-a lungul anilor.

Ziua de 23 August a anului 1944 cuprinde în sine cîte ceva din fiecare eveniment al istoriei noastre, din strădaniile pentru libertate și independență consemnate de istorie. Dar nu numai atât. Spre deosebire de toate celelalte evenimente istorice ale neamului nostru, care nu au avut întotdeauna sorți de izbîndă, victoria repurtată la 23 August a dovedit că poporul nostru ajunsese nu numai la o conștiință de sine, ci și la condițiile obiective absolut necesare pentru dobîndirea eliberării sale definitive.

De aceea, serbînd cu entuziasm această mare sărbătoare, poporul nostru a cinstit și va cinsti mereu memoria luptătorilor înaintași pentru libertatea și independența patriei, pe parcursul multor veacuri de restriște, precum și eroismul participanților la marea epopee națională a insurecției armate, antifasciste și antiimperialiste din august 1944, care a schimbat fundamental soarta țării, ctîtorînd această epocă nouă în care trăim cu adevărat liberi și independenți.

Spre bucuria și mulțumirea tuturor celor care ne-am născut pe aceste binecuvîntate meleaguri strămoșești, sărbătorirea lui 23 August în acest an se împletește organic cu alte aniversări glorioase din istoria neamului românesc și anume : Centenarul independenței, 60 de ani de la marea victorie a armatei române la Mărășești, Mărăști și Oituz împotriva cotropitorilor străini și 30 de ani de la proclamarea Republicii. Toate aceste evenimente pline de semnificație și cu adevărat emoționante pentru toți fiii neamului nostru; au marcat cu prisosință voința din totdeauna a poporului român de a trăi liber, într-o țară independentă și suverană și de a-și făuri de sine stătător destinele și viitorul său luminos și fericit.

Sub semnul acestor istorice aniversări, în ziua de 23 August, întregul nostru popor a manifestat cu căldură, slăvind succesele obținute, precum și cele ce vor veni din aurul holdelor, din căldura furnalelor, din atelierele de creație și din tot ceea ce este menit să dea neamului românesc, pacea și bucuria muncii, bunăstarea și progresul, prosperitatea și fericirea. Și toate acestea pentru că împlinirea firească a eliberării, vasta operă de așezare pe temelii noi a societății și civilizației românești, pe temelii socialiste, este realizată de întreaga obște românească : muncitori, țărani, intelectuali și alte categorii sociale, în jurul Conducerii noastre de stat în frunte cu cel mai iubit fiu al poporului nostru, Nicolae Ceaușescu, președintele României.

Bilanțul realizărilor mărețe înfăptuite de țara noastră de-a lungul celor 33 de ani de la Eliberare este foarte bogat și variat atât pe plan intern cât și extern.

După cum se știe, în anul 1976 și în primele luni ale acestui an, datorită hărniciei și abnegației tuturor locuitorilor acestei țări, — cu toate greutățile provocate de cutremurul din 4 martie —, industria a obținut o depășire a producției planificate de peste 20 miliarde lei. În agricultură s-au realizat recolte bogate, anul 1976 înregistrînd, în această direcție, un record istoric. Minunate succese s-au înregistrat în construcții, transporturi, comerț, în toate ramurile economiei naționale, precum și în știință, în învățămînt și cultură, în întreaga viață socială.

Astfel s-a îndeplinit cu succes planul de producție în primul an și jumătate al cincinalului, obținîndu-se creșterea venitului național și adoptîndu-se, în același timp, un amplu program de sporire suplimentară a nivelului de trai, care asigură creșterea retribuției reale pînă în anul 1980 cu 30% față de circa 18—20% cît se prevedea în hotărîrile Conducerii Statului nostru și sporirea cu 30% a veniturilor țărănimii.

O importanță deosebită pentru ridicarea bunăstării generale o are și noua lege privind majorarea pensiilor în medie cu 23%, începînd cu sporul de 40% pentru pensiile mici, precum și amplul program de construcție de locuințe, care se va materializa în cursul actualului plan cincinal prin darea în folosință a peste un milion de apartamente, adică echivalentul aproximativ al numărului de apartamente construite în decurs de 25 de ani, între 1950—1975.

Mîndru de realizările obținute pe plan intern, poporul nostru a salutat cu prilejul sărbătoririi lui 23 August, prestigiul și vitalitatea politicii noastre exerne, realiste, principiale și consecvente, pusă în slujba cooperării largi între țări și popoare, a progresului și a păcii în lume.

Toate acestea sînt legate indisolubil de activitatea neobosită a președintelui Republicii, Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a vieții internaționale, căruia îi revine rolul hotărîtor în elaborarea și înfăptuirea acestei politici.

Este de ajuns să amintim că, din 1965 și pînă în prezent, președintele României, Nicolae Ceaușescu, s-a întîlnit cu șefi de state și guverne din 99 de țări ale lumii, a purtat convorbiri cu peste 3.000 de conducători, delegați sau reprezentanți ai diferitelor partide și organizații politice, membri ai guvernelor, personalități ale vieții politice, economice, științifice și culturale.

România socialistă întreține în prezent relații diplomatice și consulare cu 129 de state și relații economice cu peste 140 de state; țara noastră face parte din circa 80 de organizații internaționale guvernamentale și participă la activitatea a peste 600 de organizații neguvernamentale. În cei 33 de ani de după Eliberare, România a încheiat sau a devenit parte la un număr de peste 5.000 de tratate, acorduri, convenții și alte înțelegeri cu caracter bilateral sau multilateral. Sînt cifre și date care vorbesc de la sine și care demonstrează, cu prisosință, că țara noastră este permanent un factor activ în intensificarea relațiilor de cooperare cu toate țările lumii, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza respectării principiilor independenței și suveranității naționale, a egalității în drepturi, a avantajului reciproc, a neamestecului în treburile interne și a soluționării conflictelor dintre state pe calea tratativelor fără recurgerea la forță sau amenințarea cu forța etc.

Acordînd o deosebită importanță securității și cooperării pe continentul european, transpunerii în viață a principiilor și obiectivelor politice înscrise în actul final de la Helsinki, România își aduce, totodată, contribuția sa permanentă la edificarea unui climat de destindere, încredere și bunăînțelegere în întreaga lume, climat favorabil unei largi colaborări internaționale care să asigure, pe temeiul unor principii de profundă echitate și justiție, lichidarea subdezvoltării, eliminarea decalajelor, progresul economic și social, pacea și cooperarea pe toate continentele. Și toate acestea pentru că — așa cum sublinia președintele țării noastre, Nicolae Ceaușescu — «în viața lumii de azi, afirmarea tot mai puternică a voinței și hotărîrii popoarelor de a pune pentru totdeauna capăt politicii imperialiste de dominație și asuprire, de forță și dictat, de a se dezvolta libere, deplin stăpîne pe soarta și bogățiile lor naționale, de a promova o politică nouă, de egalitate și respect între națiuni, de colaborare multilaterală, într-un climat de încredere și securitate, constituie cel mai important factor menit să aducă un aport major la edificarea unei lumi a înțelegerii, păcii, colaborării și prieteniei dintre oameni și popoare».

Reflectînd prețuirea României socialiste pe toate meridianele globului, sărbătorirea lui 23 August peste hotare a constituit un deosebit prilej pentru a aprecia marea stimă și prestigiul de care se bucură țara noastră, exprimate prin numeroase telegrame de felicitare adresate președintelui țării, Nicolae Ceaușescu, de către șefi de state, guverne sau partide politice de pe toate continentele, precum și prin ample manifestații dedicate aniversării noastre naționale, ce au avut loc în diferite țări ale lumii.

Prilej de puternică manifestare a unității de voință și acțiune a întregului popor în jurul Conducerii noastre de stat, în frunte cu Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele țării, cea de a XXXIII-a aniversare a eliberării noastre naționale — 23 August — a fost sărbătorită de poporul român cu sentimentul plinar al mîndriei patriotice pentru marile îndepliniri ce au înnoit din temelii țara, cu entuziasmul stimulat de viitorul luminos pe care-l făurește, prin muncă cinstită și adevărată dăruire, cu devotament și elan nestăviluit, pentru o viață mai bună, mai frumoasă și mai prosperă, dînd astfel expresie aspirațiilor și idealurilor lui în concertul tuturor popoarelor iubitoare de pace, cooperare, dezvoltare și progres.

Biserica Ortodoxă Română trăiește din plin bucuria și măreția acestui popas istoric aniversar din viața poporului nostru. Cum se știe, din vremea în care pe pămîntul strămoșilor noștri daco-romani se zămislea ființa noastră românească, firul istoriei Bisericii s-a împletit cu firul istoriei patriei. Biserica noastră ortodoxă a urmărit, fără încetare, atît păstrarea dreptei credințe, cît și slujirea aspirațiilor și năzuințelor întregii obști românești. În acest scop ea a desfășurat permanent o remarcabilă activitate și în slujba poporului, împărțind deopotrivă cu el, și durerile zilelor de vitregie și bucuria zilelor frumoase.

În condițiile vitrege ale istoriei, Biserica Ortodoxă Română a păstrat și cultivat în sufletul poporului nostru prin predică, prin cartea bisericească tipărită în limba română, prin liturgia în românește, conștiința romanității și unității lui etnice pe întinsul acestui pămînt românesc, dincolo de granițele vremelnice ale celor trei țări române.

Așa cum sublinia Prea Fericitul Părinte Iustin cu ocazia alegerii și întronizării Prea Fericirii Sale ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Biserica noastră, prin prezența ei permanentă în viața tuturor țărilor românești, a contribuit la păstrarea libertății, independenței și suveranității patriei, prin îmbrățișarea cu căldură și hotărîre a marilor idealuri ale poporului, în vremuri de grea cumpănă pentru țară...». Astfel independența patriei a adus autocefalia Bisericii noastre Ortodoxe, iar mai tîrziu, desăvîrșirea statului național unitar român (1 dec. 1918), avea să aducă în 1925 înființarea Patriarhiei Române. Apoi, reîntregirea bisericească din Transilvania, în anul 1948, a putut fi înfăptuită numai prin exprimarea liberă, a voinței clerului și credincioșilor de a se întoarce la sînul Bisericii strămoșești numai în etapa de viață nouă, liberă, inde-

pendentă și suverană, pe care poporul nostru și-a întocmit-o după încheierea războiului de eliberare a patriei.

Biserica noastră Ortodoxă a avut un rol în viața poporului nostru ; sprijinul ei i-a fost permanent, deplin și rodnic. Dar, la rîndul ei, Biserica s-a bucurat de ocrotirea statului și a beneficiat de înfăptuirile lui pentru a-și putea îndeplini misiunea ei religioasă.

Integrarea Bisericii noastre în noile realități sociale de după 23 August 1944 a fost firească și în spiritul învățaturii și lucrării ei în lume, de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor. «Bucurîndu-se de libertate deplină pentru organizarea și funcționarea ei, de largă înțelegere și de sprijin din partea Statului, Biserica Ortodoxă Română — ca de altfel și toate celelalte culte religioase din țară — își îndeplinește misiunea ei religioasă în rîndurile credincioșilor ei, sprijinind în același timp construirea vieții celei noi de care, de altfel, beneficiază și fiii ei sufletești».

Pe linia slujirii de veacuri a poporului, Biserica Ortodoxă Română și-a adus și-și va aduce mereu contribuția ei, la eforturile constructive ale poporului nostru.

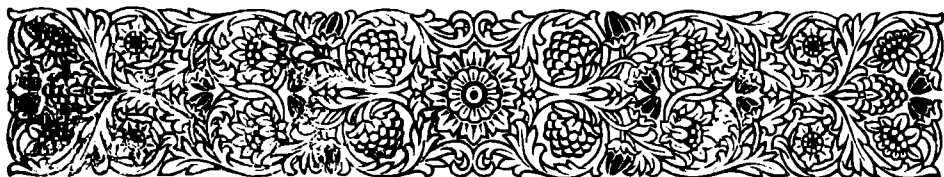
Același lucru îl face Biserica noastră și pe plan extern prin multilaterală activitate ecumenică ce o desfășoară în cadrul tuturor organizațiilor creștine sau religioase din lume.

Promovînd și susținînd ecumenismul local cu celelalte culte din țara noastră și participînd ca membră în Frontul Unității Socialiste, organism larg reprezentativ, de unitate și acțiune spre binele și fericirea poporului nostru, de pe poziția și cu mijloacele ei, Biserica Ortodoxă Română își dă sprijinul ei neobosit la întărirea și adîncirea unității spirituale a neamului nostru strămoșesc, la înfrățirea dintre români și naționalitățile conlocuitoare și la propășirea întregii noastre națiuni.

Trăim din nou momentul mării sărbători. Cu sentimentul adînc, răscolitor, că acel august de acum treizeci și trei de ani a deschis țării un nou capitol de istorie, că, an de an, de atunci încoace, țara urcă, mîndră și demnă, treptele mereu mai înalte ale noii civilizații, materiale și spirituale pe care i-o creează orînduirea socialistă, ne angajăm și noi toți, clerici și credincioși, să sprijinim și pe viitor realizările mărețe ale poporului nostru, cu convingerea că ne facem o datorie sfîntă față de neam și de țară, față de memoria moșilor și strămoșilor noștri care s-au jertfit, de-a lungul secolelor, pentru binele și fericirea noastră a tuturor.

REDACȚIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

LA DUMINICA A-II-A DUPĂ RUSALII

«Veniți după Mine și vă voi face pe voi pescari de oameni».

Acestea sînt cuvintele pe care Domnul Hristos le-a rostit într-o dimineață senină de vară pe malul Mării Galileei, unor trudiți pescari care aveau să fie mai tîrziu ucenicii lui — Apostoli.

Și, așa cum ați auzit din pericopa evanghelică de astăzi, Domnul Hristos a chemat, mai întîi, la apostolat, patru dintre cei 12 ucenici : Petru și Andrei, Iacob și Ioan, fiii lui Zevedei.

Auzind chemarea lui Hristos, «veniți după Mine!», ei și-au lăsat mrejele lor, fără a cere explicații, și minăți de un duh divin au lăsat și corabia și au urmat Domnului Hristos. Rînd pe rînd au fost chemați la apostolat și ceilalți ucenici, completînd numărul 12, după cele 12 semînții ale lui Israel. Pe acești 12 Apostoli, Mîntuitorul i-a luat cu Sine prin satele și orașele Iudeei, Samariei și Galileei, spre a fi martori ai învățăturilor, ai minunilor și ai faptelor sale dumnezeiești, și pentru ca după învierea și înălțarea Sa la ceruri și investirea lor cu puterea Duhului Sfînt la Cincizecime, să-I fie propovăduitori ai Evangheliei, iconomi ai tainelor lui Dumnezeu (I Cor. IV, 1), slujitori ai Săi (I Cor. IV, 1), și împreună lucrători cu El în Biserica Sa (II Cor. VI, 1).

Chemarea la apostolat a celor 12 ucenici ține, în primul rînd, de rostul venirii Fiului lui Dumnezeu în lume, și anume : să facă cunoscută tuturor oamenilor voia lui Dumnezeu, să-i răscumpere din robia păcatului prin jertfa Sa pe Cruce, și să reinnoiască, prin învierea Sa din morți, firea noastră căzută în păcat.

Sfinții Apostoli dau mărturie despre toate acestea peste veacuri. Dar chemarea la apostolat a celor 12 ucenici ține și de structura Bisericii, înțeleasă ca trup tainic al lui Hristos și plinătatea Duhului Sfînt

(Efes. I, 23), intrată în istorie ca instituție divino-umană, în ziua Cincizecimii. Condușă de Hristos, capul ei, care este prezent în ea prin însuși trupul și sîngele Său și însufletită și dezvoltată ca comuniune de persoane umane în iubire cu persoanele Sfintei Treimi, de către Sfîntul Duh, Biserica stă pe temelia Sfinților Apostoli (Efes. II, 20), piatra din capul unghiului fiind însuși Hristos. Căci de la aceștia, învățătura lui Hristos și plenitudinea Harului Sfîntului Duh se transmite neîntreput prin ierarhia Bisericii, pînă la noi, cei de azi, și pînă la sfîrșitul veacurilor, în biserica lui Hristos.

De ființa Bisericii ține și chemarea urmașilor Sfinților Apostoli: episcopii și preoții Bisericii, care au menirea să propovăduiască pe Hristos cel răstignit și înviat din morți, pentru mîntuirea noastră a tuturor, și să ne împărtășească în Biserică Harul Sfîntului Duh prin Sfințele Taine, și să ne unească cu Mîntuitorul nostru Hristos prin Sfînta Împărtășanie.

Dar, de structura Bisericii și de mîntuirea noastră personală în Hristos ține și chemarea lui Hristos adresată tuturor credincioșilor din toate timpurile și locurile să intre în comuniune de viață și iubire cu El.

Chemarea «veniți după Mine și vă voi face pe voi pescari de oameni», pe lingă sensul special care privește pe Sfinții Apostoli și urmașii lor, episcopii și preoții, are și un sens general, întrucît ea se adresează nouă tuturor celor ce credem în Evanghelia Sa și-L mărturisim.

Hristos ne cheamă la Biserica Sa, la mîntuirea pe care a adus-o tuturor, căci — așa cum spune Sfîntul Apostol Pavel — «El voiește ca toți oamenii să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vină» (I Tim. II, 40). Și oare ce bun ceresc este mai mare pentru noi, cei credincioși, decît *mîntuirea* la care Domnul Hristos ne cheamă, spunîndu-ne «veniți după Mine» ?

Pe fiecare dintre noi Domnul Hristos l-a chemat să-l urmeze chiar din zilele prunciei, cînd Duhul Sfînt s-a pogorît peste noi prin Taina Sfîntului Botez, cînd Duhul Sfînt a întărit și a sfințit prin Taina Mirungerii ochii noștri, fruntea, miinile și picioarele noastre, cu alte cuvinte «ființa noastră întreagă, umplîndu-ne de Harul Său, și oferindu-ne cu prisosință darurile Sale cerești binefăcătoare, atît trupurilor noastre cît și sufletelor. Chiar de atunci Domnul a zis inimilor noastre «vino după Mine», adică urmați «calea, adevărul și viața» (Ioan XIV, 6), prin dragostea Mea față de voi, prin bunătatea și dreptatea Mea, prin sfințenia și hrana Mea duhovnicească, prin smerenia, jertfa și dăruirea Mea pentru voi, prin mila și iubirea Mea față de voi.

Această chemare stăruitoare «veniți după Mine», Hristos ne-o face nouă, oamenilor, nu o singură dată, ci în repetate rînduri, și pe tot parcursul vieții noastre pămîntești. El stă mereu la ușa sufletului nostru ca să ne ofere, prin comuniunea cu El, din izvorul bunătăților cerești și pămîntești, după cum El însuși ne încredințează zicînd: «Iată, Eu stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el, și el cu Mine» (Apoc. III, 20).

Se știe frații mei, că dintre toate bunurile lumești, niciunul nu este mai de preț decât sănătatea. Sănătatea trupească și sufletească face viața — alt bun dăruit de Dumnezeu — mai ușoară și plăcută.

Cînd ești sănătos îți tihnește munca și odihna, sărbătorile și bucuriile și dobîndești cu ușurință «pîinea cea de toate zilele».

Și toate acestea cu ajutorul și binecuvîntarea lui Dumnezeu. Căci nu începem lucru nostru fără să zicem «Doamne ajută»; nu ne așezăm la masă fără să avem binecuvîntarea lui Dumnezeu; nu ne odihnim trupul nostru ostenit de munca de peste zi, fără a ne face ruga de seară și nu plecăm la drum fără a cere lui Dumnezeu grija și ocrotirea Sa. În orice împrejurare am fi, orice am dori să cerem, sau să realizăm, buzele noastre îl cheamă pe Dumnezeu, solicitîndu-I dragostea și ajutorul.

Ori toate acestea nu-și au ecoul și în chemarea Domnului : «Veniți după Mine» ?

Pentru a înțelege această chemare este de ajuns să primim la noi înșine, la lumea care ne înconjoară și la frămîntările vieții noastre.

Nu ați auzit, oare niciodată chemarea lui Hristos : «Veniți după Mine» ?

Cînd ați fost într-o răs_pîntie a vieții, sau cînd ați cerut, prin rugăciune, ceva de la Dumnezeu — izvorul bunătăților — nu ați auzit, oare, un glas ceresc spunîndu-vă : «Veniți după Mine» ?

Cînd ați fost într-o tulburare, în vreo suferință, în vreo durere sau necaz, n-ați auzit o voce de mîngîiere zicîndu-vă : «Veniți după Mine» ?

Cînd ați citit în Sfînta Scriptură chemarea : «Veniți după Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi» (Matei XI, 28), nu vi s-a părut, oare că Domnul Hristos Mîntuitorul lumii, vă cheamă și pe frățiile voastre, că ne cheamă și pe noi toți la El, izvorul cel dătător de viață ?

Nenumărate și felurite sînt căile prin care Mîntuitorul nostru ne cheamă la Sine pe toți, pentru comunicarea prin El, în Dumnezeu-Tatăl și cu Dumnezeu-Duhul Sfînt. În cuvîntarea dumnezeiască chemarea la mîntuire este și posibilitatea răs_punsului nostru la această chemare divină, prin care Dumnezeu vrea să ne ofere tuturor din darurile Sale cele bogate. Căci cel care ne-a adresat această chemare este Dumnezeu însuși, care în persoana Fiului, făcut om, asemenea nouă, în afară de păcat a venit în maxima apropiere de noi, iar noi ne-am ridicat în maxima apropiere de Dumnezeu. Dumnezeu s-a apropiat de noi ca să lucreze în noi și ca să voim și ca să săvîrșim, «după a Lui bunăvoință», cum zice Sf. Apostol Pavel.

Prin această chemare harul mîntuirii, bunul ceresc cel mai de preț, se dă tuturor oamenilor, fără excepție, chemîndu-i pe toți la mîntuire și făcîndu-i părtași la tot ceea ce este bun, frumos și vrednic de dorit, atît în această viață trecătoare, cît și în cea viitoare, cînd toți poate

vom dori să auzim cuvintele: «*Veniți, binecuvîntații Părintelui Meu, și moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii*» (Matei XXVI, 24). Dacă, însă unii nu primesc această chemare și nu acceptă lucrarea lui Dumnezeu în ei, prin harul Său, acest fapt se datorează libertății de voință a noastră, care poate primi sau refuza chemarea, căci astfel se explică și de ce zice Mîntuitorul: «*Mulți sînt chemați, dar puțini aleși*» (Matei XX, 16).

Chemarea lui Hristos, adresată nouă credincioșilor, implică legătura ființială ce există între creștini și Hristos și între creștini laolaltă în Hristos. Aceasta se realizează în Biserică, prin Sfîntul Duh, care ajută la dobîndirea împărtășaniei celei veșnice și la obținerea bunătaților cerești și pămîntești; în și prin Hristos Domnul nostru, despre care profeții spun că: «*Duhul Domnului era peste El pentru că a fost uns să binevestească săracilor, trimis să vindece pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiască robilor dezrobirea, să dea celor orbi vedere, și să slobozească pe cei apăsați și întristați*» (Luca IV, 15).

Hristos ne cheamă la Sine și ne oferă din darurile Sale cele bogate, fiindcă se simte legat de noi, pentru că s-a făcut semnul nostru, răscurpărîndu-ne din păcat, din dragoste, și pentru că a venit să ne facă cunoscut pe Tatăl și Duhul Sfînt și să fie calea spre Dumnezeu, cum spune sfîntul evanghelist Ioan (XIV, 6). El ne cheamă la Sine oferindu-ne bunătațile Sale cerești și pămîntești, fiindcă s-a jertfit pentru noi, ca prin învierea și înălțarea Sa la ceruri să innoiască ființa noastră întregă și viața, făcîndu-ne vrednici de comuniunea de iubire a lui Dumnezeu, și moștenitori ai împărăției cerurilor.

De răspunsul la această chemare depinde dobîndirea tuturor bunătaților Sale, și mai presus de aceasta — mîntuirea noastră.

Cel care nu răspunde chemării lui Hristos, acela ocolește calea care duce la El, situîndu-se de bunăvoie în afara lucrării și grijii lui Dumnezeu pentru el și pentru mîntuirea lui.

A urma lui Hristos — izvorul bunătaților cerești și pămîntești înseamnă a împlini voia lui Dumnezeu, înseamnă a sluji lui Dumnezeu, prin slujirea semenului nostru și a întregii societăți în care trăim noi și semenii noștri. Iar această slujire este reală, și răspunde chemării divine, numai atunci cînd ea este dovedită cu fapta și adevărul, cu bunătațe și dreptate, cu dăruire și jertfelnicie, devenind astfel punte de legătură între noi și Dumnezeu — dătătorul tuturor bunurilor.

Acestea toate trebuie să izvorască din însăși iubirea, dragostea, sacrificiul, slujirea, pe care Dumnezeu ni le-a arătat nouă, oamenilor, prin Domnul nostru Iisus Hristos, care ne-a spus: «*Poruncă vouă vă dau, ca să vă iubiți unul pe altul, cum v-am iubit Eu, așa voi să vă iubiți unul pe altul. Din aceasta voi cunoaște că-Mi sînteți ucenici de veți avea dragoste între voi*» (Ioan XIII, 34—35).

De la sine înțeles că noi, creștini pătrunși de chemarea Mîntuitorului «*veniți după Mine*» nu putem să rămînem cu sufletul împietrit.

sau nepăsător față de aceste chemări, pentru că de ascultarea și împlinirea ei depinde însăși mîntuirea noastră.

De aceea, urmînd învățaturii Domnului Hristos, ale cărui picioare au sîngerat pe drumul căutării căilor pierdute, între care ne aflăm și noi ; ale cărui mîini — dătătoare de binecuvîntări și făcătoare de atîta bine — au fost străpunse cu neîndurare de piroane și întinse pe cruce ; al cărui cap, însîngerat de spini, s-a aplecat blind și iertător pe lemnul de ocară... să ne străduim să arătăm, prin fapte bune, frumoase și vrednice de dorit, că am auzit chemarea Lui, și că o urmăm. Să devenim mai umani și mai buni, aruncînd din sufletele noastre toate relele care întinează viața noastră și ne sînt piedică în calea mîntuirii, ca : ura, lăcomia, răutatea, nedreptatea, necinstea, desfrînarea, înlocuindu-le cu iubirea de Dumnezeu și de oameni, cu dragostea, cinstea, curăția sufletească, pacea și dreptatea.

Numai astfel vom putea cultiva în grădina sufletului nostru florile nepieritoare ale iubirii de Dumnezeu și de oameni, flori din nectarul căroră, pe lîngă că vom urma cu adevărat lui Hristos, vom culege roadele bunățăților cerești și pămîntești, îmbrăcîndu-ne, așa cum spune Sf. Apostol Pavel, «În omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și sfințenia adevărului.» (Efes. IV, 24). Amin.

Diac. GH. BOGDAPROSTE

LA DUMINICA A III-A DUPĂ RUSALII

Din Sfînta Evanghelie, pe care am auzit-o citindu-se astăzi la Sfînta Liturghie, am rămas cu învățătura nespus de înaltă și convingătoare că Bunul Dumnezeu poartă grijă permanentă de zidirea Sa, alît de firea înconjurătoare, de : iarbă, de flori, de păsări și animale, cît mai cu seamă poartă grijă de om, de făptura Sa cea mai dragă, pentru care n-a precupețit nimic pentru a o aduce la starea cea dintii, pierdută de Adam prin sfatul vrăjmașului diavol.

Purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de lume o numim în deobște : Pronie sau Providență divină.

Cuvîntul de astăzi are tocmai acest scop de a lămuri înțelegerii dumneavoastră ce este și cum se manifestă în lume Pronia lui Dumnezeu.

Pentru a avea o înțelegere cuprinzătoare asupra problemei, vom arăta că Providența divină are în obiectivul său două laturi distinctive : grija lui Dumnezeu față de natură și grija lui Dumnezeu față de om. Și într-un caz și-n altul, așa cum vom vedea, Pronia sau Providența este manifestarea iubirii nețărîmurate a lui Dumnezeu față de om, pentru că deși deosebim în actul Providenței o latură care se revarsă spre natura sau firea înconjurătoare, această acțiune a Milostivului Dumnezeu are în vedere tot pe om.

Purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de natura înconjurătoare este de fapt tot o manifestare a iubirii Sale față de om. Aceasta ne-o lămurește Domnul nostru Iisus Hristos, când zice : «Priviți la păsările cerului, care nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în hambare și Tatăl Vostru cel ceresc le hrănește pe ele. Oare nu sînteți voi mai mult decît ele... ?. Luați seama la crinii cîmpului cum cresc : nu se ostenesc, nici nu torc și adevărat vă spun vouă, că nici Solomon, în toată măreția lui nu s-a împodobit ca unul din aceștia. Deci, dacă iarba cîmpului care astăzi este și mâine se aruncă în cuptor, Dumnezeu astfel o îmbracă, oare nu cu mult mai mult pe voi, o puțin credincioșilor ?» (Matei VI, 26—30).

Ca să ne convingem odată mai mult cum că Dumnezeu prin grija pe care o are față de firea înconjurătoare, nu face altceva decît să creeze omului o ambianță plăcută și să-i dea posibilitatea astfel de a-și asigura existența pe pămînt în condițiile cele mai priincioase, voi chema în ajutor pe psalmistul David, care să vă încredințeze prin graiul Psalmului CIII de acest adevăr. Adresîndu-se sufletului omului, îl îndeamnă să se lase cucerit de măreția lui Dumnezeu, care se manifestă în creație ; creația trebuind să slujească omului : «Suflete al meu, binecuvîntează pe Domnul, Cel ce a întemeiat pămîntul pe temeliiile lui, care nu se va clătina în veacul veacului. Acest pămînt, al viețuirii Tale, pe care se suie munți și se coboară văi, unde Dumnezeu trimite izvoare în vilcele și face ca prin mijlocul munților să treacă ape, din care să se adape toate fiarele cîmpului, și peste care face să zboare păsările cerului care dau glas din mijlocul stîncilor și din desișul copacilor, acest pămînt ți l-a făcut ție dar, Prea milostivul Dumnezeu. Binecuvîntează deci suflete al meu pe Domnul, căci El face ca din rodul lucrurilor Sale să se sature pămîntul. El răsare iarbă dobitoacelor și verdeață spre *trebuința oamenilor*. Pentru ține scoate El pîine din pămînt și vinul îl dă ca să veselească inima ta o, omule ! El veselește fața ta cu untdelemn și cu pîinea cea de toate zilele întărești inima ta. De aceea, în această prietenească ambianță poți omule, să ieși la lucrul tău și la lucrarea ta pînă seara».

V-ați convins, iubiții mei frați și din expunerea de mai sus ca și din experiența dumneavoastră de zi cu zi, că Dumnezeu în marea Sa dragoste față de om îi pune la îndemînă toate cele de trebuință hranei și vieții pămîntești.

Dar Mîntuitorul Hristos ne încredințează că sufletul este mai mult decît trupul și decît hrana. Despre suflet ne spune că nu poate fi comparat cu nici un bun de pe pămînt. În cazul acesta să ne punem întrebarea : dacă pentru viața pămîntească a omului și pentru hrana și îmbrăcămîntea lui, atît de mult se îngrijește Dumnezeu, dar pentru viața cea fără de moarte spre care trebuie să tindă fiecare creștin, oare cît de mult se îngrijește Dumnezeu și cîtă dragoste revarsă El asupra lui ?

Se spune despre măsura dragosteii că este aceea de a iubi fără măsură. Și într-adevăr, Dumnezeu ne-a iubit fără măsură. «Atît de mult a iubit Dumnezeu lumea încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat,

ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan III 16). Sau : «Mai mare dragoste decît aceasta nimeni n-are, ca viața lui să și-o pună pentru prietenii săi» (Ioan XV, 13).

Înțelegeți acum, că Dumnezeu ca să salveze de la moarte veșnică pe om, după ce acesta căzuse în păcat și se depărtase de Harul Lui, a avut grijă să nu-l lase în întunericul necunoștinței și în umbra morții, că a venit pe pămînt, «chip de rob luînd, întru asemănarea oamenilor făcîndu-se și la înfățișare aflîndu-se ca un om, s-a smerit pe Sine ascultător făcîndu-se pînă la moarte și încă moarte pe cruce» (Filipeni II, 7—8). Prin sîngele Său, ne-a împăcat cu Dumnezeu-Tatăl și această împăcare a avut loc cînd eram vrăjmași ai lui Dumnezeu (cf. Rom. V, 10).

Tot datorită Proniei Sale dumnezeiești, Mîntuitorul a înființat Biserica Sa, — această instituție divino-umană — prin care să se perpetueze neîntrerupt și nealterat opera de mîntuire și de sfințire a lumii. Și pentru ca Biserica pe care Sf. Ap. Pavel o numește «Trupul tainic al Domnului», să-și poată desfășura în condiții prielnice activitatea, Mîntuitorul «a dat pe unii să fie Apostoli, pe alții prooroci, pe alții binevestitori, pe alții păstori și învățători», toți împreună contribuind la «desăvîrșirea sfinților (adică a creștinilor), la lucrul slujirii, la zidirea Trupului lui Hristos, pînă vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos... și ținînd adevărul în iubire, să sporim întru toate, pentru El care este Capul-Hristos» (Efeseni IV, 11—15).

Deci în ordinea naturală Pronia dumnezeiască se revarsă din belșug asupra tuturor, fie că merită sau nu merită aceasta, după cuvîntul Domnului : «Tatăl vostru cel din ceruri face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei drepți și peste cei nedrepți» (Matei V, 45). Cînd este vorba de purtarea de grijă a lui Dumnezeu în actul mîntuirii, fiind o acțiune conștientă a omului, acesta are latitudinea de a accepta sau nu darul lui Dumnezeu. Este drept că Dumnezeu vrea ca tot omul să se mîntuiască și să vină la cunoștința adevărului, dar tot atît de drept este că Dumnezeu nu silește pe nimeni. Singură voința omului decide dacă să se apropie sau nu de mîntuire. În cazul cînd ai spus «da» chemării, «Dumnezeu este Cel care lucrează în voi și ca să vă voiți și ca să săvîrșiți, după a Lui bunăvoință» (Filipeni II, 13), zice Sfîntul Apostol Pavel, ceea ce înseamnă că mîntuirea fiecăruia este rodul conlucrării voinței voastre cu Harul lui Dumnezeu.

În cazul cînd nu acceptăm mesajul divin de mîntuire, Dumnezeu — deși ar putea — nu silește voința umană. În această privință sînt concludente cuvintele Mîntuitorului Hristos : «Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia Crucea și să-Mi urmeze» (Matei XVI, 24). Dar cel mai important și mai lămuritor pasaj din Sfînta Scriptură, care se referă la libertatea omului în actul mîntuirii și la faptul că Domnul nostru Iisus Hristos, deși ne-a dat în dar mîntuirea nu ne

obligă să-L acceptăm și să-L primim în camera sufletului nostru decît dacă voim, ni-l înfățișează Apocalipsa Sf. Ioan Evanghelistul : «Iată, stau la ușă și bat ; de va auzi cineva glasul Meu, va deschide ușa și voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine» (Apoc. III, 20).

Dar oare am putea noi, iubiți frați, să stăm nepăsători și să nu deschidem larg porțile sufletului ca să intre un astfel de oaspete ? N-ar însemna aceasta oare, o condamabilă nepăsare ? Ba da ! Și totuși noi, creștinii de multe ori în viață lăsăm pe Hristos singur la poarta ființei noastre, fără să-I dăm drumul. Domnul are grijă să ne cheme : «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi» (Matei XI, 28), iar noi răspundem cu oarecare insolentă mesagerului, adică preotului : nu pot veni ! Mi-am cumpărat cinci perechi de boi și merg să-i încerc, mi-am cumpărat o țarină sau o casă și merg să le văd, sau, am alte lucruri de făcut, pentru care motiv nu pot răspunde chemării tale. Pentru această delăsare nedorită de Mîntuitorul, nu este de mirare că vom auzi verdictul : «Zic vouă, niciunul din bărbații aceia care au fost chemați, nu va gusta din cina Mea» (Luca XIV, 24).

Deci, frați creștini, să ne grăbim a ieși în întimpinarea dragostei cu care se îngrijește de noi Iisus Hristos. Niciodată nu trebuie să-L lăsăm pe Divinul nostru oaspete să aștepte afară. În această privință, îngăduiți-mi să redau o mică istorioară, foarte nimerită cu ceea ce voim să accentuăm.

Un tată creștin avea frumosul obicei ca în fiecare seară împreună cu soția și cu copiii săi să citească cîteva versete din Sfînta Scriptură și să adoarmă în gînd cu învățătura pe care o trăgeau din ele. Într-o seară au deschis «Cartea Vieții» la Apocalipsa Sfîntului Ioan și au citit versetul amintit mai sus : «Iată stau la ușă și bat ; de va auzi cineva glasul Meu va deschide ușa și Eu voi intra la el» (Apoc. III, 20). Copilul cel mic, auzind aceste cuvinte s-a sculat în grabă și s-a îndreptat spre ușă. Întrebat de tatăl său, unde se duce, acesta-i răspunde : «Mă duc să deschid lui Iisus Hristos. Precis este la ușă și bate și noi nu-l auzim. Nu este frumos să-L lăsăm să aștepte.

Așa să procedăm și noi, frați creștini ; să fie la inimă ca și copilul din istorioară : dornici de a-L avea la cină pe Iisus Hristos, ca oarecînd Luca și Cleopa la cina binecuvîntată din casa din Emaus.

De aceea să ridicăm mîntea și inima noastră în glas de rugăciune și să cerem Stăpînului vieții noastre : Cea ce în toată vremea și-n tot ceasul porți grijă de noi și, din prea marea Ta dragoste față de făptura Ta, ai venit și ne-ai răscumpărat cu scump sîngele Tău, trimite la straja sufletelor noastre pe Prea Curata Maica Ta, pe îngerul păzitor și pe toți sfinții cei bineplăcuți Tie, ca să se roage pentru mîntuirea noastră. Căci prin mijlocirea lor, fiind păziți și povățuiți, vom ajunge la unitatea credinței și la cunoștința slavei Tale celei neapropiate, că binecuvîntat ești în vecii vecilor. Amin.

Pr. Lector LEON ARION

LA NAȘTEREA SFÎNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL

«Și tu pruncule, te vei chema prooroc al Celui de sus, căci vei merge înaintea feței Domnului, ca să-I gătești calea și ca să dai poporului Său cunoștința mântuirii, pentru iertarea păcatelor lui» (Luca I, 76—77).

În această lună, la 24 iunie, când vara a îmbrăcat în haine de sărbătoare întreaga natură, toată creștinătatea sărbătorește Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul «cel mai mare și cel din urmă dintre prooroci».

Păstrăm încă în inimile noastre cuvintele pe care le-am auzit rostite în noaptea Paștilor din Sfânta Evanghelie: «*Fost-a om trimis de la Dumnezeu, numele lui era Ioan*» (Ioan I, 6), iar Sfânta Evanghelie pe care am ascultat-o astăzi ne întărește și mai mult convingerea acestui adevăr, că «de la Dumnezeu a fost trimis», ca «să gătească Domnului un popor desăvârșit». Trimiterea lui a fost «mare înaintea Domnului», mai mare decât a oricărui prooroc din Vechiul Testament, și decât trimiterea lui Moise, și decât a lui David și a lui Ilie, a lui Isaia sau a oricărui alt prooroc. De aceea, Biserica îl prăznuiește pe Sf. Ioan Botezătorul de mai multe ori în timpul anului bisericesc. Prima dată îl sărbătorește la 7 ianuarie, când se arată pe larg viața și predica Înaintemergătorului. Astăzi, la 24 iunie, serbăm nașterea sa, la 29 august se pomenește Tăierea capului Sfântului, din porunca lui Irod Antipa, la cererea nelegiuitei sale soții, Irodiada. La 23 septembrie se sărbătorește zămislirea minunată a Sfântului Ioan, prin vestirea Sfântului Arhanghel Gavriil, iar Aflarea capului său se sărbătorește de trei ori, fiindcă după moartea martirică, după ce Salomeea, fiica Irodiadei, adusesese pe tîpsie de aur capul sfântului, poruncise să fie îngropat într-un loc ascuns, ca nu cumva îngropîndu-se capul la un loc cu trupul, cele două părți să se unească și să învie sfîntul, spre muștrarea și osînda nelegiuitei Irodiada, și a regelui Irod Antipa.

Venirea Sfântului Ioan Botezătorul în lume a fost vestită cu mult înainte de către proorocul Isaia: «*Glasul Celui ce strigă în pustie: Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui. Toată valea se va umple și tot muntele și dealul se va pleca și vor fi cele strimbe drepte și cele colțuroase căi netede. Și se va arăta slava Domnului și va vedea tot trupul mîntuirea lui Dumnezeu*» (Isaia XL, 10).

Nașterea Sf. Ioan Botezătorul s-a săvîrșit într-un mod minunat, — «biruindu-se rînduielele firii», așa cum ne istorisește Sfînta Evanghelie de astăzi :

«Era în zilele lui Irod, regele Iudeii, un preot cu numele Zaharia, din ceata preoțească a lui Abia, iar femeia lui era din fiicele lui Aron și se numea Elisabeta. Și erau amîndoi drepți înaintea lui Dumnezeu,

umblînd fără prihană în toate poruncile și rînduielele Domnului. Și n-aveau copii, pentru că Elisabeta era stearpă și amîndoi erau înaintați în zilele lor». Dar, Dumnezeu care «răsplătește fiecăruia după faptele lui», cum spune psalmistul (LXI, 11), își revărsă milostivirea Sa, și «Pe cînd Zaharia slujea și tîmîia în templul Domnului, în vreme ce poporul stătea afară și se ruga, deodată s-a arătat îngerul Domnului de-a dreapta altarului tîmîierii» și i-a spus lui Zaharia să nu se teamă căci rugăciunea lui a fost ascultată și soția lui va naște un fiu și-l va numi Ioan» (Luca I, 8—13).

Îngerul Domnului i-a anunțat preotului Zaharia nu numai un fapt peste fire, că va avea adică un fiu la bătrînețe, pentru care el a răspuns că este «bătrîn, iar femeia sa înaintată în zilele ei» (Luca I, 18), ci a ținut să precizeze că pruncului i se va da numele Ioan, care înseamnă «fiul mîngîierii», drept semn că de acum înainte făptura omească întreagă va putea să guste din mîngîierea și din bucuria celor ce se vor împlini peste șase luni, cînd, «la plinirea vremii» (Gal. IV, 4) se va naște la Betleem Mîntuitorul lumii.

«Pentru că n-ai crezut cuvintele Mele (ca unul care am fost trimis să-ți binevestesc aceste lucruri), a răspuns Arhanghelul Gavriil, iată de acum vei fi mut și nu vei putea să vorbești pînă în ziua cînd se vor împlini toate acestea» (Luca I, 19—20). Și poporul se mira că preotul Zaharia întîrzie atîta în templu, dar după ce a ieșit, au băgat de seamă că nu poate să vorbească și făcea semne că a amuțit.

Iar în luna a șasea de la cele întîmplate, în vreme ce Elisabeta rămăsese însărcinată și se tănuise atîtea luni, iată un alt semn minunat de la Dumnezeu: Venind vară-sa, Preacurata Fecioară Maria, ca s-o vadă și s-o salute, «cînd a auzit Elisabeta salutarea Mariei, pruncul a săltat în pîntecele ei, încît ea s-a umplut de Duh Sfînt și a strigat cu glas mare zicînd: de unde mie aceasta, ca să vină Maica Domnului meu la mine? Căci iată, cit ce veni în urechile mele glasul salutării tale, pruncul a săltat de bucurie în pîntecele meu» (Luca I, 41—44). «Și a rămas Maria împreună cu Elisabeta ca la trei luni».

Apoi iarăși s-a arătat un semn minunat: «După ce s-a împlinit vremea să nască, Elisabeta a născut un fiu, iar în ziua a opta, cînd să-l taie împrejur, toți vecinii și rudele voiau să-i pună numele Zaharia, ca și tatălui său». Mama lui însă a răspuns că el se va numi Ioan, cu toate că nimeni din rudenii nu mai purta acest nume. «Și au făcut semn tatălui său, cum ar vrea el să fie numit. Și cerînd o tăbliță, el a scris, zicînd: Ioan este numele lui. Și toți s-au mirat și îndată i s-a deschis gura și limba și vorbea, binecuvîntînd pe Dumnezeu..., încît i-a cuprins frica pe toți se întrebau: ce va fi oare cu acest copil?» (Luca I, 56—57).

Din cele arătate, Sfîntul Evanghelist Luca adaugă: «într-adevăr mîna Domnului era cu acest prunc», de aceea și tatăl său va spune că «prooroc al Celui Preaînalt se va chema» și va merge înaintea Domnului «cu duhul și cu puterea lui Ilie» să întoarcă inimile părinților spre fiii lor și pe cei neascultători la înțelepciunea dreptilor» (Luca I, 17).

Sfânta Tradiție ne spune că atunci când Irod a ucis pruncii, voinde săucidă și pe Mântuitorul lumii, Sfânta Elisabeta a fugit cu pruncul Ioan în pustie, și, murind ea după puțină vreme, iar Zaharia fiind omorât din porunca lui Irod în templu, Sfântul Ioan, pruncul, a rămas în pustie, hrănindu-se cu lăcuste și miere sălbatică, iar la majorat a ieșit la predică, și veneau la el noroade multe din Ierusalim, din Iudeea și din toate împrejurimile Iordanului, care, mărturisindu-și păcatele erau botezați cu botezul pocăinței în râul Iordan (Matei III, 5—6). Aici va chema el popoarele la pocăință, fie că era vorba de bogați, de săraci, de evrei sau de romani, predica lui fiind ascultată de toți, pînă și de ucenicii Domnului, iar cuvintele lui de foc ajungeau pînă și la curtea lui Irod, care-l muștră că: «Nu ți se cade să ai pe soția fratelui tău».

Din nașterea minunată și din viața plină de mari virtuți și de sfințenie a Sfântului Prooroc și Înaintemergător Ioan, se cuvine să luăm și noi învățături pentru viața noastră, după cum ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel despre sfinți, că «privind la felul cum și-au săvîrșit viața, să le urmați credința» (Evrei XIII, 7).

Pentru caracterul neînfrînt și viața trăită în adîncă smerenie, Mîntuitorul spunea noroadelor despre Sfântul Ioan Botezătorul: «Ce ați ieșit să vedeți în pustie, o trestie clătînată de vînt, un om îmbrăcat în haine moi? Aceia sînt în casele împăraților. Un prooroc? Iată, mai mult decît un prooroc» (Matei XI, 7—10).

Îmbrăcat într-o haină de păr de cămilă, încins cu o curea și trăind în asceză, noroadele veneau din toate părțile la el să-i asculte cuvîntul, unii socotindu-l Mesia, dar el le spunea, cînd îl întrebau: «cine ești?» — «Eu sînt glasul celui ce strigă în pustie, neteziți căile Domnului, cum a zis Isaia Proorocul» (Ioan I, 19).

Muștrînd fărădelegile oamenilor, pe toți îi chema la pocăință: «Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor» (Matei III, 7—10).

Gătind «calea Domnului», Sfântul Ioan s-a învrednicit să boteze pe Mîntuitorul în Iordan și să fie martorul arătării Sfintei Treimi. Exemplul virtuților Sfîntului Ioan Botezătorul, viața și predica sa despre pocăință, să ne cheme și pe noi la pocăință, făcînd roade vrednice de mîntuire, căutînd să înfrîngem egoismul, să alungăm trufia și toate patimile, să căutăm să trăim în pace, în unire unii cu alții, făcînd fapte de milostenie creștină și să folosim postul și rugăciunea pentru mîntuirea și înnoirea sufletelor noastre.

Dacă privim sfintele icoane unde Mîntuitorul este înfățișat șezînd la a doua venire pe scaunul de judecată, vedem rugîndu-se pentru neamul omenesc de o parte pe Maica Domnului, iar de cealaltă parte pe Sfîntul Ioan Botezătorul. Numele lui, al «celui mai mare din cîți s-au născut din femei», după cum însuși Domnul Hristos ne-a spus (Matei XI, 11; Luca VII, 28), a rămas pentru totdeauna legat de istoria mîntuirii neamului omenesc.

Pentru aceasta, se cuvine ca astăzi, când Biserica creștină sărbătorește Nașterea Sfântului Ioan Înaintemergătorul Domnului, care și-a închinat toată viața slujirii Mântuitorului Hristos într-o jertfelnicie, să-l rugăm și noi să ne fie pururea rugător, pentru mântuirea sufletelor noastre, împreună cu Preacurata Maica Domnului, înaintea Mirelui, Hristos Mântuitorul nostru. Amin.

PR. I. IONESCU

LA SFINȚII APOSTOLI PETRU ȘI PAVEL

Astăzi Biserica noastră prăznuiește pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel. Această sărbătoare este mare și minunată, pentru că Sfinții Apostoli, pomeniți astăzi, sînt deosebiți prin sfințenia vieții lor și minunați prin lucrarea lor de Apostoli ai lui Hristos.

Stăruința lor în credință, lepădarea de sine, rîvna în propovăduirea Evangheliei Domnului Hristos, patimile îndurate din pricina noii Învățăturii, munca lor desfășurată, cu timp și fără timp, pentru înnoirea lui Adam cel vechi, dragostea lor fierbinte față de om, acestea sînt doar cîteva din trăsăturile care conturează personalitatea celor doi Sfinți Apostoli.

Se cuvine deci, să cunoaștem mai îndeaproape viața Sfinților Apostoli, Petru și Pavel, spre a ne îmbogăți sufletele cu exemplul lor de trăire pentru Hristos și în Hristos.

Sfîntul Petru este fratele mai mare al Sfîntului Apostol Andrei. Bătrînul Iona era tatăl lor și locuia în Betsaida.

El se chema Simon și Iisus i-a zis: «Tu ești Simon, fiul lui Iona, tu te vei chema Chifa, adică Petru» (Ioan I, 42).

Sfîntul Petru, cel mai în vîrstă dintre Apostoli, în nenumărate rînduri mărturisea credința în Mîntuitorul, ca Dumnezeu adevărat, așa cum a mărturisit și la întrebarea ce le-a pus-o Mîntuitorul Apostolilor: «Cine zic oamenii că sînt Eu, Fiul Omului?» Și răspunzînd Apostolii că oamenii îl numesc unul din Prooroci le-a zis: «Dar voi cine ziceți că sînt?» Și răspunzînd, Simon Petru i-a zis: «Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu». Iisus i-a zis: «Ferice de tine Simone fiul lui Iona, că trup și sînge — adică mintea omenească — nu ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu care este în ceruri». «Eu îți zic, că tu ești Petru și pe această piatră îmi voi zidi Biserica și porțile iadului nu o vor birui» (Matei XVI, 13—18).

Pe această dreaptă mărturisire, că Domnul Hristos este Fiul lui Dumnezeu Cel pururea viu, pe care Sfîntul Petru a făcut-o în numele Apostolilor, s-a întemeiat Biserica, pe care «porțile iadului», adică toate vrăjmășiile și răutățile, nu o vor birui.

Sfîntul Apostol Petru se ridică pe culmi dumnezeiești și iubirea lui pentru Domnul nu are margini. De aceea cînd este întrebare a treia oară

de Mîntuitorul «Simone al lui Iona, Mă iubești tu oare?», el s-a intrat și a zis: «Doamne, Tu toate le știi, Tu știi că Te iubesc» (Ioan XXI, 17—18).

Dar în noaptea cea grea a păcatelor, a prinderii Mîntuitorului, a mărturiilor mincinoase, a învinuirilor nedrepte, înaintea arhiereului Caiafa, Sfîntul Petru care se afla la curtea arhiereului, descoperit ca ucenic al Mîntuitorului, se leapădă de El. E drept că această greșeală a răscumpărat-o cu lacrimi și căință.

Dar, după Înălțarea Domnului, la Cincizecime, cînd s-a pogorît Duhul Sfînt asupra Aposolilor, Sfîntul Petru a început să predice Învierea Mîntuitorului. De acum Sfîntul Petru străbate drumuri lungi și grele, suferă întemnițări și prigoniri. El care umblase pe mare, el care a văzut Schimbarea la Față a Mîntuitorului, el care s-a dus la mormînt cel dintîi după Înviere (Ioan XX, 10), devine piatra credinței, tăria mărturisirii, încît în numele Mîntuitorului, vindecă pe ologul de la poarta Templului (Fapte III, 6), cu umbra lui tămăduind bolnavi (Fapte V, 15), vindecînd pe Eneea paralizatul (Fapte IX, 34), și înviind pe Tavita din Iope (Fapte IX, 40).

Predică învățătura Mîntuitorului, din Ierusalim în Samaria, din Egipt în Roma, trecînd prin mari primejdii și suferinți. Predică învățătura Mîntuitorului printre păgîni, spunînd: «Dumnezeu nu este părtinitor, că în orice neam, cine se teme de El și trăiește neprihănit, este primit de El» (Fapte X, 35).

El botează pe Corneliu Sutașul (Fapte X, 48), și neîncetat răspîndește creștinismul în nenumărate cetăți ale Asiei și tot el sosește la Roma pe vremea crudului împărat Nero, cînd creștinii erau chinuți cu miile, încît trupurile lor erau ruguri ce lumineau grădinile împărătești.

Tradiția ne spune că Sfîntul Petru îndemnat de creștini să plece din Roma, pentru a duce mai departe lumina învățăturii lui Hristos ieșind din cetate, pe cale se întilnește cu Mîntuitorul pe care Îl întreabă: «Unde mergi Doamne?» «Merg la Roma să Mă răstignesc din nou, în locul tău»... Sfîntul Petru înțelegînd blînda mustrare se întoarce la Roma, unde e răstignit cu capul în jos, spre a privi pururea pe Cel ce s-a răstignit și a înviat ca să aducă oamenilor bucuria și învățătura Celui ce este «Calea, adevărul și viața».

Pe aceeași cale a apostolatului îl întilnim și pe Sfîntul Apostol Pavel.

Cunoaștem cu toții că înainte de chemarea ce a avut-o de la Mîntuitorul, se numea Saul. Mai știm că făcea parte din tagma fariseilor și se pregătea pentru a deveni învățător de lege.

Saul este acela care se înarmează cu scrisori împotriva creștinilor și este trimis să-i prigonească. Căci «Saul pustia Biserica intrînd din casă în casă și trînd bărbații și femeile ducîndu-i la temniță» (Fapte VIII, 3).

Cartea «Faptele Apostolilor» ne spune că pe drumul care duce spre Cetatea Damascului, unde Saul mergea cu împuternicirea de-ai prigonii pe creștini, se produce minunea cea mare a convertirii. «Ca într-un fulger deodată, l-a învăluit o lumină din cer și Saul căzînd la pămînt, a auzit un glas: «Saule, Saule, de ce Mă prigonești?» El a zis: «Cine ești

Tu Doamne?» «Eu sînt Iisus pe care tu Îl prigonești,»; «Doamne, ce să fac?», răspunde Saul. «Intră în cetate și ți se va spune ce trebuie să faci...» (Fapte IX, 4—20).

Din acea clipă, Saul prigonitorul, cu ochii trupești nu mai vedea, dar privea cu ochii sufletului pe Mîntuitorul, și după trei zile de post și rugăciune a fost botezat de preotul Anania, dîndu-i-se numele de Pavel, născut la o viață nouă, devenind vas ales menit să poarte numele Mîntuitorului înaintea păgînilor, împăraților și fiilor lui Israil.

Este de ajuns să citim sfînta carte a «Faptelor Apostolilor» ca să ne dăm seama de osteneala sa în cele trei călătorii misionare pe care le-a întreprins. Este destul să citim și să aprofundăm cele 14 Epistole ale sale în care se cuprinde minunata învățătură despre Dumnezeu, ca să-i vedem credința, rîvna și dragostea pentru cele divino-umane.

Pe drumul apostolatului său, nu avea un trai îndestulat și liniștit. «Pînă în ceasul de acum, ne spune Sfîntul Pavel, îndurăm foame și sete; goi umblăm și primim bătăi; umblăm din loc în loc și ne trudim muncind cu mîinile noastre. Ocăriți, noi binecuvîntăm, prigoniți, noi răbdăm...» (I Cor. IV, 11—12).

Sfîntul Apostol Pavel trăiește pentru Hristos și avînd pe Hristos în inima lui. «Că de vestesc Evanghelia, n-am cuvînt de laudă, întrucît porunca mare stă deasupra mea. Vai mie dacă nu binevestesc!... «Tuturor m-am făcut toate ca în orice chip să mîntuiesc măcar pe unii» (I Cor. IX, 16—22).

Cuvintele lui Pavel: «Nu mai este nici iudeu, nici elin, nu mai este nici rob, nici slobod; nu mai este nici parte bărbătească, nici femeiască, fiindcă toți sîntem una în Hristos Iisus» (Galateni III, 28), umplu sufletele tuturor, de la Ierusalim la Atena și pînă în luxoasa și vestită Romă.

Sfîntul Pavel cheamă toate neamurile să se adape din învățătura Mîntuitorului Hristos mergînd și predicînd în cetăți, în sate, în corăbii pe mare, în piețe, în areopag, în închisoare.

Obștescul sfîrșit și-l dă la Roma odată cu Sfîntul Apostol Petru, pe la anul 67, după Hristos, cînd crudul împărat Neron care-și omorise propria-i mamă, soția și unchiul, poruncește să li se taie capul.

Prin Sfînții Apostoli Petru și Pavel, Mîntuitorul cheamă toate neamurile la viață, la mîntuire, ca pe toți să-i facă fii ai luminii, fii ai lui Dumnezeu.

Pentru aceasta Biserica a hotărît ca Sfînții Petru și Pavel să fie prăznuiți în aceeași zi, ca cei ce au fost uniți în credință, în propovăduire, în lipsuri și prigoniri, în mucenicie. O minunată cîntare bisericască ni-i înfățișează zicînd: «Dat-ai pildă de întoarcere pe amîndoi Apostolii Tăi; pe unul, adică cel ce s-a lepădat de Tine în vremea patimei și s-a pocăit; iară pe altul, cel ce s-a împotrivit predicării Tale și apoi a crezut și pe amîndoi ca pe cei mai mari ai adunării prietenilor Tăi, Iisuse Atotputernice Mîntuitorule al sufletelor noastre» (Stihira II Stihovă).
 În viața Sfînților Apostoli Petru și Pavel găsim o comoară nespusă de învățături și fapte de credință. În fiecare zi, Biserica hrănește su-

fletul credincioșilor ei cu nenumărate învățături din scrierile Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Mîntuitorul Hristos i-a lăsat pe ei pildă de credință, de iubire, de dreptate, de pace.

În viața noastră ne aflăm de multe ori la poarta lepădării lui Petru și singuri și triști, înstrăinați de Mîntuitorul pe drumul Damascului ca Pavel.

Iubim păcatul și lepădăm căința, uităm iertarea Mîntuitorului și lepădăm voința de îndreptare. Irosim viața în păcate, îmbătrînim trupul și ofilim sufletul cu faptele cele rele, stricînd chipul pe care Dumnezeu l-a făcut să fie după asemănarea Sa.

Cădem pe drumul necredinței, al urii și nu luăm doctrina lui Petru și Pavel — părere de rău pentru faptele cele rele.

Dar sufletul care leapădă mîndria, ura, dobîndește podoaba smereniei și a dragostei față de Dumnezeu și aproapele, dar mai ales iertarea Mîntuitorului Hristos.

Calea apropierii de Hristos care aduce îndreptarea și înnoirea vieții noastre, este aceea pe care ne-o arată Sfîntul Apostol Pavel de-a sta tari, avînd mijlocul nostru încins cu adevărul, îmbrăcîndu-ne cu platoșa dreptății, peste toate luînd pavăza credinței cu care vom putea stinge săgețile cele arzătoare ale vicleanului (Efeseni VI, 14—17).

Sfinții Apostoli aveau de dus luptă cu credințe păgîne, să ridice, să îndrepte și să lumineze neamurile; noi avem de dus lupta cu păcatul și prin credința și faptele noastre cele bune, să întemeiem împărăția lui Dumnezeu aici pe pămînt.

Să ne unim inimile noastre într-o simțire și cugetele noastre într-un gînd, rugînd pe Sfinții Apostoli Petru și Pavel să ne fie ajutor și întărire în viață și buni ocrotitori și rugători pentru păcatele noastre în veci. Amin!

Arhid. PETRE ZANFIRA

LA DUMINICA A VI-A DUPĂ RUSALII

Viața noastră a credincioșilor adeseori poate fi comparată cu un rîu care curge liniștit printre dealuri, munți, văi, ținuturi, pentru ca în cele din urmă să se verse în marea cea fără de sfîrșit a veșniciei.

Acest rîu este limpede și curat asemenea cristalului atunci cînd pleacă din locul de unde izvorăște, dar mai tîrziu, din cauza diferitelor ape ce vin în albia sa din locuri mlăștinoase, își schimbă înfățișarea devenind tulbure și plin de impurități, ceea ce face ca drumetul să nu mai îndrăznească a se opri să-și potolească setea din undele lui.

Asemenea este și viața omenească.

La început ea este curată și cristalină, fără nici-o pată, făcută după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Ispita duhului celui rău însă, căl-

carea legii și stăruința în abateri, sau într-un cuvânt păcatul care întuneacă cugetul, tulbură conștiința și sfișie inima tuturor muritorilor, l-a făcut pe om să-și schimbe înfățișarea și să devină o făptură înlăuntru careia se ciocnesc fel de fel de porniri nedeslușite, care tind să ia ființă și care sînt pricina durerilor și suferințelor noastre.

În Evanghelia de astăzi, Sf. Evanghelist Matei ne spune că un paralizat a fost adus la Mîntuitorul Hristos de apropiații săi prieteni în credința fermă și profundă că va fi vindecat.

Fiecare din noi avem vreo nemulțumire sau vreo suferință care ne întristează sufletul, ori durere sau chin ce ne face să avem uneori zile pline de mihnire. Acestea vin la noi, ca plată pentru greșelile pe care le săvîrșim clipă de clipă, ca o încercare a credinței noastre.

Și prietenii slăbănogului din Evanghelia de azi au fost conduși de această forță nebănuită că prietenul lor iubit va fi vindecat de Mîntuitorul Hristos. De aceea văzînd Mîntuitorul paraltic înaintea Sa și cunoscînd credința lor (a prietenilor paralticului) îi spune : «Îndrăznește fiule, păcatele îți sînt iertate». Unii cărturari care se aflau în preajma Mîntuitorului Hristos au cugetat în sinea lor : «Cum să se vindece cineva, dacă îi ierți păcatele» ? Dar Mîntuitorul Hristos care cunoaște gîndurile lor le răspunde prompt : «Ce cugetați rele în gîndul și-n inimile voastre ? Căci ce este mai lesne a zice : «Iertate îți sînt păcatele» și întorcîndu-se apoi către slăbănog, îi zise : «Scoală-te, ia-ți patul tău și du-te acasă».

Și pe cînd norodul adunat se mira și dădea slavă lui Dumnezeu, slăbănogul s-a ridicat, plecînd sănătos spre casă, ducînd cu el totodată și patul pe care suferise timp îndelungat.

Din cele expuse mai sus rezultă clar că păcatul nu atinge numai sufletul, ci și trupul și că el este pricina tuturor durerilor noastre din această lume. Sufletul sănătos face și trupul sănătos — mens sana in corpore sano —, ziceau cei vechi. Toate organele trupului, în mod normal, lucrează la comanda sufletului.

Cînd se schimbă însă cumpăna sufletului, prin emoții prea mari, prin conflicte și patimi, și cînd ne abatem de la învățăturile moralei noastre creștine, atunci sănătatea trupului este primejduită. Cînd în schimb sufletul comandă trupului ca un stăpîn și cînd doctorul trupului se înțelege cu doctorul sufletului, atunci avem garanții atît pentru sănătatea omului cît și pentru cea a colectivității și sîntem feriți de robia grea a păcatului. Păcatul este cel ce aduce în lume blestemul lui Dumnezeu (Fac. III, 14—18) ; Păcatul aduce rușinea (Prov. XIV, 34) ; Păcatul distruge viața noastră spirituală, dărimă cetățile întărite, reduce generațiile și apropie pe om de instinctele oarbe ale naturii, confundîndu-l cu animalele.

Păcatul aduce în trupul omului boală și suferință (I Cor. XI, 30). De aceea Iisus a tîmăduit pe unii numai iertîndu-le păcatele, adică înlătu-

rind pricina răului. Tot avînd în vedere acest lucru, Mîntuitorul Hristos spunea celui pe care îl vindeca : «Vezi să nu mai greșești, ca să nu-ți fie ție mai rău». Păcatul este o grozavă boală molipsitoare. Dacă un om, înțepîndu-se la un deget viră prin această înțepătură molima în trupul său, atunci el începe să zacă și tot trupul îi arde. Și păcatul, oricum ar intra în sufletul nostru, prin ochi, urechi, miini etc., molipsește toată ființa noastră duhovnicească lăuntrică, inima se încîntă de păcat, omul se gîndește numai la păcat iar voința pervertindu-se dorește din nou păcatul.

Păcatul este zidul care se ridică între noi și Dumnezeu. El este piatra care ne închide intrarea în împărăția cerurilor, pentru că păcătosul nepocăit pierde fericirea moștenirii, gătită de Dumnezeu pentru fiii Săi.

Pentru a scăpa de păcat, Dumnezeu ne-a lăsat Biserica Sa să ne împărtășească harul iertării, care împreună cu lacrimile pocăinței noastre să ni se îmbrace sufletul în haina curată și nouă, așa cum eram în zilele prunciei noastre.

Taina Sf. Botez pe care noi am primit-o în pruncie, a spălat de pe sufletele și trupurile noastre și acele urme ale păcatului strămoșesc, săvîrșit de către protopărinții noștri Adam și Eva în rai. Dar viața este lungă și nu știm cîți dintre noi rămîn curați pînă la adînci bătrînețe ! De aceea Taina Mărturisirii este un mijloc minunat de a ne curăți de întinăciunile ce năpădesc sufletul nostru asemenea buruienilor ce împrejmuesc răsadul cel nou. Nu este însă de ajuns numai să ne spovedim, ci trebuie să mergem cît mai des la Sfînta Biserică și să ne rugăm cît mai fierbinte lui Dumnezeu pentru ca să ne pocăim de păcate. Pocăința nu trebuie să fie făcută numai din buze, ci trebuie să ia parte la ea întreaga noastră ființă lăuntrică. Cînd cerem iertarea păcatelor noastre de la Dumnezeu, trebuie să fim asemenea unui copil neviclean, care simțindu-se vinovat față de părinții săi, se grăbește să le spună nevinovăția și nu vorbește decît cu lacrimi amare și cu simțul rușinii și al greșelii. Asemenea acestui copil trebuie să fim și noi față de Dumnezeu cînd ne rugăm pentru iertarea păcatelor noastre.

Cu toții vedem în păcat cel mai mare dușman al nostru, cu care trebuie să luptăm pentru a-l îndepărta. De aceea, cît timp sintem în viață, să căutăm să ne curățim de păcate prin pocăință și prin fapte bune după cum v-am spus și în locul mîndriei să agonisim smerenia, în locul răutății și cruzimii, mila și iubirea, iar în locul necurăției, neprihănirea și înfrînarea.

Glasul Evangheliei să fie farul călăuzitor al vieții noastre de toate zilele. Mizeria va fi cu atît mai mare și răsplata cu atît mai grea cu cît glasul Evangheliei va fi mai neascultat (Ioan XII, 47—48).

Creștinul adevărat este omul cel nou (Col. III, 9—10); făptura re-născută și eliberată din robia păcatului ; este omul lui Dumnezeu, luptătorul vrednic împotriva păcatului (Evrei XII, 3—4); este ostașul incre-

dințat că cine luptă pînă la moarte împotriva păcatului primește cununa vieții (Apoc. II, 10).

De aceea trebuie să ne rugăm fierbinte și încontinuu lui Dumnezeu astfel : «Doamne, iartă păcatele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău, Amin» (Matei VI, 12—13).

Diac. Prof. MARIN VELEA

LA DUMINICA A XIV-A DUPĂ RUSALII

Pilda nunții de împărat, se termină cu aceste cuvinte : «*Mulți sînt chemați, dar puțini aleși*» (Matei XXII, 14). Sfîntul evanghelist Matei spune că, Mîntuitorul a mai folosit aceste cuvinte odată încheind pilda lucrătorilor viei (XX, 16). Repetirea aceasta ne arată cît de mult ținea Mîntuitorul, ca lumea să le învețe, să le țină minte, pentru adevărul cuprins în ele.

Care este adevărul ce se mărturisește cînd se spun, care este învățătura ce o cuprind, vom încerca, iubiți frați, cu ajutorul lui Dumnezeu, să o scoatem și noi din ele, spre a ne fi de folos în viața duhovnicească.

Cuvintele Mîntuitorului : «*Mulți sînt chemați, dar puțini aleși*», se întrebuițează cu două înțelesuri : un înțeles laic și unul religios.

În înțeles laic, spunem : «*Mulți au fost chemați, dar puțini aleși*», cînd vorbim de rezultatul unui examen, la care s-au prezentat mai mulți candidați decît locurile disponibile, cînd discutăm de rezultatul unei alegeri la care au participat mai mulți candidați. Și nu numai noi creștinii folosim aceste cuvinte ale Mîntuitorului, în împrejurări ca acestea, ci și necreștinii, cei ce n-au citit Sfînta Evanghelie. Vă veți întreba : De unde știu cuvintele Mîntuitorului, dacă n-au citit Sfînta Evanghelie ? Aceste cuvinte au devenit un proverb. Spre deosebire de proverbele create de oameni din popor, proverbul acesta se numește proverb evanghelic. Între cei ce cunosc limba latină, între intelectuali, pentru ca să producă un efect mai mare, el se spune în latinește : «*Multi sunt vocati, pauci vero electi*».

În sens religios, cuvintele Mîntuitorului : «*Mulți sînt chemați, dar puțini aleși*» se întrebuițează în biserică sau în afara ei, cînd vorbim de viața de dincolo, de împărăția cerurilor, de rai, de iad, de sfinți.

Cele două cuvinte : *chemați și aleși* din acest proverb evanghelic ne arată, iubiți frați, că există pentru noi creștinii o *chemare și o alegere permanentă; chemare pentru sfințire și alegere pentru cer* (II Petru I, 10).

Chemarea pentru sfințire ne-o face Dumnezeu (I Timotei I, 9), ne-o face preotul în numele lui Dumnezeu, ne-o face gîndul cel bun al nostru, ne-o face conștiința noastră trează. Cea dintîi chemare pentru sfințire ni se face la botez. Chemarea aceasta ne-o face Dumnezeu, ne-o face Fiul Său, Iisus Hristos (I Timotei I, 9), «*Sfințitu-te-ai*» (I Corinteni VI,

11) zice preotul luind fașa și stropind pe prunc, după ce a fost botezat și miruit. Ne-am sfințit la botez, iertându-ni-se păcatul strămoșesc și orice păcat săvârșit pînă atunci, dacă ne-am botezat la vîrsta cînd omul păcătuiește, cum este cazul celor care vin de la alte religii.

Credinciosul, în zbuciumul vieții, păcătuiește și după botez, nu-și păstrează sfințenia. Pentru că păcatele se repetă — afară de cel originar — sîntem chemați la sfințire din nou. Chemarea ne-o face Biserica prin glasul preotului, prin sunetul clopotului, prin conștiința noastră trează. Venind la biserică, mărturisindu-ne și împărtășindu-ne, din nou ne sfințim. De o sfințire — nu de gradul celei cîștigate prin împărtășire — ne facem părtași prin luarea sfintei anafore duminica și la sărbători, după sfîrșitul Sfintei Liturghii.

Îndemnați de glasul tainic al lui Dumnezeu, care trezește conștiințele creștine, am venit la biserică să mulțumim lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra noastră, am venit să ne sfințim, să ne întărim suflește spre a lupta în viața de toate zilele, să ajungem sfinți ca înaintașii noștri răsplătiți în cer cu cununa sfințeniei de Dumnezeu.

Da, iubiți frați, să spunem tuturor credincioșilor cînd ne întrebăm de ce venim la biserică: venim să ne sfințim, să învățăm ce este sfințenia, cum se trăiește ea în lume pentru a ajunge sfinți în cer. Idealul fiecărui creștin este să ajungă în împărăția lui Dumnezeu, în împărăția cerurilor, în scurt, să ajungă sfînt. Să nu ne speriem cînd auzim de cuvîntul sfințenie. Sfințenie se numește desăvîrșita curăție morală, perfecțiunea morală. A trăi în sfințenie, însemnează a trăi în curăție sufletească și trupească, a practica toate virtuțile creștine: credința, dragostea, speranța, dreptatea, bunătatea, mila, cinstea și celelalte, a duce o viață după Evanghelia Mîntuitorului, împărtășindu-ne de harul tuturor Tainelor sfintei Biserici Ortodoxe. Toți putem trăi sfințenia și oriunde. Pe toți ne îndeamnă sfinții apostoli Petru și Pavel: «*Fiți sfinți!*» (I Petru I, 15; Efesenii I, 4). Sfinții Apostoli, ei înșiși trăitori ai sfințeniei, nu ne îndeamnă să părăsim lumea, ducîndu-ne în minăstiri, în munți, în pustii, ca să trăim sfințenia, ci pur și simplu ne spun: «*Fiți sfinți!*», adică acolo unde ne aflăm fiecare, la locul de muncă, de odihnă, în familie ori în afara ei.

Nu poate să fie sfînt cel ce nu muncește, cel ce nu este cîstîtit în munca lui, cel ce fură munca altuia prin jaf ori înșelăciune, ca să mănînce în lenevie, să trăiască ca un parazit, pentru că același apostol Pavel, care ne îndeamnă să fim sfinți, scrie: «*Cine nu muncește să nu mănînce*» (II Tesaloniceni III, 10).

Nu poate să fie sfînt cel ce nu se alege, nu se desparte de bețiivi, de curvari, de hoji, de cei ce mint, de cei ce scot cuvinte injurioase, spurcate din gură.

Mîinile și gura celui ce s-a hotărît să meargă pe calea sfințeniei, celui ce dorește și vrea să fie printre cei aleși ai lui Dumnezeu, trebuie să fie curate; mîinile spre a săvîrși numai fapte bune și gura spre a pronunța numai cuvinte cuviincioase.

E greu acest lucru? Din contră, e ușor și plăcut, spun cei ce au ascultat chemarea pentru sfințire a Bisericii și s-au ales din lume pentru cer. Care dintre noi nu s-a prezentat ca elev, ca student sau candidat pentru o slujbă la examene și să nu se fi bucurat când a auzit că a reușit, când i s-a spus că este printre cei puțini aleși dintre cei mulți chemați? Cine însă se prezintă la examene fără să se pregătească? Pregătirea pentru examene cere muncă, oboseală, adesea suferință, dar la sfârșit aduce folos, aduce mulțumire.

Așa este, dragi frați, și pentru examenul cel mare de intrare în împărăția lui Dumnezeu. Ne pregătim toată viața cu gândul la clipa, când vom auzi iarăși pe Mîntuitorul spunînd, nu ca altădată cuvintele de învățătură și avertisment: *«Mulți sînt chemați, dar puțini aleși»*, ci cuvinte de hotărîre judecătorească: *«Mulți ați fost chemați, dar puțini aleși»*.

Clipa aceea va fi clipă de bucurie ori de întristare, căci cei aleși vor merge să se bucure în veci cu sfinții în împărăția lui Dumnezeu, vor fi încununăți ca sfinți, cum au dorit și s-au pregătit pe pămînt, iar cei ce nu vor fi aleși, triști și îndurerați, vor merge în iad la suferință veșnică, pentru că n-au ascultat chemările pentru sfințire, ce li s-au făcut pe pămînt și au refuzat de a se alege pentru cer, de a trăi sfințenia, fără de care nimeni nu a intrat și nu va intra în împărăția lui Dumnezeu.

Doamne, îți mulțumim, pentru că în fiecare duminică și sărbătoare ne chemi să ne sfințești și să ne înveți cum să trăim sfințenia în mijlocul semenilor noștri, cum să ne pregătim pentru ultimul examen pe care îl vom da în fața Fiului Tău, Mîntuitorul nostru.

Ieșim din biserica Ta sfîntă mai întăriți, mai luminați, mai hotărîți de a merge pe calea pe care au mers sfinții Tăi din cer. Cu harul Tău, credem că, vom trece peste piedicile pe care le vom întîlni în cale și vom învinge ispitele ce ne pîndesc la tot pasul. Ajută, Te rugăm, credinței noastre! Așa să fie!

Pr. Dr. G. PASCHIA

ASPECTUL PASTORAL AL PSALMULUI 50

Psalmul al 50-lea este cel mai cunoscut dintre psalmi. El este cunoscut mai ales după cuvintele începătoare: «Miluiește-mă Dumnezeule!». S-a impus atenției prin conținutul său instructiv, prin teologia sa, prin structura poetică ca și prin îndemnul la pocăință.

E psalmul pe care-l auzim mereu la serviciile cultice. Nu se concepe slujbă religioasă fără psalmul 50. El se citește în toate zilele precum și duminica, la sărbătoarea Nașterii Domnului, la Botezul Domnului, la Paști, la sărbătorile cinstitii Maicii Domnului și ale tuturor Sfinților. Este întrebuițat la Sf. Taină a Mărturisirii, a Împărtășirii, la Sfințirea Apei, la facerea rasoforului, adică la intrarea în cinul monahal ș.a.

Sint numeroase problemele care se pun în legătură cu geneza psalmului, starea originală a textului, ordinea cronologică în cadrul Psaltirii, structura sa poetică, traducerea psalmului în Septuaginta, Vulgata și de către Sfinții Părinți și în limbile moderne.

Lăsînd la o parte aceste considerente, precum doctrina dogmatică, învățătura despre om și morala înaltă a psalmului, ne oprim la ideile prin care se vădește aspectul pastoral al psalmului 50.

Psalmul 50 este o rugăciune de pocăință. Cuvîntul începător: «miluiește-mă Dumnezeu, după mare mila ta»! constituie agrăirea. Începutul rugăciunii e o preocupare de calitățile aceluia căruia îi este adresată cererea, o meditare asupra însușirilor lui Dumnezeu, căci altcum credinciosul n-are de ce se atîrna spre a-și urca cererea la El. Așa la Împărate ceresc, «mingîtorule care pretutindenea ești», la Prea Sfîntă Treime, sau în Rugăciunea domnească adresa: «Tatăl nostru care ești în ceruri...» au puternicul efect de a concentra și orienta sufletul spre ființa agrăită.

Mila este o însușire creștină. Ea ne face iubiți de semenii noștri. Sentimentul miliei are o sferă largă pentru că el îmbrățișează multe aspecte ale vieții creștine. La un creștin milos este totdeauna o corelație între ceea ce gîndește, spune și face. Omul milos are linia sa de conduită, nu pentru simpatia față de o persoană sau alta ci pentru că atitudinea sa este legată de milă ca virtute creștină și care face parte din personalitatea noastră. La această atitudine se referea Mîntuitorul cînd îndruma: «fiți milostivi precum și Tatăl vostru este milostiv» (Luca VI, 36).

După relațiile psalmului, faptele rele ale credinciosului sint notate într-o carte, de unde numai Dumnezeu le poate șterge. În această formă antropomorfică se exprimă ideea că Dumnezeu cunoaște, fără excepție, toate faptele credinciosului și că El poate ajuta celor care I se roagă cu căință. «Mila» și îndurarea sint calități ale perfecțiunii lui Dumnezeu»¹.

Credinciosul de bun simț înțelege că aspirațiile altora sint și ale sale. Afectiunea sa față de alții o manifestă și prin milă, cu atît mai virtos că mila este o rînduală după voia lui Dumnezeu.

În vorbirea psalmistului, pentru că păcatul murdărește ființa creștinului, e nevoie de spălare. Această curățire se face prin iertarea păcatelor. Ps. 50, 1—3 exprimă ideea de a se spăla fărădelegile nu numai fața. Cuvintele «mai virtos mă spală» (2, 9) exprimă o plenitudine, ca și cînd s-ar zice: «spală-mă de tot».

Păcatul ține într-o continuă agitație pe cel credincios, îl «neliniștește și-l torturează» cum se exprimă Iosif Olariu în comentariul său la psalmi (p. 59), pentru că făptuitorul își vede mereu înaintea ochilor săi crima săvîrșită. Păcatul este o faptă împotriva legii morale dar și o crimă împotriva lui Dumnezeu, de aceea se mărturisește psalmistul: «Ție unuia am greșit și rău înaintea ta am făcut».

Ps. 50, 7 ne învață despre păcatul în care ne-am născut: «în fărădelege zămislit și în păcat născut». În acest sens informează și apostolii Ioan (III, 6) și Pavel (Rom. V, 12) că: «plăsmuirile inimii omului rele, sint din tinerețile lui».

1. Dragomir Demetrescu, *Explicarea psalmului 50*, București 1895, p. 26.

Anumite adevăruri, de credință, nu pot fi captate decît pe cale revelațională. Între acestea înșiră psalmistul înțelepciunea practică, care este dorul de a pătrunde enigmele vieții și a indica drumul care duce la fericirea individului. E vorba despre o înțelepciune practică, de care trebuie să fie stăpînit credinciosul pentru ca întreaga lui activitate să fie pătrunsă de trăirea după legea adevărului.

«Isopul» și «zăpada albă», din psalm, devin simbolul purificării, icoana curățeniei și a nevinovăției. La omul credincios totul trebuie să fie alb și curat, veșmintele, gândurile ca și faptele.

Precum în medicină isopul se dă ca întăritor, căci el ușurează digestia, precum în Orientul apropiat isopul este o plantă ornamentală iar zăpada imaginea curățeniei imaculate așa creștinul virtuos este o podoabă a familiei și o mîndrie a Bisericii lui Hristos.

Idealul etic al credinciosului este «bucuria și veselia» (50, 9).

«Bucuria este un sentiment de mulțumire și de satisfacție interioară».

În psalmul 50 bucuria este ideal de viață. Bucuria fiind un element esențial vieții ea este produsă de frumusețile naturii, de belșug, de succes și prosperitate, de marile împliniri, de sentimentele religioase, pentru un credincios.

Găsind în frumusețile naturii un motiv de bucurie înseamnă că ai aflat un bun care procură desfătare. Psalmistul știe că și bucuria împreună cu veselia sînt podoabe ale vieții creștinului, frumuseți spirituale. Fie că-i vorba despre o bucurie biologică fie că este vorba despre una socială, bucuria este un «desiderium omnium», e rîvnită de toți, fie ei tineri sau bătrîni, mici sau mari.

Bucuria dă putere de viață, optimism și ce nu dă ea ?

Deodată cu nădejdea în viitorul luminos al creștinului sporește și gradul de bucurie. «Bucurați-vă»! Așa salută Domnul la întîlnire pe Apostolii Săi, iar Pavel ne poruncește zicînd : «Bucurați-vă totdeauna» ! (I Tes. V, 16).

E vorba despre o bucurie lăuntrică care constă în cunoașterea lui Dumnezeu și slujirea semenului, pentru că bucuria este legată de om ca păsarea de zbor.

Pentru un credincios bucuria supremă e Dumnezeu, apoi patria și dorul de ea. Legăturile omului cu pămîntul natal e în acord cu legile firii. Psalmistul scria doar : «Să se lipească limba mea de ceriul gurii dacă nu voi ridica Ierusalimul peste culmea bucuriei mele».

Aici capitala țării, Ierusalimul, devine simbolul dragostei de patrie².

În vorbirea psalmistului bucuria este un derivat sau mai bine zis o prelungire a bucuriei, de aceea în Ps. 97, 11 bucuria se acoperă cu veselia, cel păcătos e un fel de bolnav pe care nu-l mai țîn picioarele. Prin iertarea păcatelor trupul se înviorează, deci și oasele, scheletul, care susțin corpul (vers 11).

În sens metaforic Dumnezeu își «întoarce fața» Sa în altă parte ca să nu vadă și să nu țină seama de numărul mare al păcatelor. Toate păcatele sînt notate în Cartea vieții (Daniil XII, 1—3), psalmistul roagă (în versul 12) ca Dumnezeu să anuleze paginile respective din «Cartea vieții».

Inima este considerată de psalmist, centrul pasiunilor. În locul inimii vechi, a vieții păcătoase, Dumnezeu este rugat să dăruiască o «inimă curată», care să nu fie

2. N. Neața, *Bucuria*, studiu publicat în revista *Învierea*, The Resurrection, Ierusalim 4—6 din 1976.

aplecată spre o viață trăită numai după poftele trupului. «Duhul» din psalmul 50, 13 este o concepție nouă despre viață, una de dorit, una așa cum nu s-a cunoscut mai înainte. Psalmistul se gîndește la ceea ce Sf. Pavel numește «om nou» (Col. III, 10).

Bucuria cea mai înaltă a creștinului virtuos este apropierea de ceea ce este bine plăcut.

Această desfătare sufletească o exprimă psalmistul în 50, 14: «Dă-mi iarăși bucuria mîntuirii și cu duh stăpînitor mă întărește».

«Bucuria mîntuirii» este cea pe care o simte cineva cînd se găsește în stare de nevinovăție, stare care-i asigură celui credincios liniște, demnitate, încredere în sine și în nădejdea că va dobîndi fericirea rivnită. «Duhul stăpînitor» este starea de demnitate de care credinciosul are trebuință în acțiunile sale. Exegețul Iuliu Olariu ar zice: «principiul conducător din om»³.

«Căile Tale», din 50, 15, sînt orînduirile care îndrumă la o viață nouă, care nu-i altceva decît trăirea în virtute, prin lepădarea de ceea ce este vechi și perimat.

Innoirea totală, oarecum nostalgia fericirii, este ideea în jurul căreia se grupează prevederile acestui prea frumos psalm.

Pășirea spre fericire este posibilă numai după împăcarea cu Dumnezeu, cu semenii și cu noi înșine, cu alte cuvinte, după îndeplinirea îndatoririlor față de societate.

Ceea ce psalmistul numește «sîngiure» constituie un impediment în ascensiunea credinciosului, pentru că «sîngiurea» adică crimele, ne aduc în conflict cu urzitorul fericirii și cu societatea.

Dumnezeu este numit «al mîntuirii» pentru că de milostivirea lui atîrnă fericirea credinciosului.

Dreptatea din v. 15, are înțelesul de milotivire. Dumnezeu este fidel promisiunilor Sale, iartă pe cei ce se căiesc și promovează prin pilda vieții lor menținerea stării de dreptate în societate.

Orice greșeală este o povară care apasă greu asupra credinciosului. Emoția puternică a răului săvîrșit îi ia creștinului graiul și el nu mai cutează să-și deschidă gura sa. Credinciosul întristat vorbește puțin. Psalmistul roagă să fie adus în starea sa iarăși ca să preamărească liber de emoție pe Dumnezeu (v. 16).

Jertfa pe care o așteaptă Dumnezeu este spirituală: smerenia, modestia și căința sinceră. Aceste elemente îl scot pe creștin din starea veche și dau un imbold spre viața nouă (18).

La cel virtuos sacrificiile, adică rugăciunile imaginate prin arderi de tot și viței (20), sînt expresia sentimentelor sincere.

Metoda aducerii credinciosului de tip vechi la sentimente mai curate și la convingeri noi și superioare este — după ps. 50 — mărturisirea în mod deschis a păcatelor legate de trecutul personal.

3. I. Olariu, *Explicarea Psalmilor*. Caransebeș 1901, p. 64. Comentarii la psalmi avem în românește: Is. Onciu, *Cartea psalmilor, introducere și explicare*, 1897; Grigorie Timuș, *Meditații în psalmi*, București, 1899; Sfîntul Vasile, *Comentarii*, trad. în rom. de O. Căciulă, București, 1939. At. Negoită, *Psaltirea în cultul Bisericii Ortodoxe*, București 1940.

Merită a fi menționate versificările la Psaltire: V. Militaru, *Psaltirea în versuri*, București 1933, Ion Glonțescu, *Psaltirea în versuri* (Ps. 1—40).

Recunoașterea vinovăției individuale și convingerea că precum viața trupului are trebuință de hrană așa și sufletul pentru mersul înainte are nevoie de stimulentele autocriticii sale.

Psalmistul face mărturisirea greșelilor în mod public, în auzul tuturor, fie ca să invoace martori pentru adevărarea celor spuse, fie pentru a se angaja serios, în fața mulțimii la un nou tip de viață. Prin această metodă pedagogică ca și corecțională, credinciosul găsește o ușurare a conștiinței: «moare păcatului» cum ar zice Sfântul Pavel.

Sfinții Părinți scot în relief efectul binefăcător al acestei practici și fixează regula generală că orice se iartă dacă există condițiile necesare, adică căința adevărată, întristarea pentru greșelile făcute, împreună cu angajamentul sincer de a te îmbunătăți și îndrepta.

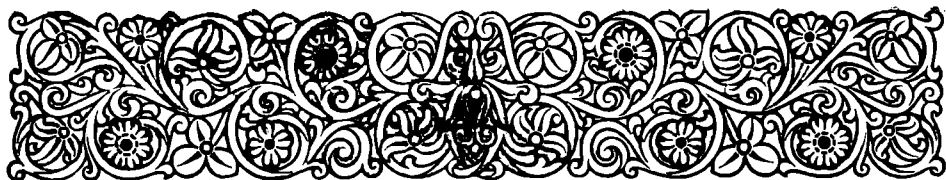
După socotința psalmului 50 credincioșii au toți aceleași drepturi și aceleași îndatoriri. Problemele psalmistului sînt și ale altora. El trăiește pentru alții tot așa de mult ca și pentru sine. Un viitor luminos este aspirația generală. Adevărul cel adevărat și dreptatea veșnică sînt ale tuturor oamenilor⁴.

Psalmul 50 are un caracter vizionar. Azi este așa, în viitor va fi altfel. Psalmul prevede un progres în cele religioase și aduce multe elemente în sprijinul activității pastorale.

Pr. Prof. N. NEAGA

4. Sfântul Vasile, *Comentarii*, trad. în rom. de O. Căciulă, București, 1939.

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

Marele forum al constructorilor păcii de la Varșovia

Între 6 și 11 mai, a.c., la Varșovia s-a ținut Adunarea Mondială a Constructorilor Păcii, sub egida Consiliului Mondial al Păcii, la care au participat peste 1500 delegați ai comitetelor naționale de luptă pentru pace din 125 de țări, din întreaga lume, precum și reprezentanți ai unor organizații guvernamentale, internaționale, partide politice, grupări sociale, reprezentanți de culte creștine și necreștine.

Din partea Bisericii Ortodoxe au participat mai mulți delegați, dintre care amintim : I. P. S. Arhiepiscop Antim Nica al Tomisului și Dunării de Jos (Patriarhia Română) ; I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului (Patriarhia Moscovei) ; Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim al Bulgariei și I. P. S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora (Patriarhia Bulgară) ; Prof. Vendictor Englezakis (Biserica Ciprului) ; I. P. S. Mitropolit Vasile al Varșoviei (Biserica Ortodoxă Autocefală Polonă) etc.

Dintre organizațiile religioase internaționale participante amintim : Conferința Creștină pentru Pace ; Conferința de la Berlin a Creștinilor Catolici din Țările apusene ; Uniunea Internațională a Tineretului Muncitoresc Creștin și Conferința pentru Pace a Budiștilor din Asia.

Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din țara noastră a trimis o delegație formată din 13 persoane, condusă de prof. Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de Studii Sociale și Politice.

Lucrările Adunării au fost deschise de Edward Gierek, prim-secretar al C.C. al P.M.U.P., care, în numele conducerii de stat și a poporului polonez, a exprimat urări de succese în dezbaterile problemelor închinăte păcii menite să aducă prietenia și colaborarea dintre oameni și popoare.

Președinția lucrărilor a fost încredințată indianului Ramesh Chandra, secretar general al Consiliului Mondial al Păcii.

În cadrul primei ședințe a lucrărilor au fost înminate prezidiului Adunării mesaje de salut din partea mai multor conducători de state și organizații. Cu această ocazie s-a dat citire mesajului președintelui țării noastre, Dl. Nicolae Ceaușescu, în care se remarcă printre altele : dorința de pace și progres a poporului român, care se alătură tuturilor forțelor progresiste ale contemporaneității, precum și contribuția statului

român la instaurarea în viața internațională a unui climat de încredere și securitate și a unei largi colaborări între oameni și popoare pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte: «Înfăptuirea acestor deziderate — se arăta în mesaj — reclamă mai mult ca oricând mobilizarea tuturor forțelor care se pronunță și acționează pentru pace, destindere și colaborare, întărirea solidarității și unității lor, indiferent de orientarea lor politică, de convingerile lor filosofice sau religioase».

Mesajul președintelui R. S. România, Dl. Nicolae Ceaușescu, a fost primit cu viu interes de către participanții la Adunare, iar Ramesh Chandra a făcut aprecieri elogioase, aducând călduroase mulțumiri președintelui țării noastre.

Lucrările, desfășurate în comisii și grupe de lucru, la mese rotunde sau reuniuni pe continente și pe forumuri, au analizat următoarele teme: 1. *Încetarea cursei înarmărilor*; 2. *Dezvoltarea și noua ordine internațională*; 3. *Securitatea și cooperarea în Europa*; *importanța Actului final de la Helsinki*; 4. *Pace și dreptate în Orientul Apropiat*; 5. *Solidarizarea cu lupta contra colonialismului și apartheidului pentru independența națională*; 6. *Nealinierea, factor de pace și independență*; *Lupta contra neocolonialismului și a apartheidului, contra politicii imperialiste de destabilizare*; 7. *Drepturile omului*; 8. *Lupta contra fascismului și neofascismului*; 9. *Rasismul și discriminarea*; 10. *Protecția mediului înconjurător*.

Cele cinci zile de dezbateri din cadrul lucrărilor Adunării Mondiale a Constructorilor Păcii de la Varșovia au subliniat cu prisosință valoarea și importanța problemelor analizate pentru cauza păcii, prieteniei și colaborării între popoare.

În ședința de încheiere a lucrărilor, a fost adoptat *Apelul Adunării Mondiale a Constructorilor Păcii*, care se încheie cu cuvintele: «Pace, libertate, progres social și justiție pentru toate națiunile, pentru toate generațiile prezente și viitoare».

*

Noi progrese în procesul de edificare a securității în Europa

Între 15 iunie și 5 august, a.c., la centrul congreselor «Sava» din orașul Novi Beograd, Iugoslavia, s-au desfășurat lucrările întâlnirii pregătitoare a reuniunii general-europene, programată pentru toamna acestui an.

Timp de 50 de zile, de activitate intensă, desfășurată în ședințe plene de lucru, în grupul de redactare, în întâlniri și convorbiri neoficiale, acest important forum european, reprezentat de delegații celor 35 de state semnatare ale Actului final de la Helsinki, a dezbătut, în detalii, problemele organizării viitoarei reuniuni de la Belgrad, programată cu data de 4 octombrie 1977.

Țara noastră a fost reprezentată de o delegație condusă de ambasadorul Valentin Lipatti.

Ca urmare a dezbaterilor pe marginea propunerilor și sugestiilor formulate de un mare număr de delegații, printre care și cea a țării noastre, a fost elaborată o ordine de zi clară și cuprinzătoare, ce creează

cadru pentru desfășurarea, în bune condiții, a reuniunii principale. Astfel s-a prevăzut, printre altele, ca reuniunea să facă un schimb de vederi aprofundat cu privire la punerea în aplicare a prevederilor Actului final și îndeplinirea sarcinilor definite de Conferință, precum și cu privire la aprofundarea relațiilor reciproce ale celor 35 de state, consolidarea securității și dezvoltarea cooperării în Europa și a procesului destinderii, inaugurat de Conferința general-europeană.

În acest context s-a analizat problema securității pe continent și componența ei militară, cooperarea economică și tehnico-științifică a statelor participante, colaborarea în domeniul educației, culturii și al contactelor umane, problemele securității și cooperării în zona mediteraneană, definirea și stabilirea cadrului instituțional al întâlnirilor multilaterale viitoare, în conformitate cu prevederile Actului final de la Helsinki, examinarea posibilităților ținerii unei noi Conferințe pentru securitate și cooperare în Europa etc.

Țara noastră a înțeles să-și aducă deplina sa contribuție și la reușita întâlnirii pregătitoare de la Belgrad, animată fiind de convingerea ei că trebuie făcut totuși pentru ca lucrările reuniunii din toamna acestui an să marcheze — prin modul de desfășurare și prin hotărârile pe care le va adopta — o nouă și semnificativă etapă în procesul de edificare a securității și amplificarea cooperării în Europa, de consolidare continuă a legăturilor pe planuri multiple între toate statele semnatare ale Actului final.

O preocupare fundamentală a țării noastre a fost aceea ca, încă din această etapă, conlucrarea între cele 35 de state participante să se desfășoare într-o atmosferă de respect mutual, de receptivitate față de punctele de vedere ale tuturor țărilor reprezentate pentru ca lucrările reuniunii din toamna acestui an să aibă deja create premise favorabile atingerii țelului lor.

În concepția țării noastre, reuniunea va trebui să se distingă prin caracterul concret al hotărârilor adoptate, prin eficiența măsurilor convenite în toate sectoarele în care se realizează conlucrarea între statele participante — inclusiv pe planul dezangajării militare și dezarmării, progresele înregistrate în acest domeniu condiționând înseși progresele privind înfăptuirea unei destinderi și securității reale. Și toate acestea pentru că — așa cum arăta președintele României, Nicolae Ceaușescu, referindu-se la sarcinile reuniunii de la Belgrad — «în ce privește perioada care a trecut de la conferința de la Helsinki, sînt puține lucruri care pot fi reținute ca soluționate. De aceea, accentul trebuie pus pe măsurile privind trecerea la înfăptuirea, în viitor, a documentelor semnate la Helsinki. Mai precis, nu poate fi vorba de o reuniune cu caracter festiv — pentru că nu sînt realizări care să determine un asemenea caracter — ci de o reuniune de lucru, pentru a găsi soluții concrete în vederea rezolvării problemelor».

Țara noastră este profund încredințată că, cu cît rezultatele reuniunii din toamnă vor fi mai concrete și mai substanțiale, cu atît mai eficace va fi problema edificării unei Europe noi, în cadrul căreia națiunile continentului să se poată dezvolta nestingherite, eliberate de orice

teamă, de orice bariere, artificioase, realizând între ele o cooperare din ce în ce mai amplă în conformitate cu propriile lor interese, cu interesele păcii și prieteniei în întreaga lume.

•

**Cea de a XXXII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U.
în interesul păcii și cooperării dintre state și popoare**

Începute în a doua jumătate a lunii septembrie, la New York, lucrările celei de a XXXII-a Adunări Generale a O.N.U., la care au participat delegații a 147 state membre, au fost chemate să analizeze și să ofere soluții pentru numeroase probleme care preocupă viața internațională, dintre care amintim : lichidarea subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale, dezarmarea, în primul rând, cea nucleară, soluționarea pașnică a conflictelor dintre țări și popoare, abolirea ultimelor rămășițe ale colonialismului, sporirea rolului O.N.U. în viața internațională etc.

Din cele 125 de puncte propuse în discuția sesiunii, 20 au fost consacrate în întregime problemei dezarmării, acordându-li-se o atenție deosebită din partea tuturor statelor membre, care și-au arătat îngrijorarea față de intensificarea nejustificată a cursei înarmărilor.

Evidențiindu-se faptul că în problema negocierilor de dezarmare, până acum nu s-au făcut mari progrese, participanții la sesiune au făcut propuneri concrete în vederea dezangajărilor militare pentru ca lumea de pe toate meridianele să fie eliberată de coșmarul armelor.

Propunerile făcute în acest sens — multe dintre ele formulate de R. S. România, altele beneficiind de colaborarea activă a țării noastre, au fost menite să creeze un cadru favorabil adoptării unor măsuri care să dea eficiență și realitate procesului dezarmării. Având în vedere că în mai-iunie 1978 la Națiunile Unite va avea loc o sesiune specială a Adunării generale consacrată dezarmării, țara noastră a propus trei documente — o Declarație, un Program de acțiune și un Document privitor la mecanismul desfășurării negocierilor de dezarmare — ele fiind incluse în hotărîrea Comitetului pregătitor. Totodată, țara noastră a fost de asemeni autoarea inițiativei unui proiect de rezoluție în care să fie abordate consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor.

De asemeni, lucrările sesiunii au beneficiat de un document de mare însemnătate prezentat de țara noastră și intitulat : *«Poziția României cu privire la îmbunătățirea și democratizarea activității Organizației Națiunilor Unite, la întărirea rolului său în realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice»*.

Propunerile și soluțiile găsite de R. S. România pentru rezolvarea acestor probleme care frământă omenirea, au demonstrat cu prisosință că țara noastră sprijină activ toate acțiunile menite să aducă pacea și cooperarea între oameni și popoare.

REDACTIA

ȘTIRI ECUMENICE

— Revista «*Glaube in der zweiten Welt*» nr. 9/1976, Küssnacht-Zürich, publică un articol intitulat «Publicațiile Patriarhiei Ortodoxe Române». Sînt menționate edițiile Bibliei, (Biblia completă și «Mica Biblie»); Apostolul (1974). Se pregătește tipărirea Evangheliei după Matei pentru orbi. Sînt menționate lucrările didactice: Vechiul și Noul Testament, Istoria bisericească universală (2 vol. 1956), Patristica (1956), Teologia Dogmatică și Simbolică (2 vol. 1958), «Cazania», — lucrări de natură liturgică, de cîntare bisericească, — subliniate sînt apoi volumele «Apostolat social» care redau aspectele principale ale activității și gîndirii Patriarhului Justinian și anume: 1) Biserica — loc al slujirii oamenilor în numele lui Hristos și 2) Biserica — exemplu și sfătuitoare a întregului cler. E amintit în continuare volumul «Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române», expunînd activitatea Bisericii Ortodoxe Române între anii 1948—1968, asemenea și volumul: «Teologia Ortodoxă de la începuturile ei pînă azi» în limba franceză. — Caracterul noilor relații, de apropiere și bună înțelegere a Bisericii Ortodoxe cu Bisericile apusene, se desprinde din lucrarea Prea Sfințitului Vicar patriarhal Antonie Plămădeală intitulată «Biserica slujitoare» publicată în 1972, ca teză de doctorat. «E un interesant studiu etic și duhovnicesc despre Confesiunile romano-catolică și protestante». Sînt prezentate apoi revistele centrale: «Biserica Ortodoxă Română», revista oficială a Patriarhiei Române, din 1882, care apare de șase ori pe an. Aceasta se ocupă de viața Bisericii, de relațiile cu celelalte Biserici, înregistrînd și evenimentele însemnate din țară, lucrările Sfîntului Sinod, activitatea Institutelor și Seminarilor teologice. 2) «*Orthodoxia*», revista Patriarhiei pentru probleme teologice. 3) «*Studii Teologice*», revista Institutelor teologice. 4) «*Roumanian Orthodox Church News*», Buletinul pentru relațiile externe ale Patriarhiei. În plus fiecare Mitropolie (Ungrovlahiei, Moldovei și Sucevei, Ardealului, Olteniei, Banatului) are revista ei. În general, subliniază autorul (semnează N.N.) lucrările Patriarhiei Ortodoxe Române sînt de bună calitate.

— «*Stimmen der Orthodoxie*» Berlin 7/1976 (Revista Exarhatului Bisericii Ortodoxe Ruse pentru Europa Centrală), prezintă publicațiile în limba română: 1) «Ocolul cel Mare» (1975) redactat de prof. Ene Braniște; 2) «Liturghierul» (1974); 3) «Biblia sau Sfînta Scriptură» (1975) sub conducerea directorului I. Gagiu. Toate apărute la București.

— La noile universități grecești din Patras, Ioanina și Komotini, care nu dispun de Facultăți teologice, s-a înființat catedra pentru «concepția creștină despre lume». («*Ekumenische Information*» 50/76).

— «Comuniunea euharistică» dintre Biserica Anglicană și «Biserica națională vechi catolică» din Polonia a fost deocamdată întreruptă. Motivul? Biserica Presbiteriană (anglicană) din America a aprobat hirotonia femeilor («Ekumenische Information» 51/76).

— Conducerea «Alianței Evanghelice» s-a pronunțat împotriva serviciilor divine cu Biserica Romano-Catolică. Motivul? Biserica Romano-Catolică nu renunță la punctele ei doctrinare deosebitoare, ca: învățătura despre Fecioara Maria, cinstirea sfinților, infailibilitatea papală ș.a. Dar faptul acesta nu înseamnă și refuz de a conlucra cu Biserica Romano-Catolică în domeniul cultural, social etc. Asemenea va conlucra mai departe la elaborarea traducerii unitare a Bibliei, care să aibă caracter ecumenic («Ekumenische Information» 52/76).

— În urma unor tratative între Patriarhia ecumenică din Constantinopol, Biserica Ortodoxă Greacă și Statul Grec, noua Facultate teologică din Creta va sta sub jurisdicția Patriarhiei ecumenice, ca recompensă pentru Facultatea teologică de la Chalki care nu mai funcționează din 1977 (ÖK. I. 50—52/1976). («Ekumenische Information» 52/76).

— În Sfânta Mănăstire Pleterje (Iugoslavia) s-au descoperit 12 icoane reprezentând Sfinții Apostoli. Ele sînt atribuite cunoscutului pictor Anton von Dick (1599—1641), sau, în orice caz, școlii sale de pictură. («Katholische Nachrichten Agentur — Kultur» 282/76).

— Într-o scrisoare adresată Mitropolitului Meliton de Calcedon, președintele conferinței panortodoxe preconcliare ținute la Chambesy, Papa Paul VI și-a exprimat nădejdea că se vor înlătura toate impedimentele ce stau în calea înfăptuirii unității creștine. («Katholische Nachrichten Agentur Ausland» 279/76).

— Editura «Nuso-Indoh» (Insulele Flores — Indonezia) a publicat Vechiul Testament în două volume cu explicații date în «Biblia de Ierusalim» («Katholische Nachrichten Agentur — Kultur» 286/76).

— La Nairobi (Kenia) s-a ținut «Congresul evanghelic panafrican» la care au participat 700 credincioși din toate țările africane. Tema: «Slujirea lui Dumnezeu, orientarea totală după Biblia și viața dușă în frățească dragoste reciprocă» (Epd. 51/76). («Evangelische Information» 52/76).

— La Richfield (Ohio — S.U.A.) s-a înființat o Mănăstire Ortodoxă de călugări (sîrbi) («Internationale Kirschliche Zeitung» 4/76).

— «Origensu Kirklik Kalendar» este prima publicație ortodoxă periodică apărută în limba estonă. Are formatul unui calendar («Glaube in der zweiten Welt» 9/76).

— «Problema specificului creștin» a fost tema «Săptămîinii teologice» organizate de facultățile teologice din Leipzig, Jena și Halle — Wittenberg in Leipzig (Potsdomer Kirche 49/76).

— Mitropolitul Nicodim de Leningrad, președintele «Conferinței creștine pentru pace» (Praga), s-a retras, din motive de sănătate, din colaborarea activă a Conferinței. («Lutherische Rundschau» 4/77).

— La inițiativa Mitropolitului Daniil din Cetinie s-a înființat într-o Mănăstire din Muntenegru o școală teologică superioară (facultate) pentru călugărițe, pregătindu-le pentru predarea învățămîntului religios și pentru activitate socială în cadrul Bisericii. (ÖK. I. 16/77). («Ekumenische Information» 26/77).

— «Unitatea Bisericii poate fi înfăptuită numai pe temelia numită în limba Bibliei: «Temeia Apostolilor și profeților, în care Iisus Hristos constituie piatra din

capul unghiului». Dacă voim unitatea, atunci nu putem face numai ceea ce credem noi, a spus Episcopul luteran suedez Bo Giertz, într-un interviu în legătură cu hirotonia femeilor, pe care n-o aprobă. («*Ekumenische Information*» 23/77).

— «Alianța Bisericilor Evanghelice» din R. F. Germania a editat o nouă colecție de pericope biblice pentru duminicile și sărbătorile de peste an. («*Ekumenische Information*» 23/77).

— «Sokagakkai» se numește «mișcarea neobudhistă de mireni» apărută în Japonia, foarte activă pe teren religios. Mișcarea urmărește reactualizarea religiei în viața cotidiană. («*Lutherische Rundschau*» 4/77).

— Teologii romano-catolici cu specialitatea Noul Testament și-au ținut adunarea generală anuală de specialitate la Chur (Elveția). Au participat 70 de teologi. Tema adunării : «Interpretarea sinopticilor». (*Welt, Kirche, Aktuell* 41/77).

— Hirotonia femeilor continuă să formeze obiect de discuții teologice și de neînțelegere între unele confesiuni. Astfel prima hirotonie «legală» a unei femei oficiată în Biserica Episcopală din America a determinat Biserica Veche-Catolică polonă din America să întrerupă «pînă una alta» comuniunea euharistică cu Biserica Anglicană. Și «Conferința internațională a Episcopilor Vechi-catolici» a hotărît că, în concordanță cu învățătura Vechii Biserici neîmpărțite, hirotonia femeilor pentru oficiul apostolic de diacon, presbiter și episcop nu poate fi admisă. Femeile anglicane nu pot oficia nici un serviciu religios în Bisericile Vechi-catolice ținînd de Uniunea de la Utrecht.

În acest context o femeie scrie în organul Bisericii Vechi-catolice din Elveția («*Christkatholisches Kirchenblatt*», nr. 6/977) între altele că, în definitiv, femeia nici nu așteaptă admiterea la oficiul preoțesc al bărbatului, — așteaptă însă acordarea unor altor oficii bisericesti, prin care să se recunoască femeii demnitatea de «om deplin». Un astfel de oficiu ar putea fi pus în legătură cu Fecioara Maria «roaba Domnului», care, la vestirea ingerului că va naște pe Fiul lui Dumnezeu — Logosul, a răspuns simplu : «fie mie». Desigur, Dumnezeu Îl putea trimite în lume pe Hristos și fără Fecioara Maria, a cuprins în planul Său însă și femeia, fiindcă și ea este «om și după chipul lui Dumnezeu». Femeii i s-a dat demnitatea de a aduce în lume pe Fiul întrupat al lui Dumnezeu. Din acest «fapt» nu s-a dedus însă nici un oficiu în Biserică. Poate e bine așa. Alfel, poate, s-ar fi ajuns la matriarhat care ar fi determinat multe neînțelegeri și tulburări. Totuși, uneori îmi pun întrebarea — scrie femeia respectivă — dacă Hristos a voit ca în Biserică noi femeile să nu ocupăm altă situație, decît cea pe care ne-o cîștigăm prin aptitudini și prestații personale și pentru care primim o simplă mulțumire, laudă și recunoaștere («*Christkatholisches Kirchenblatt*», 6/977).

— În Bethel (R. F. Germania) s-a organizat «Săptămîna teologică» cu tema : «Credință — experiență — teologie». («*Evangelische Kirche*» 4/77).

— La Institutul ecumenic din Bossey (Geneva-Elveția) s-a ținut o conferință a confesorilor miitari din Elveția, Danemarca, Franța, Austria, Anglia, R. F. Germania și S.U.A. Tema conferinței : «Probleme și aspecte ale păcii mondiale». («*Evangelische Kirche*» 4/77).

— «Alianța mondială a studenților creștini» și-a ținut adunarea generală anuală la Colombo, capitala Republicii Sri Lanka ; Au participat delegați din 73 țări, aparținînd Bisericilor Ortodoxă, Anglicană, Protestantă ; ca oaspeți au fost și studenți romano-catolici. Discuțiile au privit probleme de ordin ecumenic și social, îndeosebi în legătură cu situația din Asia. («*Neue Zeit*» 41/77).

— În biserica din Dietsheim (Ulm — R. F. Germania) s-au descoperit foarte prețioase picturi-baroc. Sint 45 de scene, reprezentând relatări biblice privind pa-timile, moartea și învierea lui Hristos, precum și câteva evenimente din Vechiul Tes-tament («Korrespondenzbericht», 67/77).

— Fresce religioase (epoca Renașterii) s-au descoperit recent într-un spital din Siena (Italia). Fresca principală reprezintă «Închinarea păstorilor». («Katholische Na-chrichtenagentur-Irland» 79/77).

— La Bozen (Italia) s-a ținut un simpozion internațional al compozitorilor de mu-zică bisericească. Au participat 70 de compozitori din diferite continente. Tema dis-cuțiilor: «Intensificarea compozițiilor de cîntare bisericească și răspîndirea ei» («Katho-lische Nachrichtenagentur» 90/77).

— «Teologia eliberării în aspect biblic» este tema adunării anuale a «Comisiunii biblice» de la Vatican. (Katholische Nachrichtenagentur — Vatikan» 90/77).

— «Conferința permanentă a iudeilor, creștinilor și moslemینilor», înființată în 1970 la Berlin și cu sediul permanent la Londra, organizează o «conferință comună pentru creștinii, iudeii și moslemینii» din Europa, în scopul apropierii între cele trei religii. («Katholische Nachrichtenagentur — Vatikan» 72/77).

— Editura Herder din Freiburg (R. F. Germania) a publicat, în 4 volume, o «icono-grafie a sfinților», din veacurile XIII—XVI. (Katholische Nachrichtenagentur — Kul-tur» 92/77).

— O delegație a «Conferinței Episcopilor (romano-catolici) germani» a vizitat Patriarhia din Constantinopol, la invitația Patriarhului ecumenic Dimitrie I. Rostul vi-zitei este de a continua colaborarea dintre Patriarhia Ecumenică și Biserica Romano-Catolică, — activitate inițiată în anul 1967, în vederea cultivării elementelor comune ale celor două Biserici, fără a ignora specificul fiecăreia. («Ekumenische Information» 26/77).

— Mitropolitul ortodox Iacob al Americii a numit, într-un interviu, documentul vatican de refuzare a hirotoniei femeilor drept «un ecou a ceea ce Biserica univer-sală crede și practică de 20 de veacuri. Creștinul în nici un caz n-are voie să ignoreze sau să falsifice cuvintele clare ale Scripturii, pentru a le acomoda părerilor proprii». (Evangelischen Nachrichtendienst (Epd) 6/77).

În pofida tensiunilor politice din Liban, la Beirut s-a ținut un dialog între creș-tini și moslemini. Au participat teologi, filozofi și alți reprezentanți ai Bisericilor creș-tine și comunități islamice din Liban, urmărind în discuții înlăturarea neînțelegerilor dintre comunitățile creștine și cele islamice, o mai bună cunoaștere reciprocă și acti-vare în sensul împăcării.

— «Muzeul Bode» din Berlinul răsăritean a organizat o «expoziție bizantină» cu obiecte de preț adunate din muzeele, bisericile și bibliotecile din R.D.G. S-au colectat icoane, monede, obiecte din aur și bronz și 150 manuscrite religioase («Evangelischen Nachrichtendienst» 10/77).

— E cunoscut diferendul doctrinar dintre prof. romano-catolic H. Küng și Vatican. Recent «Conferința Episcopilor Germani» i-a cerut prof. Küng să-și precizeze afirma-țiile sale în legătură cu «învățătura bisericească obligatorie», îndeosebi privind hristo-logia, dogma trinitară, ecleziologia, Sfintele Taine și situația Fecioarei Maria în afara mîntuirii. Küng a răspuns că «mărturisirile de credință» el nu le-a contestat niciodată, iar dificultățile teologice apărute, nu le-a inventat el, — deci lămurirea lor nu trebuie cerută numai de la un singur teolog. Să-și precizeze poziția sa, firește, el este oricînd

dispus, — dar ar fi mulțumitor Episcopilor, «dacă l-ar lăsa să-și continue lucrarea sa teologică în liniște și pace».

— Neînțelegerea de veacuri între creștinătatea mondială în privința unei date unitare pentru prăznuirea Învierii Domnului a fost anul acesta întreruptă: toate confesiunile creștine au prăznuit Sfintele Paști la aceeași dată. Faptul se va repeta în 1984.

— Bine cunoscutul și apreciatul teolog romano-catolic, profesor de dogmatică la Regensburg, Dr. Joseph Ratzinger, a fost ales Arhiepiscop de München și Freising.

— La Nairobi (Kenia) s-a ținut un «congres evanghelic african», la care au participat 700 delegați din 46 țări africane. Tema congresului: «propovăduirea evangheliei în legătură cu problemele zilei». Aspru combătut a fost rasismul și orice acțiuni ce lezează demnitatea umană.

— La «săptămîna mondială pentru unitatea creștinilor» s-a spus din partea Vaticanului: «Adevărat, unitatea dorită încă n-a fost realizată, dar, răbdare. Nădejdea nu înșală. Cert este că acum relațiile între creștini au alt caracter, sint mai creștinești, și discuțiile doctrinare se desfășoară într-un climat prietenesc. Frățietatea autentică se impune tot mai mult. Pentru participarea împreună la Sfînta Euharistie este necesară însă unitatea de credință, care încă nu-i realizată».

— Arheologi italieni au dezgropat în localitatea Gabii din apropierea Romei un sanctuar antic, aflînd în el un bogat număr de obiecte religioase. Orașul Gabii era în floare, cînd, după tradiție, s-a întemeiat Roma.

— Cercetările textului grecesc original al Noului Testament a intrat într-o fază nouă, marcată de noua ediție a Noului Testament («Greek New Testament»), publicată de Alianța Societăților Biblice. Este primul «Standard — Text» al Noului Testament de caracter internațional și interconfesional, servind pentru studii neotestamentare și traduceri în diferite limbi. Noua ediție a fost lucrată de «Institutul pentru cercetarea textului neotestamentar» din Mûnster (Westfalen) (U. 2, 3/77).

— William A. Visser't Hooft, fost mulți ani secretar general și în prezent președinte de onoare al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a fost distins cu premiul german «Goethe» pentru merite ca mijlocitor între Biserici și popoare.

— «Conferința Creștină pentru Pace» (Praga) a comunicat membrilor ei ca 28 octombrie să fie prăznuit drept ziua O.N.U.-lui (înființat la 24 octombrie 1945) («Junge Kirche» 10/76).

— S-au înființat noi episcopii anglicane: 1) «Biserica episcopală din Ierusalim și Orientul mijlociu», cuprinzînd Ierusalimul, Iordania, Libanul și Siria; 2) «Biserica anglicană» din Sudan; 3) Biserica anglicană» din Papua — Noua Guinee (J. K. 10/77) («Junge Kirche» 10/77).

În prezent Biblia este tradusă în 1.500 de limbi și dialecte («Junge Kirche» 10/77).

— La Bonn, s-a deschis o expoziție cu peste 100 icoane din bisericile ortodoxe: Română, Rusă, Greacă și Bulgară («Kaltelische Nachrichetenrigentur Inlami» 61/77).

— «Menschenrechte — Informationen» este titlul unei noi publicații editate la Frankfurt. Vor apare șase numere anual, militînd pentru recunoașterea pretutindeni a «drepturilor omului» («Welt, Kirche, Aktuell» 30/77).

— La Paderbon (R. F. Germania) s-a organizat o expoziție cuprinzînd 50 pietre impregnate cu motive biblice din istoria copilăriei lui Hristos, datînd din veacul XII.

— Moran Mar Basilius Mar Thoma Mathey I, «Patriarhul — Catholikos al Orientului», conducătorul creștinilor din sudul Indiei (dependent de Patriarhia siriană din Damasc), a afirmat într-un interviu că între comunitatea ortodoxiei bizantine și cea

a creștinilor orientali (copți, sirieni, armeni, etiopieni și siro-indieni) nu există deosebiri dogmatice. Deci, — zicem — creștinii orientali să le formuleze corect, adică să accepte formularea doctrinară a noastră (ÖK. I. 11'77) («Gkumkreische Information» 11/77).

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

Între 7—9 septembrie 1977, au avut loc în localitatea Konolfingen de lângă Berna (Elveția), lucrările subcomisiei «Orientul Mijlociu» cu tema «Pace și destindere» din cadrul Conferinței Creștine pentru Pace, la care Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de P. S. Epifanie Norocel Tomitanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos.

Au fost prezentate patru referate cu următoarele teme :

1. Situația în Orientul Mijlociu în lumina ultimelor evenimente ;
2. Influența Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa asupra politicii de destindere în Orientul Mijlociu ;
3. Vechiul Testament și istoria evreilor ;
4. Dezvoltarea socială în Israel și proiectele pentru reconciliere cu arabii, în mod special cu palestinienii.

Fiecare referat, în parte, a constituit o bază pentru discuții fructuoase privind buna înțelegere și instaurarea păcii în Orientul Mijlociu.

Luând cuvîntul și făcînd o scurtă retrospectivă asupra referatelor ținute, P. S. Episcop-Vicar Epifanie Norocel Tomitanul a spus printre altele :

«Apărarea păcii, înfăptuirea dreptății, sprijinirea progresului, au fost, sînt și vor fi pentru creștinii de pretutindeni temeiurile acțiunilor practice și de colaborare între toți oamenii.

Pacea este temelul de nezdruncinat al credinței noastre creștine după cum ne încredințează Sfintele Scripturi care spun : «Dumnezeu nostru nu este Dumnezeu nerînduiești, ci și al păcii» (I Cor. XIV, 33), de aceea, «Dumnezeu ne-a chemat la pace» (I Cor. VII, 15) iar Mintuitorul însuși ne-a spus : «Pace las vouă» (Ioan XIV, 27).

Însă spre o pace reală și durabilă se poate ajunge prin destindere. Iar destinderea, înseamnă trecerea de la politica de confruntare la o politică de conlucrare înseamnă lichidarea blocurilor în interesul armoniei și înțelegerii între state și popoare.

Dar prioritatea absolută trebuie acordată dezarmării nucleare, ca unul din imperatiivele cele mai arzătoare.

Oprirea cursei înarmărilor și reducerea cheltuielilor militare ar crea uriașe resurse care ar putea fi alocate în scopuri productive pentru dezvoltarea economică și socială a națiunilor și, în primul rînd a celor în curs de dezvoltare.

Astfel dezarmarea trebuie abordată ca parte integrantă a procesului instaurării noii ordini economice și politice internaționale.

În continuare, P. S. Sa, a precizat că o pace dreaptă și durabilă în Orientul Mijlociu se poate asigura «prin retragerea trupelor israeliene din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, prin recunoașterea intereselor și aspirațiilor legitime ale poporului arab palestinian, inclusiv a dreptului său de a-și crea un stat național propriu, prin asigurarea independenței și suveranității tuturor țărilor din regiune». A menționat de asemenea, necesitatea reluării Conferinței de la Geneva, cu participarea tuturor statelor interesate, inclusiv a Organizației pentru eliberarea Palestinei și sporiirea rolului O.N.U. în soluționarea politică a conflictului din Orientul Mijlociu.

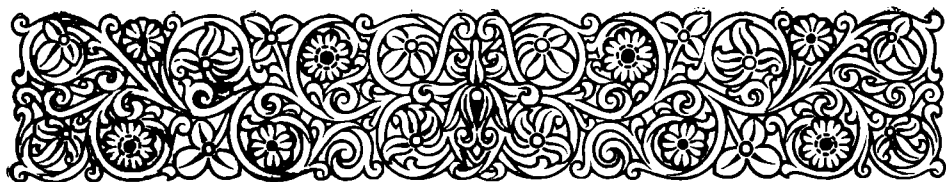
Referindu-se apoi la contribuția Bisericii Ortodoxe Române privind instaurarea unei păci trainice pe pământ, Prea Sfinția Sa a spus următoarele :

«Biserica Ortodoxă Română sprijină în permanență aceste înalte principii umanitare promovate de țara noastră pe arena internațională, sprijină efortul general al poporului nostru pentru un viitor fericit, la lucrarea de răspîndire a duhului de pace, respect reciproc și frățietate pentru toate popoarele.

Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte culte din țara noastră își sporește mereu strădaniile pentru înlăturarea, în viitor, a războiului care deformează natura morală a oamenilor, care distruge valorile spirituale și materiale, povățuindu-și credincioșii săi «să urmeze faptele păcii» (Rom. XIV, 19) și «să nu se lase biruiți de rău» (Rom. 1, 2, 21). În sprijinul acestor pilde și învățături toți credincioșii noștri merg pe calea împlinirii înaltelor porunci lăsate de Mîntuitorul tuturor celor ce mărturisesc numele Său. Ei luptă neînfricați, împreună cu întregul nostru popor și cu toate popoarele pașnice din lume, pentru apărarea și consolidarea păcii pe pământ».

La sfîrșit, pe baza celor prezentate fie în cele patru referate, fie în luările de cuvînt pe marginea lor, s-au redactat trei documente : 1) «Comunicat» ; 2) «Declarație cu privire la Orientul Mijlociu» ; 3) «Recomandări», documente, care, prin conținutul lor atestă dorința de pace, destindere, cooperare și înțelegere a tuturor credincioșilor lumii și a popoarelor de pe întreg globul pămîntesc — (G. B.).

PAGINI ALESE DIN SFINȚII PĂRINȚI

675 SF. IOAN GURĂ DE AUR — OMILIA I LA DAVID ȘI SAUL¹

Despre blindețe. Trebuie să cruțăm pe dușmani și să nu-i vorbim de rău nici când nu sînt de față.

676 1. Când se întîmplă ca o boală grea să se cuibărească multă vreme în trup, e nevoie de mult timp, de multă osteneală și de multă știință în datul doctoriilor, ca să alungi boala din trup, fără să primejduiești viața. Același lucru și cu bolile sufletului. Când vrei să zmulgi din rădăcini o patimă, care s-a infipt și s-a cuibărit în suflet de multă vreme, nu-i de ajuns pentru îndreptarea sufletului de un îndemn de o zi sau două, ci trebuie să vorbești de patima aceea de multe ori, timp de multe zile, dacă vrem să vorbim pentru a aduce cîștig și a fi de folos, nu pentru a ne lăuda și a încînta pe ascultători. De aceea, ceea ce am făcut cînd v-am vorbit despre jurăminte, tratînd același subiect mai multe zile, aceea am să fac și acum, cînd vreau să vă vorbesc despre minie; vă voi ține, după puterea mea, la rînd, mai multe predici cu același subiect. După părerea mea, cel mai bun chip de învățătură este acela de a nu înceta a vorbi de un subiect, pînă ce nu vezi că învățătura dată s-a prefăcut în faptă. Cel care vorbește azi de milostenie, miine de rugăciune, poimiine de blindețe, apoi iarăși de sînerenie, nu va sădi în sufletele ascultătorilor nici una din aceste virtuți, pentru că sare mereu de la un subiect la altul; trebuie, dacă vrea să rămînă în sufletele ascultătorilor săi spusele lui, să nu înceteze a da aceleași sfaturi și îndemnuri, nici să sară de la un subiect la altul, pînă ce nu vede că s-a înrădăcinat bine în ascultători virtutea de care vorbește. Așa fac și învățătorii; nu învață pe copii silabele pînă ce nu văd că știu bine literile.

Mai înainte, cînd v-am vorbit de pilda celor o sută de dinari și a celor zece mii de talanți², v-am arătat ce rău mare este ținerea de minte a răului. Pe cel pe care nu l-au pulut pierde cei zece mii de talanți, pe acela l-au pierdut o sută de dinari; acești o sută de dinari a înălțurat iertarea, a îndepărtat darul, a adus iarăși în fața scaunului de judecată pe cel scăpat de vină; de acolo l-a aruncat în închisoare și așa l-a osîndit pe vecie.

Astăzi am să îndrept cuvîntul meu spre alt subiect, să vorbesc despre blindețe; și ar trebui, dacă ar fi cu dreptate, ca cel care vorbește de blindețe, să

1. Migne, *Patrologia Greacă*, vol. LIV, col. 675--686.

2. *Matei* XVIII, 24--34.

dea el însuși pildă de această filozofie frumoasă, ca să învețe și cu cuvîntul și să instruiască și cu fapta. Dar pentru că eu sînt tare deparle de această virtute, voi aduce în mijlocul vostru pe unul din sfinți; și, punîndu-l înaintea ochilor voștri, vă voi face predica vie și puternică și vă voi îndemna, și pe voi și pe mine, să mergem pe urmele virtuții dreptului, fiindu-ne un fel de icoană originală.

Așadar, pe cine trebuie să aduc înaintea noastră, cînd vreau să vorbesc de blîndețe? Pe cine altul decît pe cel care a primit mărturie de sus, pe cel care a fost admirat pentru blîndețea lui! «Am găsit, spune Dumnezeu, pe David, fiul lui Iesei, bărbat după inima Mea»³. Și cînd hotărăște Dumnezeu ceva despre cineva, nici o pricină de împotrivire nu mai rămîne nimănui. Hotărîrea Lui e dreaptă, pentru că Dumnezeu nu judecă nici cu părtinire, nici cu ură, ci spusele Lui se întemeiază pe o cunoaștere deplină a virtuții sufletului.

678 Dar nu-l punem înainte pe David numai pentru că Dumnezeu a dat despre el mărturie, ci și pentru că a trăit pe vremea Vechiului Testament. N-ar fi de loc de mirare să se găsească acum, pe vremea harului, acum după moartea lui Hristos, după o atît de mare iertare de păcate, după ce s-au dat porunci pline de filozofie, un om lipsit de minie, un om care să ierte dușmanilor greșalele și să cruce pe cei ce l-au supărat! Dar cine dintre cei ce mă ascultă nu s-ar mira, să găsească pe vremea Vechiului Testament, cînd legea îngăduia să scoți ochi pentru ochi și dinte pentru dinte⁴ și să faci rău celui ce ți-a făcut rău, un om, care să depășească măsura poruncilor Vechiului Testament și să ajungă la filozofia apostolică? Mai mult, ce iertare, ce cuvînt de apărare i-ar mai rămîne unuia dintre noi, care nu s-ar strădui să fie ca David?

Dar ca să cunoaștem mai bine virtutea lui, îngăduiți-mi să iau mai de sus cuvîntul și să vorbesc de binefacerile, pe care acest fericit bărbat le-a făcut lui Saul.

Nu-i de loc mirare, ca un om să nu se răzbune pe dușmanul, care i-a făcut rău; dar ca să lase slobod, după ce l-a avut în mîini și era în puterea lui să-l omoare pe unul căruia îi făcuse multe și mari binefaceri, dar care în urmă, în locul acelor binefaceri, încercase nu odată, nici de două ori, ba de mai multe ori, să-l ucidă pe binefăcătorul său, pe unul pe care-l smulsese din mîinile dușmanilor săi și despre care știa totuși că iarăși va căuta să-l ucidă, ei bine acest lucru nu lasă în urmă cea mai înaltă filozofie?

2. Îngăduiți-mi să vă povestesc, în puține cuvinte, ce binefaceri a făcut David lui Saul, cînd și cum i le-a făcut.

Erau odată iudeii într-un război cumplit; toți se temeau și se ascunseseră de frică; nimeni nu îndrăznea să se arate. Pe cînd întreg orașul era la cele din urmă puteri și fiecare locuitor își vedea moartea înaintea ochilor; pe cînd toți așteptau în fiecare zi moartea și duceau o viață mai amară decît cei duși la locul de execuție, a venit la ei David, de la oi în tabăra de luptă; și cu toate că era foarte tînăr și neiscușit în meșteșugul ostenelelor războiului, a primit să lupte în locul tuturor și a săvîrșit fapte mai presus de orice nădejde. Dar chiar dacă n-ar fi făcut nimica, ar fi trebuit încununat numai pentru rîvna și zelul său. N-ar fi fost de loc de mirare, dacă un ostaș în vîrstă ar fi făcut aceasta; i-o cerea

3. 1 Impăraji XIII, 14; Faptele Apostolilor XIII, 22.

4. Ieșire XXI, 24.

legea ostășească; dar pe David nimeni nu l-a silit; ba dimpotrivă, mulți chiar au căutat să-l împiedice: fratele său l-a ținut de rău⁵, iar împăratul, uitându-se la vârsta lui crudă și la primejdia mare, l-a oprit și i-a poruncit să stea pe loc, zicînd: *«Nu vei putea merge, că tu ești un copilăndru, iar el un bărbat deprins la război din tinerețele sale»*⁶; dar cu toate că nu l-a silit nimic, el, de la sine, încălzit de zel dumnezeiesc și de dragoste de patrie, a alergat împotriva barbarilor cu atît curaj, ca și cum ar fi văzut înaintea lui oi și nu oameni, ca și cum ar fi avut de alungat eiini și nu atîta oștire de bărbați. Și atîta grijă avea atunci David de împărat, încît căuta să-i dea curaj chiar înainte de luptă și de victorie. L-a ajutat nu numai cu fapta, ci, înainte de asta, îl sfătua cu cuvîntul, căuta să-l încurajeze să aibă bune nădejdi pentru viitor, grăindu-i așa: *«Să nu se mîhnească inima Domnului meu; că robul tău va merge și se va bate cu cel de alt neam»*⁷! Spune-mi, e puțin lucru oare că și-a pus viața în primejdie, fără să-l silească cineva și că s-a aruncat în mijlocul vrăjmașilor pentru folosul unor oameni, care nu-i făcuseră nici un bine? N-ar fi trebuit oare, după biruință, să-l socotească stăpîn și să-l proclame mîntuitorul obșlesc al cetății, pe cel care a scăpat, cu harul lui Dumnezeu, scaunul împărătesc, pămîntul orașelor țării sale și viața tușurilor? Poate fi oare o binefacere mai mare ca aceasta? David nu i-a scăpat lui Saul numai averea, slava și împărăția, ci însăși viața! L-a întors chiar de la porțile morții; și, cît era cu putință unui om, datorită lui, împăratul a trăit mai departe și s-a bucurat de slava împărătească. Dar cu ce l-a răsplătit Saul mai tîrziu? Dacă ar fi să te uiți la marea faptelor lui David, apoi Saul nu i-ar fi răsplătit după vrednicie nici dacă ar fi luat coroana de pe capul lui și ar fi pus-o pe capul lui David. Era mult mai mare datoria. David îi dăruise lui Saul și viața și împărăția; Saul i-ar fi dat numai împărăția.

Să vedem, însă, cu ce l-a răsplătit! Ce răsplăți i-a dat?

Din ziua aceea a început să-l bănuiască și să se teamă de el.

— Pentru ce? Trebuie să spui și pricina bănuielii!

— Orice ai spune, nu vei găsi deloc îndreptățită bănuiala lui Saul. Ce pricină de dreaptă bănuială poți găsi unui om, care și-a dăruit sufletul său, care și-a dat viața sa?

Dar să vedem și pricina dușmăniei lui Saul, ca să cunoașteți că era drept ca David să fie prețuit nu mai puțin pentru biruința sa asupra lui Goliat, cît și pentru pricinile pentru care mai tîrziu Saul l-a bănuît și dușmănit.

— Așadar, care e pricina bănuielii?

— După ce David a luat capul barbarului și s-a întors cu prăzile de război, *«au ieșit, spune Scriptura, dănuitoarele cîntînd și zicînd: «Bătut-a Saul cu miile, iar David cu zecile de mii». Și s-a miniat Saul și se uita cu ochi răi la David din ziua aceea înainte»*⁸.

— Spune-mi, pentru ce?

— Chiar dacă ar fi fost spuse pe nedrept laudele acestea, nici atunci n-ar fi trebuit să-i poarte Saul dușmănie lui David, ci ar fi trebuit să vadă, în cele petrecute, dragostea lui David; să vadă, că fără să-l silească cineva, fără să-l împingă cineva, și-a pus viața în primejdie din dragoste pentru împărat; deci nu trebuia să-l bănuiască de vreun gînd rău. Laudele, însă, au fost spuse pe bună

5. I *Impărați* XVII, 28.

6. I *Impărați* XVII, 33.

7. I *Impărați* XVII, 32.

8. I *Impărați* XVIII, 6—9.

dreptate; iar dacă trebuie să spun un lucru de mirare, apoi laudele acestea erau mai mult în cinstea lui Saul decît în cinstea lui David; și ar fi trebuit să-l iubească, pentru că dănuitoarele au spus că el a bătut cu miile.

— Pentru ce s-a supărat Saul, că dănuitoarele au pus pe seama lui David zecile de mii?

— Saul ar fi avut dreptate să se supere, dacă ar fi ajutat cu ceva la război, dacă ar fi luat o parte cît de mică la luptă! Deci dănuitoarele l-au laudat pe bună dreptate, cînd au spus că *«Saul a bătut cu miile, iar David cu zecile de mii»*. Dar Saul, în timpul luptei, s-a temut și a tremurat; a stat în casă și aștepta din zi în zi să fie omorît; David, însă, a săvîrșit totul. Nu-i dar o neghiobie să se supere că nu i s-au adus laude mai mari, cînd el n-a înfruntat nici o primejdie? Dacă e vorba de supărare, apoi ar fi trebuit să se supere David că a împărțit laudele cu altul, cînd toată biruința s-a datorat lui.

680 3. Totuși să nu spun asta, ci să judecăm altfel lucrurile. Să zicem că au făcut rău dănuitoarele; că meritau să fie ținute de rău și osîndite. Dar ce-l privește asta pe David? N-a făcut David cîntecele acelea, nu le-a îndemnat el pe dănuitoare să spună ce au spus, nici n-a pus el la cale acest chip de laudă. Deci, dacă Saul trebuia să se supere, apoi trebuia să se supere pe dănuitoare, nu pe binefăcătorul obștesc al țării, vrednic de mii de cununi. Saul, însă, a lăsat pe acelea și și-a îndreptat mînia împotriva lui David. Dacă fericitul David, îngîmfat de laudele acelea, ar fi pizmuit pe împărat, dacă l-ar fi ocărit, dacă i-ar fi batjocorit domnia, atunci da, ura lui Saul ar fi avut poate vreun temei. Dar ce pricină dreaptă avea supărarea lui, cînd David era și mai respectuos și mai ascultător, cînd se purta așa cum trebuie să se poarte un supus? Cînd un supus se îngîmfă de laudele cei i se aduc spre paguba împăratului său, al cărui nume bun este batjocorit, și dacă continuă să folosească cinstea ce i se dă spre insultarea aceluia, atunci ura împăratului ar fi avut oarecare temei; dar cînd supusul acesta continuă să-l cinstească, dar, mai bine-zis, continuă să-i slujească și mai mult, să i se plece în toate, atunci ce pricină mai poate avea invidia lui?

Deci, chiar dacă David nu i-ar fi făcut lui Saul vreun alt mare bine, Saul ar fi trebuit să-l iubească, pentru că David a continuat să se poarte cu el cu obișnuita lui blîndețe, deși împrejurările îl împingeau să-i ia tronul împărătesc.

Pe David nu l-a îngîmfat nici faptele lui de mai înainte, dar nici cele săvîrșite de el mai tîrziu, cu mult mai mult decît cele dinții.

— Care erau acestea?

— *«David, spune Scriptura, se purta înțelepțește în toate căile lui și Domnul era cu el⁹ și tot Israelul și Iuda îl iubeau pe David, pentru că ieșea și intra înaintea feșii poporului¹⁰; și Melhol, lata lui Saul, și tot Israelul îl iubea pe el¹¹; și era David mai înțelept decît toate slugile lui Saul; și a fost cinstit numele lui foarte¹². Și Ionatan, liul lui Saul, îl iubea pe David foarte¹³. Și cu toate că David era iubit de tot poporul și de toată casa împăratului, cu toate că biruia mereu în războaie și nu pierdea nici unul, cu toate că primea astfel de răsplăți pentru binefacerile ce le făcea poporului, totuși n-a ridicat capul,*

9. I Impărați XVIII, 14.
12. I Impărați XVIII, 30.

10. I Impărați XVIII, 16.
13. I Impărați XVIII, 1-2.

11. I Impărați XVIII, 20.

681

n-a dorit tronul împărătesc, nici nu s-a răzburat pe duşmanul său, ci i-a făcut mai departe bine şi biruia în războaiete pe care le purta pentru Saul. Pe care om plin de cruzime şi de sălbătăcie nu l-ar fi înduplecat astfel de fapte să înceteze cu ura şi să alunge pizma? Dar pe Saul, om crud şi neomenos, nu l-a înduplecat nici una din faptele lui David. Nu vedeă nimic din toate acestea; sufletul îi era stăpinit de invidie şi căuta să-l ucidă. Şi ce făcea David? Că acesta-i lucru de mirare! David cînta, ca să-i potolească furia lui Saul. «David, spune Scriptura, cînta cu mîna lui, în fiecare zi; şi suliţa era în mîna lui Saul. Şi a ridicat Saul suliţa şi a zis: «Il voi lovi pe David». Şi a lovit în perete. Şi s-a lerit David din lafa lui de două ori»¹⁴. Poţi vorbi oare de o răutate mai mare ca aceasta? Poţi, dacă vei vorbi de faptele de mai tîrziu ale lui Saul. Duşmanii fuseseră alungaţi, cetatea îşi recăpătase liniştea şi toţi locuitorii sărbătoreau cu jertfe biruinţa; Saul, însă, a încercat să ucidă pe cîntăreţ, pe binefăcător, pe mîntuitor, pe pricinuitorul acelor bunătăţi. Binefacerile primite nu l-au potolit pe nebun, pe furios; dimpotrivă a aruncat de două ori cu suliţa în el, vrînd să-l ucidă. Nişte răsplăji ca acestea i-a dat pentru primejdiile prin care a trecut! Saul a aruncat cu suliţa în el adeseori şi nu într-o singură zi. Sfinţul acela, însă, şi după acestea, tot continua să-l slujească pe Saul. Îşi punea viaţa în primejdie pentru mîntuirea lui; era în primele rînduri în toate luptele; cu primejduirea vieţii lui scăpa viaţa ucigaşului său; n-a supărat fiara aceea sălbatică nici cu cuvîntul, nici cu fapta, ci îi era în toate supus şi ascultător; nu lua plata hotărîită pentru victoriile sale; lipsit de răsplată pentru primejdiile prin care trecea, nu s-a plîns niciodată, nici faţă de ostaşi, nici faţă de împărat. Că nu făcea acestea pentru vreo răsplată omenească, ci aştepta răsplata cea de sus. Şi nu numai acesta e lucru de mirare, că nu cerea răsplată, ci şi acela că o refuza cînd i se dădea, pentru covîrşitoarea lui smerenie.

Saul, neputînd să-l ucidă pe David, cu toate că izvodise şi pusese totul în mişcare, urzeşte o viclenie: dîndu-i în căsătorie pe fiica lui. Şi născocete un nou chip de zestre şi dar de nuntă. «Împăratul, spune Scriptura, nu vrea altă zestre decît o sută de prepuşuri filistene, ca răzbunare împotriva vrăjmaşilor împăratului»¹⁵. Cu alte cuvinte spune aşa: «Ucide-mi o sută de bărbaţi şi aceasta-i zestrea ce mi-o dai!» Împăratul i-a grăit aşa, vrînd, ca prilejuit de căsătorie, să-l dea în mîinile duşmanilor.

4. Totuşi David, judecînd lucrurile după bunătatea sufletului lui, a respins căsătoria, nu de frica primejdiei, nici de frica duşmanilor, ci pentru că se socotea a se înrudi cu împăratul. Şi a grăi aşa trimişilor împăratului: «Oare lucru mic este înaintea ochilor voştri să liu ginerele împăratului? Eu sînt om smerit şi nu slăvit»⁶. Şi doar căsătoria era meritată; era o răsplată a faptelor lui de vitejie. Totuşi inima lui era aşa de smerită, că după atîtea fapte mari, după o victorie atît de strălucită şi după o făgăduinţă făcută cu martori, David s-a socoti nevrednic a primi plata ce i se cuvenea. Şi gindea aşa, cu toate că avea să-şi mai pună viaţa în primejdie pentru împărat.

După ce a biruit pe duşmani şi a luat pe fiica împăratului, David iarăşi «cînta; şi căuta Saul să-l lovească cu suliţa; şi a lovit; şi s-a lerit David; şi a lovi cu suliţa în perete»¹⁷. Pe care om, chiar dintre cei ce ştiu să filosofeze

14. I Impăraţi XVIII, 10—11.

15. I Impăraţi XVIII, 25.

16. I Impăraţi XVIII, 23.

17. I Impăraţi XIX, 9—10.

adînc, nu l-ar fi pornit spre minie toate acestea, nu l-ar fi îndemnat săucidă pe cel ce-l duşmănea pe nedrept, dacă nu pentru altceva, atunci pentru aceea ca să-şi apere viaţa? Fapta lui n-ar fi fost o crimă; dar chiar așa, David ar fi făcut mai puţin decît măsura legii. Legea porunceă să scoţi ochi pentru ochi; dar David, chiar dacă-l ucidea pe Saul, ar fi săvîrşit numai o crimă în loc de trei crime; trei crime, care n-aveau nici o pricină binecuvîntată. David, însă, n-a făcut asta, ci a voit mai bine să fugă, să-şi părăsească casa părintească, să ajungă hoinar şi fugar, să-şi ciştige cu anevoie hrana cea de toate zilele, decît să fie ucigaşul împăratului. Scopul lui nu era să se răzbune, ci să-l scape pe împărat de patima aceea. De aceea a fugit din ochii duşmanului său, tocmai pentru ca să-i micşoreze minia, să-i potolească ura, să-i vindece invidia. «Este mai bine, spunea el, să mă chinui şi să îndur mii de rele decît să-l împing pe Saul să fie judecat de Dumnezeu pentru o crimă nedreaptă».

682

Aceste cuvinte nu numai să le auzim, ci să le facem! Să căutăm să facem totul şi să suferim orice, ca să scoatem din sufletul duşmanilor noştri ura ce ne-o poartă. Să nu ne uităm dacă ne urăsc pe drept sau pe nedrept, ci atît numai să urmărim, să nu ne mai urască. Şi doctorul atîta urmăreşte, să scape pe bolnav de boată, nu să-l judece dacă pe drept sau pe nedrept s-a îmbolnăvit. Fii şi tu doctorul duşmanului tău! Un singur lucru urmăreşte: să-l scapi de boala lui.

Aşa a făcut şi fericitul David. A ales sărăcia în locul bogăţiei, pustiul în locul patriei, osteneţile şi primejdiile în locul desfătării şi a tihnei, fuga neconţinută în locul şederii acasă, numai ca să scoată din sufletul lui Saul ura şi duşmănia. Dar Saul n-a ciştigat nimic nici așa! Dimpotrivă, îl urmărea şi cuturea pretutindeni, căutînd pe cel care nu-i făcuse nici un rău, dar căruia îi făcuse mari rele, pe cel, care îi făcuse mult şi nenumărat bine pentru aceste rele. Sau fără să-şi dea seama, Saul a căzut chiar el în cursa, pe care i-o întinsese lui David.

«Şi era acolo o peşteră, spune Scriptura, şi a intrat Saul ca să se odihnească; iar David şi oamenii lui şedeau mai îndăuntru în peşteră. Şi au zis oamenii lui David către el: «Iată ziua, după cum a spus Domnul: «Voi da pe duşmanul tău în mîinile tale, ca să laci cu el ce va plăcea ochilor tăi». Şi s-a sculat David şi a tăiat pe ascuns poala hainei lui Saul. Şi după aceasta s-a zbatut inima lui David, că a tăiat poala hainei lui Saul; şi a zis David oamenilor săi: «Să nu-mi fie mie de la Domnul, ca să fac cuvîntul acesta domnului meu, unsului Domnului, ca să pun mîna mea peste el; că este uns al Domnului»¹⁸.

Ai văzut că plasa era întinsă, vînatul prins şi vînatul alături? Ai văzut că toţi îi porunceau lui David să înfigă sabia în pieptul duşmanului? Vezi-mi acum şi filozofia lui David! Vezi-mi lupta lui, victoria lui, cununa lui! Arenă de luptă a fost peştera aceea, iar lupta a fost minunată şi nemai întîlnită. David lupta, iar minia îl lovea cu pumnii; Saul, premiul luptei, stătea alături, iar Dumnezeu era arbitru. Dar, mai bine spus, David nu se lupta numai cu el şi cu dorinţa lui de răzbunare, ci şi cu ostaşii de lîngă el. Chiar dacă ar fi vrut să se poarte ca un filozof şi să cureţe viaţa duşmanului său, era firesc să se teamă şi de ostaşii lui, ca nu cumva să-l omoare în peşteră, pentru că a

18. 1 Împăraţi XXIV, 4-7.

683

trădat mîntuirea lor, lăsînd în viață pe dușmanul lor comun. Era firesc ca fiecare din ostași să se gîndească la asta și supărați să zică: «Am ajuns niște hojnari și niște fugari; am pierdut casa, patria și tot ce aveam; am luat parte la toate necazurile tale, iar tu acum ai în mînă pe cel ce ne-a făcut aceste rele și te gîndești să-i dai drumul, ca să nu mai scăpăm niciodată de aceste necazuri! Te grăbești să scapi de dușman și să-ți trădezi prietenii? Este oare drept? Dacă nu-ți pasă de mîntuirea ta, cruță-ne cel puțin viața noastră! Nu te doare inima de răul pe care ți l-a făcut? Nu-ți mai aduci aminte de relele ce le-ai suferit de la el? Ucide-l pentru relele, pe care are să ni le facă de acum înainte, ucide-l ca să nu mai suferim alte rele și mai mari și mai grele!»! Aceste cuvinte, chiar dacă nu le-au spus cu cuvîntul, totuși le-au gîndit cu mîntea. Acestea și altele mai multe ca acestea.

5. Dar dreptul David nu s-a uitat la asta, ci urmărea un singur lucru numai: cum să poată să-și pună cununa blîndeței, cum să poată filozofa o filozofie nouă și minunată. N-ar fi fost un lucru atît de minunat, dacă ar fi cruțat pe dușmanul său, fiind singur cu el, cît de minunat a fost acum, că a făcut asta, fiind și alții de față. Prezența ostașilor aceluia era o îndoită piedică în calea acelei filozofii. Adeseori noi înșine judecăm că e cu cale să lăsăm minia și să iertăm pe cel ce ne-a greșit; dar cînd vedem că ne ațîță și ne îndeamnă alții, nu mai ținem seamă de judecata noastră și ne lăsăm convinși de cuvintele aceluia. Fericitul David, însă, n-a pătît una ca asta, ci a rămas la hotărîrea sa și după ce l-au sfătuit și îndemnat ceilalți. Și nu numai acesta este lucru minunat că nu s-a lăsat convins de sfaturile celorlalți și că nici nu s-a temut de ei, ci că i-a făcut și pe aceia să filozofeze ca el. Mare lucru este să-ți poți învinge propriile patimi; dar cu mult mai mare lucru este să poți convinge și pe alții să gîndească la fel; și mai ales pe alții, cum erau oamenii lui David, nu niște oameni potolți și măsurați, ci ostași deprinși cu războiul, pe care greutățile cele multe li duseseră la deznădejde, care doreau puțină odihnă și care știau că sfîrșitul tuturor relelor și necazurilor nu le vine decît odată cu uciderea dușmanului lor. Și nu numai sfîrșitul relelor, ci și dobîndirea a mii de bunătați; că nimic nu l-ar mai fi împiedecat pe David, ca, odată ucis Saul, să se suie îndată pe tronul împărătesc. Dar cu toate că erau atîția ostași, care îl îndemneau, totuși viteazul acela bărbat a avut tăria să-i biruie pe toți și să-i înduplece să cruțe pe dușman.

Merită să auziți și sfaturile, pe care ostașii i le-au dat lui David. Viclenia sfatului lor arată tocmai tăria hotărîrii dreptului David. Ostașii nu i-au spus: «Iată cel care ți-a făcut nenumărate rele, cel care a dorit uciderea ta, cel care ne-a băgat pe noi în cumplite primejdii»!, ci, cînd l-au văzut că nu ține seama de toate acestea și că nici nu scoate o vorbă de relele pe care i le-a făcut Saul, spun că cele întîmplute sînt o hotărîre a lui Dumnezeu. «Dumnezeu ți l-a dat în mîini»¹⁹, i-au spus ei, pentru ca David, temîndu-se de judecata lui Dumnezeu, să fie gata spre ucidere. «Te răzbuni tu? îi spun ei. Nu! Îi slujești lui Dumnezeu, îi împlinești hotărîrea Lui»! Dar cu cît grăiau ei mai mult, cu atît mai mult David cruța viața împăratului. David știa bine că Dumnezeu i-l dăduse în mînă, tocmai pentru ca să-i dea prilej de mai mare laudă.

19. 1 Impărați XXIV, 5.

Și tu, dar, când vezi pe dușman, căzut în minile tale, nu socoti prilejul acela prilej de pedepsire, ci prilej de mintuire. De aceea, atunci mai cu seamă trebuie să cruțăm pe dușmani, când sînt în minile noastre.

Dar poate că cineva mă va întreba :

— Ce lucru mare și minunat a făcut David, că a cruțat pe Saul, cînd l-a avut în mînă ? Adeseori și alți mulți împărați, după ce s-au urcat pe tronul împărătesc, au socotit că pentru marea lor dregătorie este nevrednic de ei să mai pedepsească pe dușmanii lor de altădată ; puterea lor cea mare le era pricină de împăcare.

— Da, dar cu David nu se poate spune așa ceva. David nu se urcase pe tronul împărătesc, nici nu luase domnia, cînd l-a avut pe Saul în minile sale și totuși i-a cruțat viața, așa că nu se poate spune că măreția dregătoriei i-a potolit minia. David știa bine că Saul, odată scăpat, are să-l atace iarăși, are să-l arunce în și mai mari primejdii ; cu toate acestea, nici așa nu l-a ucis. Să nu-l comparăm deci pe David cu acei împărați. Aceia puteau, pe bună dreptate, să cruțe viața dușmanilor lor, pentru că suiți pe tron, nu le mai era viața în primejdie ; pe cînd David, cruțînd viața lui Saul, lăsa în viață un dușman și-și punea în primejdie propria sa viață. Și nici așa nu l-a ucis, cu toate că erau multe pricini, care îl împingeau să-și ucidă dușmanul : singurătatea, în care se găsea Saul, lipsa de ajutoare, îndemnurile ostașilor lui, amintirea relor, ce i le făcuse pînă atunci, frica de relele ce i le putea face în viitor, gîndul că uciderea dușmanului său nu i se socotea o crimă, pentru că fapta lui nici nu împlinea desăvîrșit legea. Acestea și altele mai multe ca acestea îl sileau și-l împingeau să-și înfigă sabia în Saul. David, însă, nu s-a plecat nici uneia din ele, ci a rămas tare ca diamantul, a rămas neclintit, păzind legea filozofiei sale.

Apoi, ca să nu spui cumva că s-a purtat așa, pentru că purtarea sa era nesimțire și nu filosofie, uită-te la el că s-a mîniat pînă la sălbăticie, dar s-a stăpînit. Poți vedea din cele întîmplăte că s-au ridicat în sufletul lui valuri de minie, că gînduri multe îi frămîntau sufletul, dar cu furia de Dumnezeu a pus frtu furtunii și și-a potolit turburarea minții. «*S-a sculat David*, spune Scriptura, și a tăiat pe ascuns poala hainei lui Saul»²⁰. Ai văzut cît de tare se înălțase furtuna miniei lui ? Dar n-a mers mai departe, nu s-a înecat. Gîndul cel binecredincios, cîrmaciul sufletului, a simțit îndată primejdia și a adus liniște în locul furtunii. «*S-a zbătut inima lui*, spune Scriptura²¹, dar David și-a oprit minia, cum oprești un cal, care sare, fiind cuprins de furie.

6. Așa sînt sufletele sfinților ! Se ridică, înainte de a cădea ; se opresc înainte de a ajunge la păcat, pentru că sînt neconținut treze și veghetoare. Cîtă depărtare era între haina lui Saul și trupul lui ? Totuși David a avut tăria să nu meargă mai departe. Dar chiar pentru că i-a tăiat din haină, chiar pentru aceasta, David s-a osîndit. Că «*s-a zbătut inima lui*», spune Scriptura, că a tăiat poalele hainei lui Saul. Și a zis oamenilor săi : «*Să nu-mi lie mie de la Domnul*»²².

20. 1 Impărați XXIV, 5.

21. 1 Impărați XXIV, 6.

22. 1 Impărați XXIV, 6-7.

— Ce înseamnă : «Să nu-mi lie mie de la Domnul» ?

— Înseamnă : «Milostiv fii mie, Doamne, pentru că am voit una ca aceasta ! Să nu-mi îngăduie vreodată Dumnezeu să fac o astfel de faptă ; să nu mă lase Dumnezeu să cad în acest păcat» !

Pentru că știa că o filosofie ca aceasta depășește aproape firea omenească și că are nevoie de ajutorul cel de sus și pentru că a văzut că era aproape să-l ucidă, David se roagă lui Dumnezeu ca să-i păstreze mîna curată.

Ce suflet poate fi mai blînd ca sufletul lui David ? Mai putem oare numi om pe acesta, care, în fire omenească, a arătat viețuire îngerească ? Dar asta n-o cer nici legile dumnezeiești. Cine, spune-mi, s-ar fi hotărît așa de iute să facă o rugăciune ca aceasta lui Dumnezeu ? Dar pentru ce spun, o rugăciune ca aceasta ? Ar îndura oare cineva să se roage cu ușurință pentru dușmanul său ? Nu ! Mulți oameni ajung la o sălbăticie așa de mare, că atunci cînd sînt slabi și nu pot face vreun rău dușmanului lor, cheamă pe Dumnezeu să-i răzbune și-l roagă să le dea prilej să-i pedepsească pe cei ce le-au făcut rău. David s-a rugat cu totul altfel ; a făcut cu totul altă rugăciune decît ceilalți oameni ; îl roagă pe Dumnezeu să nu-i dea prilej de răzbunare, grăind așa : «Să nu-mi lie mie de la Domnul, ca să pun mîna mea pe el»²³. Vorbește de dușmanul său, ca și cum ar vorbi de fiul lui, de copilul lui. Dar nu numai că i-a cruțat viața, ci-i ia și apărarea. Și iată, cu cîtă pricepere și înțelepciune ! Și pentru că David, cercetînd viața lui Saul, n-a găsit nici un bine și nici nu putea spune : «Nu mi-a făcut vreun rău, nici n-am suferit ceva rău din pricina lui!» — că aveau să i se împotrivescă ostașii, care erau de față și care cunoșteau bine răutatea lui Saul — David caută să-i găsească în altă parte o apărare vrednică de luat în seamă. Deci negăsind nici un temel de apărare nici în viața lui Saul, nici în faptele lui, s-a îndreptat spre dregătoria aceluși și a spus : «Este unsul Domnului»²⁴.

— Ce spui ? I-au întrebat ostașii. Nu vezi că-i un ticălos ? Un ticălos fără pereche, un om plin de mii și mii de păcate, un om care caută să ne ia viața ?».

— Da, dar este împărat, este conducător ; lui i s-a încredințat puterea ! Și toțiș David nu l-a numit împărat !

— Dar cum ?

— «Este unsul Domnului». David caută să-i facă pe ostași să-l respecte pe Saul, nu pe temelul dregătoriei lui împărătești, ci pe temelul hotărîrii lui Dumnezeu.

«Disprețuiți omul ? Ie spune David. Bine ! Atunci respectați pe Dumnezeu ! Nu aveți nici o prețuire pentru cel care a fost ales împărat ? Atunci femeți-vă de Cel ce l-a ales !».

Dacă ne temem și tremurăm de dregătorii numiți de împărat, chiar cînd sînt răi, hoți, tîlhari, nedrepți sau oricum altfel și nu-i disprețuim pentru răutatea lor, ci-i respectăm pentru vrednicia celui care i-a numit, apoi cu mult mai mult trebuie să facem asta cînd e vorba de cei numiți de Dumnezeu.

«Dumnezeu, le spune David mai departe, nu i-a luat lui Saul dregătoria, nici nu l-a făcut om de rînd !».

23. I Impărați XXIV, 7.

24. I Impărați XXIV, 7.

Să nu răsfurnăm dar ordinea și nici să luptăm împotriva lui Dumnezeu. Să arătăm cu fapta acel cuvânt apostolic : «*Tot cel ce se împotrivesc stăpînirii, rînduiei lui Dumnezeu se împotrivesc ; iar cei care se împotrivesc își vor lua osîndă*»²⁵.

686

David nu l-a numit pe Saul numai «*uns*», ci și «*domn*» al său. Nu-i puțină filosofie să dai dușmanului nume de cinste și de respect. Și cit de rar poți vedea o astfel de filozofie ! Mulți oameni nu vor să-i numească pe dușmanii lor cu numele lor, ci cu alte nume pline de ocară : ticăloși, nebuni, smintiți, ciurmați ; și cu alte multe nume ca acestea. Așa-i numesc pe dușmanii lor ! Și / ca să vedeți că e adevărat ce spun, vă voi da o pildă, nu de departe, ci de aproape ; vi-l voi da ca pildă chiar pe Saul. Saul, din pricina urii lui mari, pe care i-o purta sfîntului acestuia, *n-a voit să-l numească cu numele său, cînd l-a căutat* ou prilejul unei sărbători, ci a întreat : «*Unde este fiul lui Iesei ?*»²⁶. L-a numit așa, și pentru că îi ura numele, dar și pentru că voia, în același timp, să pingărească și slava lui David, cu originea joasă a tatălui lui. Nu știa, că nu slava strămoșilor face pe cineva strălucit și vestit, ci virtutea sufletului. Dar fericitul David nu s-a purtat așa ! Nu l-a numit pe Saul cu numele tatălui său, deși tatăl lui Saul era om de rînd și de lepădat, nici nu l-a numit numai cu numele lui, ci cu numele cinstei și dregătoriei sale. Atît de lipsit de ură îi era sufletul !

Fă dar și tu, iubite, ca David ! Învață-te mai întii să nu numești niciodată pe dușmanul tău cu nume de ocară, ci cu nume de cinste. Dacă-ți vei deprinde limba să dea nume de cinste și de respect dușmanului tău, apoi și sufletul tău, învățat și obișnuit de limbă, va căuta să se impace cu el. Cuvintele acestea vor fi un leac minunal pentru ura, care-ți arde în inimă.

7. V-am spus acum acestea, nu numai ca să-l lăudăm pe David, ci ca să-l și îmilăm. Fiecare să zugrăvească în inima sa istoria aceasta. Să zugrăvească neconținut cu gîndul, cum ar zugrăvi cu mina, peștera cea cu cele două încăperi ; să zugrăvească pe Saul dormind, legat de somn ca de un lanț și în puterea celui căruia îi făcuse atît de mari nedreptăți ; să zugrăvească pe David stînd lingă cel adormit și pe ostași alătura de el, îndemîndu-l să-l ucidă pe Saul ; să zugrăvească pe fericitul David filosofînd, potolînd minia lui și a ostașilor lui și luînd apărarea celui care-i făcuse atîta rău. Să nu le zugrăvim pe acestea numai în mintea noastră, ci să și vorbim de ele neconținut cu alții, cînd ne întilnim în adunări de lume. Acestea să le povestim mereu și soției și copiilor. Dacă vrei să vorbești de împarat, iata împaratul de care sa vorbești ! Dacă vrei să vorbești de ostași, de casă, de treburile politice, vei găsi în Scriptură bogălie de exemple ! Istorisirile acestea cuprind foarte mult folos. E cu nepuțință, ca un suflet care se hrănește cu astfel de istorisiri, să nu-și poată stăpîni odată și odală patimile lui.

Deci, ca să nu ne pierdem zădarnic vremea și nici să ne cheltuim în deșert viața cu pâlăvrăgeli fără de folos și de prisos, cînd aflăm istorii de ale bărbajilor vestiți, să vorbim neconținut de ele și de acei bărbai. Dacă vreunul din cei cu care stăm de vorbă vrea să ne vorbească de lucruri care nu ni se cuvîin, să-l aducem de la cele ce ne spune el la o istorisire din dumnezeieștile Scrip-

25. Romani XIII, 2.

26. I Impărați XX, 27.

turi, ca să ne curățim și sufletul și să ne bucurăm și de plăceri lipsite de păcat, ca să ajungem buni și blinzi cu toți semenii noștri, să plecăm dincolo fără dușmani și să dobândim bunătățile cele veșnice, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia slava în veci, Amin.

Traducere de Pr. prof. DUMITRU FECIORU

SFÎNTUL VASILE CEL MARE, CUVÎNT DESPRE MULȚUMIRE *

Ați auzit cuvintele cu care Apostolul Pavel, adresându-se Tesalonicenilor, dă legi creștinilor. Deși învățătura sa se adresează contemporanilor săi, folosul ei se răsfringe asupra vieții creștinilor de totdeauna. «Bucurați-vă totdeauna, zice el, rugați-vă neîncetat, mulțumiți pentru toate» (I Tesaloniceni V, 16—17). În cele ce urmează vom explica, pe cât ne va fi cu putință, ce sens are cuvîntul «bucurați-vă», ce folos avem de la bucurie, cum putem să ne rugăm continuu și să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate. Desigur, mai întii este necesar să expunem ce zic dușmanii noștri, care socotesc ca imposibil de realizat cele rinduite de Pavel. Ce merit este, zic, ei, să fie cineva vesel, ziua și noaptea, cînd sufletul petrece momente de relaxare? Sau cum este posibil să împlinească cineva acest sfat, pe cînd mii de necazuri îl înconjoară și-i introduc în suflet tristețea; este imposibil să se bucure și să se veselească totdeauna cineva, afară numai dacă nu simte durerea cel ce pătimeste și cel ce se străpunge din toate părțile. Și cite nu, zic cei chinuți de boala sofisticărilor, care din cauza lenei nu țin poruncile și încearcă să acuze pe legiuitor, că, chipurile, ar porunci lucruri imposibil de realizat. Posibil, să spună: Cum pot să mă bucur totdeauna, îndată ce cauzele bucuriei nu depind de mine, ci sînt independente de mine? Acestea sînt: prezența prietenului, contactul continuu cu părinții, aflarea banilor, cîstea din partea oamenilor, restabilirea sănătății după o boală rea și prosperitatea vieții. În general; casa în prosperitate, continuă, masa încărcată, prietenii pătași ai bucuriei, cîntece și spectacole încîntătoare, sănătatea rudelor și fericirea vieții lor. Pentru că dureroase nu sînt doar necazurile care vin asupra noastră ci și cele care tulbură pe prieteni și rude. Apoi, cînd se întîmplă să vedem prăbușirea dușmanilor, pedeapsa celor răi, răsplata binefăcătorilor și, în general, cînd nimic nu ne tulbură viața în prezent și viitor, atunci de la sine se naște în suflet bucuria. Deci, de ce ni s-a poruncit să împlinim ce nu depinde de voința noastră ci de alte cauze? Și cum să mă rog neîncetat, cînd grijile provocate de trup atrag în mod necesar cugetul asupra lor, imposibil fiind ca atenția cugetului să se împartă în același timp în două.

2. Mi s-a poruncit să mulțumesc lui Dumnezeu pentru orice. Să mulțumesc cînd sînt chinuit? Cînd mi se face rău? Cînd sînt frînt pe roată? Cînd mi se scot ochii? Să mulțumesc cînd sînt bătut și necistit de cel ce mă urăște? Cînd îngheț de frig? Cînd mor de foame? Cînd sînt spînzurat pe lemn? Cînd dintr-odată rămîn fără fii sau pierd chiar și soția? Cînd din cauza naufragiilor devin sărac? Cînd cad în miinile piraiților pe mare sau a tilharilor pe uscat? Cînd sînt rănit? Cînd sînt insultat? Cînd rătăcesc cerșind? Cînd sînt în temniță? Acestea și multe altele invocă pentru a acuza pe legiuitor că a poruncit fapte imposibil de îndeplinit și pentru a-și ticlui apărare

* Migne, P. G. 31, col. 217—236.

pentru păcate. Deci ce zicem? Zicem că Apostolul țintea alte lucruri, încerca să ridice sufletele noastre de la starea lor la starea cerească. Or, cei incapabili să ajungă la această stare, oameni trupești și carnali, afundați în patimi ca viermii în murdărie, au pretenția să împlinească poruncile apostolice! Sfântul Pavel nu invită pe oricine să se bucure, ci pe cei care erau precum el, pe cel care nu mai trăiește după timp, ci are în el viu pe Hristos (Galateni II, 20), pe cel al cărui trup nu împiedică legătura cu cel mai mare bun. Când trupul este supus durerii, durerea rămâne în trup și nu poate fi transmisă părții raționale a sufletului. Pentru că, dacă conform preceptelor apostolului am omorât membrele pămîntești (Coloseni III, 5) și purtăm în sufletul nostru omorîrea lui Hristos (II Corinteni IV, 10), în mod necesar rana nu va trece de la trup la suflet, care a fost eliberat din legătura sa cu trupul. Lipsa cinstei, pagubele și moartea rudelor nu vor afecta cugetul, și necazurile de aici, nu vor vătăma partea superioară a sufletului. Dacă cei care au avut necazuri sînt înțelepți, nu vor îndurera pe alții și nici ei nu se vor întrista pentru cele întimplat. Iar dacă trăiesc după trup (Rom. VIII, 13), iarăși nu vor întrista pe alții, vor fi considerați niște nenorociți, nu alți din cauza împrejurărilor, cît pentru faptul că nu aleg pe cele care se cuvin. În general, sufletul legat pentru totdeauna cu dragoste de creator, obișnuit cu frumusețile de dincolo, nu va schimba marea lui bucurie cu tristețea provocată de unele pătîmiri ale trupului, ci va face o bucurie în plus din ceea ce pentru alții înseamnă tristețea. El este precum Apostolul, care era tuturor binevoitor pe cînd se afla în necazuri, în prigoane, în nevoi, și considera lipsurile motivul său de mîndrie (II Corinteni XII, 9, 10); care era binevoitor pe cînd era infometat, însetat, în frig și în golătate (II Corinteni XI, 27); în situațiile în care alții se arată epuizați și disperează, în acestea el s-a bucurat. Prin urmare, aceștia care nu și-au impropriat gîndirea apostolică și nu înțeleg că Apostolul Pavel ne invită să ducem o viață evanghelică, aceștia îndrăznesc să-l acuze că, chipurile, ne poruncește lucruri imposibil de împlinit. Dar să afle odată că multe sînt motivele de a ne bucura de mîrînimia lui Dumnezeu: Astfel, pe cînd nu eram, am fost aduși la existență; am fost creați după chipul Creatorului (Geneză I, 26); am fost dăruiți cu rațiune, care ne înobilează firea, prin intermediul căreia am cunoscut pe Dumnezeu. Cu ajutorul rațiunii, luînd aminte la frumusețile lumii create, distingem, ca într-o carte, înțelepciunea lui Dumnezeu și marea lui grijă pentru toate creaturile (Daniil, III, 21). Tot cu ajutorul rațiunii deosebim binele de rău, alegem ceea ce este folositor și evităm ceea ce este vătămător. Înstrăinîndu-ne de Dumnezeu prin păcat, iarăși am fost chemați la starea cea dintîi, eliberați fiind din robia care ne înjosea, de singele Fiului Unuia-Născut. Ni s-au promis bunuri care întrec puterea minții de a le concepe și a cuvîntului pentru a le exprima și anume: nădejdea învierii; desfătarea de bunurile de care se bucură îngerii, împărăția cerurilor.

3. Deci, cum este normal? Să nu socotim toate acestea ca motive de continuă și nesfîrșită bucurie și să credem că se bucură cu adevărat robul pintecelui, adică cel care trăiește în petreceri, este bine hrănit, stă tolănit, și sforăie pe pat moale? Eu așa zice că oamenii cu minte trebuie să-i deplîngă pe aceștia și să-i ferească pe aceia care-și petrec viața mereu cu gîndul la viitor, pe cei care dau pe cele prezente pe cele viitoare. Fie că sînt aruncați în foc precum cei trei tineri în Babilon (Daniil III, 21—25), fie că sînt închiși cu leii (Daniil VI, 16), fie că sînt înghițiți de chit (Ioan II, 1) se cuvine să-i ferim pe cei uniți cu Dumnezeu, pentru că își petrec viața în bucurie. Bucuria pe care le-o dă speranța bunurilor viitoare îi face să nu simtă povara încercărilor prezente. Pentru că, orice luptător bun, odată intrat în «arena luptei celei-bune» tre-

buie să suporte cu bărbăție loviturile rivalilor, cu gândul la slava din momentul încununării. Așa se întâmplă și în întrecerile sportive : cei obișnuiți cu truda palestreii nu dau înapoi în fața durerii loviturilor, ci se angajează în luptă cu adversarii și însuflețiți de dorința de a fi desemnați învingători, nu iau aminte la durerile de moment. Așa se întâmplă cu atletul cel viteaz. Bucuria lui nu o poate umbri nici cea mai grea dintre încercări. Pentru că, încercarea aduce răbdare, iar răbdarea aduce biruință, biruința aduce nădejde, iar nădejdea nu rușinează (Romani V, 3—5). În alt loc, de la același aghiograf, avem îndemnul să fim răbdători în necazuri și să ne bucurăm, însuflețiți de speranță (Romani XII, 12). Speranța, prin urmare, este cea care face din bucurie tovarășa de viață a sufletului celui viteaz. Dar există și texte prin care însuși apostolul ne îndeamnă «să plîngem cu cei care plîng» (Rom. XII, 15), iar altele din care rezultă că el a plîns : a plîns, scrie filipenilor, din cauza dușmanilor crucii lui Hristos (Filipeni III, 18). Se spune, apoi, că Ieremia se jelește ; că Iezechiel scrie plîngeri din porunca lui Dumnezeu și că mulți dintre sfinți se jolesc și plîng. Găsim afirmații ca acestea : «Vai mie, mamă, că m-ai născut» (Ieremia XV, 10) ; «Vai, pentru că a dispărut de pe pămînt cel cuvios și nu mai există drept între oameni» (Mihnea VII, 1) ; «Vai, că am ajuns ca cel care adună paie după miriște» (Mihnea VII, 1). De ce ? Cercetează cuvintele dreptilor și dacă vei găsi la unul un cuvînt care exprimă tristețea, te vei convinge că acela deplînge această lume și această viață mizeră. «Vai mie, zice Psalmistul, pentru că s-a lungit petrecerea mea aici» (Psalmul CXIX, 5). Căci dorea să fie cît mai repede aproape de Dumnezeu, după cum Pavel «dorea să moară pentru a se afla cu Hristos» (Filipeni I, 23) ambii văzînd în prelungirea petrecerii lor aici o piedică în calea bucuriei. David ne-a lăsat un bocet melodic închinat prietenului său Ionatan, în care bocește și pe dușmanul său. Zice : «Sînt îndurerat pentru tine, frate Ionatan» (II Regi I, 26) și «plîngeți fiice ale lui Israil pe Saul» (II Regi I, 24). Pe Saul îl bocește pentru că a murit în păcat, iar pe Ionatan pentru că a fost prieten cu el toată viața. Dar ce trebuie să dăm atîtea exemple ? Domnul însuși a lăcrimat pentru Lazăr (Ioan XI, 35) și pentru Ierusalim (Luca XIX, 41) și ferește pe cei care poartă dolii și pe cei care plîng (Matei V, 4) ; Luca VI, 21).

4. Zic, ei, cum se potrivește îndemnul : «Bucurați-vă totdeauna (Filipeni IV, 4) cu toate acestea ? Pentru că lăcrămile și bucuria nu au aceleași cauze. Lăcrămile vin, în mod firesc cînd sufletul este copleșit de durere, de o lovitură oarecare, de un atac neprevăzut iar bucuria este, într-un anumit fel, o tresărire a sufletului la apropierea de lucrurile ce-i vin în voie. De aceea, în cele două situații, aspectul trupului diferă : pe cînd chipul celor triști este pătîd și privirea rece, chipul celor care se bucură este rumen și privirea vioaie, ca și cînd sufletul ar tresălta și ar fi împins afară de plăcere. Deci, ce vom spune referitor la acestea ? Vom spune că atît bocetele cît și lăcrămile sfinților au fost provocate de dragostea lor față de Dumnezeu. Totdeauna cînd își îndreptau gîndul spre cel iubit, bucuria lor creștea, dar și grija de semenii lor ; de aceea îi deplîngeau pe păcătoși pentru că voiau să-i îndrepte cu lacrimile lor. Se aflau în situația celor care stau pe marginea mării și suferă împreună cu cei care se scufundă în mare dar, pe cînd poartă grija celor care sînt în pericol, nu renunță la siguranța lor ; ei se îndurerează pentru păcatele aproapelui dar prin aceasta nu devin triști. Se întâmplă chiar invers : bucuria lor crește, pentru că plîngînd pe fratele lor sînt socotiți vrednici de bucuria Domnului, care zice : «Fericiți sînt cei triști pentru că vor fi mîngiați și vor rîde» (Luca VI, 21 ; Matei V, 4). Vorbînd de rîs nu înțelege

prin aceasta zgomotul provocat de obraji la înfierbîntarea singelui, ci tresăltarea neumbrită de vreo tristețe. Prin urmare, apostolul permite «să se plîngă cu cei ce plîng» (Romani XII, 15) pentru că aceste lacrimi devin, într-un anumit fel, sămînță și imprumut al bucuriei veșnice. Ridică-te cu gîndul și privește dacă stăria îngerești i se potrivește o allă petrecere în afară de cea de bucurie și veselie. Nicidecum, și aceasta pentru că s-au învrednicit să stea alături de Dumnezeu și să se bucure de frumusețea de negrăit a slavei creatorului. Deci, pentru că Apostolul ne-a îndemnat să țintim spre acea viață, ne-a îndemnat să ne bucurăm totdeauna.

5. În legătură cu afirmația că Domnul a lăcrimat pentru Lazăr și pentru oraș, putem aminti și faptul că Domnul a mîncat și a băut, deși n-a avut nevoie de toate acestea; a făcut, totuși, acestea pentru a-ți arăta limita pe care s-o observi, în suferințele ce te lovesc din afară. De aceea a lăcrimat pentru a arăta o limită celor copleșiți de patima bolnăvicioasă a tristeței și a bocitului. Pentru că lacrimile, mai mult ca orice, trebuie să fie temperate de rațiune; rațiunea trebuie să spună pentru care lucruri se poate plînge, cit timp, unde și cum. Că plînsul Domnului n-a fost expresia durerii, ci a avut rost educativ, se vede clar din cuvintele: «prietenul nostru Lazăr a adormit, dar merg să-l trezesc» (Ioan XI, 11). Care dintre noi plînge pe prietenul care doarme, pe care după puțin timp îl trezește? «Lazăre, vino afară» (Ioan XI, 43) a zis Domnul, iar cel mort a fost readus la viață și cel legat a început să meargă. Minune peste minune: deși avea legate picioarele cu giulgiuri, nu era împiedicat să meargă. Pentru că ajutorul era mai mare decît piedica. Decî, cum ar fi putut considera faptul vrednic de plîns cel ce avea să săvîrșească astfel de lucruri? Nu este, oare, clar că pune limită patimilor sprijinind de pretulîndeni slăbiciunea noastră? Respinge, ca o însușire animalică, lipsa de compasiune dar și înclinarea către tristețe exagerată și către bocet. Prin urmare, lăcrimînd pentru prietenul Său, a arătat că este de aceeași natură cu noi și ne-a învățat să evităm exagerările; în fața durerii să nu ne arătăm nici slabi, nici nesimțitori. Într-adevăr, Domnului i-a fost foame cînd a fost lipsit de hrana tare, i-a fost sete cînd lichidul existent în trupul său s-a consemnat și a obosit cînd mușchii și nervii au fost supra încărcăți de mersul pe jos (Ioan IV, 6); deci Domnul a simțit nevoia odihnei nu pentru că divinitatea fusese învinsă de oboseală, ci pentru că trupul Său avea însușirile firii căreia îi aparținea și a primit să lăcrimeze pentru ca să permită unei însușiri firești a trupului să se manifeste. Aceasta se întîmplă cînd cavitățile creierului, după ce s-au umplut de emanațiile provocate de tristețe, descarcă lichidul acumulat prin canalele ochilor. Astfel, cînd veștile neplăcute provoacă ametele și tulburări ale minții, capul este zdruncinat de aburii pe care îi emană contracțarea lichidului cald. Apoi, cred eu, după cum norul se transformă în picături, aburii se transformă în lacrimi. De-altfel, cei care plîng încearcă o oarecare plăcere după plîns pentru că odată cu plînsul îndepărtează pe nesimțite și greutatea care îi apasă. Experiența de toate zilele adeverește cele spuse. Pentru că am cunoscut destui oameni care numai pentru că au vărsat belșug de lacrimi au putut suporta nenorociri ireparabile; dar am cunoscut pe alții care au ajuns la boli incurabile, la congestii cerebrale și chiar la paralizii, unii chiar au și murit, cînd puterile lor, ca un reazim firav s-a prăbușit sub greutatea tristeței. Zic unii că același lucru care se întîmplă cu o flacăra, care este sufocată de fumul propriu se întîmplă și cum omul; el se consumă și se stinge din cauza durerilor, atunci cînd se află în impas.

6. Așadar, cei stăpîniți de patima tristeței să nu invoce lacrimile Domnului pentru a-și argumenta slăbiciunea. Pentru că, după cum faptul că Domnul a mîncat nu

poate fi invocat ca argument pentru a ne duce viața în petreceri, faptul acesta reprezentând pentru noi limita pînă la care putem împinge cumpătarea, tot așa lacrimile Domnului nu reprezintă pentru noi un îndemn și o lege ca să plîngem; ele reprezintă măsura pe care trebuie să o respectăm, pentru a suporta necazurile cu demnitate. Prin urmare, nu este permis nici femeilor, nici bărbaților să plîngă fără măsură, este permis doar să se întristeze cineva pentru lucrurile care întristează și să verse puține lacrimi, și acestea în taină, adică să nu țipe, nici să-și sfîșie hainele, nici să-și pună praf în cap, sau să facă vreo altă faptă dintre cele ce săvîrșesc cei neinstruiți în treburile cerești. Pentru că se cuvine ca cei care și-au curățit cugetul cu rațiunea sănătoasă să se îngrădească de rațiunea sănătoasă întocmai ca de un zid, pentru a respinge atacurile acestor patimi și a nu permite să năvălească tumultul lor în partea inferioară a sufletului. Înrobirea față de durere și distrugerea violentă a persoanei proprii este caracteristica sufletului bicsnic, care nu are ca tonifiant speranța în Dumnezeu; Și, precum carii se înmulțesc mai ușor în lemnul de esență moale, la fel și tristețea se încuibeează în caracterele slabe. Nu cumva Iov avea inima de diamant? Nu cumva avea măruntaiele de piatră? Într-un timp scurt a pierdut zece copii, care dintr-o lovitură s-au făcut zob în casa plină de veselie, în momentul desfătării, cînd diavolul a zduguit și a dărîmat casa peste ei. A văzut masa plină de sînge, și-a văzut copiii, născuți la vreme diferită, morți în același timp. Nu s-a jelit, nu și-a smuls perii capului, n-a spus nici un cuvînt nepotrivit, ci a pronunțat acea faimoasă mulțumire: «Domnul a dat, Domnul a luat. Așa cum a voit, așa s-a întîmplat. Fie numele Domnului binecuvîntat» (Iov I, 21). Nu cumva acest om era nesimțitor? dar cum este posibil acest lucru? El, care zice despre sine însuși: «Eu am plîns pentru orice îndurerat» (Iov XXX, 20). Nu cumva a mințit cînd a spus acestea? Dar adevărul ne mărturisește contrariul, pentru că pe lîngă celelalte virtuți, avea în suflet dragostea de adevăr. «Era un om fără prihană, zice Scriptura, drept cucernic, iubitor de adevăr» (Iov I, 1). Tu, însă, te bocești și spunînd niște cîntări de jale încerci să-ți descarci sufletul. Apoi, întocmai ca la teatru, unde artiștii își schimbă mimica și îmbrăcămintea, socotește că se potrivește pentru cel îndoliat să aibă îmbrăcămintea neagră, părul răvășit, întuneric, murdărie, praf și cîntece de jale în casă, pentru a menține mereu vie în suflet rana provocată de tristețe. Lasă-le pe acestea să le săvîrșească cei fără de nădejde (I Tesalonicieni IV, 13). Tu ai fost învățat, referit la cei care au adormit în Hristos, că: «Trupul este sămănal întru putreziciune, dar este ridicat întru nestrîcaciune; este semănat trup firesc și înviază trup duhovnicesc» (I Corinteni XV, 42—44). Deci, de ce deplîngi pe cel plecat pentru a fi schimbat? Nici pe tine să nu deplîngi, zicînd că ai pierdut un slujitor în viață, pentru că, zice Psalmistul: «Este mai bine să-ți pui nădejdea în Dumnezeu decît în oameni» (Psalmul CXVII, 9); nici pe acela să nu-l vaietei, ca și cînd ar fi suferit ceva rău, pentru că peste puțin timp trimbița cerească îl va trezi și îl vei vedea stînd alături de tronul lui Hristos. Încetează, deci, cu țipetele acestea umilitoare și necivilizate: «Vai ce nenorocire», «Cine s-ar fi așteptat să mi se întîmple acestea?», «Niciodată n-aș fi gîndit că voi pune în pămînt chipul atît de îndrăgît de mine». Și dacă se întîmplă să auzim pe altcineva spunînd acestea, noi cei care, din experiența celor trecute și a celor de acum, am învățat care sînt slăbiciunile față de care firea poate face pogorîmint, se cade să roșim.

7. Pe noi, cei care am fost instruiți de cuvîntul bunei credințe, nu ne vor îngrozi nici morțile premature, nici alte nenorociri care vor veni pe neașteptate. Se întîmplă, fiul meu era tînăr, era singurul moștenitor al averii, mîngîierea bătrînețelor, mindria

neamului, floare între cei de o vîrstă cu el, sprijinul casei și petrecerea momentului cel mai plăcut al vieții. S-a dus, s-a făcut pămînt și țărîină, cel care, puțin mai înainte, cînd vorbea, scotea accente dulci și era desfătarea ochilor părinților. Deci, ce să fac? Imi voi sfișia îmbrăcămintea și voi găsi de cuviință să mă rostogolesc pe jos, și să bocesc cu voce tare, să disperez și să mă arăt celor de față ca un copil care țipă și se zbate de lovături? Sau, luînd aminte că cele întîmplate sînt firești, că legea morții este neînduplecată și înaintează în mod egal prin orice vîrstă și descompune tot ceea ce este compus, faptul nu mă va surprinde. Nu va fi zguduită mintea mea, ca și cînd aș fi zdrobit de o lovitură neașteptată, cînd cu puțin înainte am fost învățat că eu însumi fiind muritor, am avut un copil muritor și nimic dintre lucrurile din natură, nimic dintre lucrurile omenești nu este sigur, nici nu rămîne pînă la sfîrșit posesorului său? De-altfel și din orașe mari și renumite pentru clădirile și puterea locuitorilor lor, care s-au distins prin bogăție în ținutul din care făceau parte n-a rămas în ruine decît urma din strălucirea lor. Iar corabia care de nenumărate ori a fost salvată de la furtună și călătorînd de multe ori a adus bogății imense negustorilor, a dispărut împinsă de o rafală de vînt. Armatele, care de multe ori au învins în luptă pe dușmani, s-au transformat într-o umilă priveliște și o amintire, cînd soarta le-a fost defavorabilă. Neamuri întregi și insule, care au dobîndit putere mare și au înălțat trofee ale victoriei pe mare și pe uscat și au strîns multe bogății, cu timpul au dispărut sau, după ce au fost supuse, au schimbat libertatea cu sclavia. Și, în general, pe oricare dintre rele ai invoca, viața îți va și da cazuri concrete. Deci, după cum greutățile le distingem cu cîntecul și calitatea auruului o încercăm frecîndu-l de diamant, așa nu trebuie să ieșim din limitele înțelepciunii, aducîndu-ne aminte de măsura pe care Domnul ne-a pus-o în toate. Deci, dacă ți se întîmplă ceva neașteptat, avînd cugetul bine pregătît, să nu te tulburi; cu speranță în cele viitoare să ușurezi necazurile prezente. După cum cei bolnavi de ochi evită să privească obiectele prea strălucitoare și își odihnesc privirea pe flori și verdeață, la fel și sufletul nu trebuie să ia aminte mereu la cele triste nici să acorde timp mult chestiunilor triste din prezent, ci să-și poarte privirea spre contemplarea bunurilor celor adevărate. Astfel, vei reuși «să te bucuri totdeauna» dacă viața ta este îndreptată totdeauna spre Dumnezeu, speranța răsplătirii ușurînd episoadele mai puțin plăcute ale vieții (...). Așadar, compară bunurile pe care le așteptăm cu neplăcerile și sufletul tău va ajunge la starea de nepătimire și de liniște deplină, la care ne cheamă și apostolul. Strălucirea lucrurilor omenești să nu ți producă bucurii exagerate iar tristețea să nu copleșească cugetul tău. Pentru că, dacă nu vezi așa lucrurile, niciodată nu vei avea viața liniștită. Vei reuși ușor să realizezi acestea, dacă vei avea mereu tovarăș de viață îndemnul de a te bucura totdeauna, dacă vei alunga necazurile care deranjează trupul și vei aduna bucuriile sufletului și dacă vei trece cu vederea pe cele prezente, cu gîndul la cele viitoare. Numai și închipuirea acestora este capabilă să umple sufletul de bucurie și să facă loc în inimile noastre desfătării îngerești, în Iisus Hristos, Domnul nostru, căruia i se cuvine mărirea și puterea în veci. Amin.

Traducere de

Pr. prof. CONSTANTIN CORNIȚESCU

SFÎNTUL IOAN SCĂRARUL, SMERITA CUGETARE ¹

«Învățați-vă de la Mine, zice Mîntuitorul — că sint blînd și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre» (Matei XI, 29).

Sfîntul Ioan Scărarul, în treapta a XXV-a din scara sa, comentează astfel cuvîntul Domnului Iisus Hristos, citate mai sus :

«Învățați-vă, așadar, nu de la inger, nu de la om, nu din carte, ci de la Mine, adică din rămîierea Mea întru voi, din luminarea și din lucrarea Mea întru voi, că sint blînd și smerit cu inima, cu cugetarea și cu gîndirea și veți dobîndi odihnă în războaiele lăuntrice și ușurare în gîndurile din sufletele voastre ²».

Prin urmare, smerita cugetare, ca și blîndețea inimii, nu se învață nici de la inger, nici de la om, nici din carte, ci direct de la Fiul lui Dumnezeu : Aici se aplică cuvîntul Mîntuitorului : «Nici învățători să nu vă numiți, că Învățătorul vostru este unul : Hristos» (Matei XXIII, 10).

«Eu sint vița, spune Mîntuitorul în altă parte — voi sînteți mlădițele. Cine rămîne întru Mine și Eu întru el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic. Dacă unul nu rămîne întru Mine este lepădat ca o mlădiță ce s-a uscat ; și o adună lumea și o aruncă în foc și arde. Dacă rămîneți întru Mine și cuvintele Mele rămîn întru voi, veți cere orice veți vrea și se va împlini vouă. Într-aceasta Tatăl Meu s-a preamărit, că aduceți roadă multă și imi sînteți Mie ucenici» (Ioan XV, 5—8).

Seva dătătoare de roade circulă prin mlădiță, dacă aceasta rămîne în viță. Tot astfel, Duhul Sfînt sălășluiește întru noi, dacă sufletul nostru rămîne în Iisus. Iată ce înseamnă a fi ucenicul Domnului Iisus !

«Rămîneți întru Mine și Eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămîne în viță, tot așa niți voi dacă nu rămîneți întru Mine» (Ioan XV, 4).

Sfîntul Apostol Pavel ne atrage luare-aminte, prevenindu-ne : «Dacă rădăcina este sfîntă, și ramurile sint la fel. Iar dacă unele ramuri au fost frînte și tu, care erai măslin sălbatic, ai fost altoit în locul lor și părtaș te-ai făcut rădăcinii și sucului măslinului, nu te mîndri față de ramuri ; iar dacă te mîndrești, bagă de seamă că nu tu îți rădăcina, ci rădăcina pe tine. Dar vei zice : Aceste ramuri au fost tăiate, ca să fiu altoit eu. Prea bine ! Din pricina necredinței au fost tăiate, iar tu stai prin credință. Nu gîndi lucruri înalte despre tine, ci teme-te ; că dacă Dumnezeu n-a cruțat ramurile firești, nici pe tine nu te va cruța» (Rom. XI, 16—21).

Deci, să nu te «mîndrești», «bagă de seamă», «nu gîndi lucruri înalte despre tine». Cu alte cuvinte, să ai cugetare smerită. Dar ca să ajungem la această smerită cugetare, sfîntul Ioan Scărarul ne oferă «o treime de însușiri», pe care să le dobîndim prin lupta cu noi înșine.

Întii, să primim bucuos ocările. Sufletul nostru să le primească și să le cuprindă cu brațele deschise ca pe un leac care ne vindecă bolile sufletului, arzînd mărăcinii ascuțiți ai păcatelor lui ;

Al doilea, să nimicim în noi înșine orice mînie care s-ar ivi din cauza ocărilor ;

Al treilea, să nu ne biziim nicidecum pe propriile noastre fapte bune și să dorim neîncetat să învățăm ceva.

1. «SCARA» Prea Cuviosului Părintelui nostru Ioan Igumenul sfintei Mănăstiri Sinai. Tip. m-tirii Neamțu, 1814. 2. Fila 128 op. cit.

Și după cum sfârșitul Legii și al Proorocilor este Hristos (Rom. X, 4), tot astfel — pentru orice credincios — sfârșitul uritelor patimi ale slavei deșarte și ale mândriei este smerita cugetare, care îl păzește pe cel smerit cugetător de orice venin aducător de moarte. Căci în sufletul celui smerit cugetător nu vei vedea nici urmă de ură, de fățarnicie, de calomnie, de grăire împotriva, de încăpăținare, de nesupunere, dacă — bineînțeles — nu ar fi undeva cuvântul pentru credință»³.

«N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, dar m-am smerit și Domnul degrab m-a mântuit», zice David.

«Pocăința îl ridică pe om de jos, plînsul bate în ușa Cerului, iar cuvioasa smerenie deschide. Iar eu zic și mă închin treimei într-o unime și unimei întru treime. Pre toate adică cele văzute le luminează soarele și pre toate cele cu socoteală lucrate le întărește smerenia. Unde nu există lumina acolo toate rămân întunecate și unde nu există smerita cugetare acolo toate sînt deșarte. Dintre toate faptele bune numai smerenia nu poate fi imitată de demoni»⁴.

«Smerita cugetare este ușa Împărăției Cerurilor. Insuși Domnul a spus că oricine va intra prin această ușă va ieși fără frică din această viață și pășune va afla în cîmpiile Raiului. Toți cei ce intră prin altă ușă și în alt chip sînt furi și tâlhari ai vieții lor»⁵.

«Dacă vrem să ne cunoaștem pe noi înșine atunci să nu încetăm de a intra în conștiința noastră și dacă îl vom socoti pe orice om mai desăvîrșit decît noi înșine în toate prvințele, atunci nu departe de noi va fi mila lui Dumnezeu.

«E cu neputință să iasă foc din zăpadă; e mai cu neputință ca întru altă socoteală și credință să fie smerită cugetare. A credincioșilor și a blagoceștilor este isprava smeritei cugetări, dar îndeosebi a celor ce s-au curățit de patimi rele.

«Mulți dintre noi se numesc pe ei înșiși, ba poate chiar se consideră păcătoși, dar inima noastră numai atunci propriu-zis se încearcă cînd alții ne ocărăsc pe noi»⁶.

«Unii, din cauza ispitelor întîmpinate în calea lor, din cauza bolilor și căderilor în păcate, au dobîndit blîndețea plină de smerenie, care este mama darurilor lui Dumnezeu. Alții însă (nu pot spune dacă mai există astăzi), tocmai din cauza acestor daruri revărsate asupra lor de către Dumnezeu se smeresc, socotindu-se nevrednici de această comoară, ca și cum în fiecare zi le-ar crește datoria. Și tocmai în aceasta constă smerenia, în aceasta se cuprinde fericirea omului și răsplătirea desăvîrșită. Dacă vei vedea pe cineva că, în scurtă vreme, a ajuns pînă la cea mai înaltă nepătimire, să știi că acesta a primit darul nepătimirii mergînd numai pe cea mai scurtă cale a smereniei, iar nu pe altă cale oarecare».

«Există o sfințită pereche: dragostea și smerenia. Prima înalță, iar a doua nu-l lasă niciodată să cadă pe acela care s-a înălțat».

«Pomul care rodește lămii sau portocale își lasă întotdeauna crengile la pămînt; dar pomul care nu rodește își înalță întotdeauna ramurile în sus. Cel ce este atent poate înțelege această asemănare»⁷.

«Fără darul proorociei, al clarviziunii, al semnelor și al minunilor mulți au dobîndit mîntuirea, dar fără smerenie nimeni nu va intra în cămara de nuntă»⁸.

«Pronia lui Dumnezeu, ca să ne aducă și nevrînd la această faptă bună, face ca nimeni să nu-și vadă singur, așa de lămurit, rănile sale, așa cum le vede altul. Drept

3. *Idem.*4. *Fila 130, op. cit.*5. *Fila 131, op. cit.*6. *Idem.*7. *Idem, dos.*8. *Fila 132, op. cit.*

care este necesar ca — pentru a ne vindeca de aceste răni — să nu fim recunoscători noastră înșine, ci aproapelui nostru și lui Dumnezeu. Un om smerit cugetător întotdeauna renunță la voia sa proprie ca la ceva ce-l duce la rătăcire și — în rugăciunile lui înălțate către Dumnezeu — cere cu o neîndoită credință ca Domnul să-l învele cum să ceară cele cuvenite și cum să le primească pe acestea cu supunere, nu uitându-se la obiceiurile învățătorilor săi, ci punându-și toată nădejdea în Dumnezeu, care i-a dat învățătură lui Valaam, cu privire la lucrurile necesare, și printr-o măgăriță⁹.

«E chinuitor și anevoios pentru un smerit cugetător să se încreadă în el însuși, așa cum — dimpotrivă — e un mare necaz pentru un om plin de mândrie să asculte de cuvintele altuia»¹⁰.

«Cel care cere de la Dumnezeu mai puțin decât merită acela desigur va primi mai mult decât merită. Acest adevăr îl confirmă vameșul care a cerut de la Dumnezeu numai iertarea păcatelor sale, dar între timp el a primit și îndreptarea. Tîlharul n-a cerut de la Mîntuitorul decât să-l pomenească întru Împărăția Sa, iar între timp a devenit cel dintîi moștenitor al Raiului¹¹. Manase a păcătuit atît de mult cum nimeni dintre oameni n-a greșit, atunci cînd a pîngărit cu idolii Templul lui Dumnezeu, pentru care păcate chiar dacă toată lumea ar fi postit, nimic vrednic n-ar fi putut să aducă lui Dumnezeu pentru iertarea lui. Ci numai smerenia singură a fost în stare să-i tămăduiască pînă și cele mai nevindecate răni»¹².

«Dacă din îngeri draci pre oarecari i-a făcut mîndria, apoi negreșit smerenia poate din draci îngeri să facă. Pentru aceea, cei ce au căzut, să îndrăznească»¹³.

Eu nu cred ca cineva, căzînd din sînul smeritei cugetări, să mai poată primi fericirea veșnică»¹⁴.

«Dacă te intrarmezî cîndva împotriva vreunei patimi rele, să-ți dobîndești smerita cugetare ca pe o ajutorătoare și împreună-luptătoare, căci în acest chip peste aspidă și peste vasilisc vei încăleca și vei călca peste leu și peste balaur, iar eu zic că peste păcat și peste deznădăjduire, peste diavolul și peste balaurul trupului»¹⁵.

Sfîntul Ioan Gură de Aur își termină astfel capitolul despre smerita cugetare:

«Văzînd cineva în inima sa frumusețea acestei fapte bune și fiind cuprins de mirare, a întrebînt-o care este numele tatălui ei. Iar ea, cu fața veselă, lină și deschisă, uitîndu-se la el, a răspuns: cum de vrei să cunoști numele celui ce m-a născut, cînd el nare nici un fel de nume?! Nu ți-l voi spune pînă cînd nu-l vei dobîndi pe Dumnezeu. Căruia i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

Prezentare de **Arhim. PAULIN LECCA**

9. Fila 132 dos.

10. *Idem.*

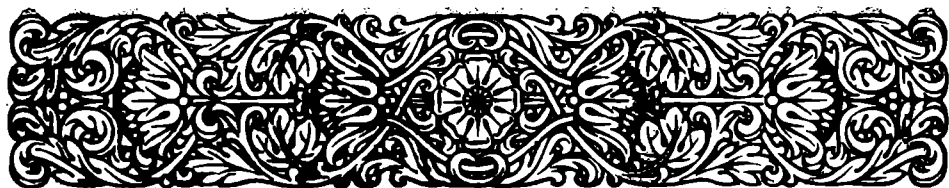
11. *Idem.*

12. Fila 133.

13. Fila 133 dos.

14. *Idem.*

15. Fila 134, op. cit.

ANIVERSĂRI

JERTFA DE VEACURI A POPORULUI ROMÂN PENTRU DOBÎNDIREA INDEPENDENȚEI NAȚIONALE ȘI A CÎȘTIGĂRII DREPTURILOR LUI LEGITIME

Pămîntul românesc prin așezarea, înfățișarea și bogăția sa, a influențat foarte mult istoria poporului nostru. Vreme de mai mult de o mie de ani am stat «în calea răutăților» după cum afirmă cronicarul Grigore Ureche, adică în drumul popoarelor migratoare, care aveau trecerea pe la noi spre părțile din sudul Europei unde civilizația era în floare¹. Ba mai mult, și după întemeierea țărilor române, poporul român a avut de înfruntat hoardele tălărești și turcești, care ne cotopeau patria noastră frumoasă și bogăția pe care strămoșii noștri au apărut-o cu jertfe omenești.

Cine nu cunoaște din istoria patriei noastre cât a avut de suferit poporul român de pe urma cotropitorilor, care rîvneau totdeauna privind cu ochi lacomi să pună mina pe bogățiile țării noastre? Luptele de apărare ale pămîntului nostru strămoșesc au fost nenumărate. De asemenea și jertfele de sînge pe care strămoșii și părinții noștri le-au adus pe altarul sfînt al patriei străbune.

În cele ce urmează, încercăm să schițăm, în linii mari, jertfa de veacuri a poporului nostru pentru dobîndirea independenței naționale și a cîștigării drepturilor lui legitime.

*
* *
*

Toată istoria poporului nostru se prezintă ca istorie a necontenitelor lupte duse de masele populare pentru dobîndirea libertății și a dreptății sociale, pentru apărarea ființei naționale și independenței, pentru propășire și civilizație.

De-a lungul milenarei existențe a poporului nostru, țărănimea a fost cel mai de seamă factor pentru progres. Lupta și jertfa țărâniei, a maselor populare împotriva cotropirii străine a stat la baza tuturor transformărilor sociale, a înaintării poporului nostru pe drumul dezvoltării economico-sociale și a eliberării naționale.

Țărănimea a alcătuit forța de seamă a oștirilor multor conducători de armate, care au dăltuit cu litere de aur pagini de sublim eroism în lupta împotriva stăpînirii străine. Chipurile eroice ale lui Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și ale altor voievozi, care au cîștigat victorii neperlitate în fruntea oștilor române, vor

1. Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, București, 1971, p. 16.

dăinu în totdeauna în mintea poporului nostru, în istoria patriei noastre. Tot țărănimea a purtat greul războaielor contra asuprașilor străini, pentru unirea Principatelor Române, pentru cîștigarea independenței, pentru formarea statului național unitar român.

În lupta poporului român pentru dobîndirea independenței naționale și a cîștigării drepturilor lui legitime, clerul și-a adus partea lui de contribuție. Astfel conducătorii Bisericii noastre au dezvoltat iubirea de patrie în sufletele păstoriiilor lor. Mitropoliții aveau rol de sfinctici ai domnitorilor. Vlădici, călugări sau preoți de mir au luat parte la mișcările și răscoalele de natură națională și socială ale poporului nostru. S-au aflat preoți care au luptat în oastea lui Mihai Viteazul. Este vrednic de pomenit protopopul Lupu Șandru din Bocșa Maramureșului, care, cu păstoriiții săi a distrus o oaste de tătari ș.a.² Mulți preoți alături de țărani au contribuit la revendicarea drepturilor lor legitime. Poporul de jos, țărănimea, s-a manifestat puternic ca o clasă socială revoluționară în multe răscoale contra stăpînirii feudale. Răscoala condusă de Gheorghe Doja, la care au participat țărani români, maghiari, germani și alte naționalități, marea răscoală țărănească din veacul al XVIII-lea, condusă de Horia, Cloșca și Crișan, sînt exemple adinc grăitoare ale hotărîrii cu care țărănimea s-a ridicat împotriva asuprașilor sociale și naționale, pentru cîștigarea drepturilor ei.

Cînd izbucnește revoluția lui Tudor Vladimirescu în anul 1821, și slujitori ai Bisericii îi dau concursul. Astfel, la 21 martie 1821, cînd Tudor Vladimirescu intra călare în București, la dreapta lui se afla un preot cu crucea în mină. Pe cînd căpitaniii lui Tudor străbăteau Bucureștii, citind proclamația pe care el o dăduse la 20 martie 1821, preoții intonau cîntări bisericești, după care urmau trăsnetele de armă ale armăușilor³.

Această revoluție marchează începutul istoriei moderne a României, un moment de colitură în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului asuprașilor străine și afirmarea drepturilor naționale ale poporului român. Cu toate că a fost înfrîntă prin jertfirea lui Tudor Vladimirescu, ea a scuturat din temelie vechea orînduire, anunțînd transformările revoluționare viitoare.

Revoluția din 1848 urmărea o înnoire generală în diferitele laturi de trăire: politică, economică și chiar bisericească. Deși s-a desfășurat în mod deosebit în cele trei țări românești, scopul pe care ea îl urmărea era comun: dreptate, libertate și frăție. În timp ce în Moldova aproape că nu e vorba de o revoluție de amploare, în Țara Românească mișcarea a luat proporții mai mari, iar în Transilvania s-a desfășurat sub forme singeroase⁴. În Moldova, este vrednic de amintit preotul Gheorghe Bodescu din Bîrlad, care într-o predică rostită în ziua Pogoririi Duhului Sfînt spunea: «Dacă tiranii ocîrmuitori, cu ale lor unelte schingiuitoare, nu au fost în stare atunci a înăbuși adevărul, apoi cu atît mai virtos astăzi, în veacul de aur al libertății, frăției și al unirii să ne poată înăbuși simțirile noastre și prin urmare dreptățile noastre»⁵. În Muntenia se remarcă o activitate mai intensă a clerului. Se impun preoții Radu Șapcă, Gheorghe Oprea, protopopul Marin Vădăsteanu. La Rimnicul Vilcii călugărul Teodorit Zăgănescu dă citire proclamației care prevedea independența țării, improprietărea clăcașilor, desființarea robiei, dezrobirea țiganilor și întărirea oștirii prin înființarea gărzii naționale. La Craiova Iancu Bibescu fratele domnitorului vrînd să în-gunuche pe răsculați și să-i aresteze, populația orașului împreună cu mai mulți preoți

2. Pr. Dr. Mîrcea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Siblu, 1972, p. 11-12.

3. *Istoria Bisericii Române* (curs în colaborare), vol. II, București, 1957, p. 395.

4. *Ibidem*, p. 461. 5. *Ibidem*, p. 462.

se opun iar dușmanii au fost nevoiți să renunțe la forță. Revoluționarii munteni, adunați pe Cîmpia Libertății (azi Filaret) au primit blagoslovenia mitropolitului Neofit, iar un sobor de preoți au stropit steagurile lor cu apă sfințită. Un rol de seamă a avut și arhimandritul Iosafat Snagoveanu care a susținut dezrobirea țiganilor precum și călugărul Ambrozie poreclit de atunci popa Tun, care a evitat vărsarea de sînge avînd curajul să stingă fitilurile de la tunuri. De aceea pe drept cuvînt guvernul provizoriu de atunci s-a simțit îndatorat să mulțumească într-o proclamație «tuturor preoților și ieromonahilor, ce în capul poporului, cu paftale goale, se puseră înaintea tunurilor și le zmulseră din mîinile inamicilor libertății...». Un merit deosebit are și preotul Neagu Benescu din județul Rm. Sărat, care pune problema că țărani n-au pămînt și astfel n-au unde munci⁶. Arhimandritul Ghenadie Pîrvulescu-Poenăreanu a cerut pașei Suleyman — venit în țară să potolească revoluția — să intervină pe lângă sultan spre a recunoaște Constituția revoluționară. Ion Cîmpeanu îi scria lui Ion Ghica care se afla la Constantinopol memorabilele cuvinte: «Cele trei luni de libertate au lăsat urme adînci în inimile românilor. Gurile se pot astupa, ideile însă nu pot fi ucise. Se pregătește pentru voi o listă de prescripție și confiscarea averilor. Aceia care veți brava exilul și privațiunile lui și veți rezista la cursile ce vi se vor pune și la tentațiunile la care veți fi supuși, vă veți întoarce peste cîțiva ani într-o țară liberă»⁷.

În Transilvania, situația țării, la 1848 se prezintă mult mai grea. La 11 aprilie 1848 se hotărîse ca Transilvania să facă parte din Ungaria. Înăsprindu-se și mai rău situația românilor transilvăneni, la 3 mai 1848, pe «Cîmpia Libertății» de lângă Blaj, se întruniră 40.000 de țărani în frunte cu preoții lor, protestînd împotriva unirii cu Ungaria și proclamîndu-se națiune liberă. Totodată românii cereau drepturi ca și celelalte națiuni conlocuitoare. Votîndu-se de către Dieta Transilvaniei formată din unguri, unirea Transilvaniei cu Ungaria și confirmîndu-se de către împărat, vreo 20.000 de români se întruniră din nou pe Cîmpia Libertății de la Blaj la 27 septembrie 1848 și protestară cu vehemență. Comisarul împărațesc la Pesta, Lambert, venit să stingă revoluția, este ucis. Curînd, după aceea, armatele maghiare, comandate de generalul Bem, biruiesc pe austrieci și pun stăpînire pe Transilvania. Apare însă Avram Iancu în fruntea moșilor, care înfrînge de mai multe ori armatele lui Bem. Preoțimea transilvăneană a avut mult de suferit, căci foarte mulți preoți s-au jertfit pentru libertate, fără a mai ține seama de prigonirile, întemnițările și torturile care s-au dezlănțuit după adunarea de la Blaj. Bunăoară protopopul Turcu a fost spînzurat la Cluj, protopopul Ștefan Moldovan este măcelărit la Odorhei, preotul Ioan Papiu spînzurat la Turda, preotul Alpini împușcat la Manerălia, preotul Gregorian împușcat împreună cu fiul său în Sibiu, preotul Tîrlea împușcat la Gherla în fața celor șapte fii ai săi. În Zarand au fost spînzurați șase preoți revoluționari iar pe Cîmpia au primit martiriul 40 de preoți.

Jertfa acestor preoți este adînc grăitoare că preoțimea română transilvăneană a participat cu tot sufletul la revoluția din 1848 și că lupta preoților alături de popor și pentru libertate și drepturile lui legitime, nu s-a făcut numai cu vorba și îndemnul, ci și cu fapta prin jertfirea lor pe altarul patriei⁸.

Contribuția clerului la susținerea revoluției din 1848 a fost substanțială, jertfa lor destul de mare. A. Golescu într-un raport prezentat guvernului provizoriu de la 9 iunie 1848 preciza: «Popii fac mult, precum și călugării; nu uitați dar aceste două

6. *Ibidem*, p. 467.

7. *Ibidem*, p. 468.

8. *Ibidem*, p. 469.

categoria esențială în țara noastră»⁹. Lista preoților, călugărilor și a altor clerici care s-au jertfit pentru libertate, independență și câștigarea drepturilor legitime ale popoului, este destul de mare și de aceea ne oprim aici cu enumerarea lor.

Marele eveniment al înfăptuirii statului național în 1859 prin unirea Principatelor a avut loc nu fără strădanii. Unirea a ridicat țara noastră pe o treaptă superioară lupta de eliberare națională, mișcarea revoluționară a maselor muncitoare pentru câștigarea libertății sociale și drepturilor ei legitime.

În Moldova unirea a fost susținută de reprezentanți ai Bisericii ca: Sofronie Miclescu, arhimandritul Neofit Scriban, arhimandritul Melhisedec, care într-o predică spunea că unirea va deschide popoului român «o cale luminoasă» și-l va face să guste «din rodurile dreptății și libertății».

În Țara Românească mitropolitul Nifon luptă împreună cu egumenii mănăstirilor și cu alți clerici pentru realizarea visului de veacuri, unirea muntenilor și a moldovenilor.

Nu mult după unirea Principatelor a avut loc războiul din 1877 prin care, cu mari jertfe omenești a fost cucerită independența de stat a României. Ea este un rezultat nu numai al jertfei ostașilor români pe câmpiile de luptă împotriva imperiului otoman, ci și al voinței hotărâte de libertate și neatarnare a popoului nostru, care și-a manifestat încă o dată marea capacitate de luptă.

Chemati la oaste, țărani au părăsit ogoarele, încingând armele la brâu și pornind cu toată voința să se jertfească în interesul întregii țări spre a scutura jugul otoman care îi asuprise veacuri de-a rindul. Jertfa ostașilor români a fost neînchipuit de mare însă izbînda lor a adus independența țării noastre. Ostașii români alături de ostașii ruși au făcut minuni de vitejie. Generali, ofițeri superiori, ofițeri inferiori, subofițeri, ostași și-au dat tributul de sînge în luptele de la Grivița, Plevna, Vidin, dăltuind cu litere nepieritoare în cartea veșniciei faptele lor de vitejie. Totodată izbînda lor a folosit și vecinilor bulgari, care au câștigat independența prin jertfa ostașilor noștri și a ostașilor ruși. De aceea se cuvine celor ce s-au jertfit în acest război o veșnică recunoștință.

Slujitorii Bisericii noastre au contribuit și ei la războiul pentru independență nu numai cu îndemnuri, cu rugăciuni și cu stringerea de daruri pentru ostași, ci și prin preoții atașați unităților și serviciilor militare pe front și prin personalul trimis multor spitale din interiorul țării, dîndu-le din mînăstiri pentru serviciul de brancarrieri, mai bine de 200 călugări, iar ca infirmiere aproape 100 de călugărițe¹⁰.

Amintim aici numai pe preotul Gavrilă Ursu, confesorul regimentului 4 artilerie, decorat cu «Virtutea Militară» pentru jertfa lui de vitejie în bătălie. Sînt mulți însă călugării, călugărițele și preoții care au contribuit la încurajarea pentru împlinirea datoriei pînă la jertfă a ostașilor români porniți în lupta pentru cucerirea independenței țării lor.

În 1907 țărănimea clăcașă copleșită de sărăcie și de suferință s-a răscolit împotriva moșierilor și arendașilor. Alături de țărănime s-au aflat și mulți preoți din satele noastre, care sufereau tot așa de greu și erau călăuziți de aceleași țeluri ale îmbunătățirii stării lor. Astfel se explică de ce în număr mare preoții au pornit la luptă alături de țărani, pe care nu i-au oprit în avîntul lor, ci au apreciat revolta lor, pe care unii au binecuvîntat-o iar alții au apărat-o. Răscoala din 1907 fiind înăbușită în sînge, lumea înspăimîntîndu-se de jalea celor omorîți, torturați și arestați, unii

9. *Ibidem*, p. 470.

10. *Istoria Bisericii Române...*, p. 527—528.

preoți s-au jertfit și ei la rindul lor. Printre preoții închiși și judecați fiindcă au participat la revoltă, se pot număra: Haralambie Tătaru, Gabriel Neagu, Gh. Nălboc, Ioan Roșescu, Dragnea Stănescu, Constantin Dobrescu, Ioan Dumitrescu, Sachelarie Popescu și Spiridon Ionescu, acuzați că în predicile ținute în biserică au ațțat pe săteni la răzvrătire, că «s-au pus în capul răsculaților» ori «au ieșit înaintea țăranilor răsculați îmbrăcați în sfintele odăjdii și cu crucea în mână». Următorii preoți mehedinițeni: Alexandru Popescu din Corcova, Ioan Podeanu din Podul Grosului și Nicolae Crăineanu din Gvardinița, au fost executați prin împușcare fără a fi judecați după lege. La cei 11.000 de țărani martirizați de clasele dominante, se adăugau preoții jertfiți pentru cîștigarea drepturilor legitime ale poporului.

Am încercat, în cele de mai sus, să arătăm în linii mari, felul cum preoți ai Bisericii noastre au sprijinit năzuințele poporului de unitate națională, independență și dreptate. Marele istoric și luptător revoluționar Nicolae Bălcescu spunea: «...Fiți gata dar, a vă lupta bărbătește, căci prin lucrare și jertfire, prin singele vărsat, poporul dobîndește cunoștința drepturilor și datoriilor sale. Ziua izbîndirii, ziua dreptății se apropie, în care se vor ridica popoarele ca să măture rămășița tiranilor de pe fața pămîntului. Atunci vă veți ridica și voi ca unul și veți începe lupta națională, lupta mîntuirii»¹¹.

Anul acesta, cînd se împlinesc o sută de ani de la cîștigarea independenței naționale a statului român și șaptezeci de ani de la revoluția din 1907, să ne aducem aminte de cei ce s-au jertfit pe cîmpurile de bătălie pentru neatîrnarea națională, cît și de acei care și-au vărsat singele cerindu-și drepturile lor legitime. Jertfa lor să ne fie un viu exemplu iar atunci cînd va fi nevoie, să ne sacrificăm și noi pentru binele patriei și al întregului popor, fiind pe deplin convinși că numele nostru ca și al lor se va dăltui cu litere veșnic în istoria neamului nostru românesc.

Pr. Prof. MIRCEA NIȘCOVEANU

1877 — 1878, BISERICA SE ROAGĂ PENTRU VICTORIE

9 Mai 1877 va rămîne în istoria poporului român ca dată istorică ce nu va fi niciodată uitată, înscriindu-se în cartea de aur a lui, alături de atîtea alte date ce au marcat evenimente de o deosebită însemnătate în lupta dusă de acesta de-a lungul existenței sale, pentru pastrarea ființei naționale, a independenței.

Pentru împlinirea acestor idealuri poporul român nu a precupețit nici un sacrificiu, vărsîndu-și vitejește singele.

Și în cazul războiului de la 1877—1878 se va petrece același lucru, eforturi materiale, griji, sacrificii de vieți omenești pe cîmpul de luptă și aceeași nădejde că Dumnezeu va dărui victoria, după care au suspinat și au luptat generații întregi de români. Va fi de aceea destul de interesant să urmărim tocmai această latură spirituală-religioasă, legată de războiul pentru independența României, întrucît manifestările ce au avut loc în acest sens vor reprezenta pulsul războiului, marcînd momentele cele mai importante în evoluția lui, nădejdiile, grijile, lacrimile pentru cei dispăruți, dar și bucuria pentru victoriile obținute.

11. *Gîndirea social-politică despre unire (1859)*, culegere, București, 1966, p. 53—54.

Să urmărim dar pe baza datelor păstrate în arhive evoluția acestor evenimente oglindită în manifestările Bisericii din acele zile, în care Biserica alături de întregul popor participa cu rugăciunile sale la grijile și bucuriile ei.

Am folosit arhiva județului Teleorman, deși ceea ce se petrecea în acest județ, era valabil pentru toată țara. Voi începe cu ordinul dat de Mitropolitul Calinic, Primatul României în acea vreme, la puține zile după declarația de război adresată Imperiului Otoman. În acel ordin telegrafic nr. 127 din 12 mai, se dădeau instrucțiuni protopopului de la Turnu-Măgurele și desigur tuturor protopopilor din țară: «să se facă rugăciuni în toate bisericile la Utrenie și la Liturghie pentru ca Providența în împrejurările de față să ajute înălțimii sale Domnitorului Țării și armatei creștine, ca să le dea biruință asupra vrăjmașului»¹.

Odată primit ordinul protopopul va apela în aceeași zi la subprefecții județului să facă cunoscut prin mijloacele de care dispuneau, tuturor preoților din județ, ca: «seara la Vecernie, dimineața la Utrenie și la Liturghie să adauge rugăciunile ce sînt întocmite în vreme de război, împotriva vrăjmașilor».

La 17 mai, subprefecții plășilor Călmățui, Tîrgu și Teleorman făceau cunoscute aceste dispoziții tuturor preoților din județ ca o sarcină deosebită ce le revenea în acele zile cînd țara se angajase într-o luptă grea cu un dușman al său de veacuri².

Curînd la aceste rugăciuni aveau să se adauge și rugăciuni pentru ploaie, deoarece primăvara anului 1877 fusese deosebit de uscată, seceta amenințînd să compromită tocmai atunci recolta, cînd era mai mult ca oricînd nevoie de ea. Ordinul era venit din partea aceluiași mitropolit Calinic și va fi primit și difuzat preoților din județul Teleorman în ziua de 28 mai, cu specificația expresă: «să se facă rugăciuni pentru ploaie ca prin aceste osîrdii să se îmbuneze Dumnezeu să dea ploaie pămîntului pentru hrana poporului»³.

Din fericire ploaia cerută a venit la timp îndepărtînd grijile legate de urmările unei secete nedorite.

Între timp luptele deveneau tot mai crîncene încît la data de 7 august 1877, mitropolitul Calinic avea să dea un nou ordin telegrafic cu dispoziția ca: «în toate bisericile să se facă privegheri și rugăciuni pentru ca Milostivul Dumnezeu, în împrejurările de față să ajute armatelor creștine, în lupta asupra inamicului».

Luînd cunoștință de acest ordin Protopopul din Teleorman va apela de data aceasta la însuși prefectul județului ca prin mijloacele de care dispunea să transmită ordinul primit, preoților din județ, cu obligația ca aceste privegheri: «să se facă mereu în biserică»⁴.

În acest timp pe pămîntul Bulgariei în luptele duse pentru cucerirea redutelor turcești, mulți dintre cei mai buni ostași ai țării plăteau cu viața dorul nostru de libertate, îndolînd foarte multe familii din țară. Pentru a omagia jertfa acestor ostași, conducerea guvernului român va organiza în toată țara o zi națională de doliu.

Mitropolitul Calinic va informa din timp pe toți protopopii de acest lucru așa cum știm din ordinul telegrafic nr. 983 din 7 septembrie 1877 trimis protopopului de Turnu Măgurele. Prin acest ordin se ordona ca toți preoții din județ să officieze rugăciuni pentru soldații români și ruși, ce au căzut pe cîmpul de bătaie.

Același ordin avea să-l primească și din partea prefecturii județului, care în plus îi comunica că această manifestare solemnă urma să aibă loc la Alexandria, care

1. Arhivele Statului, Filiala Teleorman, Fond Prot. Turnu Măgurele, Dos. 478/4 1877 fila 74.

2. *Idem*, fila 75.

3. *Idem*, fila 77.

4. *Idem*, fila 99. Ord. telegrafic nr. 1831.

devenise în acele zile ale războiului, capitala provizorie a județului Teleorman. Voi cita ordinul: «Vă transmitem în copie telegrama D-nului prefect local nr. 10524 relativ la celebrarea de rugăciuni pentru ostașii Români și Ruși care au căzut pe câmpul de bătaie și vă rog cu onoare cucernice Protoiereu, ca să binevoiți a vă conforma strict dispozițiilor ei, făcând totodată totul ca preoții să pună în vedere locuitorilor din acel oraș Alexandria, deoarece această manifestare este una dintre cele mai mari sărbători».

Protopopul luînd cunoștință de aceste ordine, se angaja: «să ordone preoților din acest județ ca în ziua de 8 septembrie să se facă rugăciuni pentru ostașii români și ruși ce au murit pe câmpul de război de la Plevna», iar preoților din județ le adresa și el îndemnul: «să inviți pe enoriașii sfințiilor voastre a vă însoți deseară spre joi în biserica de care aparține fiecare la Priveghere, asemenea și dimineața la 8 septembrie, asistînd la celebrarea ceremoniei funebre a parastasului pentru sufletele ostașilor Români și Ruși, ce au murit în lupta pentru patrie, fiind azi zi de doliu Național»⁵.

Preoții luînd cunoștință de ordinul primit au chemat la această slujbă de pomenire pe toți locuitorii satelor și orașelor ca să aducă omagiul meritat celor căzuți pentru Țară, să mîngîie durerile mamelor sau soțiilor văduvite de cei dragi și să transforme această zi de doliu național, în zorii luminoși ai victoriei de mîine.

Slujbele au început miercuri seara cu priveghere și cu rugăciuni pentru victorie, iar a doua zi, 8 septembrie, Nașterea Sfintei Fecioare, cu slujbele de pomenire a celor căzuți ca o dreaptă prețuire pentru aceia care cu prețul suprem al vieții lor aveau să aducă independența deplină a României.

Dacă luptele de la Plevna, succesele armatelor aliate conturîndu-se tot mai clar, se vor da dispozițiuni de la Mitropolie ca începînd de la 22 septembrie 1877: «să înceteze de a se mai face rugăciuni de noapte prin biserici, adăugîndu-se doar ziua numai ecteniile pentru biruința ostașilor creștini, asupra barbarilor turci»⁶.

Luptele, însă, devenind tot mai grele pentru armata româno-rusă, va face să se revină asupra ordinului de mai sus, dîndu-se din nou ordin preoților să reia privegherile de noapte în biserici⁷.

Este demn de remarcat că paralel cu aceste manifestări amintite mai sus, în timpul războiului, ierarhi și clerici români au participat la redeschiderea sau sfințirea multor biserici creștine ale poporului bulgar, biserici care fuseseră închise din diferite pricini. Voi aminti în acest sens redeschiderea bisericii de la Poradin, unde, cum se știe, era cartierul general al armatei române, făcută cu multă solemnitate în ziua de 18 octombrie 1877 de către protopopul de la Turnu Măgurele, delegat oficial al Mitropoliei în locul Episcopului de Rîmnic, care nu a putut face deplasarea la timp. Redeschiderea și sfințirea bisericii s-a făcut într-un cadru solemn în fața armatelor aliate, a Domnitorului și a populației locale dovedindu-se încă o dată sprijinul material și moral pe care poporul român l-a dat vecinilor săi bulgari în decursul istoriei noastre⁸.

Căderea Rahovei la 13 noiembrie 1877, va produce o mare bucurie în țară. Ziua victoriei se apropia și în semn de mulțumire pentru victoria obținută, Biserica îm-

5. *Idem*, fila 104; 106; 108.

6. *Idem*, fila 109, Ord. Mitropolit Calinic, nr. 2012.

7. *Idem*, fila 134, Ord. telegrafic nr. 21.212 din 11 oct. 1877.

8. *Idem*, fila 137.

preună cu Guvernul Țării dispunea în toată țara să se facă în biserici slujbe și rugăciuni de mulțumire pentru biruința armatei Române și luarea Rahovei⁹.

Peste puține zile, adică la 30 noiembrie 1877 cădea și Plevna, ultimul bastion al turcilor, ducând la capitularea lui Osman Pașa. Și de data aceasta, în consens cu voința întregului popor român, care sărbătorea această victorie, Biserica dădea dispozițiuni ca: «în miercurea zilei de 30 noiembrie să se facă Te-Deum în toate bisericile pentru victoria raportată de către armatele aliate la luarea Plevnei»¹⁰.

Curînd avea să se termine și războiul consfințind prin puterea armelor și prin singele vărsat independența de Stat a României.

Ca și în atîtea alte rânduri alături de popor și aspirațiile lui și de data aceasta Biserica a fost alături de ei și de ele, dîndu-și contribuția sa atît materială cît și cea spirituală pentru realizarea acestui ideal național.

Preot ION SPIRU

UN IERARH LA MAUSOLEUL EROILOR DE LA GRIVIȚA

Cînd la 22 decembrie 1911 vlădica Gherasim Timuș al Argeșului, a trecut către Domnul, în locuința sa de la mînăstirea Antim din București, el era cel mai bătrîn ierarh al Bisericii noastre și, cum a recunoscut ministrul cultelor din acea vreme, unul dintre teologii noștri de frunte. Numai cu cîteva zile înainte de a închide ochii i se adusese la cunoștință că forurile competente se opriseră asupra sa, în unanimitate, pentru a-l ridica la treapta de Primat al Bisericii Ortodoxe Române. Auzind această veste vlădica Gherasim a suris îngăduitor. Primise o altă tainică vestire, de la Capul nevăzut al Bisericii, care îi șoptise că sosise timpul să vină către Sine, să intre întru bucuria Domnului său.

În panegiricul său, episcopul Evghenie Humulescu, locotenentul eparhiei Argeșului, spunea despre vlădica Gherasim, care păstorise 19 ani ctitoria lui Neagoe Basarab, că a fost primul teolog român care a obținut titlul de doctor în teologie la Facultatea din Cernăuți.

S-a născut la Iași, în 1849. În 1875 a absolvit Seminarul Veniamin Costachi, a intrat în monahism și a fost un timp diacon al mitropolitului Calinic Miculescu. După obținerea licenței în litere și filozofie a plecat, în 1880, la Cernăuți, de unde s-a înapoiat în 1880 cu diploma de doctor. Eminent ebraist, elenist și arheolog, în 1884 este numit profesor de ebraică la Facultatea de teologie din București, unde a ținut și cursul de Exegeza Vechiului Testament. În 1886 a fost hirotonit arhiereu, cu titlul de Piteșteanul, iar în 1894 i s-a încredințat eparhia Argeșului.

Panegiristul său a subliniat îndeosebi «bunătatea, credința, blîndețea, cumpătarea, facerea de bine, ca fiind pietrele prețioase care au împodobit mitra acestui venerabil ierarh, iar îndelunga-răbdare și lesnea uitare a neajunsurilor și mihnirilor izvorite din viforul duhurilor turburătoare, din pornirile celor nepregătiți încă pentru cauza cea mare a Bisericii, au fost cele mai scumpe diademe care au împodobit această inimă mare».

9. *Idem*, fila 141.

10. *Idem*, fila 144-145.

La 24 decembrie 1911 a fost înmormântat la mănăstirea Turnu, unde, ca și la Stănișoara, contribuise substanțial la restaurarea sfintului locaș.

Să reamintim lucrările acestui învățat teolog și ierarh.

În 1896 tipărește o lucrare de 800 de pagini. «Note și meditațiuni asupra Psalmilor».

«Teologia dogmatică a lui Macarie», a tradus-o și tipărit-o în două volume în 1886.

A publicat în 1898 o voluminoasă lucrare, «Dicționar aghiografic cuprinzând pe scurt Viețile Sfinților».

«Tetravangelul diaconului Coresi», tipărit după prima ediție din 1560—1561, a apărut în 1889.

În 1896 apare memorialul său de *Călătorie la locurile sfinte*, o lucrare semnificativă, căci pornește vlădica Gherasim spre locurile sfinte din Palestina nu ca orice închinător. Pentru el locurile sfinte ale românilor începeau cu cîmpurile de luptă pentru independența României, unde în 1877 își vărsaseră singele pentru patrie, peste zece mii de ostași, care au murit acolo, afară de zecile de mii care au fost răniți. După vizitarea Rahovei, Griviței și Plevnei, purcede vlădica Gherasim mai departe, prin Sofia, Istanbul și locurile sfinte din Palestina. Dar mai înainte de toate, s-a închinat episcopul Argeșului în capela mausoleu de la Grivița.

În 1900 împreună cu episcopul Atanasie Mironescu a tradus și tipărit «Istoria Bisericească», de Eusebiu Popovici, în 2 volume.

O valoroasă contribuție la istoriografia noastră bisericească a fost tipărirea în 1897, a «Catehismului» P. S. Damaschin, episcopul Rîmniceului, 1708—1726.

În sfârșit, o «Monografie a Episcopiei Argeșului» și numeroase articole în presa noastră bisericească, completează opera de istoric a episcopului Gherasim.

N. D. Popescu, autorul «Istoriei războiului Româno-Ruso-Turc și a Neatirnării României, 1877—1878», ed. IV, București, 1902, în Partea II-a, p. 26 și urm., în legătură cu epopeea neamului nostru din 1877, scrie că ambulanțele și spitalele militare, erau gata de plecare pe cîmpul de luptă încă de la 24 iunie». Un mare număr de călugări și maici din mînăstiri au înfășurat la mîna dreaptă brasarada albă cu cruce roșie, bărbații pentru a fi brancardieri și culegători de răniți pe cîmpul de luptă, iar maicile pentru a îngriji pe răniți cu infirmiere».

Istoricul N. D. Popescu descrie mai departe starea de spirit care domnea în societatea românească de acum un secol. «Patria în pericol nu mișcase numai inimile mirenilor, care și-au făcut pe întrecute datoria către țară, ci și pe acei care prin misiunea lor socială erau socotiți a fi scutiți de birul singelui. O mare parte din călugării cei mai tineri, auzind chemarea patriei în pericol, nu stătură o clipă pe gînduri, ci părăsiră liniștea mînăstirilor și plecară spre cîmpul de război, ca să contribuie cel puțin prin îngrijire și consolare pe cei suferinzi pentru țară, dacă rînduiala tagmei lor nu le permitea să ia, ca popa Farcaș paloșul și pușca în mînă spre a dobîndi neatirnarea țării lor».

La 17 iulie a avut loc la Poiana revista trupelor, pe un șes întins. Un serviciu divin a fost săvîrșit de vlădica Atanasie Stoenescu, episcopul Rîmniceului și Noului Severin, înconjurat de către clerul episcopal și preoții tuturor regimentelor. Se făcu sfințirea steagurilor, care aveau să se acopere de glorie.

Vlădica Atanasie era episcop de Rîmnic în 1876. A binecuvîntat armata și la 20 august 1877, cînd s-a făcut trecerea Dunării la Corabia. Istoric și povestitorul

N. D. Popescu, care la acea vreme era și șeful arhivelor Ministerului de Externe, scrie că la 20 august 1877 era o frumoasă zi de vară, care prin «lumina sa strălucitoare și prin cerul său senin și fără de nori, parcă prevestea românilor, în urma pasului ce se pregăteau să facă, un viitor luminos, strălucitor și fără de nori. Din zori de zi bravii oșteni sosiți de curînd dintr-o călătorie relativ lungă și plină de obstacole obositoare, se sculară dis-de-dimineeață, se îmbrăcară în mica ținută de marș, în conformitate cu ordinul ce primiseră în ajun și se așezară într-un cerc imens, în mai multe rînduri, pe întinsa cîmpie dintre orașelul Corabia și malul Dunării, împrejurul cortului ce servea de altar și așteptară în linii strînse, dar cu arma la picior sosirea domnitorului și a strălucitului său stat major. Domnul părăsise definitiv cartierul său general de la Grădini în dimineața acelei zile și a sosit la Corabia la 11 ore a.m. și imediat cum sosi merse la locul unde era armata în tabără, spre a asista la serviciul divin».

Serviciul religios a fost săvîrșit de vlădica Atanasie al Rîmnîcului Noului Severin, sosit în ajun, împreună cu diaconii episcopiei și preoții parohiilor vecine și ai tuturor regimentelor. S-a oficiat mai întîi Sf. Liturghie. După sosirea autorităților militare și civile s-a făcut o sfeștanie, apoi s-a stropit cu aghiazmă podul peste care avea să treacă armata.

Șapte zile mai tirziu, sîmbătă 25 august, s-a dat primul atac de la Grivița, cheia pozițiilor principale de la Plevna. Primii au intrat în foc contra unui cuib întărit de artilerie, regimentul 13 dorobanți Iași și regimentul 5 de linie. Misiunea a fost executată, pierderile noastre fiind de 16 morți și 100 de răniți, printre răniți căpitanul Morțun, locotenentul Marinescu și sublocotenentul Hartel. La 30 august românii atacă dinspre Verbița reduta Grivița, cu o participare mai numeroasă. La orele cinci dimineața atacă divizia a IV-a cu patru batalioane. Rezistența inamicului este îndîrjită. Pierderile sînt mari de ambele părți. La orele 12 intră în foc divizia a III-a cu regimentul 10 dorobanți și brigada a II-a. Este atacată și reduta nr. 2 de regimentul 15 dorobanți, un batalion din regimentul 5 de linie și un altul din regimentul 14 dorobanți. Mai intră succesiv un batalion din 16 dorobanți și două batalioane de vînători. Pierderile noastre sînt mari. Au căzut maiorul Șonțu din 10 dorobanți Focșani și căpitanul Valter Mărcăcineanu din regimentul 8 de linie București. Aliații nu reușesc să atingă obiectivul propus. Numai românii reușesc să rămînă stăpîni pe reduta nr. 1. Un alt atac repetat la 31 august se soldează cu pierderi mari. 5 ofițeri și 125 de soldați morți și 15 ofițeri și 452 soldați răniți. Reduta Grivița nr. 2 este din nou atacată fără succes, dar cu pierderi grele, la 7 octombrie. La 9 noiembrie are loc atacul de la Rahova, cînd cad maior Giurescu din avangarda regimentului de musceleni, maiorul Ene, locotenent N. Radovici, locotenent Pavel Bordeanu și lt. col. Măldărescu. La 12 noiembrie se face un Te-Deum în liniile din fața Plevnei. Această cetate întărită este părăsită de turci la 28 noiembrie, în urma asediului și atacurilor noastre repetate.

La 1 septembrie, după atacurile de la Grivița soldate cu atîtea pierderi de vieți, corpul de geniu al armatei noastre ia inițiativa clădirii în satul Grivița a unei biserici mausoleu, care a fost terminată într-un timp record, de numai o lună de zile, astfel că la 9 octombrie a putut fi tîrnosită, dîndu-i-se hramul Sfîntului strateg Dimitrie. Preoții regimentelor, în frunte cu protoiereul județului Teleorman, au oficiat slujba tîrnosirii.

În urma capitulării armatei turcești comandate de Osman Pașa, s-au predat românilor la Plevna 10 generali, 130 de ofițeri superiori, 2.000 de ofițeri inferiori, 40.000 de pedestrași, 1500 cavaleriști și 80 de tunuri. Muriseră în lupte 6.000 de turci.

Cînd la conferința de pace ministrul țarist Gorceacoff refuza recunoașterea unor drepturi legitime ale României, Kogălniceanu îi amintea că aceste revendicări sînt susținute cu tărie de cei peste zece mii de morți. Argumentele sacrificiilor pentru o cauză dreaptă, pînă la urmă, dacă nu le aude nimeni pe pămînt, sînt cu siguranță auzite mai sus, acolo unde cumpăna nu poate fi decît dreaptă și nimic n-o poate inclina.

În 1889 vlădica Gherasim al Argeșului făcuse o călătorie la muntele Atos, împreună cu episcopul Rîmniceului Atanasie Mironescu și cu profesorul C. Erbiceanu.

În 1895 a plecat să viziteze locurile sfinte, dar începînd cu cel mai sfînt loc pentru o inimă de ierarh mare, cu dragoste de țară și cu iubire pentru cei ce și-au dat cel mai mare bun al lor dăruit de Dumnezeu, pentru această țară, unicul bun poate, viața. După 18 ani de la marile lupte de la Grivița și Plevna, învățatul vlădică se duce să rostească o rugăciune și să verse o lacrimă pentru cei ce s-au jertfit și «au primit botezul singelui, dobîndind laurii izbinzii, deschizîndu-ne un nou orizont politic și o viață plină de fapte mari, care tind spre dezvoltarea intelectuală, morală și economică a țării».

La 25 mai a plecat din Curtea de Argeș spre Pitești cu trăsura. La 26 mai ajunge la Turnu Măgurele. Îl impresionează vederea locului pe unde armata a trecut în Bulgaria pe un pod de vase. I se arată locul unde fusese instalat spitalul de campanie al Crucii Roșii, în care au lucrat multe monahii ca surori de caritate și monahi ca sanitari la ambulanțe. Ambulanțele fuseseră conduse de fostul stareț al mînăstirii Căldărușani, Gherasim Ionescu, la data călătoriei vlădicului, arhimandrit al Episcopiei Argeșului. Mulți alți ieromonahi au însoțit regimintele pe cîmpul de luptă.

A doua zi, cu o barcă, episcopul trece la Nicopole. Vizitează monumentul comemorativ al luptelor purtate pe dealurile din jur de trupele rusești. Pe o șosea construită de trupele române, de-a lungul Dunării, se îndreaptă spre Plevna, trecînd prin satele Gherna, Gruia, Misiliu, vizitînd și aici un monument ridicat în memoria unor ofițeri ruși căzuți în lupte, la 8 iulie 1877. În drum trece prin sate românești, Samovăț, Samlin, Găureni, Giurgeni, Galența, Ghigheni, Ceniloiu, Besli, Canliu. Locuitorii s-au strămutat de-a dreapta Dunării în cursul timpului, pentru a scăpa de condițiile grele de viață din Țara Românească. La o distanță de 18 km. de malul Dunării, de pe un platou se văd culmile munților Balcani, încă înzăpeziți. Pînă la Plevna, drumul este presărat de monumente funerare ale ostașilor ruși, numite «movile frățești» de localnici. La orizont se profilează mausoleul eroilor români căzuți la Grivița. Cuprins de o puternică emoție, vlădica este nerăbdător să ajungă cit mai repede.

Are impresia că se duce să viziteze casa părintească pe care n-a mai văzut-o din anii copilăriei. Ostașii noștri n-au multe monumente funerare ridicate în Bulgaria, dar atîtea cîte sînt, mărturisesc grija și recunoștința pentru sacrificiul celor căzuți pentru țară.

Capela de la Grivița ridicată de trupele de geniu în septembrie 1877 în memoria camarazilor lor căzuți, este cu mult simț artistic concepută, lucrată din piatră cioplită, cu cornișele în arcade și o mare cupolă la mijloc. Acoperișul este din tablă. S-a construit alături și o casă de locuit cu mai multe încăperi, curtea este împrejmuită cu grilaj de fier. În 1885 pictorul Ioanide a pictat interiorul cu mult gust. Capela are formă de cruce, fără tîmplă, în absida din fund se găsește o masă pe care se face Sfînta Liturghie în ziua de 30 august și la sîmbăta morților. În partea dreaptă a navei

se află o inscripție: «În amintirea bătăliei incununată de izbândă de la 30 august, 8 septembrie și 6 octombrie 1877». De aici, coborînd mai multe trepte, se intră în cripta unde sînt depuse osemintele vitejilor noștri soldați, care s-au stins pe cîmpul de onoare. Vlădica Gherasim notează: «Era pe la orele 5 p.m. Razele soarelui străbăteau pe o ferestruică de la apus. Din partea opusă părea că licărește deasupra capetelor așezate în piramidă, o aureolă ce le înconjură. Iau în mînă un craniu mic și foarte alb. Era străbătut de trei gloanțe. Îl sîrut cu evlavie, ca pe niște relicve de martir ce și-a vîrsat sîngele pentru credință și pentru patrie».

Ieșind din mausoleu se întreține cu veteranul paznic al acestui sacru monument. Este un soldat simplu din Buzău, care împreună cu soția sa duce greu viața în țară străină. Din amărîtul său salariu de 120 lei lunar este obligat să suporte și cheltuielile anuale ale parastasului, ce se face de către protoiereul de la Plevna. Soldatul îi indică locurile unde au luptat din greu ostașii noștri, cu deosebire Valea Trăistarilor, Verbița și alte localități.

Acum dorința lui vlădica Gherasim era să ajungă la cele două redute în care au luptat cu înverșunare ostașii noștri, unde pierderile au fost impresionante.

De la monument coboară o potecă spre lucrările de apărare ale pozițiilor românești. Alături, o fîntînă săpată în timpul asediului era acum în curs de restaurare. A ajuns la primul șanț de apărare al redutei, care era susținut de un val de trei metri. După al doilea șanț ajunge la reduta nr. 1. Încă un șanț de aceeași adîncime și se ajunge la reduta nr. 2. Un obelisc cu pajura rusească marchează locul singeroaselor încleștări. Obeliscul are inscripția: «Mai mare dragoste ca aceasta nimeni nu are, decît acela ce-și pune sufletul pentru popor», Ioan XV, 13. Monumentul românesc de alături are o inscripție simplă: «Cine luptă vitejește, nemuritor îi rămîne numele». Vlădica Gherasim a dat și de mai multe craniile scoase la iveală, după 18 ani, de plugurile țaranilor bulgari. O grămadă de resturi de obuze, schije și arme, stăteau mărturie a marelui măcel care secerase mii de vieți românești. Pozițiile apărătorilor turci fuseseră foarte bine alese. Podișul pe care fuseseră construite redutele, pe trei laturi era apărat de văi adînci, iar pe partea de nord se construiseră cele trei laturi era apărat de văi adînci, iar pe partea de nord se construiseră cele trei rînduri de șanțuri, unde vitejii noștri au dat asaltul necruțător. Spre nord-vest se întinde o pădure de stejar. Păsările cirpeau, crengile se legăneau în adierea vîntului și păreau că sufletele celor duși șopteau cîntul epopeei lor. Verdeată, liniște, pace, un loc de reculegere la căpătîiul morților noștri. Soarele dădea în deseară. Nu te puteai despărți decît cu greu după cîteva ceasuri numai, petrecute pe locurile unde frații noștri au suferit mai multe luni de zile și au primit moartea.

Cu o schiță luată drept amintire, vlădica Gherasim porni spre Plevna, localitate ascunsă între dealuri. Viața își luase ritmul normal. Țăranii se întorceau de la munca cîmpului, drumurile animate de larma celor ce mergeau spre casele lor. Orașel de 30.000 de locuitori pe atunci, se refăcuse, viața își urma cursul. Părintele Antonie, protoiereul județului ieși în întîmpinarea ierarhului român. Pînă la o vreme, este în cunoștință vlădica Gherasim, administrația orașului se îngrijea de pomenirea morților români de la Grivița, dar la data vizitei nu se mai îngrijea de nimic. Protoiereul continua însă să poarte slujbele după rînduiala creștinească, convins că este de datoria poporului bulgar să-și manifeste astfel recunoștința față de sacrificiile făcute de români, cu rezultatele cunoscute și pentru libertatea sa, eliberarea de sub jugul secular turcesc.

Simbătă 27 mai 1895 vlădica Gherasim Timuș și-a luat rămas bun de la aceste locuri sfinte pentru istoria independenței României, dând arhieresti binecuvântări celor ce s-au jertfit pentru ea.

AI. A. BOTEZ

FUNERALIILE UNUI EROU DE LA PLEVNA MONAHUL GHERASIM COSMA DIN MÎNĂSTIREA CIOLANU

Legendarul eroism al ostașilor noștri manifestat pe cîmpiile Bulgariei, care își vărsau sîngele în războiul pentru neahtinare, a consfințit proclamarea independenței, prin gura patriotului și vechiului luptător Mihail Kogălniceanu, în ședința Adunării deputaților din 9 mai 1877 prin cunoscutele cuvinte: «Sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare».

Și anii au trecut, ajungîndu-se la aniversarea unui sfert de veac de la acest măreț act al independenței: în mai 1902, subliniat cu o măreață paradă organizată în Capitală.

Toate regimentele care au luat parte la crîncena înclăștare pentru dobîndirea neahtinării purtau falnic vechile drapele, unele ciuruite de gloanțe și sfîrtecate de iatagane, înlocuite în această zi cu altele.

În fruntea regimentului 10 Dorobanți Putna, pe o ploaie torențială, mulțimea a aclamat pe un monah, cu pieptul plin de decorații care «străluciau majestos pe pieptul plin de cicatricile rănilor, martore al neîntrecutei vitejii de pe cîmpiile Bulgariei», sublinia cel mai răspîdit ziar al timpului¹.

Dar același periodic a doua zi anunța pe prima pagină (fig. 1): *Moartea monahului Cosma*², titlu aparent ne semnificativ la prima vedere, dar cu zguduitoră dezvăluire a vieții și morții premature a unui viteaz luptător pentru independența țării.

Fostul sergent, *Cosma Iorgu*, în vîrstă de 24 de ani și originar din *Rușavăț județul Buzău*, nota ziarul amintit, «a desfășurat (la Plevna) un eroism neîntrecut, care a pus în admirare pe șefii săi și pe însuși M. S. Regele. Pe cîmpul de luptă pieptul lui Cosma Iorgu a fost umplut de decorații. După terminarea războiului, continuă relatarea, și după ce a văzut visul cu ochii, Cosma se retrase din armată cu corpul ciuruit de gloanțe. Și viteazul soldat, părăsind cazarma se făcu călugăr la monastirea Ciolanu din județul Buzău».

În ziua defilării, respectivul a stat de dimineață pînă la ora 14 în ploaie și după aceea, neavînd cu ce și unde să se schimbe, a găsit, într-un tîrziu, refugiu la Azilul de noapte, dar dimineața, la ora 4, probabil în urma unei duble pneumonii, a încetat din viață.

Același ziar, consemnînd știrea că situația acestui veteran a fost discutată de Consiliul de miniștri, anunța cu probabilitate, că înmormîntarea se va face «pe socoteala Statului». «Oricum ar fi, se sublinia în concluzie, sîntem siguri că Bucureștii întreg și însoți pînă la ultimul locaș pe viteazul sergent care și-a vărsat din sîngele său pe cîmpiile Bulgariei pentru independența și nepieritoarea glorie a țării noastre».

1. «Universul», anul XX, nr. 127, 12 mai 1902, ediția I-a.

2. *Ibidem*, nr. 128, 13 mai 1902.

A doua zi, 14 mai, același ziar publica un *Apel către toți oamenii de inimă* (fig. 2), în care se arată că pe acest monah «lumea l-a aclamat în ziua de 10 mai și decorațiile străluciau majestuos pe pieptul plin de cicatricile rănilor».

Acest viteaz veteran a luptat la Grivița, Plevna și Vidin «pentru independența țării și gloria neamului (și) trebuie să fie înmormântat cu toate onorurile ce i se cuvine. (...). El care a luptat pentru poporul acestei țări, poporul să-l îngroape și să conducă pe viteazul sergent până la ultimul locaș».

Separat de acesta, ziarul publica un alt apel pentru subscrierea unei sume în acest scop, lista de subscripție fiind deschisă de ziar cu 50 lei.

În același număr al cotidianului amintit, sub titlul *Înmormântarea monahului Cosma* (fig. 3), se arată că monahul Gherasim, cum se numia acum, va fi îngropat de către popor cu cele mai mari onoruri conchizînd: «El și-a făcut datoria de sacrificiu către țară și poporul țării își face la rîndu-i datoria, îngropîndu-l pe acela a cărei memorie va fi neștearsă». Și, remarcînd faptele de vitejie, ziarul arăta că la asaltul de la Grivița, Gherasim Cosma, ciuruit de gloanțe, rămăsese singur în viață, toți soldații săi căzînd pe cîmpul de luptă, «dar el lupta înainte, lupta pentru patrie și lege. Suveranul l-a decorat atunci pe cîmpul de luptă cu *Steaua României*, decorație care se acordă foarte rar gradelor inferioare». În continuare, se publica amănunte în legătură cu programul înmormîntării și a paradei care se va organiza cu această ocazie. Corpul defunctului, așezat într-un sicriu de zinc, va fi depus în biserica Sfîntul Gheorghe Nou, slujba înmormîntării fiind oficiată de episcopul Dunării de Jos, iar înhumarea se va face în cimitirul minăstirii Cernica.

Și, pentru că acest brav ostaș era acum monah, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 15 mai³, a discutat problema înmormîntării (fig. 4). În cadrul ședinței, episcopul Pimen al Dunării de Jos «într-un elan de cuvinte frumoase și mișcat de sentimentele patriotice ce-i încălzesc inima, a arătat meritele acestui brav ostaș, care trebuie să fie pildă vie întregului neam românesc pentru faptele sale de vitejie, aduse prinos pe altarul patriei, în momentele cele mai grele».

«Biserica noastră strămoșească, a cărei soartă a fost întotdeauna strîns legată de soarta poporului român și care cu dragoste îmbărbătează poporul la luptă, pentru gloria țării și fericirea ei, a zis Prea Sfinția Sa, se cuvine ca să ia parte și azi, împreună cu poporul, la onorurile ce se impun a se face monahului Cosma, viteazului între viteji în războiul pentru independența țării, și să delege pe unul din membrii săi, care să officieze serviciul înmormîntării».

În ziua înmormîntării, «o masă imensă de lume» staționa în fața bisericii Sfîntul Gheorghe, cu fațada drapată în negru. Pe stradă se afla muzica militară a regimentului 6 Mihai Viteazul, muzica bergsagherilor, 20 soldați din regimentul 1 Geniu și batalionul 8 Vînători, iar în curtea bisericii erau: delegația Uniunii studenților cu drapel albastru, Asociația generală a studenților, Societatea lucrătorilor din atelierul de confecții militare, Societatea Peleş, Societatea Virful cu Dor, Societatea «Independența» a frizerilor, Societatea Argeș, toate cu drapele.

La catafalcul înfășurat în draperie tricoloră erau depuse coroane din partea: studențimii universitare, regimentul 10 Putna, cu inscripția: «Lauri pentru cei morți. Monahului Gherasim Cosma fost sergent în regiment», gimnaziul Șincai, Primăria Capitalei, cu inscripția: «Devotat patriei pînă la moarte», ziarul «Universul», ofițerii regimentului 6 Mihai Viteazul și familia dr. Mina Minovici.

3. *Ibidem*, nr. 131, 16 mai 1902.

Participanți din partea oficialităților se nota: secretarul ministerului de război, secretarul general al ministerului de interne, primarul și ajutorul de primar al Capitalei, prefectul poliției Capitalei, comandantul garnizoanei București și comandantul regimentului 10 Putna.

Serviciul funebru a fost oficiat de episcopul Pimen al Dunării de Jos (fig. 5), care a și ținut o «simțitoare și patriotică cuvîntare». O «frumoasă și mișcătoare cuvîntare» a ținut și colonelul Cotescu, comandantul regimentului 10 Putna, apoi ajutorul de primar al Capitalei al cărui cuvînt «a mișcat publicul auditoriu pînă la lacrimi».

Carul mortuar, tras de 8 cai, înconjurat de coroane și flori, urmat și de starețul minăstirii Ciolanu, arhim. Dosoftei Georgescu, însoțit de doi monahi, ajunge în piața I. C. Brătianu (acum Universității), unde a vorbit P. Macarie din partea ziarului «Universul» și studentul Tonegaru, care sfîrșește: «Ce fericit ești bătrîne! Comoara ta e mare sus și acolo cu drept și se vor răsplăti bravele tale fapte. Porțile raiului îți sunt deschise. Du-te! și în sborul tău spre ceruri trimite-ne nouă, nerecunoscătorii de faptele tale neprețuite, iertare! Trimite-ne, sfinte, iertare, iertare!»

A fost o măreață manifestare de patriotism, o grandioasă demonstrație de solidaritate națională această înmormîntare. Același ziar⁴ publicînd pe prima pagină *Inmormîntarea viteazului Cosma* (fig. 6), relatea, printre altele: «Pînă acum nu s-a văzut încă o înmormîntare așa de impozantă ca aceea care s-a făcut sergentului-monah Gherasim Cosma. Nu mai putem spune că au asistat la această înmormîntare zeci de mii de oameni, ci fără frică de a fi desminții, putem afirma că întreaga Capitală a venit să vadă pe viteazul sergent, pe care îl îngropa poporul, cu toată pompa cuvenită marilor eroi.

Carul funebru, urmat de mii și mii de persoane, era nevoit să se oprească foarte des, nemaiputînd străbate din cauza enormei afluențe de pe toate stradele parcurse de cortegiu.

La bariera Moșilor, pe tot imensul cîmp, nu era decît o mare de capete. De aici dricul era urmat de numeroase trăsuri. În tot drumul, pînă la mănăstirea Cernica (fig. 7) țărani de prin sate ieșiră întru întîmpinarea cortegiului, pe cînd clopotele bisericilor sunau întruna».

La minăstire, sicriul era întîmpinat de sute de persoane, venite de prin împrejurimi. În mormîntarea s-a amînat însă a doua zi, deoarece inițial se destinase ca loc de veci o parcelă lingă mitropolitul Nifon, «dar s-a intervenit să se dea un loc mai la vedere și atunci s-a ales pe aleea principală, în fața arhondaricului cu cea mai frumoasă poziție. Acolo se va ridica frumosul monument, care se va vedea de toți cei ce vor trece pe la Cernica, monument care va spune în veacuri generațiilor viitoare că acolo e îngropat, de poporul român, sergentul erou de la Grivița și Rahova». Aici a oficiat starețul Ciolanului și clerul minăstirii, după care s-a făcut tradiționala pomăna, cu merinde aduse din București și cu cele donate de minăstire.

Așa s-a sfîrșit marea demonstrație de patriotism și cinstire a unui erou care și-a vărsat singele pentru cel mai scump ideal al nostru, din toate veacurile, *independența*. Dar în afara fierbintelui omagiu adus sincer de popor, restul — discursurilor zornitoare — au fost o poleială de cinstire din partea oficialității, sub care se ascundea o amară, tristă și crudă realitate despre viața acestui brav ostaș. Situația materială a acestuia ca și a celorlalți camarazi luptători în acel crîncen măcel pentru un scump

4. *Ibidem*, nr. 133, 18 mai 1902.

ideal, era cât se poate de precară și viața chinuită. Și unul «dintre cei mai chinuți a fost și călugărul Gherasim, fostul sergent Cosma Iorgu, scria atunci un fost veteran al acestei mari înclăștări»⁵.

Autorul, a publicat într-un volumaș (fig. 8) multe amintiri despre unii veterani, «un șir nesfârșit de gemete dureroase smulse din sufletele acestor viteji...». Din știrile de la martori oculari, acesta a strâns adevărul și despre eroul nostru sub titlul: *Cosma Iorgu*.

«Se înșeală amar, aceia, spunea el, cari, își inchipuie cum că viteazul Cosma Iorgu a găsit în minăstirea Ciolanului (fig. 9) liniștea și uitarea. Din lămuriri culese de la oameni demni de încredere, am aflat că la minăstire a dus o viață de ciine. Fiindcă și la minăstire, ca în toate părțile, numai acela care are ceva părăluțe trăiește mai bineșor.

De 10 Mai anul acesta și-a cerut voie de la starețul Minăstirii (fig. 9) ca să vie la București. Starețul însă știindu-l cu desăvîrșire sărac, și-a închipuit că va fi nevoit pe drum a-și cerși hrana și adăpostul și nu i-a dat voie să plece din minăstire: să nu facă minăstiștea de rîs! Atunci Cosma Iorgu, înfruntînd *disciplina* călugărească și canoanele bisericești, a plecat fără voia superiorului său. A venit pe jos pînă în gara Buzău și a cerut șefului de stație un bilet *gratis* pînă la București, arătîndu-și titlurile, pe temeiul căroră, aștepta aceasta. Șeful i-a răspuns că n-are această imputernicire, dar l-a sfătuit să se îndrepte cu o petiție către directorul general al căilor ferate; și în scurtă vreme a venit și răspunsul prin care cererea fusese respinsă.

Dar eroul nu se descurajează. O puțere misterioasă îl atrage la București, ca să înfierceze prin moarte, lipsa de rușine și omenie a acelor care sărbătoresc vicieimul irozilor.

A plecat pe jos, și în ziua de 10 Mai a fost la postul său, pe care providența i-l însemnase».

A defilat mindru prin fața regelui, cu toată ploaia torențială, și seara, nemîncat poate de mai mult timp, ud pînă la piele, a bătut la poarta Azilului de săraci, unde i s-a dat adăpost dar mîncare nu, pentru că n-avea bon din partea primarului pentru a i se servi cu preț redus. Și «Cosma Iorgu s-a culcat nemîncat și plin de apă, pe pardoseala goală, căci toate paturile fiind ocupate, s-a culcat, ca să nu se mai scoale niciodată».

Și, referindu-se la un pasagiu din discursul ajutorului de primar, Petrovici, autorul îl caracterizează ca plin de fățarnicie și în continuare, dezvăluie un amănunt destul de semnificativ și totodată un act de acuzare pentru stăpînirea de atunci.

«Se răspîndise o vorbă că și rasa cu care era învelit peste noapte sărmanul călugăr, i-ar fi furat-o tovarășii săi de sărăcie între care a dormit; dar dovedit lucru este că în buzunarile acelei rase s-a găsit o hîrtie, un fel de memoriu, pe care Cosma Iorgu voia să-l prezinte Regelui, și în acel memoriu își descria fel meseria prin accentele cele mai dureroase. Acest memoriu, acest document, a fost nimicit, ars de poliția prevăzătoare, iar rasa a fost furată (?) de vagabonzii adăpostiți peste noapte de azil. Dar Cosma Iorgu? Ba, că a venit să-și mai îmbrățișeze drapelul sub umbra căruia-și cîștigase atîta glorie nepieritoare, ba că a venit să mai vază încă odată, înainte de a muri, pe Marele Căpitan, și cîte alte năzbitii! Dar din fericire, *mai sîntem și noi pe aici*.

5. Șt. G. Sergent, *Din război* – Amintiri, București, Librăria Nouă, f.a., p. 29.

Mai sîntem și noi, veteranii, foștii soldați în războiul pentru independență, foști tovarăși de vitejie ai lui Cosma Iorgu, din cari unii din noi și-au făcut o cinste din a-i purta pe umeri cosciugul și de a-l așeza cu respectul cuvenit pe carul mortuar.

Și arătînd în continuare că Dumnezeu alege pe unii oameni a căror viață și moarte este folositoare, autorul îl trece în rîndurile acestora și pe Cosma Iorgu.

«Acest erou, deși a trăit cea mai chinuită viață ce se poate închipui, în stratul cel mai de jos și cel mai obscur al societății noastre, Dumnezeu însă l-a ridicat deasupra noastră a tuturor, ca să biciuiască trufia celor mari și ca să înscrie o pagină dureroasă și plină de rușine în istoria moravurilor din ziua de azi, viața lui a fost o viață de erou și de martir, iar moartea lui o strălucire».

Moartea lui este ca un luceafăr luminos care va arăta tinerelor generații o cale mai umană, «căci generațiunea conducătoare a neamului nostru ce a urmat după războiu a dat moralmente un desăvîrșit faliment. Dar să sperăm într-o regenerare a moravurilor, să sperăm că atîta fățarnicie va lua sfîrșit odată, căci în urma nefericitului erou, a mers și întregul corp al studenților universitari».

Și în concluzie, autorul dezvăluie adevărata realitate a funerațiilor monahului-sergent, subliniind adevărul că «onorurile nu i s-au făcut de stăpînire, de oficialitate, ci de popor, de camarazii lui, de sărăcime. Fiecare a rupt din bucățica de la gură ca să-și dea obolul în cinstia acestui neîntrecut erou. Aceasta însemnează că noi, oame-nii simpli, n-am învățat patriotismul de la nici o școală, ci acest sentiment e înăscut în sufletele noastre, l-am supt odată cu laptele de la sînul mamei. E putredă clasa conducătoare, de farisei și cărturari fățarnici, pentru ca un om ca Cosma Iorgu să aibă un asemenea sfîrșit»⁶.

Moartea acestui erou-invalid a fost într-adevăr folositoare pentru că «a făcut să se arunce sămînța pentru înființarea unei noi instituțiuni, institutul pentru invalizii de războiu, pentru înființarea căruia s-au deschis iarăși liste de subscripție»⁷.

Monumentul⁸ a fost inaugurat însă peste zece ani, la 14 octombrie 1912 (fig. 10). Același camarad și tovarăș de luptă, Șt. G. Sergent, ține o cuvîntare în «cinstea neîntrecutului erou», care «a simțit că a trăit și avea deplină conștiință că viața lui n-a fost o viață zadarnică».

«Cosma Iorgu (fig. 11), vreme de douăzeci și unu de ani, n-a uitat acele clipe de glorie neperitoare» pentru care a venit pe jos la acea paradă festivă tocmai de la mînăstirea Ciolanu din județul Buzău, «nu pentru ca să vadă parada, nici pentru ca să vadă cum defilează oștirea, dar pentru că amintirea unei glorii trecute era încă vie în sufletul său».

«Cosma Iorgu, erou și martir a fost pe cîmpul de luptă, erou și martir a fost în viață, erou și martir a fost el pînă la ceasul morții. A trăit în cea mai neînchipuită mizerie și sărăcie, dar el nu și-a plecat fruntea. Și cit a fost el de mîndru cu toată sărăcia lui! La fiecare din noi ar fi găsit o bucată de pîine și un mic ajutor, dar el nu s-a înjosit. A crezut bietul, că recunoștința se dă, dar nu se cerșește. Și s-a dus la un asil de noapte, la ușa căruia avea dreptul să bată, fiindcă asilul este legitim pro-

6. *Ibidem*, p. 30-35, reeditată în Șt. Georgescu-Sergent, *Din carnetul unui veteran*, ediția II-a, cu o introducere de conferențiar universitar Gh. Georgescu-Buzău. Editura Militară, 1962, p. 104-110.

7. «Consolatorul», anul V (1902), nr. 3, p. 40, sub titlul *Un erou de la Plevna*.

8. În «Universul» din 22 mai 1902 se da o dare de seamă de suma colectată, 1847,95, din care s-a cheltuit cu înmormîntarea 520,45 lei.

Moartea monahului Cosma

În darea noastră de seamă de ieri, cu privire la defilarea trupelor, am spus că a defilat și un călugăr, care luase parte la războiul din 1877 și al cărui piept era plin de decorații.

Cine e acest călugăr ?

Cosma Iorgu, în 1877, era un tânăr în vârstă de 24 ani. În vremea aceea oștile românești treceau Dunărea pe câmpiile Bulgariei, ca să răscumpere cu prețul sângelui independența țării.

Printre cei-d'întâi cari intrară în foc a fost sergentul Cosma Iorgu, din regim. 10 dorobanți. Cosma s'a bătut cu turcii și a desfășurat un eroism neîntrecut,

Fig. 1 — «Universul» din 13 mai 1902

Apel către toți oamenii de inimă

După cum am anunțat în numărul ziarului nostru de ieri, monahul Cosma Iorgu, care la 1877 s'a luptat pe câmpiile Bulgariei, pentru independența țării, a încetat din viață.

Cosma Iorgu era atunci sergent în regimentul 10 dorobanți și s'a luptat cu atâta vitejie, în cât a atras admirația tuturor șelilor săi.

După război, după proclamarea independenței pentru care el și vărsase o parte din sângele său, Cosma Iorgu se făcu călugăr, rugându-se și mulțumind tot timpul lui Dumnezeu că a putut să-și vadă visul cu ochii.

La jubileul de 25 de ani de la independență, a fost chemat și acest brav militar ca să defileze. Lumea l'a aclamat în ziua de 10 Mai și decorațiile străluceau majestos pe pieptul

Fig. 2 — «Universul» din 14 mai 1902

Inmormintarea viteazului Cosma

Astăzi, la orele 2, se face inmormintarea monahului-sergent Cosma Gherasi.

Corpul acestui viteaz a fost pus ieri în coseiug și adus de la morgă la biserica Sf. Gheorghe Nouă.

La biserică

Pe un catafalc mare, în mijlocul bisericii, s'a așezat coseiugul. Peste el s'a pus o draperie tricoloră de mătase. Pe cele două laturi ale catafalcului s'a aranjat coroanele de flori naturale ale familiei dr. Minovici. La căpătâiul coseiugului s'a pus două mari și frumoase coroane, una din partea reg. Putna No. 10, cu următoarea inscripție :

«Lauri pentru cei morți.—Monahului Gherasim Cosma, fost sergent în regiment», și alta din partea primăriei Capitalei, cu panglică neagră, iar la mijloc, lăind coroana în două, o panglică tricoloră, cu următoarea

Sfintul Sinod și monahul Cosma

Bravul sergent Iorgu Cosma, care acum 25 de ani, la Grivița, ne-a arătat cum trebuie să fie românul în fața datoriilor către țară și care cu vitejie s'a luptat pentru gloria Patriei și păzirea legii strămoșești, prin voința lui Dumnezeu a trecut în rîndurile vitejilor căzuți la Războieni, Rahova și Călugăreni.

El, viteazul, care după război se retrăsese la mănăstire, primind shima monahală sub numele de Gherasim Cosma, când aude de jubileul independenței țării pentru care și-a vărsat sângele său, ca cel mai înalt sacrificiu pentru

Fig. 3 — «Universul» din 18 mai 1902

Fig. 4 — «Universul» din 16 mai 1902, p. 2.

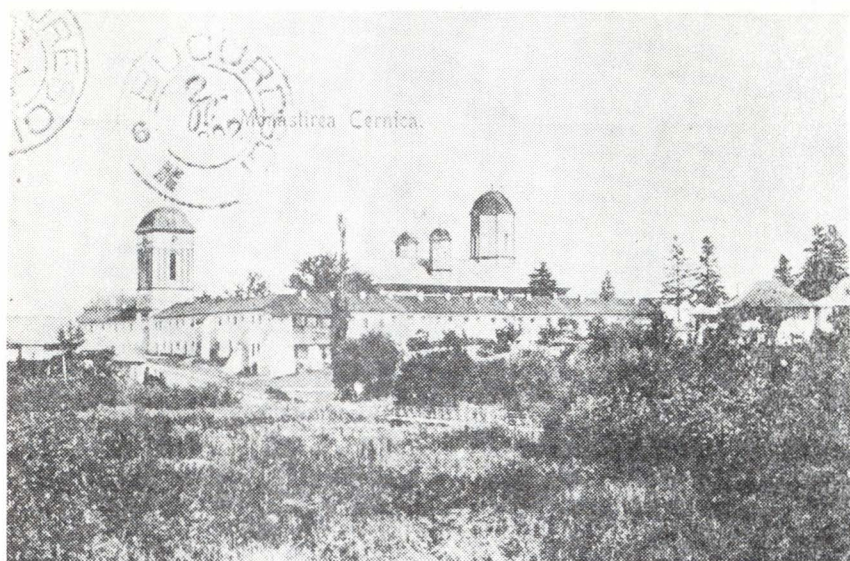

Fig. 5 — Mănăstirea Cernica în 1920 (Cabinetul de stampe al B.A.R.)

Fig. 6 — Coperta volumului în care se evocă figura lui Iorgu Cosma (Biblioteca autorului)

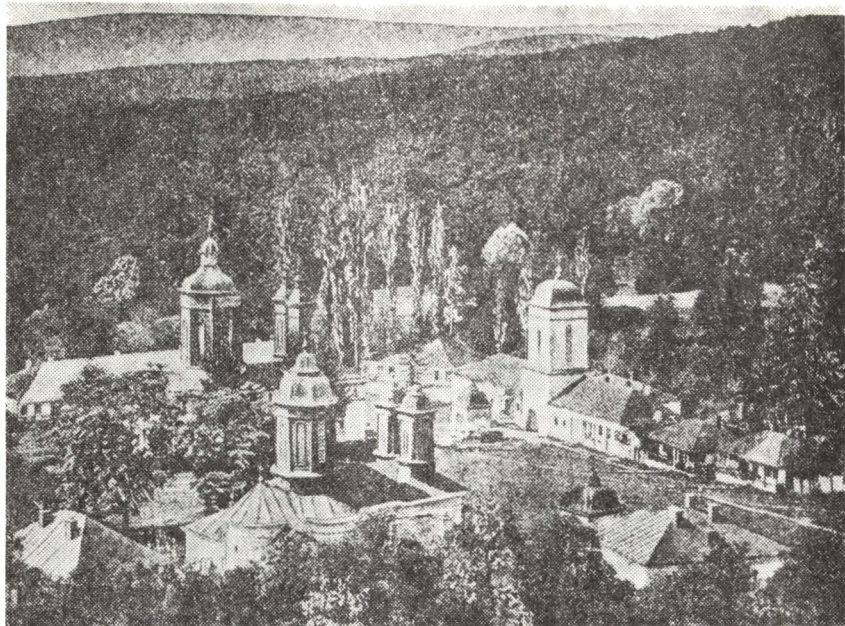

Fig. 7 — Mănăstirea Ciolanul din județul Buzău în 1920 (Colecția autorului)

Fig. 8 — Monahul Gherasim Cosma, detaliu în bronz de pe crucea de piatră din cimitirul mănăstirii Cernica. (Colecția autorului)

prietate a săracului». Ca și toboșarul de la Arcole a murit în culmea gloriei și a mizeriei⁹.

Monumentul, ridicat prin obol public, străjuiește și azi mormântul său din cimitirul (fig. 11) minăstirii Cernica, pe care stă scris: «Eroului Iorgu Cozma (Plevna, Vidin, Smîrdan, Nicopoli, Grivița, Rahova) 1902¹⁰, iar amintirea lui, pe care camaradul său de arme și de invaliditate o voia să trăiască veșnic printre noi, «atît cît va trăi și numele de român», s-a stins. El rămîne însă ca un act de acuzare al clasei stăpînitoare de altădată despre nespăsarea afișată față de cei ce au cucerit gloria pe cîmpul de luptă al independenței și o mărturie în piatră și bronz pentru generația aniversării centenarului despre unul din acei eroi ai Plevnei, elocvent exemplu de patriotism legendar, și în același timp o dovadă că poporul știe să-și cinstească eroii și totodată să nu-i uite.

A N E X E

1. — *Cuvîntarea episcopului Pimen al Dunării de Jos*

Frați români,

Sunt șase zile de cînd întregul nostru popor, de la munte pînă la mare, sărbători împlinirea a 25 de ani de la Independența Statului Român.

Sunt șase zile de cînd bravul căpitan primi în vînjoasele sale mîini drapelele, cari acum 25 de ani filfiiu asupra armatei noastre, pe cîmpiile Bulgariei, și înlocuindu-le cu altele noi, le așează pe cele vechi lingă Coroana de oțel.

Sunt șase zile de cînd falnica noastră armată trecu în revistă militară înaintea Șefului ei suprem.

Sunt șase zile astăzi de cînd în rîndul bravilor noștri soldați se văzu un călugăr, care cu pas milităresc și cu pieptul plin de decorații, trecea prin naintea Suveranului.

Acesta era un vechi ostaș. Era un vechi luptător. Era un pui de leu, care s-a războit contra dușmanului. Era un viteaz. Era sergentul Iorgu Cosma, care purta rasa călugărească, sub numele de Gherasim.

Era deci viteazul de odinioară, era călugărul de eri și este răposatul de astăzi, al cărui corp altădată, plin de focul vitejiei, îl vedeți acum rece, dormind în această raclă, somnul vecinicieii».

(...) Economia dumnezeiască a hotărît ca acest viteaz oștean, după ce va vedea cu ochii fructele vitejiei sale și a fraților lui de arme, să treacă pragul acestei vieți, luptătoare, la viața liniștită, aici în Capitala Regatului, ca astfel sărbătoarea pe care poporul român i-o face, să fie ca o pildă vie pentru tineretul nostru, în a cunoaște care este plata ce se dă acelora care-și îndeplinesc datoria către Patrie.

Mergi dar suflet de viteaz, ridică-te sus în lăcașurile cerești, unde vei găsi sufletele alor tăi tovarăși și de acolo privești către fosta noastră patrie, pentru a cărei glorie ați trăit, ați luptat și ați murit !

9. Cuvîntare ținută la inaugurarea monumentului lui Cosma Iorgu, la minăstirea Cernica, în ziua de 14 octombrie 1912, în *Din război — Amintiri*, p. 89—94.

10. Athanasie Mironescu. Fost mitropolit primat. *Istoria Mănăstirii Cernica*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Cernica, 1930, p. 241.

2. — *Cuvîntarea colonelului Dumitru Cotescu, comandantul regimentului 10 Putna*

Intristată Adunare,

Înainte noastră stă rece și neînsuflețit corpul unui vrednic și viteaz oștean.

Fostul sergent de dorobanți, Cosma Iorgu, face parte dintre cei ce s-au sărbătorit de națiune, și mai ales de Capitala țării, în ziua de 10 Mai.

Toată viața acestui om este o pildă vie pentru urmași și un izvor de sentimente frumoase.

Este născut în plaiul Buzăului, comuna Rușavățul.

În anul 1870 a fost înrolat ca soldat la regimentul 2 linie, iar campania ca rezervist a făcut-o cu regimentul 10 dorobanți.

La atacul Griviței se găsea printre cei mai îndrăzneți și nu a lipsit la nici o luptă ce s-a dat în urmă la Plevna, Vidin și Rahova.

Decorațiunile ce i s-au conferit și pe care încă pînă ieri le purta cu mîndrie pe pieptul său vorbesc de faptele sale și au fost cîștigate cu riscul vieții sale.

Ca un vrednic militar, el apăra cu pieptul său cea mai sfîntă cauză pentru care un ostaș trebuie să-și dea bucuros viața: Neamul și înălțarea neamului și patriei sale.

Surprînși și bucuroși am fost la vederea sa printre noi în momentul defilării de la 10 Mai. Venise, ne spunea dînsul, să mai vadă sărbătorită, cum trebuie, oastea în care cu drag a servit, să ia parte și el la bucuria generală ca oricare bun român trebuie să simtă în sufletul său, cînd se sărbătorește ziua de 10 Mai.

Nepăsător de viață, nu agonisise nimic pentru trai, contribuind încă și pornirea sa sufletească a apucat calea sfinților pentru restul vieții sale și se retrase cu cugetul curat, cu conștiința împăcată și cu credința în Dumnezeu a petrece restul vieții în nastirea Ciolanu ca monah.

Moartea sa se datorește numai dragostei nemărginite ce avea pentru țară și pentru armată.

Mulat de ploaie, fără adăpost ori rost de hrană, indiferent de corpul său și de viață, ființa cea mai bogată în sentimente frumoase s-a stins în azilul săracilor.

Răsplata cerească este ceremonia de astăzi ce se face monahului Cosma, el care niciodată nu ceruse răsplata nimănui pentru faptele sale.

Astăzi, că am cinstea și precăderea, ca comandant al regimentului său, să-l însoțesc la locul de veci, mă descopăr și mă închin cu respect în fața mormîntului său, cu inima pătrunsă de durere pentru prematura sa pierdere.

Să ne serve de exemplu și însemnătatea ce s-a dat acestei solemnități să fie o pildă în viitor pentru toți aceia cari ca și dînsul vor ști să-și facă datoria.

Adio brav ostaș, vrednic om, sfînt monah, dormi în pace și Dumnezeu să aibă în grije sufletul tău nobil».

3. — *Cuvîntarea lui P. Macri, din partea ziarului «Universul»*

Fraților,

Nu voi vorbi nici de vitejia acestui distins fiu al țării, pe care azi îl conducem pînă la ultimul său locaș. Decorațiile, care au strălucit pe pieptul său și pe care le duce acum sergentul aghiotant din fruntea cortegiului, vorbesc în d-ajuns.

Sergentul Iorgu Cosma din regimentul Putna No. 10, a dat dovadă, pe câmpiile Bulgariei, că din vultur, vultur naște, din stejar, stejar răsare.

Iată ce-mi spunea un bătrîn, care a cunoscut pe monahul Gherasim Cosma :

— Cînd a plecat din satul său a strîns în brațe pe bătrîna lui mamă care plîngea și i-a zis : Mă duc, mă duc, mamă, să-mi fac datoria către țară, să lupt pentru neam și lege. De-oi muri, să nu mă plîngi, căci acei cari cad în bătălie apărînd moșia strămoșească și pe frații lor, se duc la ceruri».

S-a terminat războiul și din singele eroilor soldați vărsat pe câmpiile Bulgariei a ieșit Independența României.

Cînd s-a întors la căminul său, Iorgu Cosma n-a mai găsit pe nimeni din ai săi.

Ce-a făcut el după aceea ? Umblat-a oare după glorie sau răsplată ? Nu. Datoria pe care și-o făcuse nu putea să fie umbrită de cel mai mic egoism sau interes. El s-a făcut călugăr, a intrat în schitul Ciolanu, ca să fie mai aproape de Dumnezeu, mai aproape de iubita-i mamă și de tovarășii lui de arme căzuți în război.

Dumnezeu l-a iubit — căci Dumnezeu iubește pe toți vitejii cei mari — și l-a mai ținut în viață 25 de ani, cînd a venit să sărute drapelul cel nou al regimentului său și să defileze pe dinaintea steagului românesc, care i-a pus curajul în suflet și l-a împins la datorie.

În aceeași noapte, în noaptea de 10 Mai, monahul Gherasim Cosma a încetat din viață.

Du-te acum la ceruri, viteaz între viteji, care ai ținut în mînă și drapelul țării și Sfînta Cruce ! Poporul te glorifică, iar în locul familiei pe care ai pierdut-o, armata ți-a dat o nouă familie : e regimentul din care făceai tu parte și care vine acum după tine pînă la mormînt.

Tu n-ai murit, căci vitejii nu mor, te-ai despărțit doar de noi, pentru a te urca la ceruri...».

4. — Cuvîntarea ținută de Șt. Georgescu-Sergent, la inaugurarea monumentului lui Cosma Iorgu, la Mîndăstirea Cernica, în ziua de 14 octombrie 1912

Fraților,

Noi, vechi luptători din războiul pentru independență, vechi ostași, foști camarazi ai viteazului Cosma Iorgu, am crezut de datoria noastră să ne manifestăm sentimentele, cu prilejul inaugurării acestui falnic monument, ridicat în cinstea neîntrecutului erou a cărui pomenire o sărbătorim astăzi.

Mai înainte însă, să dăm cinstea cuvenită eminentului bărbat, inițiatorul acestui monument, vrednic de respectul și stima tuturor, să dăm cinstea cuvenită d-lui Luigi Cazzavillan.

Primește, scumpe și iubite domn, omagiul nostru de recunoștință pentru serviciile ce le-ai adus scumpei noastre patrii, și mai cu seamă pentru frumoasa d-tale purtare în amintirea unuia dintre noi, a regretatului nostru camarad Cosma Iorgu.

Sunt douăzeci și cinci de ani trecuți de la războiul încoace, și încă nu s-a șters din sufletele noastre amintirea faptelor petrecute, și nu se vor șterge niciodată. Măreața D-tale faptă ne-a mișcat adînc și-ți mulțumim. Să trăiești d-le Cazzavillan !

Ei, fraților, a fost o epocă de aur epoca războiului nostru pentru independență. Mi-aduc aminte, parc-ar fi fost ieri, cînd am pornit la războiu. Mama venind să-și ia ziua bună de la mine, îmi de-te o cruciuliță de argint, Zicîndu-mi : «S-o porți, mamă,

această cruciuliță, s-o porți la piept mereu. Este sfințită, am ținut-o patru zeci de zile pe altarul preotului în sfânta biserică. Crucea te va feri de rele. Să te închini seara și dimineața așa cum te-am învățat eu când erai mic și când intri în foc să-ți faci cruce și să zici «Doamne ajută!». Cuvinte simple, dar neîntrecut de înălțătoare, de suflet. Cosma Iorgu n-a avut fericirea să poată să audă asemenea cuvinte din partea vreunui suflet iubitor și duios, dar totuși s-a luptat ca un leu, fiindcă simțămîntul de iubire de patrie l-a supt, ca și noi toți, odată cu laptele din sânul mamei. Acest erou apoi, n-a trăit decît cu glorioasele sale amintiri.

Acest erou a simțit că a trăit și avea deplină conștiință că viața lui n-a fost o viață zadarnică. Căci oricît de mari și cît de îndelungate serviciile ar aduce țării sale cel mai de frunte patriot, nu cred să aibă senzațiile ce le are soldatul care a înfruntat moartea pe cîmpul de vitejie.

Celui mai ilustru patriot îi rămîne în suflet amărăciunea aducerilor aminte, greutățile și piedicile dușmanilor săi politici și chiar ale fraților săi, pe cînd soldatul biruitor îi rămîne în suflet amintirea glorioaselor sale fapte, precum și acelea ale tovarășilor săi, și asemenea îi mai rămîne un sentiment de generozitate, neîntrecut de înalt, pentru dușmanul biruit.

Am ascultat sfatul mamei mele și m-am înapoiat de la război încărcat de glorie, decorat cu crucea pentru vitejie, și cu alte trei decorațiuni, cele mai strălucite, imprimate de obusele turcești pe pieptul meu. De trei ori am fost lovit în piept și n-am murit.

Noi, invalizii din război, nu vom uita cît vom trăi reîntoarcerea noastră glorioasă de pe cîmpul de vitejie. Nu vom uita cît vom trăi nemaipomenita solemnitate din ziua de 10 Mai 1881, cînd, din tunurile cucerite de la vrăjmași, am făurit coroane de oțel. Nu vom uita de asemeni cît vom trăi nemaipomenita primire ce ni s-a făcut atunci, nouă invalizilor, printre care se afla și Cosma Iorgu.

Grindină de coroane și de flori cădea peste capetele noastre, iar mulțimea adunată pe trotuare ne saluta cu respect, descoperindu-și fiecare capul la trecerea noastră.

Cosma Iorgu, vreme de două zeci și cinci de ani, n-a uitat acele clipe de glorie nepieritoare și anul acesta, de 10 Mai, deși nu fusese poftit, pe jos a venit el tocmai de la minăstirea Ciolanului din județul Buzău și pînă în București, nu pentru ca să vadă parada, nici pentru ca să vadă cum defilează oștirea, dar pentru că amintirea unei glorii trecute era încă vie în sufletul său.

Nu, poporul românesc ne e recunoscător; și, ca dovadă e că acest popor nu scapă nici un prilej de a ridica după moarte monumente celor mai de frunte fii ai acestei țări.

Cosma Iorgu, erou și martir a fost pe cîmpul de luptă, erou și martir a fost în viață, erou și martir a fost el pînă la ceasul morții. A trăit în cea mai neînchipuită mizerie și sărăcie, dar el nu și-a plecat fruntea. Și cît a fost el de mîndru cu toată sărăcia lui! La fiecare din noi ar fi găsit o bucată de pline cu un mic adăpost, dar el nu s-a înjosit. A crezut bietul că recunoștința se dă, dar nu se cerșește. Și s-a dus la un azil de noapte, la ușa căruia avea dreptul să bată, fiindcă azilul este legitima proprietate a săracului.

Jalnica lui moarte ne-a întristat pe toți. Dar, precum foarte bine a zis d-nul Cazzavillan, să nu învinovățim pe nimeni. Dumnezeu a vroit așa. Ca și toboșarul de la Arcole a murit în culmea gloriei și a mizeriei.

O poemă neîntrecut de glorioasă și neîntrecut de tristă a fost viața și moartea lui. Unde este scriitorul, unde este poetul, unde este omul de geniu care să ne zugrăvească această poemă ?

Da, fraților, cred în viața eternă, cred că în orice ființă se află o scinteie de spirit divin — și sunt încredințat că sufletul senin al lui Cosma Iorgu din înălțimea în care se află dezbrăcat de materie și de patimi ne ocrotește neamul nostru și ne trimite din sferele curate și senine în care se află, ne trimite sfânta și părinteasca lui binecuvîntare. Iar pomenirea lui va trăi veșnic printre noi, atît cît va trăi și numele de român.

Pr. GABRIEL COCORA

UN SEMICENTENAR SEMNIFICATIV: VASILE PÎRVAN SAU CULTUL MUNCII

La 26 iunie 1927, prin dispariția lui V. Pîrvan «cultura românească suferea — cum va scrie N. Iorga — una din cele mai grele pierderi, mai mult decît aceasta: una ireparabilă». Comentarii asupra vieții și operei lui V. Pîrvan sînt multe și valoroase. Ultima dintre ele, și cea mai bogată în date, este monografia alcătuită de Al. Zub «Vasile Pîrvan» apărută în anul 1974. Ne vom servi de ea în urmărirea unor date despre viața și opera marelui savant.

Vasile Pîrvan s-a născut la 28 sept./10 oct. 1882 în comuna Huruiesti, cătunul Perchiu, din județul Bacău. Era fiul învățătorului Andrei Pîrvan și al Aristiței Pîrvan, înrudită cu Vasile Conta. Și-a petrecut copilăria în mediul sătesc alături de surorile sale Lucreția, Elvira și Eugenia. Cursurile liceale le-a făcut la Liceul «Gh. Roșca Codreanu» din Bîrlad, la secția clasică, unde l-a avut profesor pe Dumitru Evolveanu, viitorul profesor universitar de limba latină. Tot aici, era profesor și S. Mindrescu, de asemenea universitar, mai tîrziu. Și-a terminat studiile liceale la 25 iunie 1900. N-a uitat niciodată ce datorește instituției bîrlădene. În 1924, cînd numele său domina întreaga spiritualitate românească era în fruntea apelului pentru procurarea de fonduri necesare internatului liceului prin care trecuse.

În toamna anului 1900 și-a început studiile la Universitatea din București, urmînd istoria și filologia clasică. Aici a avut profesori pe Titu Maiorescu, C. Dimitrescu-Iași, C. Rădulescu-Motru, Pompiliu Eliade (limba și literatura franceză), Mihail Dragomirescu (Estetica și Literatura comparată), O. Densusianu (Filologia romanică și Limba română), S. Mehedinți (Geografia), N. Burileanu (Limba greacă), Grigore Tocilescu (Istoria antică), D. Onciul (Istoria românilor), N. Iorga (Istoria universală), Ion Bogdan (filologia slavă). Profesorii respectivi erau nume de prestigiu în învățămîntul și știința românească. Încă de pe băncile universității, Pîrvan s-a bucurat de prețuirea acestora. La seminarul lui D. Onciul va prezenta lucrarea *Români în cronică Notarului Anonim al regelui Bela*, apoi *Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă (1448—1451)*, *Relațiile lui Ștefan cel Mare cu Ungaria*. La seminarul lui N. Iorga a prezentat lucrarea: *Viața, activitatea, ideile din epoca lui Al. Papiu Ilarian*.

Constrîns de lipsuri în perioada studenției a prestat variate servicii. Începînd cu iulie 1903, ajutat de Ion Bianu, este angajat la secția manuscrise a Academiei Române, unde a colaborat la alcătuirea primului volum din *Catalogul manuscriselor românești*.

În sesiunea iunie a anului 1904, își ia licența în istorie și tot atunci își trece și examenul de capacitate pentru învățămîntul secundar, repartizîndu-i-se o catedră de istorie.

Sprijinit de profesorii săi, care vedeau în el un viitor om de știință de valoare, se prezintă la un concurs pentru continuarea studiilor în străinătate. Întrucît Gr. Tocilescu era în pragul pensiei, N. Iorga îl sfătuiește să se specializeze în istoria antică și epigrafie spre a continua activitatea lui Tocilescu la momentul potrivit. Reușind la concurs, pleacă la Jena în toamna anului 1904 (13/31 dec.). Stăruie asupra însușirii limbii germane în primul semestru, urmînd și limbile clasice în cadrul universității de aici. La 9 martie 1905, în semestrul al II-lea, pleacă la Berlin, centrul academic cel mai reputat în materie de studii clasice. Aici va rămîne timp de patru ani, studiînd cu o stăruință care-l va face de neuitat de profesorii săi.

Între timp, folosind anumite împrejurări, ajunge și în Italia unde vizitează cu un deosebit interes muzeele din Florența, Roma, Neapole, Pompei și Capri, asistînd și la săpăturile care se făceau la Roma. De pe urma acestei excursii de studii se familiarizează cu literatura catacombelor. Antichitățile păgîne din care pleacă cele creștine îl interesează în mod deosebit. Aici își va avea punctul de plecare valoroasa sa lucrare din 1911 *«Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman»*.

Peste cei patru ani de studii i se mai îngăduie încă unul — și rămîne tot la Berlin — pentru a-și termina călătoriile de studii, publicarea și susținerea tezei de doctorat. Subiectul tezei de doctorat era *«Naționalitatea negustorilor din imperiul roman»*. Era un subiect de istorie culturală și economică.

Lucrarea fiind gata, se prezintă pentru susținerea ei la Universitatea din Breslau, avîndu-l conducător pe profesorul Conrad Cichorius, cel care scrisese despre *Monumentul de la Adamclisi* și despre reliefulurile *Columnae Traianae*. Era o somitate în domeniul căruia aparținea teza de doctorat a lui Pirvan. Profesorul C. Cichorius își prezintă candidatul comisiei ca pe un strălucit elev al lui N. Iorga. În teză se urmărea istorico-epigrafic naționalitatea negustorilor și în deosebi a acelor «cives romani in provinciis negotiandi». Se urmăreau astfel, interferențele culturale dintre diversele popoare care au compus, de-a lungul timpului, lumea romană, de la italoți și provinciali romanizați pînă la negustorii din Siria, Arabia și Egipt» (149). În urma susținerii tezei, Universitatea din Breslau i-a conferit titlul de doctor în filozofie, cu mențiunea «magna cum laude» la 9 ianuarie 1909.

Și N. Iorga îi va elogia această lucrare cu ocazia intrării lui Pirvan în rîndurile cadrelor didactice universitare.

La 20 octombrie 1909, D. Onciul, I. Bogdan și N. Iorga susțin numirea lui V. Pirvan ca profesor suplinitor al catedrei de istorie antică a lui Gr. Tocilescu, decedat la 18 septembrie 1909. Ministerul Instrucțiunii confirmă numirea, iar la 9 noiembrie, noul profesor își inaugura cursul de istoria elenismului cu o prelegere introductivă despre *Natura, izvoarele, metoda și problemele istoriei culturale antice*, în prezența foștilor săi dascăli. La 19 decembrie, 1909, se înscria la concursul pentru ocuparea catedrei pe care o suplinea. La 2 martie, 1910, comisia de concurs compusă din D. Onciul, D. Evolceanu și N. Iorga depuse raportul în favoarea ocupării catedrei.

Între timp, **Pîrvan** scosese o nouă lucrare intitulată *Marcus Aurelius Verus Caesar și L. Aurelius Commodus*. Fusese recenzată laudativ de N. Iorga, I. Andrieșescu și D. Onciul. A fost prezentată la premiile Academiei și înaltul for de cultură îi acordă premiul Adamachi, la 26 mai 1910.

O singură voce, dar autorizată, căci venea din partea Universității, se ridică împotriva lucrării lui **Pîrvan**, acuzându-l că s-ar fi ținut prea de aproape de lucrarea lui Pauly-Wissowa care trata același subiect. Contestatarul era D. N. Burileanu, cunoștință veche a lui **Pîrvan**, — fostul său profesor —, de data aceasta situat pe poziție adversă.

Fu numită o comisie care avea sarcina să refere asupra obiecțiilor formulate de contestatarul lui **Pîrvan**.

Cercetînd obiecțiile aduse de D. N. Burileanu comisia arăta în raportul respectiv că **Pîrvan**, în adevăr, pusese la contribuție izvorul respectiv, dar totul era făcut în limitele permise.

Pe acest temel, Senatul Universității și Colegiul profesoral al Facultății de Litere îl recomanda, la 3 aprilie 1910, ca profesor-agregat. Cu o zi înainte, la 2 aprilie 1910, îl recomanda și Universitatea din Iași pentru același titlu, prin raportul semnat de A. D. Xenopol, I. Caragiani, P. Rășcanu și P. P. Negulescu (p. 177). Pe temeiul voturilor exprimate de cele două universități, Ministerul Instrucțiunii îl numi la 13 martie 1910, profesor-agregat de istorie și epigrafie la Universitatea din București. Înaintea sa, catedra aceasta se bucurase de prestigiul celor două nume: Al. Odobescu și Gr. Tocilescu.

Vasile **Pîrvan** avea o concepție clară despre menirea istoricului fie că este profesor ori cercetător în domeniul acestei discipline. «Ca să fii istoric — spunea el — trebuie să fii un adînc cunoscător al faptelor și gîndurilor omenești, să le poți explica și cîntări după adevărata lor valoare, adică «să fii însuși filozof, în înțelesul serios și înalt» (319).

«Această triplă exigență a împlinit-o el însuși, la început ca medievist, apoi ca istoric al antichității și arheolog, ocupîndu-se în cariera sa atît de *înmulțirea izvoarelor* cît și de *valorificarea lor sintetică și filozofică*. Era ideea istoricului total, primită prin Iorga de la Kogălniceanu și Hașdeu» (320).

Anul 1910 îi aducea un nou succes în domeniul științific. În noiembrie, trimitea la tipar — după cum se arată în Prefață — volumul «*Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*», apărut la București, în 1911 (XVI + 222 p.). În această lucrare istoricul susținea, pornind de la un text al umanistului Mezerius, existența creștinismului pe teritoriul Daciei traiane din secolul al III-lea (e.n.) (p. 188).

Opera aceasta, ca și activitatea științifică anterioară determina Academia Română să-l aleagă membru corespondent al ei, la 18 mai 1911 (p. 197).

Alte lucrări științifice apărute chiar în anul 1911 se adaugă prestigiosului său nume.

Publică descoperirile primei campanii de săpături din 1911 de la *Pantelimonul de Sus (Ulmetur)* și *Considerațiile istorice privitoare la Cetatea Tropaeum* — acestea pe baza cercetărilor întreprinse de Grigore Tocilescu și G. Murnu, lângă Adamclisi. Ele îi dau posibilitatea să fixeze coordonatele stăpînirii romane în Dobrogea.

În felul acesta, **Pîrvan** devine un nume de mare prestigiu aducîndu-i înalta distincție de membru activ al Academiei Române la 18 mai 1913, în toamnă: titularizarea la catedra pe care o ocupa, iar la 21 decembrie, același an: numirea în Comisia monumentelor istorice (198).

La comemorarea a 18 secole de la moartea lui Traian — 26 septembrie 1910—, rostește în cadrul Academiei *elogiul* marelui împărat roman. Dar în evocarea sa, Pirvan slăvea mai curînd sufletul autohton în luptă, pentru supraviețuire, cu romanii, decît pe marele biruitor al lor. Pasaaje ca acestea sînt edificatoare: «Apărarea pămîntului dacic de regele Decebal și poporul său a fost un imn de iubire cum rar au mai înălțat popoarele moșiei lor amenințate». Sau: «Jertfa din urmă a mărețului rege a făcut ca spiritul său să devină un etern ocrotitor al acestei moșii» (228). Apreciînd fericitul eveniment istoric al simbiozei dintre cele două popoare Pirvan spunea: «Columna? Alba columnă traiană rezumă nu numai «povestea cea tristă a căderii Daciei», dar și geneza unui alt neam veșnicînd în marmoră», marele foc care a topit două popoare întrunul». Ea glorifică totodată «geniul Romei, care a însemnat mai ales muncă tenace și simț pentru monumentalitate...». Cît despre noul popor, zămislit în vechea Dacie, istoricul raportează pios, ca și în inscripția de pe Arcul de triumf, că acesta și-a cheltuit, în cele 18 secole, aproape toate puterile ca să poată dăinui pe pămîntul unde a fost lăsat strajă civilizației, în timp ce alte popoare au putut zidi, la adăpost de furtună, temple și orașe, onorînd mai departe muzele, perpetuînd lumina, intensificînd-o. La ele se vor duce în epoca regenerării apostolii neamului spre a afla «sacra ghindă a arborelui vieții», «boabele de lumină pe care le vor culca în țărîna de acasă» (p. 228—229).

În vara lui 1911, începu săpăturile pentru dezvelirea cetății *Ulmetum*, care făcea parte din grupa de cetăți dobrogene situate pe o linie ce separa provincia în două părți egale, între litoralul Mării Negre și Dunăre. Cetatea *Ulmetum* făcea parte din Pantelimonul de Sus situat pe această linie de mijloc.

Descoperirile de la *Ulmetum* i-au permis istoricului să formuleze observații atît cu privire la viața rurală din Dobrogea romană cît și referitor la începuturile romanismului în această zonă (p. 246).

La 13 mai 1914, Pirvan obține o subvenție de 5000 lei pentru deschiderea șantierului de la *Histria* (în apropiere de Mare lîngă Caranasuf). În vara lui 1914, începeau explorările, pe care cu o întrerupere cauzată de război, avea să le continue pînă spre sfîrșitul vieții (255).

Din punct de vedere istoric și artistic, descoperirile de la *Histria* prezentau nu numai un interes local, dar și unul de istorie general, pe care Vasile Pirvan s-a străduit să-l comunice și specialiștilor străini.

În vara anului 1920, i se puneau la dispoziție sumele necesare pentru continuarea săpăturilor în Dobrogea. În 1921, vara, era pe teren în singurătățile de la Caranasuf-Histria. Timp de trei luni a trăit «ca un plugar care, sculat înainte de răsăritul soarelui, ostenește pe țarina lui pînă la asfințitul soarelui» cum va mărturisi lui H. Delehay (p. 263).

Acolo, la *Histria*, a elaborat vastul program de cercetări publicat sub titlul de «*Probleme de arheologie în România*» (Sibiu, 1921, p. 263).

Vasile Pirvan era preocupat să extindă mereu cercetările arheologice pe întreg teritoriul Daciei, atît la nord cît și la sud de Carpați.

Începînd din anul următor, deși a continuat cercetările la vechea colonie milesiană, s-a consacrat mai ales explorărilor din domeniul preistoric. Operele alcătuite în acești ultimi ani, uimesc prin amploarea și varietatea lor.

Acum, a publicat sinteza despre «*Începuturile vieții romane la gurile Dunării*» (1923), în care dovedea că romanizarea a fost nu atît rezultatul unor colonizări masive,

organizate, cât mai ales al unei pătrunderi lente și stăruitoare. Astfel, războaiele lui Traian cu Decebal n-au fost începutul, ci lîmpezirea unui proces de durată (p. 268—269).

În 1926, îi apare *Getica*, operă monumentală pentru istoria trecutului nostru. Ea se subintitula semnificativ: «O protoistorie a Daciei». Pîrvan gîndise această operă ca o parte a unei trilogii în care ar mai fi intrat: Dacia romană și Protoistoria slavilor.

Intruocît *Getica* era o lucrare de sinteză a unor preocupări multilaterale și fundamentală în cadrul istoriei culturii românești, el a voit să-i dea o versiune în limba franceză spre a-i asigura o largă circulație.

Rostul acestei sinteze l-a precizat singur în introducere: «Am reluat în această lucrare protoistoria Daciei, în cele 12 secole care au curs de la primul contact al Daciei cu cultura villanoviană și pînă la sfîrșirea regatului lui Decebalus». «*Getica* îmbogățește astfel, istoria națională cu mai mult de un mileniu, recuperat din epocile preromane, modificînd însăși concepția privitoare la etnogeneza noastră, căci făcea loc pentru prima oară într-o măsură dreaptă ascendenței autohtone. Istoricul considera romanizarea Daciei ca un fenomen de occidentalizare a ei, fenomen ce nu putea fi înțeles decît extinzînd cercetarea, spațial, asupra întregului bazin al Dunării, de la Marea Neagră pînă la Italia de nord, iar cronologic pînă în epoca bronzului. Influențele occidentale au pătruns în aria amintită încă de pe la anul 1000 (i.e.n.) prin expansiunea elementelor preromane din Italia, intensificîndu-se ulterior, în a doua epocă a fierului, prin celți și mai tîrziu prin relații comerciale cu lumea romană. Acestea erau atât de intense, încît cucerirea militară din epoca lui Traian avea doar să desăvîrșească procesul de romanizare, plasînd Dacia în cadrul acelei unități culturale specifice din cadrul imperiului denumită *Illyricum*» (270).

«Migrațiile popoarelor de la sfîrșitul lumii vechi au distrus romanismul provinciilor din Italia și Dacia, dar n-au putut stinge focarul latin din Carpați, rămas ca o insulă depărtată a vechiului continent latin, în timp ce romanismul păstoresc al Dalmației și al Moesiei Superioare, iar mai apoi și cel panonic, dispăreau cu totul».

Noutatea concepției lui Vasile Pîrvan în problema originii poporului nostru constă în legarea ei de romanismul danubian și în precizarea orientării spirituale a Daciei spre occident» (271. Radu Vulpe, *Vasile Pîrvan și originea neamului românesc*, p. 9). «Dacă Dunărea i-a adus acestui popor latinitatea, Carpații i-au păstrat-o în forme riguroase, de o fermă originalitate».

Raționamentul lui Pîrvan își păstrează deplina valabilitate și azi, opunîndu-se oricărei încercări de a fixa originea poporului român cînd numai în Balcani, cînd exclusiv în Carpați (Radu Vulpe, *Vasile Pîrvan gînditorul, savantul, profesorul* în «*Luceafărul*» IX, 1966, nr. 2).

Al. Zub, din a cărui monografie am dat citatele caracterizatoare ale acestei monumentale opere, termină paragraful respectiv cu sublinierea importanței acestei opere pentru cultura românească: «Istoricul era conștient că studiile provocate de această operă și săpăturile inițiate în mai toată țara va spori informația într-o asemenea măsură, încît el însuși va trebui să refacă lucrarea «din temelie». Remarcabil, în ciuda scăderilor inerente oricărui început, rămîne, oricum, efortul de a sintetiza cunoștințele de pînă atunci într-o operă monumentală, care avea să exercite apoi o mare influență asupra istoriografiei și chiar a culturii noastre în genere, impunînd o înțelegere mai profundă a romanismului carpato-danubian ca formă de cultură aparținînd populației autohtone romanizate» (271—272).

Preocupat de marile probleme ale istoriei noastre : originea și continuitatea românilor, Pirvan a stimulat săpăturile arheologice pe întreg cuprinsul țării. El a impus acestor cercetări rigurozitatea științifică celor de asemenea natură din apusul Europei, cum observa N. Iorga (272). Străduințele elevilor săi în acest domeniu au fost adunate în două tomuri ale «*Daciei*», prezentate la 6 mai 1927 Academiei Române, de către Ion Bianu (273). Ele încununau o activitate, o direcție în studiul trecutului poporului român.

Inițiatorul și animatorul lor va dispărea în curând, la 26 iunie 1927. Ultimul act semnat de el la 25 mai 1927, prevedea că întreaga lui avere, cât agonisise, să treacă în stăpânirea Academiei spre a fi folosită în slujba arheologiei. Biblioteca, însă, urma să fie dăruită Școlii române de la Roma, înființată de el, după primul război mondial, pentru progresul studiilor puse în serviciul dezgropării trecutului poporului român (273).

Ce a gândit Pirvan despre semnificația vieții unui om de cultură ? Aceasta se vede din felul cum și-a dus el însuși viața. Ceea ce a uimit pe contemporanii săi era devoțiunea savantului și filozofului pentru muncă împletită cu devotamentul pentru colectivitatea căreia aparținea. În unul din aforismele sale strecurate în diferite texte spunea : «Nimeni nu știe când îi va veni ceasul să se risipească în neființă. Ferice de acela care, atunci, nu e găsit dator, ci, dimpotrivă, se arată a fi dăruit el pe alții din larga revărsare a bogăției sale». Este ceea ce s-a întâmplat cu Pirvan însuși, a cărui existență a fost o continuă revărsare în profitul comunității românești, căreia a știut să-i descrieze începuturile, evoluția, destinul istoric » (383).

I. D. LĂUDAT

O P E R A (Bibliografie selectivă)

* *Anul 1850 și studenții români ardeleni din Viena*, «Luceafărul», Budapesta, 1903, nr. 5;

Activitatea politică a lui Alex. Papiu-Iiarion, în «Prinos lui D. A. Sturdza la împlinirea celor 70 de ani», București, 1903, p. 375—395;

Un vechi monument de limbă literară românească 1639—1668. Extras din «Convorbiri literare» an. XXXVIII, București, 1904, 54 p.

Alexăndrel-Vodă și Bogdan-Vodă. Șapte ani de istoria Moldovei 1449—1455. București, 1907, 128 p.

Cîteva date nouă cu privire la familia Cuza. Extras din «Convorbiri literare», an. XXXIX, București, 1904, 15 p.

Relațiile lui Ștefan cel Mare cu Ungaria. Extras din «Convorbiri literare», an. XXXIX, București, 1905, 142 p.

Salsovia, București. Fragment dintr-un studiu asupra «Străzii romane la gurile Dunării». Extras din «Convorbiri literare», XL, București, 1906.

Cîteva cuvinte cu privire la organizația provinciei Dacia Traiana cu prilejul unei cărți noi asupra acestei chestiuni. Extras din «Convorbiri literare», an. XL, București, 1906, 64 p.

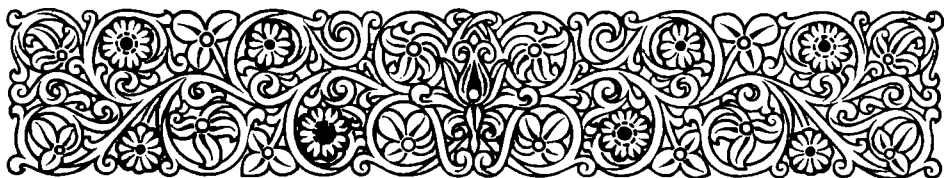
«*Unire*». Conferință ținută la «Societatea academică română» din Berlin în ziua de 24 ianuarie st. v., 1906, Budapesta, «Lucaefărul», 1906, 37 p.

- Studiile de istorie bisericească, «Viața românească», II, 1907, vol. 5, p. 140—144.*
- M. Aurelius Verus Caesar și L. Aurelius Commodus. A. D., 138—161. Studiu istoric. București, 1909, 239 p.
- Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman, București, 1911, 222 p.*
- Cetatea Tropaeum. Considerații istorice.* «Buletinul Comisiei monumentelor istorice», 1911 și separat, București, 1912, 155 p.
- Alocuția cu ocazia primirii sale în Academia Română, 20 mai 1913, «Analele Academiei Române». Dezbateri, t. XXXV, 1912—1913.*
- Cetatea Ulmetum, «Analele Academiei Române», Mem. secț. ist. t. XXXIV, 1912, p. 497—606; t. XXXVI, 1914, p. 245—420; t. XXXVII, 1915, p. 265—304 (1. Descoperirile primei campanii de săpături din vara anului 1911; 2. Descoperirile campaniei a doua și a treia de săpături din anii 1912 și 1913, București, Socec, 1912—1915; 3. Descoperirile ultimei campanii de săpături din vara anului 1914).*
- Știri nouă din Dacia Malvensis, București, 1913, 30 p. «Analele Academiei Române», Seria 2, t. 36, Mem. Secț. Istorie, nr. 2.*
- Castul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos. Extras din «Analele Academiei Române», Seria 2, t. XXXVI, Mem. Secț. Istorie. Cu 9 tabele și 13 figuri în text. București, 1913, 38 p.*
- In memoriam Constantini Erbiceanu. Discurs de recepție, Cu răspuns de N. Iorga, București, 1914, 33 p.*
- Memoriu asupra săpăturilor arheologice în România. Extras din «Analele Academiei Române», S. 2, t. XXXVI. Dezbateri, 1914, 7 p.*
- Zidul cetății Tomis. Extras din «Analele Academiei Române», S. 2, t. XXXVII, Mem. Secț. Istorie, București, 1915, 36 p.*
- Histria, 1916. Inscricții găsite în 1914 și 1915; Inscricții găsite în 1916. Memoriu însoțit de 10 stampe și 56 figuri în text.*
- Raport asupra activității Muzeului Național de antichități în cursul anului 1915, București, 1916.*
- Idei fundamentale ale culturii sociale contemporane, Arh. pentru št. și ref. soc., 1919.*
- Au căzut pentru libertate. Un cântec de jale și un cântec de biruință. București, «Reforma socială», 1919, 62 p.*
- Plan de organizare și de lucru, propus Secției culturale a Asociației pentru studiul și reforma socială, «Arhiva pentru știința și reforma socială», I, 1919, nr. 2—3, p. 612—618.*
- Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane. Extras din «Arhiva pentru studiul și reforma socială», an. I, 1919, 30 p.*
- Datoria vieții noastre, Aninoasa, 1920 (Prelegerea inaugurală de la Universitatea din Cluj).*
- Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale, București, 1920, 216 p. (Eseuri).*
- Probleme de arheologie, «România liberă», 1921, 13 p.*
- Pentru pomenirea împăratului Traian. Extras din «Arhivele Academiei Române», Seria 2, t. LI, Dezbaterile 1920—1921, București, Cartea românească, 1922, p. 241—265.*
- Considerațiuni asupra unor nume de riuri daco-scitice, București, 1923, 31 p.*
- Țara noastră. Începuturile vieții romane la gurile Dunării, București, «Cultura Națională», 1923, 247 p.; ediția a II-a îngrijită și adnotată de Radu Vulpe, Editura științifică, București, 1974, 270 p.*
- Memoriale, «Cultura Națională», 1923, 224 p. Eseuri.*
- Getica. O protoistorie a Daciei, București, 1926, 850 p.*
- Dacia. Civilizațiile străvechi din regiunile carpato-danubiene, traducere de Radu Vulpe după textul original francez inedit, 1937.*

DESPRE OPERĂ (Bibliografie selectivă)

- Andrieşescu I., *Invăţaţii noştri: Vasile Pîrvan*, Bucureşti, «Cartea Românească», 1938. Cunoşt. folosit. nr. 73.
- Andrieşescu I., *Vasile Pîrvan membru al Comisiunii Monumentelor istorice*, «Buletinul Comisiei Monumentelor istorice», p. 145—148.
- Arghezi Tudor, *Lume de ieri, lume de azi*, Bucureşti, 1958, p. 230.
- Băiculescu G., ş.a., *Vasile Pîrvan — bibliografie*, Bucureşti, 1957, p. 65—72.
- Bianu I., *Raport asupra Şcolii Române din Roma în urma inspecţiei efectuate la 5—27 sept. 1927*, «Analele Academiei Române», Dezbateri, XLVIII, 1927—1928, p. 21—29.
- Bianu I., *Vasile Pîrvan către elevii săi*, vol. «În memoria lui Vasile Pîrvan», Bucureşti, 1934, p. 53.
- Bucuţa Em., *Vasile Pîrvan al amintirii*, «Gîndirea», VII, 1927, nr. 9, p. 202—212.
- Bucuţa Em., *Academia Română de la Roma*, «Boabe de grîu», IV, 1933, p. 111—115.
- Barnea, I., *Vasile Pîrvan şi Problema creştinismului în Dacia Traiană*, «Studii teologice», X, 1958, nr. 1—2.
- Băncilă Vasile, *Tragicul Pîrvan şi tragicul modern*, vol. În memoria lui Vasile Pîrvan, Bucureşti, 1934, p. 28—45.
- Bagdasar Nicolae, *Istoria filozofiei româneşti*, Bucureşti, 1941.
- Busuioceanu Al., *Pîrvan gînditorul*, Craiova, «Ramuri», 1934, 69 p.
- Buş Gh., *Atitudine şi cugetare la Vasile Pîrvan*, în «Rev. de filozofie», XV, 1968, nr. 8.
- Călinescu G., *Adevărate*, «Universul literar», 24 iunie, 1928.
- Călinescu G., *Rememorări*, «Naţiunea», 25 dec., 1947, p. 5.
- Călinescu G., *Vasile Pîrvan*, Sinteza, Bucureşti, nr. 3—4, p. 35.
- Călinescu G., *Vasile Pîrvan*, «Viaţa literară», Bucureşti, III, 1928, nr. 9, p. 214.
- Călinescu G., *Sub masca lui Vasile Pîrvan*, «Gîndirea», VII, 1927, nr. 9, p. 214.
- Călinescu G., *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Bucureşti, 1941, p. 863—864.
- Catargiu Virgil, *Cunoaşterea istorică, obiectul şi sensul istoriei la Vasile Pîrvan*, «Anuarul Institutului de istorie», arh. X, 1937, p. 475—484.
- Condurachi Emil, *Vasile Pîrvan, opera şi gîndirea sa istorică*, în vol. «Vasile Pîrvan», Bibliografie, Bucureşti, 1957.
- Condurachi Emil, *Vasile Pîrvan*, «Lupta de clasă», XXXVII (1975), nr. 9, p. 48—61.
- Constantinescu N. A., *Institutul sud-est European*, «Boabe de grîu», II, 1931, nr. 12.
- Cioculescu Şerban, *Scrisorile lui Vasile Pîrvan către Martha Bibescu*, «România literară», VII, 1974, nr. 10 (18 aprilie), p. 7.
- Cioculescu Şerban, *Comemorări*, «Revista Fundaţiilor», I, 1934, nr. 11, p. 405—410.
- Constantinescu Pompiliu, *Vasile Pîrvan*, «Viaţa literară», III, 1928, nr. 86, p. 2.
- Dima Al., *Preocupări literare ale liceanului Pîrvan*, «Manuscriptum», V, 1974, nr. 3, p. 132—140.
- Dumitrescu Vladimir, *Ce n-a înţeles d. Eugen Lovinescu din personalitatea lui Vasile Pîrvan*, Bucureşti, 1931, p. 9, Extras din «Gîndirea».
- Gusti D., *Personalitatea lui Vasile Pîrvan*, «Arhiva pentru ştiinţă şi reforma socială», VII, 1928, nr. 3—4, p. 338.
- Ilie Ion, *Vasile Pîrvan*, Craiova, 1937, 112 p.
- Iorga N., *Oameni care au fost*, II, Bucureşti, 1967.

- * * * *In memoria lui Vasile Pîrvan*, volum publicat de Asociația academică «V. Pîrvan» ai foștilor membri ai Școlii Române din Roma, București, 1934.
- * * * *In memoriam*, Extras din «Revista pentru știința și reforma socială», an. VII, nr. 3—4, 1928, București, Cultura Națională, 1928, 72 p.
- Lascu N., *O citorie a lui Pîrvan*, «Tribuna», XI, 1957, nr. 28, 13 iulie, p. 1, 6.
- Leahu Valeriu, *Vasile Pîrvan*. Activitatea științifică și didactică la București, în «Materiale de istorie și muzeografie».
- Lovinescu Eugen, *Memorii I*, București, 1930, p. 77.
- Marcu Al., *Școala română din Roman*, «Boabe de grâu», I, 1930, nr. 3, p. 147—151.
- Mircescu Virgil, *Dacismul și romanitatea noastră în concepția istorică a lui Vasile Pîrvan*, «România literară», II, 1969, nr. 19 (8 mai), p. 1.
- Marcu Duiliu Arhitect, *Vasile Pîrvan și conceptul pentru planurile Academiei Române*, în vol. În amintirea lui Vasile Pîrvan, București, 1934, p. 185—191.
- Mateescu G. G., *Vasile Pîrvan*, în vol. «Discorsi commemorativi», Roma, 1928.
- Metaxa H., *Vasile Pîrvan, Date bibliografice*. Extras din «Arhiva pentru știința și reforma socială», an. VII, nr. 3—4, «Cultura Națională», 1928, 27 p.
- Naghiau Iosif, *Bibliografia lui Vasile Pîrvan*, «Gazeta ilustrată», Cluj, VI, 1937, nr. 11—12.
- Petrescu I. D. Pr., *Modernismul în biserică «Cuvîntul»* III, nr. 124, 31 iulie 1927.
- Panaitescu Em., *Vasile Pîrvan*, București, «Cultura Națională», 1934, 23 p. (Asoc. Acad.).
- Popescu Nic. M., *Cuvîntare de pomenire a lui Vasile Pîrvan...*, la 29 iunie 1928, «Arhivele Academiei Române», Dezbateri, S. 2, t. II, 1928—1929.
- Popescu Dorin, *Vasile Pîrvan și Școala arheologică românească*, «Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova», Ploiești, 1968.
- Sacerdoțeanu Aurelian, *Vasile Pîrvan*. Extras din Almanahul Frățilia nr. 2, 1928, București, 1927, 15 p.
- Sacerdoțeanu Aurelian, *Vasile Pîrvan și problema creștinismului*, «Studii teologice», XIX, 1967, nr. 7—8.
- Sauciuc-Săveanu-Teofil, *V. Pîrvan 1882—1927*. Extras din Rev. «Filologică», an. I, 1927, Cernăuți, 1928, p. 329—337.
- Stoicescu Costin St., *V. Pîrvan și istoria economico-socială a antichității*, «Arhiva pentru știința și reforma socială», VII, 1928, nr. 3—4, p. 35—45.
- Vianu Tudor, *Vasile Pîrvan și concepția tragică a existenței*, «Arhiva pentru știința și reforma socială», VII, 1928, nr. 3—4, p. 24—34.
- Vulpe Radu, *Activitatea științifică a istoricului Vasile Pîrvan*, «Studii», X, 1957, nr. 3.
- Vulpe Radu, *Vasile Pîrvan directorul Muzeului Național de antichități*, «Revista muzeelor», IV, 1967.
- Vulpe Radu, *Vasile Pîrvan și originea neamului românesc*. Extras.
- Zub Al., *Correspondență și acte*, ediție îngrijită de Al. Zub, București, 1973.
- Zub Al., *Preocupări de istorie ecleziastică în opera lui Vasile Pîrvan*, «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XLVI, 1970, nr. 7—8, p. 390—405.
- Zub Al., *Vasile Pîrvan* (monografie) 1974, 468 p. Editura «Junimea», Iași.
- Zub Al., *Vasile Pîrvan (90 de ani de la naștere)*. În jurul «Contribuțiilor epigrafice la istoria creștinismului daco-roman» (1911), «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul XLVIII, nr. 9—12, sept.—dec., 1972, p. 799—803.

ARTICOLE ȘI STUDII

NOI PROPUNERI PENTRU UȘURAREA ÎNCHEIERII CĂSĂTORIILOR MIXTE ÎNTRE ANGLICANI ȘI ROMANO-CATOLICI

Comisia anglicano-romano-catolică asupra teologiei căsătoriei, după opt ani de lucru și șase reuniuni, a publicat la 10 iunie 1976 — un raport final, în care sînt recomandate schimbări importante în disciplina Bisericii catolice cu privire la căsătoriile mixte între catolici și anglicani. Se propune ca o căsătorie încheiată înaintea unui preot anglican să fie recunoscută validă, fără să se mai pretindă, cum se practică în prezent, obținerea în prealabil a unei dispense. Raportul prevede ca să se înlăture obligația promisiunii date în scris de partea catolică «de a face tot ce-i va sta în putință să crească în religia catolică toți copiii care vor rezulta din căsătorie». În schimbul acestei promisiuni, se propune o simplă asigurare dată de către preotul catolic episcopului său că partenerul catolic a fost pus la curent cu privire la aceste obligații. Prima schimbare — aceea care recunoaște ritul anglican al căsătoriei ca împlinind cerința formei canonice a Bisericii catolice, potrivit căreia pentru ca o căsătorie să fie validă ea trebuie să aibă loc înaintea unui preot catolic și a doi martori — este considerată de Comisie «ca un act ecumenic de o profundă semnificație». De altfel, în locul promisiunii actuale cerute partenerului catolic, Biserica «ar cere preotului parohiei catolice o asigurare scrisă adresată episcopului său că el a amintit partenerului catolic așa cum se cuvine obligațiile sale privind botezul și educația copiilor, și că, urmînd ceea ce este oportun, el însuși s-a asigurat că celălalt partener este la curent cu aceste obligații». El n-ar avea dreptul să ceară o promisiune de la fiecare partener cu privire la acest subiect, cu toate că poate să ceară în mod formal dacă aceste obligații au fost înțelese. Episcopul, la rîndul lui, ar putea să dea o dispensă pentru căsătorie pe baza acestei simple garanții.

«O asemenea procedură, se spune în continuare în raport, ar fi mai în acord, decît cea aplicată în prezent, cu spiritul documentelor Conciliului Vatican II asupra relațiilor ecumenice și asupra libertății religioase, și se crede că ea ar fi mai respectată și ar reține mai clar atenția părții necatolice ca și a părții catolice». Privită astfel, procedura este considerată ca un real pas înainte în relațiile de dragoste între cele două Biserici.

În ceea ce privește forma canonică, propunerea fusese deja făcută de Comisie în al doilea raport al său din 1968, în care se spunea : *«Părțile contractante sînt miniștrii științei căsătorii.* Cînd o parte este anglicană, ni se pare cu totul logic ca părțile să hotărască între ele dacă vor încheia căsătoria înaintea unui preot romano-catolic

sau înaintea unui preot anglican și într-o biserică anglicană sau una catolică. Pentru aceasta noi am recomanda ca dacă pregătirea pastorală pentru căsătorie a fost făcută și dacă libertatea căsătoriei a fost stabilită, spre satisfacția episcopului partenerului romano-catolic și a autorității anglicane competente, căsătoria poate să aibă loc în mod valid și legal înaintea ministrului autorizat al Bisericii uneia sau celeilalte părți». Repetând această recomandare, raportul final al Comisiunii a subliniat că «este preferabil ca această practică să fie încorporată în legea generală decît să facă obiectul a dese dispenze».

Asupra căsătoriei însăși, raportul declară că Comisia nu găsește diferență fundamentală de doctrină între cele două Biserici asupra a «ceea ce căsătoria este prin natura sa și asupra scopurilor pe care ea trebuie să le servească». Raportul observă că «această convergență substanțială de doctrină, cu toate diferențele de limbaj folosit pentru a o exprima, este un fapt bine venit al epocii noastre; prea prețios pentru a ne îngădui să rămînem la extremele sugerate prin formulările condiționate de epoca Reformei și Contra-Reformei».

Romano-catolicii exprimă totuși îndoieli cu privire la atitudinea anglicană față de recăsătorire după divorț. «O neliniște mare» s-a resimțit cu privire la ceea ce se numește «ciudățenie logică și teologică» a procedurii de compromis obișnuită în Anglicanism potrivit căreia cei căsătoriți fiind încă în viață, nu partener divorțați, sînt primiți la deplină comuniune cu Biserica exact ca și cum ei ar fi fost căsătoriți la Biserică și nu înaintea unui ofițer de stare civilă. Discuția asupra chestiunii compatibilității ideii de «eșec iremediabil» cu cea de indisolubilitate a căsătoriei creștine «nu convinge deloc pe catolici și chiar pe mai mulți anglicani ai Comisiei că afirmația: — căsătoria este indisolubilă, dar unele căsătorii ajung să fie desfăcute — mai face încă loc noțiunii de angajare pe viață». Afirmațiile că practica romano-catolică de a acorda decreete de anulare a căsătoriei este, simplu, acordarea divorțului sub alt nume, sînt respinse ca «nefondate». Dar, în ciuda divergențelor foarte clare și nedezlegate între romano-catolici și anglicani în chestiunea divorțului și a recăsătoririi, raportul afirmă că «terenul comun pe care l-am stabilit asupra naturii, proprietăților și scopurilor căsătoriei creștine, implică în mod clar scopuri pastorale comune, dar nu în mod necesar și metode comune, pentru a ajunge la aceste scopuri». Referitor la relația între această chestiune și căutarea unei unități romano-catolice — anglicane, raportul menționează că «orice formă de unitate trebuie să păstreze ceea ce face parte din cele două tradiții ale noastre» și aceasta este acceptabilă în cadrul unei «diversități în unitate». În sprijinul unei evoluții spre admiterea recăsătoririi soților după divorț, raportul adaugă faptul, socotit semnificativ în acest context, că în Biserica Ortodoxă există de mult timp stabilită o disciplină, cu privire la căsătorie, care include recăsătorirea la Biserică după un divorț». Chestiunea este — se adaugă după prezentarea conținutului raportului Comisiei romano-catolice — anglicane — dacă Roma, adică Papa, va accepta propunerile Comisiei (v. *Irenikon*, nr. 3/1976, p. 357—359).

În legătură cu acest aspect, socotim potrivit să arătăm că unii episcopi romano-catolici au luat o atitudine, de compromis, față de soții romano-catolici divorțați și recăsătorii înaintea instanțelor civile, ca Biserica să nu întrerupă orice legătură cu ei. În acest sens menționăm nota publicată de episcopul de Canassonne, Mgr Puech, în buletinul diocesei sale, pe octombrie 1976, cînd era încă președinte al Comisiei episcopale a familiei. În această notă — republicată de revista «La documentation catholique» nr. 1708 din 21 noiembrie 1976, p. 997—998 — sub titlul: «Divorțul. Di-

vorțații recăsătoriți», se spune: «Că divorțurile se înmulțesc, este un fapt; Că numeroase persoane divorțate încheie o nouă căsătorie civilă, este alt fapt. Impresionați de această dublă constatare, mulți se întreabă: Biserica nu-și va revizui doctrina asupra căsătoriei? Își va menține ea reprobarea divorțului și refuzul de a admite la împărțășire pe soții divorțați?

Ca și în alte domenii, două preocupări vor dicta totdeauna Bisericii linia sa de conduită: pe de o parte grija de a rămâne fidelă la ceea ce învață Hristos; pe de altă parte dorința de a arăta ca El, tuturor și fiecăruia, mai ales dacă ei suferă din cauza situației lor, o grijă cu adevărat maternă. Atitudinea Mîntuitorului Hristos față de femeia adulteră rămîne modelul Bisericii pentru totdeauna: «Eu nu te condamn; dar să nu mai păcătuiești». Biserica nu se poate sustrage atunci cînd e vorba să spună ceea ce este bine sau ceea ce este rău; dar intransigența sa, necesară, să se întovărășească cu cea mai delicată blîndețe față de oameni. Astfel pe de o parte arătare hotărîtă a cerințelor credinței, iar pe de altă parte călăuzire modestă a celor care se poticnesc pe cale; reprobare clară a păcatului și în același timp îndurare (milă) pentru cel păcătos; refuz de a coborî ideul evanghelic și bunătate îngăduitoare pentru slăbiciunea sau cel ce se pocăiește; nici una din aceste două cerințe n-ar putea fi sacrificată celeilalte. De aceasta trebuie să ne amintim, dacă vrem să înțelegem atitudinea Bisericii față de cei divorțați. Iată — se spune mai departe — cu privire la acest subiect, cîteva puncte, din doctrina catolică, prea adesea neluate în considerare:

1. — *Căsătoria este indisolubilă.* Divorțul nu este deci nimic mai mult decît o «separare», care lasă totdeauna să subsiste legătura matrimonială între soți. Uneori este legitimă inițiativa unui divorț. Dar sentința nu poate să aibă decît «efecte civile»: repartizarea bunurilor, întreținerea copiilor, pensiuine alimentară etc. În nici un caz ea nu afectează realitatea căsătoriei: separați de aici înainte, cei doi soți divorțați rămîn totuși uniți înaintea lui Dumnezeu și nu pot să contracteze o nouă căsătorie, în mod valid. Ca și divorțul, o nouă căsătorie civilă nu rupe această legătură, care rămîne pînă la moartea unuia din cei doi soți ai primei căsătorii, singura căsătorie valabilă înaintea lui Dumnezeu.

2. — Fie că este victima unui divorț pe care nu l-a dorit, fie că este vinovată dar s-a căit, nimic nu împiedică o persoană simplu divorțată să se apropie de tainele pocăinței și împărțășaniei (euharistiei).

3. — Sînt numeroase persoanele divorțate care trăiesc curajos fără recăsătorie sau altă legătură. Ele știu că Dumnezeu nu le va părăsi niciodată și se sprijină pe El ca să facă față, cîteodată în mod eroic, greutăților pe care le întîmpină.

Se vorbește mult de divorțați recăsătoriți. Dar nu trebuie să se uite meritul soților separați și necăsătoriți, care în rugăciune și primirea deasă a tainelor găsesc forța să rămînă credincioși cu orice preț și să-și crească creștinește copiii lor într-un cămin rupt.

Există o «Grupare spirituală a femeilor separate necăsătorite». Celor care se găsesc în această situație, Gruparea le procură întărirea unei prietenii, care le susține și le ajută.

4. — Recăsătorindu-se, divorțații nu-și respectă angajamentele luate. Ei lipsesc de la datoria unității și fidelității pe care le promisese. Ei nu mai sînt semnele vii ale unității voite de Dumnezeu și ale fidelității fără abatere pe care Hristos o păstrează Bisericii Sale.

Dar nu ne aparține de a-i judeca sau de a-i condamna. Prea mult timp, creștinii au avut în fața lor o atitudine disprețuitoare și fariseică. Divorțații recăsătorii rămân frații noștri oricare ar putea fi vinovăția lor. O broșură a Comisiei episcopale a familiei, intitulată *Comunități creștine și divorțați recăsătorii*, ne-a amintit recent ce loc ocupă ei mereu în Biserică și ce dragoste frățească sînt ei în drept să aștepte de la noi.

5. — Cu toate acestea, ei nu pot să fie admiși la tainele pocăinții și euharistiei. Asupra acestui punct, disciplina Bisericii nu s-a schimbat; ei nu pot să primească iertare și împărtășirea decît în mod excepțional, în cazuri cu totul deosebite și sub anumite condițiuni. Situația lor este, prin ea însăși, în contradicție cu legătura al cărei semn este căsătoria lor (prima căsătorie, singura adevărată).

Desigur, nu toți au conștiința încărcată de păcat. Iată, spre exemplu, un divorțat care a săvîrșit o greșeală mare recăsătorindu-se. Dar el regretă faptul; el se străduiește să trăiască creștinește; numai «situația matrimonială a devenit ireversibilă, pentru că s-au născut copii, o dragoste conjugală adevărată a luat locul primei dragoste năruite, interese materiale reale ar fi distruse printr-o separare, o reputație temeinică, dobîndită de al doilea cămin, trebuie salvată, în sfîrșit ar fi primejdios din punct de vedere moral, deci în mod practic imposibil, de a trăi ca frate și soră».

Există astfel cazuri dureroase cînd revenirea la ce a fost este impracticabilă și cînd căința pare să realizeze condițiile pentru primirea iertării. Și euharistia este ea numai «pecetea unității și consacrarea unirii»? Nu este ea și o hrană pentru credincioșii care-și trăiesc în mod dificil condiția lor de păcătoși? Atunci, Biserica n-ar putea să uzeze de milă și să deschidă mai larg anumitor divorțați recăsătorii, în condiții care ar trebui precizate, accesul la sfintele taine?

Chestiunea s-a pus, în zilele noastre, cu o insistență presantă. Să fim siguri că Biserica va merge pînă la pragul posibilului pentru a veni în sprijinul creștinilor divorțați fără a sacrifica totuși ceva din doctrina care ține de Hristos însuși cu privire la indisolubilitatea căsătoriei. În numele milei, va fi modificată și în ce fel disciplina totdeauna în vigoare?

Se va găsi pentru această schimbare o justificare doctrinală suficientă? Încredințăm aceasta înțelepciunii prudente a Bisericii.

În așteptare, nimeni n-are dreptul de a se îndepărta de practica tradițională: asigurați de grija pastorală a Bisericii — care-i invită să se roage, să participe la adunările liturgice și să trăiască creștinește — divorțații recăsătorii nu sînt totuși admiși la sfintele taine. În mod obiectiv, oricare ar fi dispozițiile lor intime, situația lor rămîne «o stare de adulter permanent». Aceasta nu înseamnă că ei sînt personal în stare de păcat grav: poate că ei sînt împăcați cu Dumnezeu, avînd o dorință fierbinte pentru sfintele taine. Dar prin ea însăși, fiind în contradicție cu unirea, situația lor li ține departe de tainele unirii.

Cum este privită situația catolicilor divorțați și recăsătorii, și ce pogorăminte s-ar putea face față de această categorie de credincioși, — pe de o parte pentru săvîrșirea unei slujbe religioase, cu prilejul recăsătoririi lor civile, iar pe de altă parte pentru primirea lor la pocăință și euharistie —, se desprinde și din scrisoarea adresată de episcopul Armand — François Le Bourgeois, episcop de Autun, preoților diocesei sale, la 17 septembrie 1976 și publicată în «La Documentation Catholique», nr. 1706

din 17 octombrie 1976, p. 885—887. Referindu-se la numărul mare al scrisorilor primite de la preoți și de la credincioși laici ai diocesei sale, care l-au întrebat ce atitudine va adopta Biserica față de cei divorțați și recăsătoriți, ei înclinând să creadă că unele măsuri binevoitoare adoptate față de aceștia ar putea fi apoi generalizate și legalizate — așa cum s-a procedat cu măsurile prevăzute în Ordonanța din 1971 cu privire la celebrarea înmormântării creștine tuturor celor care-și manifestă atașamentul față de Biserică, măsuri care au intrat în legislația Bisericii în 1973 (v. rev. «La Documentation Catholique» nr. 1584/1971 ; nr. 1637 și 1643/1973) — episcopul Le Bourgeois răspunde că are toată înțelegerea pentru suferințele pe care le încearcă divorțații recăsătoriți, văzându-se lipsiți de taina Euharistiei, dar e bine să se cunoască, în același timp, și datoria Bisericii de a rămâne tare, constantă, în credința sa și fidelă iubirii lui Hristos. Totuși, ținându-se seama de faptul că Biserica n-a excomunicat niciodată pe cei divorțați — numai pe divorțații care se recăsătoresc fi oprește de la Euharistie — iar pe de altă parte ținându-se seama de realități, că sînt mulți divorțați care încheie o nouă căsătorie civilă și stăruie să nu fie lipsiți de rugăciunea și binecuvîntarea Bisericii cu prilejul acestui act, episcopul Le Bourgeois crede că pogorămintele care s-ar putea face în asemenea cazuri ar fi: o rugăciune făcută celor în cauză, cu familiile și prietenii lor, în zilele care preced celebrarea festivității care însoțește căsătoria civilă (această rugăciune păstrînd însă un caracter discret și privat), iar în mod excepțional, pentru familiile practicate în mod obișnuit, s-ar putea celebra tot înainte de căsătoria civilă, o Liturghie așa numită «în intenție». Dar și într-un caz și în altul se va evita tot ceea ce ar putea lăsa să se creadă că e vorba de celebrarea unei căsătorii religioase. Se va putea face lectura unui text din Sfînta Scriptură și o rugăciune pentru noul cămin în formele cele mai adaptate împrejurării. Episcopul Le Bourgeois crede că aceste dispozițiuni pot să apară prea limitate; ele se întemeiază însă pe două considerațiuni: 1. ele respectă esențialul cererii care este aceea a unei rugăciuni a Bisericii cu cei ce se însoțesc; 2. ele respectă comunitatea creștinilor și căminelor care așteaptă de la Biserica lor un ajutor ca să trăiască — cîteodată dificil — unitatea însoțirii lor. Episcopul Le Bourgeois adaugă, într-o notă, că «nu aparține unui episcop singur să modifice practica actuală a Bisericii. Dar îi este îngăduit totdeauna păstorului să se întrebe și să emită dorința ca o schimbare să poată interveni într-o zi, bineînțeles, sub anumite condițiuni»; întrucît «cei lipsiți de sprijinul normal pe care-l constituie Euharistia și spovedania într-o viață creștină, abandonează puțin cîte puțin orice legătură cu Biserica și chiar cu Dumnezeu».

Din cele două scrisori amintite, ale episcopilor Puech, de Canassonne, și Armand — François Le Bourgeois, de Autun, — ca și din altele asemănătoare — rezultă limpede că intransigența cu care s-a manifestat pînă acum Biserica romano-catolică față de divorț și recăsătorirea soților divorțați, se modifică treptat, urmîndu-se calea și folosindu-se procedeele pe care Biserica Ortodoxă le-a adoptat din primele veacuri «din aceeași largă înțelegere a realităților și slăbiciunilor firii omenești, după exemplul dat de însuși Mîntuitorul Hristos, în diferite împrejurări și cazuri care i se prezentau.

Prof. Dr. IORGU IVAN

DISPOZIȚIUNI CANONICE ORTODOXE REFERITOARE LA SĂVÎRȘITORUL ȘI LOCUL SĂVÎRȘIRII TAINEI SFÎNTULUI BOTEZ

I. — *Considerații generale.* — Incercînd să arătăm care sînt rînduielele canonice privitoare la săvîrșitorul și locul săvîrșirii Tainei Sfîntului Botez, considerăm în prealabil, necesară o sumară prezentare a temeiurilor biblice, a importanței și a dezvoltării învățaturii baptismale în și pentru viața Bisericii.

Mărturiile biblice cu privire la necesitatea, instituirea, lucrarea și practica Sfîntului Botez, fără indicarea ritualului, sînt numeroase.

Sfîntul Vasile cel Mare arată clar care este relația dintre Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție și ce mare importanță au normele Sfîntei Tradiții pentru cultul creștin, atunci cînd spune că rînduielele cultice (de exemplu : lepădarea de satana, cufundarea etc.). Sfînta Biserică le-a primit și Sfîntii Părinți le-au transmis pe cale tradițională și nu în scris¹.

Instituit, potrivit învățaturii Bisericii Ortodoxe, de către Mîntuitorul, după Înviere, «Drept aceea, mergînd, învățați toate neamurile botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-ne să păzească toate cîte v-am poruncit vouă, și și iată Eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului» (Matei XXVIII, 19—20), la care Sfîntul Evanghelist Marcu (XVI, 16) adaugă : «Cel ce va crede și se va boteza, se va mîntui ; iar cel ce nu va crede se va osîndi», Botezul este absolut necesar pentru viața creștinului, pentru că prin el i se deschide acestuia ușa Bisericii și calea către Împărăția lui Dumnezeu, «Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 5).

Necesitatea Botezului se întemeiază pe *universalitatea* păcatului strămoșesc. Dreptii Vechiului Testament, conștienți de robia păcatului, doreau cu ardoare ziua Răscumpărării. «Cine este curat de păcat ? Nimeni, chiar și numai o zi de ar fi viața lui pe pămînt» (Ioan XIV, 4).

Iar Psalmul 50 pe care-l rostim zilnic, grație integrării lui în structura cultului creștin, sădește aceeași conștiință a păcătoșeniei : «Că iată întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea».

Sfîntul Apostol Pavel pune în lumină universalitatea păcatului strămoșesc, pe care întemeiază și justifică universalitatea mîntuirii (Romani V, 12—21). De altfel, tema universalității păcatului o întîlnim și în I Corinteni XV, 22 de data aceasta pentru a pune în lumină realitatea Învierii : «Precum în Adam toți mor așa în Hristos toți vor învia».

Au existat și eterodocși care au învățat că Botezul nu este necesar pentru mîntuire. Pot fi citați în acest sens, pelagienii și alții².

Cît privește instituirea Sfîntului Botez despre care avem dovezi biblice directe și indirecte, am arătat, mai sus, că după învățătura Bisericii Ortodoxe, aceasta a avut

1. Sfîntul Vasile cel Mare, *Despre Duhul Sfînt*, 27, 66 P. G. co. 188, A.B.C. A.P. apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Sfînta Tradiție în lumina Sfinților Părinți*, în «Ortodoxia», VIII (1956), nr. 2, p. 165.

2. Pr. Prof. Ene Braniște, *Deosebiri interconfesionale cu privire la Sfintele Taine*, în «Ortodoxia», XI (1959), nr. 3, p. 504—505.

loc după învierea Mântuitorului. Unii teologi romano-catolici susțin că Botezul a fost instituit de Mântuitorul înainte de Învierea Sa, fie în momentul botezării Sale în Iordan (Matei III, 13), fie în timpul convorbirii cu Nicodim (Ioan III, 5).

În general teologii protestanți susțin că Botezul creștin nu-i decît desăvîrșirea Botezului Sfîntului Ioan³. Atunci cînd se vorbește despre Sfîntul Botez, firește, nu se poate face abstracție de Botezul Sfîntului Ioan «deoarece el aparține istoriei Botezului creștin. El este deja un element al Evangheliei, cum subliniază atît de bine începutul lui Marcu»⁴.

Nu trebuie să se uite că Botezul creștin, care nu-i nou ca practică și formă, este nou ca fond și eficace de vreme ce procură primitorului renașterea spirituală.

Principala caracteristică a Botezului Sfîntului Ioan este referința eshatologică — un anunț «în același timp determinat și nedeterminat»⁵, în timp ce Botezul creștin produce o renaștere spirituală, o refacere a firii noastre căzute în păcat, o luminare a chipului întunecat de păcatul strămoșesc, constînd numai în faptul că Hristos «se consideră solidar cu păcătoșii cînd se botează în Iordan și că El continuă în vocația Sa de slujitor suferind patimă, «moarte și înviere»⁶, ci și în acela că El continuă să sufere în Biserică și prin Ea cu fiecare membru al Trupului tainic în timp și fără timp.

Botezul Sfîntului Ioan avea un caracter pregătitor, fiind în raport cu Botezul creștin, așa cum este trimiterea ucenicilor doi cîte doi la propovăduire (Matei X, 10), față de predica apostolică. Ca Taină, prin care ni se împărtășește harul, Botezul instituit de Mîntuitorul devine eficace după Cincizecime : «Veți întreba de ce n-a botezat Mîntuitorul Hristos ? A spus-o mai înainte Ioan Botezătorul cînd a zis : Acela vă va boteza cu Duhul Sfînt și cu foc. Dar Duhul Sfînt încă nu fusese dat. Iată pentru ce nu boteza Iisus Hristos. Iar ucenicii Săi botezau numai ca să atragă mulțimea la învățătura mîntuirii... Întru nimic, căci și unul și altul erau fără harul Sfîntului Duh și se făcea cu scopul de a aduce la Hristos pe cei ce se botezau»⁷.

Ca structură, Taina Sfîntului Botez are o parte nevăzută care constă în prezența și lucrarea harului dumnezeiesc și una văzută, prin care înțelegem apa și untdelemnul pe care-l folosim, cuvintele ce le rostim și actele pe care le facem atunci cînd săvîrșim taina.

Materia Botezului, după învățătura ortodoxă și romano-catolică este apa curată și sfințită cu singura deosebire că la romano-catolici apa se sfințește o singură dată pe an și anume, în ajunul Sfîntelor Paști sau a Rusaliilor. De asemenea untdelemnul folosit la Sfîntul Botez este sfințit în Biserică romano-catolică în Joia Mare de către fiecare episcop eparhial.

Protestanții consideră ca materie a Botezului, apa despre care spun că nu trebuie neapărat sfințită. Luther și Calvin admiteau, de altfel, ca materie a Sfîntului Botez orice lichid⁸.

În sfîrșit, considerăm necesare unele referiri cu privire la săvîrșitorul și primitorul Sfîntului Botez din punct de vedere confesional.

3. Franz J. Leenhard, *Parole-Ecriture-Sacraments*, Neuchâtel, p. 72.

4. *Un seul Seigneur, un seul baptême*, ed. de J. C. M. Press, London, 1960, p. 46.

5. Lukas Vischer, *Foi et Constitution*, Neuchâtel, 1968, p. 197.

6. Sf. Ioan Hrisostom, *Omilia 29* la Ev. Ioan, P.G. 59, 168 apud Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. S. Todoran și Pr. Prof. I. Petreună, *Dogmatica*, p. 841.

7. Prof. N. Chițescu, *Ortodoxia și Protestantismul*, în «Ortodoxia», an I (1948), nr. 3, p. 427 și Pr. Prof. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 504—505.

8. Vasile Suci, *Teologia dogmatică specială*, vol. II, Blaj, 1928, p. 174.

Biserica Ortodoxă învață că adevăratul săvârșitor al Sfântului Botez este Domnul nostru Iisus Hristos. Preotul este doar administratorul tainei. În condiții cu totul excepționale Botezul poate fi administrat și de către laici.

Biserica Romano-catolică socotește că preotul este săvârșitorul Tainei Sfântului Botez. Acesta rostește formula «ego te baptizo» și nu «se botează robul lui Dumnezeu...».

Cît privește săvârșirea Sfântului Botez de către laici, romano-catolicii învață că laicul poate fi și un necredincios, numai să aibă intenția de a face ceea ce face Biserica și să rostească formula Bisericii⁹.

Cu toate că inițial luteranii admiteau ca Botezul să fie administrat și de laici, tot în cazuri excepționale, se constată că ei manifestă o mai mare rețineră cu privire la această practică, iar calvinii interzic administrarea Botezului de către laici.

Primitorul Sfântului Botez este, după învățătura tuturor confesiunilor creștine, un necreștin, cel care nu face parte încă din Biserici. Botezul copiilor este considerat necesar și de romano-catolici și de protestanți.

Problema Botezului copiilor a fost tratată cu multă competență de I. P. S. Nicolae al Banatului.

*

II. — *Rinduieli canonice cu privire la săvârșitorul sfântului botez.* — Potrivit cuvintelor Mîntuitorului: «Mergînd, învățați toate neamurile botezîndu-i pe ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh... (Matei XXVIII, 19—20), Biserica a rînduit ca Taina Sfîntului Botez să se săvîrșească de episcop sau preot. După cum am văzut, canonul 49 apostolic poruncește ca Sfîntul Botez să se săvîrșească în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh.

Oricine nu va săvîrși Botezul în numele Sfintei Treimi fie episcop, fie preot să se caterisească. În același sens glăsuiește și canonul 50 apostolic. În *Constituțiile Apostolice* se precizează limpede: «Noi nu dăm dreptul de a boteza altor slujitori (ceterilor, cîntăreților și ușierilor) decît numai episcopilor și preoților, iar ajutoarele sînt diaconii»¹⁰.

Diaconul nu poate boteza decît în caz de necesitate. În aceeași situație, Biserica ortodoxă îngăduie ca Taina Sfîntului Botez să fie administrată de orice laic creștin, chiar și o femeie¹¹, ba chiar și părintele propriu¹². Acest pogorămînt pe care nu-l întîlnim la administrarea celorlalte Sfinte Taine se întemeiază pe faptul că Botezul este o condiție fundamentală a mîntuirii. Mîntuitorul însuși a spus: «Adevărat, adevărat zic ție, de nu se va naște cineva din apă și din Duh nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 5).

Biserica Ortodoxă a rînduit ca în cazul în care pruncul va supraviețui să se îplinească tot ceremonialul care nu a fost făcut la Botezul în cazuri de necesitate. Nu au existat abateri de la rînduielile Bisericii cu privire la săvîrșitorul Botezului. Săvîrșitorul este episcopul sau preotul, care se află în ascultarea Bisericii, respectă învățătura sa de credință și administrează Taina Sfîntului Botez potrivit rînduielilor canonice. În vremea noastră, Botezul este administrat de preoții Bisericii.

*

9. Pr. Prof. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 506.

10. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, însoțite de comentarii, trad. de Nic. Popovici și Uroș, Rovincic, Arad, 1930, vol. I, partea I, p. 257.

11. *Ibidem*, p. 263.

12. *Ibidem*, p. 264.

III. — *Săvîrșirea și locul săvîrșirii sfîntului botez.* — După aceste considerații, vom prezenta în continuare rînduieșile canonice privind săvîrșirea și locul săvîrșirii tainei Sfîntului Botez.

Botezul, așa de intrare în Biserică, a fost privit întotdeauna în strînsă legătură cu rămînerea în Biserică. De aceea, discuțiile despre validitatea sau nevaliditatea Botezului au început odată cu schismele și erezii apărute în viața Bisericii.

Cea dintîi prevedere canonică se referă la condițiile de administrare a Sfîntului Botez. Este vorba de canonul 47 apostolic, care prevede: «Episcopul sau prezbiterul, de va boteza din nou pe cel botezat, după adevăr sau de nu va boteza pe cel spurcat de către necinstitorii de Dumnezeu, să se caterisească ca unul care-și bate joc de crucea și moartea Domnului și nu deosebește pe preoți de către preoții mincinoși»¹³.

Prîma grijă era, prin urmare, primirea Botezului în numele Sfintei Treimi. Această prevedere canonică ne amintește de luptele hristologice și de vremea cînd disputele trinitare stăruiau încă adînc în conștiința Bisericii.

În mod expres glăsuiește canonul 49 apostolic: «Dacă vreun episcop sau presbiter nu ar boteza după porunca Domnului în Tatăl și în Fiul, și în Sfîntul Duh, ci în trei fără de început sau în trei fii sau în trei mîngîietori, să se caterisească»¹⁴. Persoanele treimice sînt indicate: Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh». «Rînduirea Domnului» despre modul de săvîrșire al Tainei Sfîntului Botez este textul din Matei XXVIII, 19 «...Drept aceea, mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-i pe ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh».

De mare importanță pentru modul de săvîrșire a Botezului este canonul 50 apostolic. El hotărăște: «Dacă vreun episcop sau preot nu va săvîrși trei afundări ale unei Taine, ci o afundare care se face întru moartea Domnului să se caterisească. Că nu a zis Domnul întru moartea Mea botezați, ci mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-i pe ei în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh»¹⁵.

Biserica Ortodoxă practică, potrivit acestei prevederi, Botezul prin cufundare. Reluînd hotărîrea canonului 50 apostolic, Sfîntul Vasile cel Mare în canonul 91 scrie: «Dar de unde a se afunda de trei ori omul (la botez)? Dar din care Scriptură sînt și cele cite sînt la botez, a se lepăda de Satana și de îngerii lui? Au nu din această învățătură nepublicată și tainică pe care părinții noștri au păstrat-o în tăcere, ferită de indiscreție și de ispitire fiind ei bine învățați a păstra în tăcere pe cele sfinte ale tainelor»¹⁶.

În Biserica primară, ca și în zilele noastre, de altfel, Botezul prin stropire se aplica numai bolnavilor. Era un *Botez de necesitate* și nu după uzul permanent. De felul cum cineva primea botezul depindea și statutul său în biserică. Canonul 12 al Sinodului de la Neocezarea hotăra ca cel ce nu a primit Botezul prin afundare să nu fie primit la preoție. «Dacă cineva bolnav fiind s-a luminat (prin botez) nu se poate înainta la presbiterie; căci credința lui nu este din convingere ci din nevoie»¹⁷.

Un astfel de candidat la preoție putea fi hirotonit numai în circumstanțele: lipsă de candidați, dovada unei credințe ferme și a unui zel în viața creștinească¹⁸.

13. *Ibidem*, vol. II, partea II, p. 140.

14. *Ibidem*, partea I-a, p. 36.

15. *Ibidem*, vol. II, p. 264—265.

16. Doctorand Costică Popa, *Botezul și unitatea creștină în lumina Sfîntelor canoane*, în «Ortodoxia», XXVI (1974), nr. 3, p. 490.

17. *Ibidem*.

18. *Constituțiile Sfinților Apostoli*, trad. de Pr. Gh. Nișu, teză de licență, București, 1907, cartea a III-a, cap. XVII, p. 134.

Biserica romano-catolică a generalizat din veacul al XIV-lea, practica Botezului prin stropire. Sinodul tridentin anatematizează pe cei care ar socoti că: «Biserica romană, mamă și învățătoare a tuturor Bisericilor, nu profesază o doctrină adevărată în privința botezului»¹⁹.

Protestanții săvârșesc Botezul prin stropire, susținând că așa s-a practicat în timpul Sfinților Apostoli. Ei aduc ca temei scripturistic, Botezul de la Cincizecime, spunând că nu a fost posibil ca cele 3000 de suflete să fie botezate prin cufundare.

Biserica Anglicană practică Botezul prin afundare. În cazul celor bolnavi, prin stropire. Ea este singura Biserică din Occident care se apropie de Bisericile Ortodoxe în ceea ce privește practica Sfântului Botez²⁰.

Păstrătoare a tezaurului de credință, Biserica Ortodoxă săvârșește Sfântul Botez prin afundare. Această practică o întâlnim atestată și în *Constituțiile Apostolice*: «Episcope, după chiul prescris mai sus vei unge capul celor ce sînt de botezat fie bărbați, fie femei, spre a simboliza botezul spiritual, apoi sau tu sau un preot subordonat, ție, îi vei cufunda în apă, în care timp vei pronunța asupra lor invocarea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh»²¹.

În ceea ce privește locul de săvîrșire a sfîntului Botez canoanele prevăd numai bisericile. Astfel, prevede canonul 59 trulan: «Botezul cu nici un chip să nu se săvîrșească în paraclisul care se găsește în casă particulară, ci cei ce voiesc a se învrednici de preacurată luminare, să meargă, ci cei ce voiesc a se învrednici de preacurată luminare, să meargă la bisericile catolicești (ortodoxe) și acolo să primească darul acesta. Iar de se va găsi cineva care nu va ține cele hotărîte de noi, dacă va fi cleric să se caterisească, iar dacă va fi laic, să se afurisească»²².

Regulamentînd săvîrșirea Tainei Sfîntului Botez în Biserici, se dădea, prin aceasta, o mai pronunțată notă apartenenței la biserică prin Botez. De asemenea se precizează, în canon, ca botezul să se săvîrșească numai în bisericile care au păstrat unitatea și dreapta învățătură a Bisericii. Sinodul trulan prin canonul 31 îngăduia săvîrșirea botezului în paraclise, dar numai cu aprobarea episcopului: «Clericii care liturghisesc sau botează în paraclise care se găsesc în case, hotărîm să se facă aceasta cu învoirea episcopului locului, prin urmare dacă vreun cleric nu ar păzi așa, să se caterisească»²³.

Taina Sfîntului Botez se săvîrșea în Biserica primară în Sîmbăta Paștilor și a Pogorîrii Sfîntului Duh. Aceasta pentru că Paștile simbolizau moartea și învierea pe care le reactualiza Taina Botezului. Pogorîrea Sfîntului Duh închipuie eficacitatea Botezului, lucrarea harică de înnoire și renaștere duhovnicească. În cazuri extraordinare, Botezul se săvîrșea în orice zi. Tertulian scrie în acest sens: «Fiecare zi este ziua Domnului, fiecare oră, fiecare moment este sfînt pentru botez»²⁴.

Important este faptul că înainte de primirea botezului catehumenii erau chemați în Joia Mare la episcop și examinați cu privire la învățătura de credință. Biserica nu primea pe nimeni, evident dintre cei maturi, în sinul Bisericii dacă nu cunoștea

19. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii ortodoxe*. . . vol. I, partea a II-a, p. 394.

20. *Ibidem*, p. 394.

21. *De Baptismo*, 19, P.L. I, 1331.

22. D. Boroiianu, «Dreptul bisericesc», *Canoanele Sfintei Biserici Ortodoxe de Răsărit, așezate după chestiuni și cu interpretări*, vol. I, Iași, 1899, p. 46.

23. *Constituțiile Apostolice*, p. 488.

24. *Teologia dogmatică*, vol. II.

și nu mărturisirea credința adevărată. Canonul 78 al Sinodului VI ecumenic poruncește: «că se cuvine celor ce se luminează a se învăța credința și în Joia săptămânii a o spune episcopului sau presbiterilor»²⁵.

În *Concluzie* putem spune că Taina Sfântului Botez se săvârșește în Biserică de către episcopi și preoți canonici. Confesiunile creștine care au păstrat în întregime practica Bisericii primare privind săvârșirea Sfântului Botez învață că Botezul se administrează în numele Sfintei Treimi. Deosebirile apar atunci când este vorba de ritualul Tainei.

Astfel, romano-catolicii și protestanții săvârșesc Botezul prin turnare odată sau de trei ori, aceeași le este indiferent și nu prin afundare. Această practică întâlnită și în Biserica primară, folosită mai ales în clinici este acceptată, numai în cazuri excepționale și de Bisericile ortodoxe.

Se cuvine să remarcăm, de asemenea, faptul că practica săvârșirii Sfântului Botez pune în lumină unele note esențiale ale ecleziologiei ortodoxe: aspectul trinitar, hristocentric și pnevmatologic. Botezul săvârșit în numele Sfintei Treimi reactualizează simbolic, dar real, moartea și învierea noastră în Hristos.

Prin primirea Sfântului Botez în Biserică și de la Biserică, noi primim harul Sfântului Duh, sintem renăscuți duhovnicește.

Biserica se compune din toți credincioșii botezați și în felul acesta, devine trup tainic al Domnului. De aceea s-a spus pe bună dreptate și cu multă competență că prin Botez și Sfânta Euharistie credinciosul se unește cu Hristos și cu Biserica Sa.

În spirit ecumenic, care animă întreaga creștinătate, Taina Sfântului Botez a constituit și constituie subiectul multor întruniri, referate și conferințe. S-a crezut chiar că punându-se în lumină unitatea baptismală se dă un fundament solid strădaniilor de refacere a unității Bisericii.

Taina Sfântului Botez nu poate fi despărțită de întregul învățaturii de credință. Ca și Euharistia, ea poate oferi un suport moral pentru procesul de refacere a unității bisericești.

Simpla trecere în revistă a rînduielilor canonice privind săvârșitorul și locul săvârșirii au pus în lumină că Taina Sfântului Botez stă în strînsă legătură cu viața Bisericii și cu mărturisirea de credință, care trebuie ținută potrivit așezămintelor vechi și prevederilor canonice.

Pr. doctorand UNGUREANU VASILE

POEZIA RELIGIOASĂ ÎN VECHIUL TESTAMENT

Între cele 39 de cărți canonice ale Vechiului Testament, sînt unele care prin fondul și forma lor, prin abundența învățăturilor ce le cuprind, dar mai ales prin frumusețea literară, s-au impus literaturii universale.

Total diferite de celelalte cărți ale Vechiului Testament, fie ținînd seama de cuprinsul lor, fie de scopul pe care-l urmăresc, sînt cărțile poetice. Ținînd seama de

25. Canonul 7 al Sfântului Nichifor Mărturisitorul, *Pravila de la Tirgoviște*, 1652, cap. 153, apud V. Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, Cernăuți, 1929, p. 728.

obiectul lor, care este înțelepciunea divină, unii exegeți le-au numit «cărțile înțelepciunii divine, iar pentru că erau destinate, mai ales pentru cultivarea moravurilor și pentru arătarea căii ce duce la mîntuire și «morale sau didactice», iar cu privire la forma lor externă, care aproape în întregime este poetică, ele s-au numit «cărți poetice».

Fără îndoială că și în celelalte cărți ale Testamentului Vechi, adică în cele istorice și profetice, nu puține sînt poruncile și sfaturile privitoare la îndreptarea moravurilor, fiindcă toate cărțile sfinte s-au scris ca să învățăm. Dar dacă luăm în considerare cuprinsul principal și scopul proximal al acestor cărți, ele trebuiesc separate de celelalte cărți istorice și profetice. Pentru a înțelege mai bine caracterul poetic al cărților de care am vorbit, este necesar mai întîi o cunoaștere mai detaliată a poeziei ebraice în general.

Citind cu atenție cărțile Vechiului Testament, observăm că evreilor nu le-a fost cu totul necunoscută poezia profană, însă aceasta nu a ocupat, un loc de seamă la ei, ci aproape în întregime a fost înlocuită cu cea religioasă, iar cuprinsul ei general îl formează Dumnezeu, binefacerile primite de la Dumnezeu, precum și raportul lui Dumnezeu cu oamenii.

Altfel zis, poezia biblică a fost pentru evrei una din cărțile care duc la cunoașterea unicului Dumnezeu și a operelor Sale. Un grăitor exemplu de poezie profană păstrată în cărțile Vechiului Testament este cîntarea lui Lamech (Gen. IV, 23). Însă poezia profană nu a ajuns la un grad de dezvoltare prea mare, în perioada Vechiului Testament pentru că în Israel, formația intelectuală și formația literară nu se împleteau decît într-o unire cu viața religioasă.

La evrei, ca de altfel la toți orientalii, «tot ceea ce este frumos, mare, nobil, vine din cer; tot ceea ce este slab, mic, ținea de lumea aceasta. «Poezia religioasă înnobilează, înalță pe credincioși și are drept scop cerul»¹, zice Herder. Și tot el adaugă în continuare că «poetul religios care nu se ocupă decît de acțiunile oamenilor, foarte adesea condamnabile și josnice, care cercetează profunzimile impure ale sufletului uman, ajunge mai devreme sau mai tîrziu să corupă pe cititori și să se corupă pe el însuși»².

Adevărata poezie religioasă nu va produce niciodată rezultate negative pentru că ea are ca scop pe Dumnezeu. Dimpotrivă ea «eliberează inima și privirea; ea dă unuia forța, libertatea, bucuria, altuia calmul și inteligența clarvăzătoare. Ea inspiră sentimente de dragoste și tandrețe pentru tot ce există; ea exersează spiritul conducîndu-l la căutarea legilor naturii, și fac ca gîndirea să meargă pe drumul cel adevărat. Astfel este poezia religioasă și mai ales a evreilor»³.

Poezii sfinți au cultivat trei genuri de poezie, și anume; genul liric, cel didactic și cel profetic. Poezia lirică adică aceea al cărei text era cîntat, precum și acelea care nu erau destinate pentru cîntarea acompaniată, erau desemnate prin cuvîntul *širim* שִׁירִים — cîntări, de la rădăcina verbului *šir* שִׁיר — a cînta. Se pare că tot cu acest termen era denumită și poezia ce se cînta neacompaniată de instrumente muzicale (Ps. XLV). Pentru cîntarea executată de acompanierea unui instrument cu coardă (psaltierul sau chitara), se folosea cuvîntul *mizmor* מִזְמוֹר — care înseamnă cînt, psalm.

1. Herder, *L'Histoire de la Poésie des Hébreux*, traduit de L'allemande pour la première fois par M-me la Baronne A. de Carlowitz, Paris 1845, p. 43.

2. *Ibidem*.

3. *Ibidem*.

Uneori ambele denumiri se folosesc împreună spre a desemna poate acele poezii care se cântau numai vocal sau împreună cu chitara (Ps. LXV, LXVI, LXVII).

Numele de שָׁר — a cânta, putea să se aplice la poezie și să se numească astfel כְּלִי־שִׁיר «instrumente muzicale» (Amos VI, 5); acelea ca : tamburina (toba), harfa, fluietul, trompeta etc., care încă din antichitate se găsesc de asemenea și în Egipt, Caldeea și Babilon. Psalmii trebuiau să fie interpretați sub diverse forme muzicale cum de altfel o arată titlurile care au fost înscrise la începutul acestora. Muzica însoțea apoi manifestările profetice. Psalmii și profețiile se rosteau în sunetul muzicii «care susținea oarecum inspirația și o ajuta să se nască»⁴.

Este recunoscută influența binefăcătoare a muzicii de a readuce în sufletele oamenilor buna dispoziție. Astfel Sfânta Scriptură ne istorisește cum Saul s-a liniștit numai cînd i-a cîntat David. «Alegeți-mi un om care cîntă bine și să mi-l aduceți» (I Regi XVI—XVII). Și i s-a adus David. «Și cînd duhul trimis de Dumnezeu era asupra lui Saul, David lua chitara și cînta. Atunci Saul se liniștea și se făcea bine, căci duhul rău se depărta de la el» (I Regi XVI, XXIII).

Genul liric al Vechiului Testament a cultivat apoi acele poezii care erau însoțite de cîntec și dans. Astfel ni se relatează momentul întoarcerii lui David din războiul cu filistenii care după victoria asupra lui Goliat a fost salutat de femeile care au înțîmpinat armata lui Israel la întoarcere, în dansuri cu timpane și cu chimvale cîntînd : «Saul a biruit cu mîile, iar David cu zeci de mii» (I Regi XVIII, 7).

Întocmai ca la greci și la evrei, cîntecul însoțit de dans, încetul cu încetul a fost înlocuit cu ritmul. Muzica era doar ceva ocazional, elementul principal era însă cuvîntul (cuvîntul inspirat). Ritmul era suficient ca să susțină cuvîntul, la aceeași înălțime la care se înălțase poezia. «Ceea ce se cerea de acum, nu mai era sunetul chitarei sau al tamburinei (tobei), al trompetei sau al fluietului, nu mai era pasul cadentat al dansatorilor sau al dansatoarelor, ci era versul; o alcătuire de cuvinte care a împrumutat de la muzică ceea ce trebuia să devină cel mai expresiv posibil. O alcătuire de cuvinte a cărei armonie este de asemenea muzicală... Muzica este deci incorporată versului care devine el însuși propriul său instrument»⁵.

Poezia biblică are și ea ceva comun cu toate poeziile lumii, aceea că limba sa este plină de strălucire și de măreție. Și aici, ca în toată literatura lumii, poezii distingîndu-se de prozatori printr-un stil mai viu, mai strălucitor și mai armonios. Într-un sens larg al poeziei întreaga Biblie ni se înfățișează ca un poem vast în care frumusețile poetice nu lipsesc aproape de la fiecare pagină.

Fiecare carte istorică sau profetică, chiar dacă este scrisă în proză, are între capitolele ei, unele pasagii care «atît prin forța și elevația sentimentelor, cît și prin imaginile lor frapante, magnifice, se ridică pînă la sferile poeziei»⁶. Aceeași remarcă o face și renumitul teolog Eduard Dhorme cu privire la amestecul acesta de poezie și proză în literatura Vechiului Testament, cînd zice : «În stilul simplu și grav al prozei ebraice, se intercalează cîntece poetice și strigăte ale profeților, ode, psalmi, ditirambi, poeme didactice, strofe idilice și versuri gnomice. Istoria nu este decît cadrul în care apar, în trăsături de lumină și de foc figurile marilor inspirați»⁷.

4. *Ibidem*, p. 46.

5. Dr. Vasile Tarnavski, *Introducere în Sfintele cărți ale Testamentului Vechi*, Cernăuți 1928, p. 488.

6. Eduard Dhorme, *La poésie biblique*, Paris 1931, p. 36.

7. L. Cl. Fillion, *La Sainte Bible-commenté d'après la Vulgate et les originaux*, Tome III, Paris 1931, p. 36.

De asemenea un celebru cercetător al poeziei asiatice, anume William Jones mărturisește: «Am citit cu multă atenție Sfinta Scriptură și cred că această carte, independent de originea sa cerească, conține mai multă morală, mai multă bogăție poetică. Într-un cuvânt mai multă frumusețe a tuturor genurilor, pe care vor putea strânge la un loc, toate celelalte cărți în secolul și limba în care au apărut. Un suflu poetic domină deci în toată Biblia»⁸.

Poezia biblică are ceva caracteristic față de poezia literaturii profane, și anume, lipsa rimei. Totuși René Pache menționează că «s-au găsit unele poeme vechi ebraice care făceau excepție de la lipsa rimei. Asonanța, aliterația, rima, deși frecvente în poezia orientală, se întâlnesc foarte rar la evrei»⁹.

Și Eduard König vorbind despre poezia vechii literaturi ebraice, adică poezia Vechiului Testament, ne atrage atenția asupra lipsei de rimă a acesteia. În acest sens el menționează textul din Gen. IV, 23: «Ada și Sela, ascultați glasul meu :

Femeile lui Lameh luați aminte la cuvintele mele.

Am ucis un om pentru rana mea și un tânăr pentru vînătaia mea.

Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de șapte ori,

Apoi pentru Lameh de șaptezeci de ori cite șapte!».

Avînd în vedere că textul începe cu o relatare «vorbește Lameh către femeile sale, dar nu le dă acestora nici o explicație, așa cum va face Avraam către femeia sa, «Știi că ești femeie frumoasă... iar egiptenii cînd te vor vedea...» (Gen. XII, 11), König, consideră acest text drept prima poezie biblică. Prin această primă poezie biblică, prin care Lameh se adresează femeilor sale, se exprimă de fapt o bucurie a lui, cînd primul lucrător în fier i-a prezentat prima sabie. Această bucurie este un efect al siguranței pe care i-o dădea faptul că era de acum înarmat. De aceea König, a numit această primă poezie «Cîntecul spadei»¹⁰. Deși este lipsită de rimă, este totuși o poezie. De altfel lipsa rimei nu se întâlnește numai în poezia ebraică, ci și în unele poeme ale multor poeți greci și romani. Și nu numai prin rimă, se distinge de proză o poezie, ci și prin formă. Stilul poate fi același la toți poeții, pe cînd forma nu este asemănătoare celorlalte popoare. Forma poate să difere după felul limbilor și al vorbitorilor.

Cîteva trăsături generale ale poeziei biblice

Ceea ce face ca poezia biblică să fie diferită de poezia altor popoare, este scopul său, care este cel de sfințire, precum și originea sa divină. Ca frumusețe estetică ea nu este inferioară, iar dacă avem în vedere scopul și originea este superioară oricărei încercări poetice umane. Chiar unii dintre renumiții cercetători ai literaturii vechi n-au ezitat să spună «că aceasta este unică în felul său și superioară tuturor celorlalte din orice punct de vedere»¹¹.

Valoarea și frumusețea literară a Sfintei Scripturi o menționează și Sfinții Părinți. Mai cu seamă Sfîntul Ioan Gură de Aur, consideră Sfînta Scriptură «superioară oricărui produs literar pur omenesc, o perlă a literaturii universale. Superioritatea ei iese în evidență cu prisosință, atît din bogăția ideilor cit și din frumusețea stilului în care a fost scrisă... îndeosebi este de prețuit grația cuvîntului simplu, plin de sens și de adevăr»¹².

8. Eduard Dhorme, *op. cit.*, p. 36.

9. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 481.

10. René Pache, *La poésie dans Nouveau Dictionnaire de la Bible*, Paris 1969, p. 610.

11. Sfîntul Ioan Gură le Aur, *Omilia 13 la Geneză*, P. G., 53 col. 107.

12. *Ibidem*.

Superioritatea Sfintei Scripturi se datorește faptului că ea este «o carte inspirată, că deși redactată în limbaj obișnuit, ea cuprinde și exprimă cuvîntul și voia lui Dumnezeu»¹³.

S-a scos în evidență simplitatea și claritatea sa care, nu se găsește decît cu greu la alții. Formele sale atît de naturale, deși sublime și încîntătoare, independența sa minunată cu privire la trăsăturile sale de formă. În fine, ea este «cea mai strălucitoare în admirabila sa plenitudine»¹⁴.

Imensa ei valoare constă apoi în faptul că deși proveniența ei este dintr-un singur popor, deși este revelată, poezia biblică se remarcă prin frumusețea ei.

Exclusivitatea sa monoteistă și sfîntă, este o altă trăsătură specifică poeziei biblice. Chiar de la apariția ei ca gen literar, ea ni se înfățișează ca rod al preamăririi unicului și adevăratului Dumnezeu. În acord cu cele spuse mai sus Herder o numește «poezia cerului și a pămîntului, scopul ei fiind de a prinde imensitatea cerurilor și ridicarea locuitorilor pămîntului, cu inima la ceruri»¹⁵.

Poezia biblică n-a cîntat faptele de arme, ori frumusețile naturii decît cu raportare la Creator. În vechiul Israel, formația literară nu s-a dezvoltat, decît paralel cu viața religioasă. Întreaga poezie biblică, cu toate minunatele ei descrieri, nu indică decît un unic scop «adorarea lui Iahve» și păstrarea nealterată a credinței poporului evreu în Dumnezeu cel Unul în ființă. Imaginea unirii dintre soți (Cîntarea Cîntărilor), a păstrat ideea unirii ce trebuie să existe între Iahve și Israel. Autorul a arătat apoi, prin imaginea unei dragoste privilegiate, dragostea pe care o are Iahve pentru Israel în raport cu celelalte popoare. Dumnezeu a cerut stăruitor poporului ales această dragoste, pentru că El a ales acest popor care să păstreze credința în Dumnezeu, în vederea planului de mîntuire care există la Dumnezeu din veci.

Ținînd seama de scopul său «preamărirea lui Dumnezeu unul în ființă și a operelor Sale create», poezia biblică este îndreptățită să nu cullive forme literare atît de multiple ca poezia profană a altor popoare. Ea se reduce la genul liric și cel didactic. În categoria genului liric intră: Psalmii, Cîntarea Cîntărilor, Iov, Proverbele lui Solomon, Înțelepciunea lui Isus fiul lui Sirah și Ecclesiastul.

În mare parte, poezia biblică aparține *genului liric*, în care, după cum am amintit mai sus, poetul își exprimă totdeauna sentimentele personale pe care le încearcă față de divinitate. Fiind prin excelență religioasă, poezia biblică îl are pe Dumnezeu ca obiect și tot El este și cauza ei fiindcă El o inspiră. Psalmii mai ales sînt plini de prezența lui Dumnezeu. Inspirația pe de o parte și accentul particular pe de altă parte al poeziilor sacri, au făcut ca poezia lirică să devină un cînt de slavă al lui Dumnezeu, pe care i l-a adus întreg universul. Un artist ca David, sau ca autorul cărții Iov a știut să folosească și să îmbine expresii literare dintre cele mai frumoase pentru a picta natura și a exprima sentimentele religioase. Poezia aceasta devine «o pictură, și adeseori o muzică; Ea cuprinde cuvinte bine formulate, sunete de neimitat care dau gîndirii un minunat relief»¹⁶.

«Citiți unele după altele, zice Fillion, liricele vechi și moderne și nu veți afla nimic în odele lor care să se apropie de măreția și dulceața psalmilor. Dar alături de aceste bogății, nu veți admira mai puțin, simplitatea stilului, care în Biblie totdeauna contrastează cu aceea a scriitorilor profani»¹⁷.

13. Eduard König, *Die Poësie des Alten Testament*, Leipzig 1907, p. 7.

14. L. Cl. Fillion, *op. cit.*, p. 481.

15. Idem, *op. cit.*, p. 482.

16. Herder, *op. cit.*, p. 44.

17. M. M. Baczec et Vigouroux, *Manuel Biblique – Ancien Testament*, Tome II, Paris, 1894, p. 191.

Poezii biblice prin simplitatea stilului lor reușesc să inspire omului sentimente de dragoste și tandrețe pentru tot ce există «ei pregătesc sufletul, conducându-l la cercetarea legilor naturii și conduc rațiunea pe drumul cel adevărat»¹⁸.

Ca un elogiu adus poezilor biblici Lamartine zice despre David: «Acest cîntăreț, David, mi-a atins totdeauna inima și mi-a încintat mintea. El este primul dintre poezii sentimentului și regele liricilor. Niciodată fibra umană n-a răsunit de acorduri atât de intime, atât de penetrante, așa de grave; niciodată gîndirea poetului nu s-a înălțat atât de sus și n-a strigat cu atîta justețe; niciodată sufletul omului nu s-a risipit înaintea omului și înaintea lui Dumnezeu, în expresii și sentimente atât de tandre, atât de frumoase, și așa de sfîșietoare. Toate vaietele cele mai secrete ale inimii umane au aflat vocea lor și notele lor pe buzele și harpa acestui om. Profetul este cel care vorbește Dumnezeului Creator ca unui prieten, care înțelege și laudă minunile Sale, care admiră dreptățile Sale, care imploră milele Sale și care pare un ecou anticipat al poeziei evanghelice, repetînd cuvintele dulci ale lui Hristos înainte de a le fi auzit»¹⁹.

Prin urmare psalmii lui David, sînt considerați de mulți drept opera cea mai perfectă pe care a produs-o poezia lirică-ebraică. Ea este adaptată admirabil problemelor religioase producînd în acest domeniu opere atît de mari și de frumoase.

Un alt gen specific poeziei biblice este *cel didactic*. În acest gen sînt incluse cărțile Proverbelor, Iov și Eclesiastul, deși nu excludem nici cărțile istorice și profetice avînd în vedere scopul didactic pe care-l urmăresc în predarea sfaturilor și poruncilor privitoare la îndreptarea moravurilor. Toate cărțile Vechiului Testament sînt în sine didactice, dar avînd în vedere cuprinsul principal și scopul proxim al cărților citate, precum și forma lor externă, ele se deosebesc de toate celelalte cărți ale Vechiului Testament. Obiectul lor principal este înțelepciunea divină. Pentru aceasta, pe bună dreptate, exegeții antici le-au numit, cărțile înțelepciunii divine, «iar pentru faptul că au fost destinate cultivării moravurilor, precum și arătarea căii spre mîntuire, ele s-au mai numit și cărți morale sau didactice»²⁰. În dicțiunea poetică a genului didactic se observă întrebuițarea unui vocabular ales, care prin frumusețe și decență întrecă cu mult vorbirea obișnuită și vulgară. Poezii biblice prin felul lor de a vorbi captivează și desfătează spiritul ascultătorilor, reușind totodată să impregneze în mintea lor învățături și sfaturi într-un mod mult mai eficient decît oricare alți scriitori sau poeți profani. Spre deosebire apoi de vorbirea obișnuită, vocabularul poetic al acestor cărți folosește fraze mai rare și mai căutate și tot felul de figuri stilistice. Anumite cuvinte și fraze, construcții și forme gramaticale se întrebuițează numai în dicțiunea poetică, pe care poezii biblice le-au luat fie din limba lor vorbită, sau le-au împrumutat de la dialectele înrudite, mai ales cel aramaic.

Întreaga poezie didactică biblică tratează și recomandă acea «**חֵכֶם** (înțelepciune), care bazîndu-se pe revelație se străduiește ca pe toate să le aducă în raport cu Dumnezeu, care este principiul și scopul final a toate. Tot de poezia didactică aparține apoi un număr de 13 Psalmi (15, 55, 59, 31, 43, 44 etc.), care poartă numele de **מִשְׁבֵּיר (מִיִּבְקָם)**, prin care se înțelege poezia care trebuie sculptată în piatră, adică acea poezie, care prin învățatura pe care o expune este atît de importantă încît trebuie impregnată în minte cu atîta trînicie ca și o inscripție pe o piatră. Prin aceste poezii simple, dar de importanță uriașă pentru formarea moravurilor în

18. Fillion, *op. cit.*, p. 113.19. Herder, *op. cit.*, p. 84.20. Fillion, *op. cit.*, p. 13.

acord cu voia lui Dumnezeu poezii își exprimau învățăturile lor. În aceste poezii ei au folosit adeseori parabole, de aceea ele au fost numite în general **משל** care se

traduce prin «asemănare». Acestea erau exprimate printr-un distih, sau tristih, prin care se urmărea, înțelegerea cât mai exactă a unei învățături. Spre exemplu: «Precum este zăpada în timpul verii și ploaia la seceriș, așa nu-i place celui nebun cinstea» (Proverbe XXVI, 1). În unele poezii printr-un număr determinat se recomandă un adevăr oarecare. Pentru recomandarea unui oarecare adevăr, numărul poate fi exprimat și de cîte două ori, pentru că primul exprimă idei mai puțin importante, iar al doilea exprimă ceea ce autorul vrea să rămînă întipărit adînc în mintea ascultătorilor. «Șase sînt lucrurile pe care le urăște Domnul, ba chiar șapte de care se scribește sufletul Său. Ochii mîndri, limba mincinoasă, miinile care varsă sînge nevinovat. Inima care plămăiește gînduri viclene, picioarele grabnice să alege spre rău. Martor mincinos care spune minciuni și cel care seamănă vrajba între frați» (Prov. VI, 16—19).

Pe lângă genurile poeziei ebraice amintite, poezii biblice mai folosesc de asemenea și genul profetic, care după unele păreri aparține tot genului liric. Un număr de 15 Psalmi, adică de la 119—133, poartă numele de «șir hamaalat» — cîntările urcării, sau psalmii treptelor. Aceștia erau Psalmii pe care evreii îi cîntau în peregrinările lor la Ierusalim cu ocazia sărbătorilor celor mari, cînd urcau spre sfînta cetate.

Mulți psalmi se numesc «tefila» — rugăciune, alții «tehila» — laudă, numiri luate de la cuprinsul și destinația lor. Genul profetic, este cel mai divin dintre genuri — Luat de duhul, transpus într-o lume de vise și de viziuni, mișcat de însăși mîna lui Dumnezeu, profetul se va exprima în tonuri rapide și sacadate, într-un număr de fraze concise, juxtapuse fără legătură aparentă, în perioade amestecate mai mult decît contopite printr-o logică surprinzătoare. Astfel este imposibil a aplica genului profetic regulile literare ale poeziei în general»²¹.

Față de genul profetic, un gen mai puțin liber, mai puțin personal mai puțin exuberant, este genul căruia îi aparțin Psalmii. Aici lirismul este mai reținut, forma poetică mai aparentă și se impune un ritm mai precis la Psalmi.

Poezia dramatică, evreii n-au cunoscut-o niciodată, ca de altfel nici epopeea, totuși unii cercetători ai literaturii vechi ebraice au încercat adesea să atribuie genului dramatic, cartea Iov. Dhome crede chiar «că drama nu este absentă în cărțile sfînte, de vreme ce cartea Iov conține o acțiune dialogată»²². În acord cu Dhome, René Pache, definește și el cartea Iov «ca fiind o semidramă, și deci o excepție de la arta poetică biblică»²³. Inșă drama în sine, este ideea ireparabilului care cere mai mult o formă exterioară, pe cînd cartea Iov «deși poem didactic (dialectic), prin elanul său, acțiunile sale, prin scopul și forma sa este liric»²⁴, și prezintă mai mult o luptă interioară.

O altă caracteristică a poeziei biblice este ritmul ideilor sau sentimentelor, care se numește *paralelism*.

— Paralelismul se naște din egalitatea sau asemănarea ideliilor, astfel că o idee se poate exprima prin două, uneori prin trei sau chiar patru stihuri aproape de mărimi egale, în care cuvintele unui stih corespund cuprinsului și cuvintelor celorlalte stihuri.

21. V. Tarnavski, *op. cit.*, p. 482.

22. *Idem*, p. 488.

23. Eduard Dhome, *op. cit.*, p. 46.

24. *Idem*, p. 36.

Lowth definește paralelismul ca «fiind corespondența unui verset cu un altul». El îl numește deci «paralelismul stihurilor pentru că repetarea a două sau trei stihuri paralele este unul din caracterele constitutive ale poeziei biblice (ebraice) unde nu există niciodată versuri izolate. Este un fel de rimă a gândirii, o simetrie a ideii»²⁵. Poeții biblici exprimă adesea aceeași gândire de cite două ori sau chiar de mai multe ori folosind însă termeni diferiți, uneori sinonimi, sau chiar opuși. «Limba omului drept este argint curat, inima celor fărădelege este lucru de puțin preț» (Prov. X, 20).

Poezia în sine nu se deosebește de proză numai prin frumusețea frazelor și a expresiilor alese, ci ea își alege și o formă exterioară specifică. În arta poetică vorbirea folosește un anumit ritm, care după reguli stabilite, leagă silabele și cuvintele unele cu altele. Din acest punct de vedere poezii evrei au un gen cu totul aparte. Ei n-au urmărit să potrivească silabele și cuvintele, ci au pus în ritm mai mult cugetările care le-au fost inspirate de Dumnezeu. «Tehnica lor constă, de obicei în dublarea expresiei, aceleiași idei»²⁶.

Deci paralelismul este ceva specific poeziei biblice prin care, se înțelege «reproducerea ritmică în mai multe stihuri a unei cugetări determinate»²⁷. Renunțarea la ritmul silabelor, care adesea nu este altceva decât înșirarea unor cuvinte asemenea, sunătoare dar fără un sens profund, care însă se înlocuiește și se împlinește mult mai perfect printr-un ritm al ideilor. De aceea Tarnavski socotește că aceasta s-a făcut «din providența lui Dumnezeu, ca acele poezii sfinte, care erau destinate pentru toți cei credincioși, să se scrie în acel fel de ritm care să se poată reda cu ușurință în fiecare traducere, fiindcă poezia ebraică, deși tradusă în alte limbi își păstrează totuși structura sa ritmică»²⁸.

Putem deosebi trei feluri de paralelism poetic: sinonim, sintetic și antitetic, după cum stihurile și frazele prin repetare explică o oarecare idee, o pot lămurii prin contrast, sau o continuă și o completează printr-o nouă idee adăugată la celelalte.

1. *Paralelismul sinonim*, exprimă una și aceeași idee prin două sau trei cuvinte aproape identice, în așa fel «încît stihul al doilea corespunde celui dintîi»²⁹, fie parțial, fie total. Prin această repetare a aceleiași idei cu ajutorul altor cuvinte, s-a urmărit crearea unei idei mai clare și mai amplificate. Exemplu: «Doamne nu mă muștra în mînia Ta, și în urgia Ta nu mă certa» (Ps. VI, 1), sau: «Cerurile spun slava lui Dumnezeu, și țărîa vestește lucrarea mîinilor Sale» (Ps. XVIII, 1). Dar cel mai vechi fragment literar din Sfînta Scriptură exprimat prin paralelismul sinonim este în Gen. IV, 23, cîntul lui Lameh... un om pentru rana mea și un copil pentru vinătaia mea». Dar acesta n-a comis două crime, ci una. Paralelismul sinonim se întîlnește și în Psalmii: 8, 4; 94, 1—9; 114; 91, 5—6.

2. *Paralelismul sintetic* — constă în imbinarea stihurilor care se aseamănă atît după construcție, cît și după măsură. În acest gen literar stihul al doilea dezvoltă ideea exprimată de primul stih. Un exemplu remarcabil de paralelism sintetic este partea a doua a Ps. XVIII, 8—9; 11:

«Legea Domnului e fără prihană, întoarce sufletele; mărturia Domnului este credincioasă, înțelepțește pruncii.

25. René Pache, *op. cit.*, p. 610. 26. Fillion, *op. cit.*, p. 490.

27. Sacuez et Vigouroux, *op. cit.*, p. 194.

28. Pr. Prof. V. Prellpeanu, N. Neaga, *Studiul Vechiului Testament* — manual pentru Institutetele teologice, București, 1934, p. 202. 29. *Ibidem*, p. 203.

Judecățile Domnului sînt drepte, veselesc inima,
Porunca Domnului e strălucitoare, luminează ochii.

Dorite-s mai mult decît aurul și decît piatra cea de mare preț, și mai dulci decît mierea și fagurele».

Sau în Proverbe XXX, 17: «Ochiul care-și bate joc de părintele său și nu ia în seamă ascultarea maicei sale, să-l scoată corbii ce sălășluiesc lângă un curs de apă, iar puii de vultur să-l mănînce. Se întîlnesc de asemenea versuri unde ideea este exprimată printr-o frază simplă, care sub raportul ritmului poate fi divizată în două părți. Pe acestea le-am putea defini ca aparținînd paralelismului ritmic. Exemplu: Ps. CX, 1—2: «Lăuda-Te-voi Doamne, cu toată inima, în sfatul celor drepti și în adunare».

3. *Paralelismul antitetic* — se caracterizează prin aceea că al doilea stih exprimă prin antiteză, ceea ce cuprinde primul stih; sau mai precis, cînd două stihuri corespund unul altuia printr-o opoziție de termeni sau de sentimente, pe care le exprimă. Paralelismul antitetic se întrebuițează deosebi în poezia didactică, și anume în cartea Proverbelor: «Un fiu cuminte face bucurie tatălui său, iar un fiu nebun este supărarea maicei sale», sau: «Dreptatea înalță un popor, iar păcatul este ruina popoarelor» (Prov. XIV, 34). Apoi: «De bună credință sînt rănile pricinuite de un prieten, iar sărutările celui ce te urăște sînt viclene» (Prov. XXVII, 6).

René Pache adaugă și paralelismul comparativ «ca fiind o asemănare care luminează gîndirea»³⁰. «Ca o căprioară ce suspină după apă curgătoare. Astfel sufletul meu suspină după Tine Dumnezeu!» (Ps. XLI, 1).

Strofele în poezia biblică

Strofa este una din regulile poeziei biblice lirice, ca de altfel în cele mai multe limbi. Un foarte mare număr de poeme ale Vechiului Testament sînt împărțite în strofe. «Strofa se naște din paralelism și este de fapt o prelungire a paralelismului, un fel de ritm susținut printr-o serie de versete suprapuse ritmului fiecărui vers particular. Stihurile parelele îmbrinate cite două, trei sau chiar patru, exprimă o cugetare și formează strofe cu distihuri și tristihuri. Este însă cazul cînd mai multe versete paralele se îmbrină într-o strofă mai mare. Fiecare vers «nu este decît veriga lanțului total care este strofa»³¹.

Poezii biblici au folosit apoi și acele poezii alfabetice, adică poezii în care un număr determinat de versete începe cu una și aceeași literă, încît toate literele inițiale succed întreg alfabetul. Exemplu de acest fel avem în Proverbe cap. XXXI, unde este prezentată femeia virtuoașă și harnică, precum și Plîngerile lui Ieremia.

Strofa o găsim mai ales în Psalmi, unde cîntatul în cor a făcut-o indispensabilă și în cartea Iov unde ideile exprimate în versuri se impart în grupe foarte distincte, dar mai puțin regulate în ceea ce privește lungimea, decît sînt în ode.

S-a crezut că la cîntarea în templu au participat două coruri care cîntau alternativ strofele singulare. În unele cîntări se deosebeau două momente: a) *strofa* cîntată în întregime de primul cor și b) *antistrofa* cîntată în întregime de corul al doilea, și c) *strofa alternativă*, la care versetele singulare din strofă erau cîntate alternativ de ambele coruri.

30. Tarnavski, *op. cit.*, p. 483

31. *Ibidem*.

În paralelismul sintetic, prima parte a unei strofe servește ca bază la ideea care o introduce pe a doua. Exemplu în Ps. XXV, 12: «Căci piciorul meu a stat întru dreptate, întru adunări te voi binecuvînta Doamne», și în Ps. XXIV, 9: «Bun și drept este Domnul, pentru această lege va pune celor ce greșesc în cale». În câțiva Psalmi împărțirea este atât de evidentă, încît este suficient numai a-i cita pentru a observa acest lucru. Exemplu Ps. III este compus din patru strofe de versuri, cu cite 4 stihuri, cu excepția celei de-a patra, care are cinci stihuri, cuprînzînd fiecare o idee particulară;

1. Doamne cît s-au înmulțit cei ce mă necăjesc !
Mulți se scoală asupra mea ;
2. Mulți zic sufletului meu ;
Nu este mîntuire lui, întru Dumnezeuul lui !
3. Iar tu Doamne, sprijinitorul meu ești,
slava mea și cel ce înalți capul meu.
4. Cu glasul meu către Domnul am strigat
și m-a auzit din muntele cel sfînt al Lui.
5. Eu m-am culcat și am adormit ;
sculatu-m-am că Domnul mă va sprijini.
6. Nu mă voi teme de mii de popoare,
Care împrejur mă împresoară.
7. Scoală, Doamne, mîntuiește-mă, Dumnezeuul meu,
că tu ai bătut pe toți cei ce mă vrăjmășesc în deșert ;
dinții păcătoșilor ai zdrobit.
8. A Domnului este mîntuirea
și peste poporul tău, binecuvîntarea ta.

Deci aici strofele se disting fără nici-o dificultate unele de altele. Dar, nu totdeauna se pot deosebi chiar atît de ușor. Deși pentru poezia lirică, este o regulă în a consacra o strofă pentru fiecare idee, poezia biblică face și unele excepții de la această regulă. Uneori două idei total diferite pot fi cuprinse într-o singură strofă. Iar numărul versurilor care compun strofa poate fi neregulat ; uneori poate fi cel mai scurt, alteori chiar cel mai lung, ceea ce face ca distincția strofei să fie foarte nesigură.

Cîteva poeme biblice : Cîntarea lui Lameh, Binecuvîntarea lui Iacob (Gen. XLIX, 1—28), Cîntarea lui Moise (Deut. XXXII, 1—43), Strigătul de război asupra cetății Hesbon, Cîntarea Anei, Cîntarea Deborei, Plîngerea lui David asupra lui Abner etc.

a) *Binecuvîntarea lui Iacob*... Înainte de moarte patriarhul a adunat pe cei 12 fii. Pentru fiecare a avut o binecuvîntare specială care a fost totodată și o profeție. Aici paralelismul este foarte puțin sensibil, totuși este unul din cele mai vechi poeme ale literaturii sacre, exceptînd cîntarea lui Lameh.

b) *Plîngerea lui David asupra lui Abner* (II Samuil III, 33). Ioab a ucis pe Abner care a rămas de partea lui Saul. David însă grațiasse pe Abner și ca urmare regretă moartea valorosului general. La Hebron i-a făcut funeralii mărețe. În cinstea acestuia David a compus cîteva versuri.

Încă din timpuri străvechi poezia s-a dezvoltat și la evrei, dar mai mult ca poezie religioasă, care are ca obiect pe Dumnezeu și raportul lui cu oamenii.

Ca o caracteristică a poeziei biblice este lipsa rimei, scopul său — îndreptarea moravurilor — precum și originea sa divină.

Sfânta Scriptură este o carte inspirată și deși este expusă într-o formă simplă, ea este sublimă și încântătoare prin învățăturile sale.

Sfânta Scriptură este apoi o operă exclusiv religioasă și sfântă și se înfățișează ca rod al preamăririi lui Dumnezeu.

Poeții biblici au cultivat îndeosebi poezia lirică, din care fac parte Psalmii, care se cântau de obicei acompaniați de instrumente muzicale. Pe lângă genul liric însă mai cultivă și pe cel didactic, profetic, ba chiar dramatic după părerea unor cercetători.

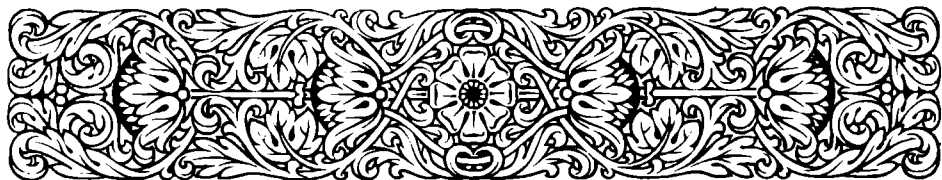
Poezia didactică biblică tratează și recomandă adorarea lui Dumnezeu și urmărirea totodată și cultivarea moravurilor în acord cu voia lui Dumnezeu.

O altă caracteristică a poeziei biblice și care-i dă și o originalitate proprie este paralelismul, care se formează din îmbinarea a mai multor propoziții sau fraze și care împreună exprimă o singură și aceeași idee.

În limbajul poezilor biblici, ca și în limbajul poezilor profani, se folosește strofa, care la ei este un fel de prelungire a paralelismului. În poezia lirică profană o idee este cuprinsă de obicei într-o strofă, pe când în poezia biblică adeseori, o strofă poate cuprinde două idei total opuse.

Dintre poemele biblice, în afară de cărțile poetice, de mare importanță sînt: Binecuvîntarea lui Iacob, Testamentul lui Moise, Cîntarea Anei, Cîntarea Deborei etc.

Doctorand SEMEN C. PETRE

D O C U M E N T A R E

LUPTA DE INDEPENDENȚĂ A LUI BASARAB I OGLINDITĂ ÎN MINIATURILE DIN CHRONICON PICTUM

Chronicon Pictum este, după cum se știe, un manuscris alcătuit la curtea regelui Ludovic cel Mare al Ungariei între anii 1358 și 1370¹. Se cunoaște precis intervalul încheierii manuscrisului, deoarece pe copertă apare imaginea sfintei Caterina, patroana fiicei lui Ludovic, născută în iulie 1370, dar nu stema Poloniei, care se alătură celei a Ungariei începând din luna noiembrie a aceluiași an². Ultimele cercetări au arătat că cel care a scris-o, Mark Kálati, nu este decît un compilator al cronicii de la Buda care, la rîndul ei, preluase lucrarea mai veche *Gesta Hungarorum* a lui Simion de Kéza, legînd-o de istoria lui Carol Robert. În ceea ce privește autorul cronicii de la Buda, s-au propus o serie de nume (Dionisie Lackfy, minorit din Strigoniu și educator al regelui Ludovic, Ioan de Agria etc.) dar, așa cum observă Maria Holban, autoarea studiilor de referință despre conflictul din 1330, important este că războiul împotriva lui Basarab, care constituie ultimul episod al *Cronicii Pictate*, a fost scris sub impresia unei alte umiliri a curții ungare, de data aceasta a lui Ludovic, fiul lui Carol Robert, de către Vladislav I, nepotul lui Basarab (deci între anii 1366—1370)³.

Din cele peste 300 de miniaturi din *Chronicon Pictum*, trei privesc războiul lui Basarab cu Carol Robert, oglindind această importantă colitură în viața poporului român. Aceste trei miniaturi au fost reproduse de foarte multe ori⁴, dar nu s-au bucurat pînă în prezent în istoriografia românească de un studiu aparte, care să le lege de evenimentele reale sau închipuite.

Se cunoaște episodul campaniei împotriva lui Basarab, din septembrie 1330. Carol Robert intră în țară pe la cetatea Severinului, din nou cucerită și unde este înscăunat ban Dionisie, cel care îndemnase pe rege să atace pe Basarab. Acesta din urmă, printr-o solie de pace, renunță la Severin, se obliga să plătească tribut, propune să trimită ca ostatec la curtea din Buda pe unul din fiii săi și era gata să ofere o despăgubire de război în valoare de 7000 mărci de argint, o sumă imensă pentru vremea respectivă.

1. Maria Holban, *Despre raporturile lui Basarab cu Ungaria anevind și despr reflectarea campaniei din 1330 în diplomele regale și în «Cronica pictată»*, în *Studii*, XX (1967), nr. 1, p. 29.

2. *Ibidem*, p. 35, n. 56. 3. *Ibidem*, p. 35—36.

4. Mai accesibile în Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, București, 1935, fig. 109, p. 380; fig. 110, p. 386 și fig. 111, p. 389. Ultimele două apar colorate în *Istoria României* (edit. Academiei), București, 1962, pl. V; Tibor Kardos, *Képes Krónika*, vol. II, (ed. II), Budapesta, 1964, passim.

O miniatură înscrisă într-o inițială urmărește să ilustreze momentul în care solul lui Basarab prezintă lui Carol Robert propunerile de pace. Solul lui Basarab apare în ținută de război, dar fără armură, care în viziunea cronicarului putea aparține numai cavalerilor maghiari. Atunci cînd îl reprezintă pe rege tronînd, înconjurat de curte, miniaturistul înfățișează în dreapta regelui pe cavalerii înzăoați, iar de cealaltă parte pe conducătorii celorlalte neamuri (cumanii, secuii etc.) fără armură, cu caftane lungi. În scenele de bătănie aceștia sînt reprezentați cu arcuri, nu cu lăncii. Solul lui Basarab nu e înveșmîntat cu caftan, dar nici în armură: în realitate el poartă o surcotă, încinsă cu o centură cavaleriească, iar în mîna stîngă ține un bazinet, indiciu că venea de pe cîmpul de luptă. În dreapta vedem scrisoarea pecetluită.

În schimb regele în ținută de campanie, este înfățișat cu o cămașă de zale, avînd deasupra o cotă de arme din piele ramburată (umplută cu cîlți), protejată de două benzi verticale. Pe șolduri el apare încins cu centura cavaleriească, de care atîrnă o spadă «pentru două mîini» (deci regele coborîse sau urma să se urce pe cal). Suveranul poartă coroana cu fleuronii casei de Anjou. Plasat într-un plan ceva mai îndepărtat de privitor decît solul, regele îl depășește cu un cap. Ținuta maiestuoasă accentuează atitudinea lui rigidă, în vreme ce trimisul lui Basarab este înfățișat ca privindu-l pe rege de jos în sus — o poziție de protocol — dar în realitate cei doi se află față în față. Capul solului apare de asemenea mai mic decît al regelui, pe care îl amplifică atît coroana, cît și pletele abundente. Miniaturistul a urmărit, în chip evident, să sublinieze deosebirea de rang și de prestigiu a celor două personaje, avantajîndu-și stăpînul.

Problema care se ridică în legătură cu această miniatură este dacă ea corespunde unei realități istorice, dacă scena înmînării unei scrisori din partea unui sol al lui Basarab venit la Carol Robert a avut loc sau ea a fost o invenție a celui care a alcătuit *Cronica Pictată*.

Maria Holban observă că întregul episod legat de oferta de Pace a lui Basarab nu pare a fi preluat din tradiția orală anonimă ci din mediul simpatizanților celui care apare într-o lumină deosebită în acest episod și anume comitele Donoch de Zvolen. (În cronică «Zolyon»). Într-adevăr, comitele Donoch încearcă să tempereze trufia lui Carol Robert în fața solului lui Basarab, iar în descrierea luptei care va avea loc, comitele, împreună cu fiul său Ladislav, este prezentat ca făcînd un «zid de piatră» împrejurul regelui amenințat. Maria Holban se întrebă dacă această versiune nu este legată de interesele familiei de Zvolen și dacă întregul episod se afla cumva în cronică de la Buda (pe care a preluat-o compilatorul Mark Gălti), dacă prin urmare oferta de Pace a lui Basarab a existat în realitate sau este numai o improvizatie cronicărească mult ulterioară anului 1330, ea nemăiîntind menționată în nici un alt izvor⁵.

Prin urmare, miniatura pe care am prezentat-o este legată de narațiunea din *Chronicon Pictum* dar episodul pe care ea îl ilustrează este pus sub semnul întrebării, deși este posibil ca el să fi avut într-adevăr loc.

Următoarele două miniaturi care interesează istoria românilor ilustrează lupta de la Posada. Ele au fost considerate ca aproape identice, adică reproducînd același eveniment, explicîndu-se că autorul, cu un spirit necruțator, a pus în lumină — dezaprobind-o — trufia regală⁶. Dar analiza acestor imagini ne duce la alte concluzii. În primul rînd, peisajul apare diferit în cele două miniaturi și nici personajele nu sînt aceleași.

5. Maria Holban, *op. cit.*, p. 31—32.

6. Opinia Ilonei Barkowits, din studiul lui Tibor Kardos, *Képes Krónika* (ed. I), Budapesta, 1959, citată de Maria Holban, *op. cit.*, p. 34, n. 58.

Într-adevăr, în miniatura în care caii depășesc cadrul constatăm că panta este mai abruptă, iar în cealaltă, în care caii apar tăiați de cadru, panta se prezintă mai do-moală. De asemenea, în prima putem număra nouă, iar în cea de-a doua unsprezece români. Este adevărat că grupul celor trei cavaleri unguri distanțat de șuvoiul cavalerilor și lovit de săgeți și bolovani apare în ambele miniaturi, dar ilustrând o situație diferită.

Prima oglindește momentul surpriză, atunci când regele, luat pe neașteptate, se întoarce și-i vede pe primii căzuți din convoiul care îl urmau. Aceasta reiese din felul în care sînt așezate scuturile celor trei: ele nu apar ridicate în dreptul feței, ca în cea de-a doua miniatură, care reprezintă un alt moment, ieșirea dintr-un al doilea defileu. De data aceasta nu mai este vorba de un masacru oarecare, al cărui început îl redă miniatura precedentă. Acum este ucis însuși Deseu, fiul lui Dionisie, cel cu care regele «își schimbase însemnele armelor sale».

Prin urmare, prima miniatură — cea cu caii ieșiți din cadru — ilustrează următorul episod din *Chronicon Pictum*, întimplat la 9 noiembrie 1330: «Mulțimea nenumărată a românilor, sus pe aripi; alergînd din toate părțile, arunca săgeți asupra oastei ungu-rești care era în fundul văii, pe un drum care însă nici nu ar fi trebuit numit drum, ci mai curînd un fel de corabie strîmtă, unde din pricina înghesuiei cei mai sprinteni cai și ostași cădeau în luptă, pentru că din pricina urcușului prăpăstios... nu se puteau sui împotriva românilor pe nici una din aripile de pe cele două laturi ale drumului, nici nu puteau merge înainte, nici nu aveau loc de fugă, fiind șanțurile săpate acolo, ci ostașii erau cu totul prinși, ca niște pești în vișă sau în mreajă»⁷.

Sînt reprezentate sfîncile de pe care trăgeau românii, caii și cavalerii doborîți, unul căzut cu brațele date pe spate — în primul plan —, altul prăbușit pe grumazul calului și mulți alții care le urmau, în vreme ce grupul celor trei privesc în urmă uluiți.

Cea de-a doua miniatură ilustrează un alt episod din bătălia care a continuat patru zile (9—12 noiembrie) și care s-a petrecut la o oarecare interval după primul atac, atunci cînd s-a ajuns la concluzia că orice rezistență este imposibilă. «Iar regele și-a schimbat însemnele armelor sale, cu care a îmbrăcat pe Deseu, fiul lui Dionisie, pe care crezîndu-l a fi însuși regele, românii cu cruzime l-au omorît»⁸.

Într-adevăr, miniatura înfățișează pe nobilul care îmbrăcase costumul și preluase însemnele regelui⁹, în vreme ce acesta, apărut de doi cavaleri, fuge spre dreapta, uitîndu-se îngrozit îndărăt spre locul luptei. De data aceasta ei se protejează, ridicînd scuturile în dreptul feții.

După ce am văzut cele două episoade deosebite pe care le ilustrează cele două miniaturi, să trecem la analiza fiecăreia în parte.

În ceea ce privește românii din prima miniatură, cea pe care o putem numi acum a atacului surpriză, ei poartă sarică și căciulă ascuțită (un element care vădește scrupulul miniaturistului: sîntem în apropierea iernii, în noiembrie), dar nu toți sînt înfățișați în acest costum tradițional. De fapt, din cei nouă români, numai doi apar în sarică, cu mîncile lungi care rămîn în mare parte nefolosite, ca și în zilele noastre¹⁰. Alte trei personaje prezintă costume occidentale, două în «pour point» ajustat, cu mineci colante, cu trese transversale, iar unul cu o surcotă care îi depășește ge-

7. Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, București, 1975, p. 269—270.

8. *Idibem*. 9. *Ibidem*.

10. Vezi *Arta populară românească*, București, 1969, p. 388: «Aria de răspîndire cuprinde Muscelul, Argeșul dar și unele zone din Transilvania, între care Țara Oltului».

nunchii. Ne apare semnificativ însă că cele două personaje în «pour point» poartă căciuli pe cap, un element local cu totul neașteptat. Așadar, armata românilor nu era de țărani, miniaturistul se vedește suficient de informat ca să confere unei bune părți a luptătorilor veșminte cavaleresti asemănătoare celor cu care vor fi reprezentați, în 1369 (un an mai devreme de încheierea cronicii), cei doi voievozi zugrăviți la Curtea de Argeș, Nicolae Alexandru și Vladislav I. Haine asemănătoare au putut fi constatate și în mormântul lui Vladislav I (1374—1375). Doi dintre români sînt reprezentați aruncînd săgeți cu arcul, iar alți trei avîrînd bolovani.

În privința regelui, el poartă același costum de piele ramburată cu care este reprezentat și în scena primirii solului lui Basarab, avînd pe cap coroana peste camai-lul de zale. Cavalerii au umerare și benzile de piele protectoare ale antebrațelor și toți poartă scuturi de apărare ¹¹.

În cea de-a doua miniatură sînt înfățișați români cu sarică: unul trage cu arcul iar alți doi aruncă pietre; unul singur este înfățișat în surcotă cu partea inferioară plisată, așa cum va apărea Mircea cel Bătrîn pe unele dintre monedele sale ¹². Personajul în surcotă poartă de asemenea o căciulă ascuțită și este dispus în colțul compoziției, ca și în miniatura precedentă.

Dintre cavalerii maghiari căzuți, se dă un loc aparte lui Deseu, fiul lui Dionisie, înfățișat cu coiful de turnir (heaume) pe care îl purta regele în împrejurări deosebite și oarecum solemne. Acest coif avea ca timbru (cimier) un cap de struț cu o potcoavă în cioc, încadrat de trei pene, așa cum se vede pe scutul cu timbrul Angevinilor ¹³, dăruit de Ludovic cel Mare în 1342 catedralei din Aix la Chapelle sau pe monedele sale ¹⁴. În miniatură nu se disting decît cele trei pene ale coifului.

Regele poartă coroana obișnuită peste zale — ca și în miniatura precedentă — și pe scutul lui se vede crucea arpadiană asemănătoare cu aceea de Lorena. Constatăm această cruce și deasupra globului pe care îl purtau în mina stîngă regii unguri ¹⁵.

O problemă care trebuie soluționată în legătură cu descrierea și ilustrarea luptei de la Posada, este dacă cele două miniaturi înfățișează imagini care s-au petrecut în lupta pentru independență a poporului român în locul descris de cronică. Din fericire, spre deosebire de epusodul ofertei de pace a lui Basarab, pe care nu îl consemnează decît *Chronicon Pictum*, descrierea luptei dintre voievodul român și Carol Robert se află menționată și în alte documente apropiate de evenimentele din 1330. Maria Holban a confruntat cu competență mărturiile contemporane cu finalul *Cronicii pictate*, scris între anii 1367 și 1370 ¹⁶, unde se relatează lupta de la Posada.

Avînd nevoie a înasmena diplomele regale cu o nouă pecete în locul celei pierdute în războiul din 1330, Carol Robert alcătuieste un document în noiembrie 1332, unde se arată că Basarab a năvălit «cu dușmănie asupra unei părți din oastea noastră într-un loc crîngos și păduros încins cu dese întărituri» («in quodam loco nemaroso et silovoso indaginumque densitate firmato quandam particulam gentis nostre hostilitier invasisset» ¹⁷.

11. *Ibidem*.

12. Pavel Chihaia, *Din cetățile de scaun ale Țării Românești*, București, 1974, fig. 87.

13. A. Parmentier, *Album historique*, vol. II, Paris, 1909, p. 99.

14. Ladislav Réthy, *Corpus nummorum Hungariae*, Graz, 1958, pl. XXII, nr. 7.

15. A. Parmentier, *op. cit.*, p. 99.

16. Maria Holban, *op. cit.*, p. 36.

17. *Ibidem*, p. 26; vezi și idem, *Contribuții la studiul raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria angevină*, în «Studii», XV (1962), nr. 2, p. 322.

Intr-un alt document, din ianuarie 1333, referindu-se la același eveniment, regele pomenește de «un loc strîmt și întunecos» («in quodam loco condense et obscuro ipsam gentem nostram invasisset»¹⁸).

În sfîrșit, în două documente de la mijlocul anului 1335 (19 mai și 22 iunie) se arată că Basarab a atacat de două ori «oastea puternică a regelui în niște locuri strîmte și păduroase împrejmuite de întărituri puternice»¹⁹.

Maria Holban observă că redactorul *Cronicii pictate* a adăugat formulei din actul de repecetluire câteva elemente noi: «fundul văii pe un drum care însă nici nu ar fi trebuit numit drum, ci mai curînd un fel de corabie strîmtă (...) nu aveau loc de fugă fiind șanțurile săpate acolo»²⁰ și se întreabă dacă redactorul nu a fost influențat de frîngerea lui Ludovic cel Mare din 1368, de către comitele Dragomir de Dimbovița, petrecută «în locuri noroioase și mlăștinoase și pline de obstacole»²¹. Observăm că dacă descrierea Posadei din cronică nu se suprapune exact peste actul de pecetluire din 1332 (fără să îl contrazică, totuși), ea este foarte asemănătoare cu decorul consemnat în cele două acte din 1335. Este evident că locurile «strîmte» puteau fi și «prăpăstioase».

Prin urmare, putem afirma că cele două miniaturi din cronică ilustrează un peisaj real al luptei care a dus la independența de stat a Țării Românești.

O altă problemă, destul de importantă, este aceea a localizării Posadei. Unde se petrece acțiunea ilustrată de cele două miniaturi? Desigur că imaginile inspirate de text nu vor putea prezenta un factor nou în această problemă atît de controversată²², cu atît mai mult cu cît Mark Kálati nu a fost decît un compilator, în afara evenimentelor consemnate în cronică sa. Dar deoarece am încercat să legăm de evenimente contemporane scenele înfățișate de miniaturist, să propunem și localizarea pe care decoriurile convenționale ne-o sugerează.

De fapt, localizarea Posadei se leagă de itinerarul lui Carol Robert, iar drumul acestuia de popasul «sub castrul Argeșului».

Localitatea este consemnată în două diplome, una din 17 octombrie 1336, prin care regele Carol Robert răsplătește pe vicecancelarul regal Thatamar și pe fratele său Bako pentru o serie de fapte de arme printre care și o misiune în Țara Românească, care s-a încheiat «sub cetatea Argeș», unde l-a ajuns pe rege. Întregul episod ne incredințează de faptul că regele își propusese să ajungă la Argeș și că Thatamar cunoștea exact acest itinerar. Unsprezece ani mai tîrziu, într-o diplomă din 30 iunie 1347, Ludovic cel Mare amintește și el că tatăl său «și-a așezat tabăra înaintea cetății Argeș».

Invocînd argumentul *ex silentio*, Maria Holban presupune că cetatea nu a fost cucerită, deoarece se menționează numai prinderea și uciderea unor români «care hărțuiau pe oamenii credincioși» ai lui Ludovic²³. Tratatul de *Istoria României* se îndoiește chiar de acest punct al itinerarului, referindu-se numai la diploma din 1336, pe care o consideră contestabilă²⁴.

Faptul că regele Carol Robert și-a așezat tabăra lângă cetatea Argeș nu indică neapărat că cetatea nu a fost cucerită, ci că ea prezenta o suprafață prea mică pentru

18. Idem, *Despre raporturile lui Basarab...*, p. 26 ; idem, *Contribuții...*, p. 323.

19. Idem, *Despre raporturile lui Basarab...*, p. 27 ; idem, *Contribuții...*, p. 323.

20. Vezi n. 7. 21. Maria Holban, *Despre raporturile lui Basarab...*, p. 39.

22. Bibliografia problemei la Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 282.

23. Maria Holban, *op. cit.*, p. 28-29. 24. *Istoria României...*, p. 153-154.

corpul expediționar maghiar. Dacă ar fi fost vorba de un asediu, nu s-ar fi menționat în diploma din 1347 că românii «hărțuiau» pe oamenii regelui. Această hărțuială indică tocmai lipsa unor lupte importante, care nu aveau cum să se producă dacă avea în vedere dimensiunile și dispozitivele de apărare ale cetății voievodale de la Argeș, pe care, în urma săpăturilor arheologice, le cunoaștem în prezent²⁵.

Este puțin probabil ca mențiunea «sub cetatea Argeș» să se fi referit la cetatea Poenari, apărută ulterior²⁶. Nu se poate susține logica unei expediții în creierul munților — cu materialul de luptă greoi al cavalerilor maghiari — fără un obiectiv de luptă important²⁷, pe care nu îl vedem.

Într-o lucrare din 1970, conducătorul săpăturilor de la Curtea Domnească din Argeș, N. Constantinescu ajunge la concluzia că vechea reședință a lui Basarab a fost «foarte probabil ruinată în urma expediției lui Carol Robert»²⁸. Într-un alt studiu, din 1971, N. Constantinescu menționează că în 1340 Basarab a ridicat o serie de edificii pe un strat anterior «marcat evident cu urme de arsură și de dărămături» și arată că deoarece «foarte probabil, invazia din 1330 a afectat zona Argeșului și construcțiile voievodale de aici și în special vechea curte feudală, apare cu totul normal ca Basarab I să fi considerat necesar să înalțe mai întâi o altă reședință»²⁹.

Prin urmare, investigațiile arheologice recente confirmă mențiunea celor două diplome din 1336 și 1347, că regele ungar și armata sa au poposit sub cetatea Argeșului, după ce, bineînțeles, au trecut-o prin foc. Acest eveniment ar explica și răzbunarea cumplită a lui Basarab de la Posada.

Localitatea Posadei — unde s-a dat lupta ilustrată de cele două miniaturi din *Chronicon Pictum* de care ne ocupăm — este mai la îndemână având reperul popasului de la Argeș. Desigur că vechiul drum Argeș-Cîmpulung, prin Domnești, iar de aici către Brașov (Brașovul va fi înălțat de-abia în 1377), va fi fost itinerarul cel mai convenabil, dacă ne gândim la populația săsească a Cîmpulungului și la așezările sale catolice³⁰, în vreme ce Sibiu era încă departe. Dealtfel este probabil ca unul dintre obiectivele militare ale lui Carol Robert să fi fost eliberarea sau despresurarea Cîmpulungului, a fostei cetăți regale din Țara Românească.

Să nu uităm că la 20 ianuarie 1368, în timpul lui Vladislav I, Rucărul se afla încă în mîinile ungarilor, iar tricesima cuvenită voievodului român se percepea la Cîmpulung «vel lupta» (sau în apropiere)³¹. La 1330, sașii și ungurii erau încă puternic

25. N. Constantinescu, *La Résidence d'Argeș des voïvodes roumains des XIII-e et XIV-e siècles. Problèmes de chronologie à la lumière des récentes recherches archéologiques*, în «Revue des études sud-est européennes», tomul VIII (1970), nr. 1, passim; idem, *Curtea Domnească din Argeș. probleme de geneză și evoluție*, în «Buletinul Monumentelor Istorice» XL (1971), nr. 3, passim.

26. Cum afirmă N. Iorga, *Les Châteaux occidentaux en Roumanie*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice» XXII (1929), p. 57. Gh. Cantacuzino (*Cetatea Poenari*, în «Studii și cercetări de istorie veche», tomul 22 (1971), nr. 2, p. 286) arată că turnul central este anterior celei de-a doua jumătăți a secolului al XIV-lea, datînd probabil din prima jumătate sau mijlocul acestui secol. Autorul consideră «puțin probabil» identificarea lui «Castrum Argias» al izvoarelor maghiare cu cetatea Poenari. Aceeași concluzie și la Răzvan Theodorescu (*Bizanz, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X—XIV)*, București, 1974, p. 279): «... fiind extrem de plauzibilă ipoteza că acest lăcaș (Argeș I) (...) și-a încheiat existența cu prilejul unei mari distrugerii ce cu greu putea fi alta decît cea datorată oștilor maghiare ajunse în toamna anului 1330 «sub castro Argias».

27. *Ibidem*, p. 286—287: «Locul în care este situat se afla în afara căilor de largă circulație... Pe firul rîului în sus și apoi peste creastă existau numai drumuri folosite de păstori».

28. N. Constantinescu, *La Résidence d'Argeș...*, p. 51.

29. Idem, *Curtea Domnească...*, p. 23.

30. Pavel Chihaia, *op. cit.*, p. 306—318.

31. E. Hurmuzaki, I/2, nr. XVIII, p. 144—145; *ibidem*, XV, 1, nr. 2, p. 1—2; vezi și N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, București, 1929, p. 47—48.

statorniciți în zona Cîmpulungului, încît distanța de la Argeș în Transilvania nu trebuie măsurată pe itinerariul Argeș-Bran (cetatea Branului nici nu se înălțase, cum am amintit, la data aceea), ci Argeș-Cîmpulung, apărînd cu mult mai avantajoasă decît Argeș-Sibiu sau chiar Argeș-Turnu Roșu.

De altfel, se pare că în apropierea locului luptei dintre Basarab și Carol Robert, la Cetățeni, unul dintre voievozii Țării Românești a înălțat o biserică în amintirea ei, după relatarea călătorului polon Strykowski³².

Săpăturile arheologice de la Cetățeni au pus în lumină o serie de fortificații care aveau în vedere terenul accidentat al locului³³, gîtuind trecătoarea. Desigur că întărituri asemănătoare au putut fi executate de către români în grabă și între Cîmpulung și actualul Rucăr, știindu-se că regele avea un traseu obligat.

Prin urmare, cele două miniaturi din *Chronicon Pictum* de care ne-am ocupat ilustrează un peisaj real al bătăliei de la Posada, care a avut loc în apropierea Cîmpulungului, ele ilustrînd importanța luptă pentru independența Țării Românești.

PAVEL CHIHAIA

ÎNCERCĂRI BIZANTINE DE UNIRE A BISERICILOR SUB PALEOLOGI PÎNĂ LA SINODUL DIN FLORENȚA

Separția formală intervenită în 1054 între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-catolică n-a lăsat indiferente cele două lumi creștine. Pe parcursul celor nouă veacuri de la consumarea acestui act au existat atît din partea Răsăritului ortodox cît și a Apusului catolic încercări prin care s-a năzuit la refacerea unității Bisericii. Aceste eforturi au fost călăuzite uneori de dorința sinceră a desființării stării de schismă care domnea între cele două Biserici. De neumărate ori însă considerentele religioase au fost puternic marcate de cele de ordin politic.

În istoria Bizanțului epoca Paleologilor se dovedește pentru aceste încercări de un interes deosebit, avînd în vedere numeroasele contacte inițiate de bizantini, negocierile care le-au purtat cu apusenii și ale căror rezultate vor fi dintre cele mai diferite. Vom avea de străbătut un răstimp în care principalele puncte de referință sînt cele două sinoade unde s-a realizat, mai mult sau mai puțin, unirea celor două Biserici. Incluzînd sinodul din Lyon (1274) și oprindu-se în ajunul celui din Florența (1438—1439) ne vom strădui să arătăm, în mare, aceste încercări care au jucat, după cum se știe, un rol de primă mărime în istoria legăturilor dintre Bizanț și Occident.

Se impune să facem o delimitare pentru a lămuri de la început caracterul pe care-l vom da expunerii noastre. Vom avea în vedere îndeosebi contribuții mai noi, precum și puncte de vedere care încearcă să explice unele momente din bogata istorie a acestor relații¹.

32. Pavel Chihaia, *op. cit.*, p. 326. În legătură cu localizarea Posadei în zona Rucărului vezi și P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, Bucureștii, 1944, p. 257—258 și p. 258, n. 78.

33. Dinu V. Rosetti, *Șantierul arheologic Cetățeni*, în «Materiale și cercetări arheologice», XIII (1962), p. 321.

1. Prin contribuții mai noi ne referim la utilizarea unei bibliografii apărută mai ales în ultimii 15 ani. Studiile și lucrările din această perioadă fără a aduce modificări esențiale privind tema pe care am abordat-o vin totuși cu noutăți legate de precizarea și elucidarea unor momente din istoria acestor încercări. Vom surprinde de asemenea ipoteze interesante și o tratare mai nuanțată a evenimentelor.

Este cunoscut că majoritatea împăraților Paleologi, începînd chiar cu întemeietorul dinastiei, au dus o politică prounionistă. Caracterul dominant al acesteia rămîn considerentele de ordin politic. Suveranii bizantini doreau unirea cu Roma gîndindu-se în primul rînd, și mai ales, la soarta imperiului și la avantajele pe care le-ar dobîndi dintr-o asemenea unire. Nu trebuie totuși să dăm un caracter absolut acestor scopuri politice și să respingem în consecință și existența unei dorințe sincere în realizarea unirii.

Climatul în care-și va inaugura Mihail al VIII-lea Paleologul planul său de a realiza unirea Bisericii bizantine cu Biserica din Apus era puțin propice pentru a afla un sprijin susținut din partea Bisericii sale. Sintem în epoca în care resentimentele grecilor față de latini erau deosebit de puternice. Acestea se datorau îndeosebi urmărilor cruciadei a patra. Trebuie subliniat faptul că una din piedicile cele mai însemnate în calea unirii și care va persista pînă la sfîrșitul imperiului a fost aversiunea grecilor, îndeosebi a celor din Constantinopol, față de latini. Aceasta era în sine mai mult decît de natură religioasă, dar s-a năzuit în spiritul vremii să fie exprimată prin intermediul Bisericii, «Pentru că în această instituție erau reflectate nu numai diferențele fundamentale privitoare la limbă ci și dezvoltarea unor teorii și practici caracteristice mentalității fiecărui popor»².

Se pare că Mihail se gîdea la unirea încă de cînd se afla la Niceea. Astfel el ar fi trimis în 1258 o ambasadă papei Alexandru al IV-lea prin care oferea unirea Bisericii după uzurparea tronului de la Niceea, papalitatea fiind singura putere atunci capabilă să prevină distrugerea imperiului său³.

Restabilind imperiul cu capitala din nou la Constantinopol, Mihail trebuia să se asigure de pace și să micșoreze pericolul unei invazii latine în teritoriul proaspăt recucerit⁴. Prietenia latinilor și îndeosebi a papei devenise un factor deosebit de important. Negocierile laborioase între curtea din Bizanț și Curia romană, care sfîr-

În istoriografia ortodoxă românească problema încercărilor de unire fusese abordată îndeosebi de prof. T. M. Popescu în cîteva studii a căror lectură rămîne folositoare și pe care ne permitem să le menționăm :

T. M. Popescu, *Cucerirea Constantinopolului de către latini ca mijloc de unire a Bisericilor*, în «Studii teologice», I (1929), nr. 1, p. 103—132; idem, *Contribuțiuni la istoria încercărilor de unire a Bisericilor. Tratatulele de la 1337—1339 (Barlaami oratio Avenione habita coram Benedicto XII Pontefice Maximo)*, în «Studii teologice», II (1930), p. 23—79; idem, *Atitudini și raporturi interconfesionale : Considerațiuni istorice asupra problemei unirii Bisericilor Ortodoxă și Romano-Catolică*, în «Ortodoxia», IX (1959), nr. 3, p. 371—405.

2. Cf. D. J. Geanakoplos, *Byzantine East and Latin West : two worlds Christendom in Middle Ages and Renaissance. Studies in Ecclesiastical and Cultural History*, Oxford, 1966, p. 87. Privită într-un context mai larg separația între creștinii răsăriteni și cei apuseni nu s-a dezvoltat numai ca rezultat al diferențelor bisericești ci și al acelor de ordin politic, cultural și din considerente psihologice.

3. Cf. D. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus and the West. 1258—1282. A Study in Byzantine — Latin Relations*, Cambridge (Massachusetts), 1959, p. 61, n. 61, unde se argumentează că a existat o asemenea ambasadă. În principal Geanakoplos se sprijină pe o scrisoare trimisă de Mihail al VIII-lea Paleologul papei Clement al IV-lea în care se afirmă că, după ce a luat în mînă conducerea imperiului, a trimis o ambasadă papei Alexandru al IV-lea cu scopul de a discuta unirea. Tot în această notă vezi și alte argumente ale autorului în sprijinul existenței acestei ambasade, nemenționată însă de izvoare bizantine. În ce ne privește păstrăm rezerva asupra acestei solii a împăratului, neconfirmată cu dovezi mai sigure.

4. H. Evert-Kappesowa, *Une page des relations byzantino-latines. I Byzance et le Saint Siège à l'époque de l'Union de Lyon*, în «Byzantinoslavica», XVI (1955), p. 297. Se arată că prietenia Romei era căutată pentru a proteja teritoriul bizantin împotriva invaziei din partea latinilor, dar că la începutul negocierilor cu papii împăratul ar fi putut foarte bine să servească în același timp Statul și Biserica, cf. *ibidem*, p. 299.

șiră în iulie 1274 în efemera unire de la Lyon, au început în ajunul luării Constantinopolului. Mihail al VIII-lea căruia îi aparține inițiativa acestor tratative, trimite doi foști secretari ai fostului împărat latin Balduin, anume Nichiforișes și Alubardes, în ambasadă la papa Urban al IV-lea. Contrar a ceea ce unii istorici mai noi au crezut, împăratul îi delegase să ceară papii, în numele său, legați care să vină în Orient pentru a trata unirea dintre cele două Biserici⁵. În epoca negocierilor cu papa Urban al IV-lea împăratul era de acord să recunoască primatul papal, dreptul de apel la Roma și dreptul pontifului roman de a soluționa neînțelegerile de ordin religios. Discutarea problemelor dogmatice era însă de competența unui sinod ecumenic. Așadar în această vreme Mihail nu vedea unirea ca o supunere a Bisericii sale față de Biserica Romei insistând «pentru a menține principiul sinodal care în relațiile sale cu Roma oferea grecilor dublul avantaj de a păstra o tradiție pe care o considera sfântă și de a le lăsa speranța ca în cursul discuțiilor doctrina ortodoxă să câștige asupra celei catolice»⁶.

În urma negocierilor din 1264 s-a ajuns chiar la un acord încheiat la Constantinopol între legații papei Urban al IV-lea și împărat pentru convocarea unui sinod care să reglementeze problemele litigioase între cele două părți⁷. Din păcate aceste promițătoare începuturi sînt întrerupte de moartea papei survenită la 2 octombrie 1264. Cu urmașul acestuia, papa Clement al IV-lea, suveranul bizantin va avea mai puțin succes întrucît papa nu a acceptat acordul încheiat în 1264 în capitala bizantină pentru convocarea sinodului amintit, acord ce-i fusese înaintat spre ratificare. Noul papă avea alte vederi în privința cărora era categoric: convocarea sinodului ar fi acceptată abia după primirea în întregime de către greci a unirii propuse de el⁸. Papa vedea unirea ca o primire a împăratului împreună cu poporul său în sînul Bisericii catolice după ce aceștia s-au lepădat mai întîi de ceea ce pontiful roman socotea erezia lor⁹. Este foarte probabil ca în acest timp împăratul Mihail să fi început a-și da seama că numai o acceptare completă a pretențiilor romane i-ar aduce unirea religioasă, singura prin care s-ar asigura o pace durabilă cu Occidentul¹⁰. Într-adevăr

5. D. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus...*, p. 141 susține că: «Nu este nici o evidență care să indice că Mihail a abordat în acel timp cu Urban unirea religioasă». Vezi însă analiza scrisorii din 18 iulie 1263 din care reiese că Mihail i-a scris imediat (stațim) după luarea Constantinopolului pentru a trata unirea, analiză făcută de R. J. Loenertz, *Notes d'histoire et de chronologie byzantines (deuxième série). I La première ambassade de Michael auprès d'Urban IV (1261)*, în «Revue des Etudes byzantines», XX (1962), p. 171–172. Astăzi știm cu siguranță că această ambasadă (de fapt numai Alubardes) a ajuns la Roma, cf. *ibidem*, p. 172.

6. Cf. H. Evert-Kappesowa, *Byzance et le Saint Siège...*, p. 300.

7. D. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus...*, p. 180. Acest rezultat foarte important al negocierilor este cunoscut dintr-o scrisoare adresată lui Mihail al VIII-lea de către succesorul lui Urban al IV-lea, papa Clement al IV-lea.

8. H. Evert-Kappesowa, *Byzance et le Saint Siège...*, p. 301. «Misiunea bizantină care a reluat contactele cu Roma întrerupte de trei ani a trebuit să plece în primele zile ale lui ianuarie 1267 pentru ca papa să fi putut răspunde în 4 martie 1267», cf. V. Laurent, *Les régestes des actes du patriarcat de Constantinople, t. I. Les actes des patriarches*, fasc. IV: *Les regestes de 1208 à 1309*, Paris, 1971, nr. 1385. Mihail atașează la scrisoarea sa și o scrisoare a patriarhului în care acesta exprimă papei arzătoarea dorință pe care el o încearcă de a vedea restaurată unitatea creștină. Patriarhul acesta nu era Gherman al III-lea cum credea D. J. Geanakoplos, *Emperor Michael Palaeologus...*, p. 202 cu nota 42 și B. Roberg, *Die Union zwischen der griechischen und der lateinischen Kirche auf dem II. Konzil von Lyon (1274)*, Bonn, 1964, p. 60, 61, ci Iosif I Galesioul, cf. V. Laurent, *Les régestes...*, p. 181. Sprijinul acordat de patriarhul Iosif I politicii unioniste a împăratului ne surprinde avînd în vedere activitatea antiunionistă de mai frîziu a acestuia. Vezi însă argumentele temeinice invocate de V. Laurent, *op. cit.*, p. 181, care fac foarte probabilă o poziție conciliantă a patriarhului Iosif I la începutul primei sale păstoriri.

9. H. Evert-Kappesowa, *Byzance et le Saint Siège...*, p. 301.

10. *Ibidem*, p. 302.

în timpul lui Clement al IV-lea crescuse pericolul unei invazii latine în teritoriile Bizanțului. Se viza chiar restaurarea fostului imperiu latin de Răsărit. Coaliția anti-bizantină din Occident se grupase în jurul celui mai înverșunat dușman al lui Mihail al VIII-lea, puternicul Carol de Anjou, încoronat rege al Siciliei în anul 1266. Acesta nu va înceta să amenințe Bizanțul decît cu puțin înainte de moartea lui Mihail al VIII-lea, în 1282. Sprijinul pe care-l căuta bazileul la Curia romană se baza tocmai pe influența și puterea papei de a stăvili planurile războinice ale lui Carol de Anjou și într-o asemenea situație unirea cu papalitatea ar fi adus acest ajutor deosebit de prețios pentru Imperiul bizantin.

În preajma sinodului din Lyon politica religioasă a suveranului bizantin va suferi o vizibilă schimbare în sensul acceptării totale de care am amintit. Este necesar să subliniem dificultatea reală în care se afla împăratul. El era prins între pretențiile papale pe care îi venea greu să le nesocotească și opoziția clerului său față de o unire care însemna supunerea Bisericii bizantine față de Biserica Romei¹¹. După cum se știe împăratul avea să recunoască, în cele din urmă, aceste pretenții. Evenimentul se întîmplă sub urmașul lui Clement, papa Grigorie al X-lea, în timpul căruia are loc sinodul din Lyon, unde s-a încheiat Unirea între Bizanț și Biserica latină. Vrem să relevăm o posibilă explicație a unui aspect legat de acordul încheiat la acest sinod. Se știe că la Lyon n-au avut loc discuții asupra diferențelor de învățătură dintre cele două Biserici. Papa n-a admis posibilitatea de a se pune în discuție în vreun fel învățătura Bisericii sale. Totuși în practică el a tolerat anumite compromisuri în favoarea grecilor. Biserica bizantină a fost departe de a subscrie la cerințele formulate de papă. În acordul încheiat nu-s pomenite problemele dogmatice, iar dreptul de jurisdicție al papei este formulat neclar. Gîndindu-ne la toate acestea se poate presupune existența unei înțelegeri secrete între Grigorie al X-lea și Mihail al VIII-lea prin care papa ar fi înțeles dificultățile împăratului. Papa a închis ochii asupra lacunelor în înțelegerea cu grecii în schimbul dobîndirii avantajelor care decurgeau dintr-o asemenea unire¹². Rămînea desigur pentru Mihail să pună în practică Unirea astfel încheiată, o sarcină a cărei îndeplinire avea să frămînte atîta Bizanțul, aducîndu-i împăratului dușmăniei chiar în sînul propriei sale familii. Dacă după acordul încheiat la sinodul unionist din Lyon o parte a înaltului cler, în frunte cu noul patriarh Ioan Vekos, s-a raliat politicii prounioniste a împăratului, a existat însă și o dîrză opoziție cu implicații politice destul de grave, așa cum ne încredințează un document din acea vreme¹³. Este semnificativ faptul că abia în 24 decembrie 1276, așadar după

11. Patriarhul Iosif I îndeosebi are o susținută activitate împotriva unirii cu Roma, cîțiva ani înainte de Sinodul din Lyon; vezi V. Laurent, *Les régestes...*, nr. 1400, 1401, 1404. Cu un an înaintea încheierii acordului de la Lyon el a preferat să se retragă din șcaun, păstrînd însă demnitatea patriarhală și posibilitatea de a reveni în șcaun dacă tratativele de la Lyon ar eșua; vezi *ibidem*, nr. 1408.

12. Privitor la această înțelegere și la motivele care duc la presupunerea unui asemenea acord vezi pe larg H. Evert-Kappesowa, *Byzance et le Saint Siège...*, p. 305–308, ale cărei concluzii le-am urmat și noi.

13. Vezi în acest sens R. J. Loenertz, *Mémoire d'Ogier, protonotaire, pour Marco et Marchetto, nonces de Michael VIII Paléologue auprès du pape Nicholas III, 1278, printemps-été*, în «Orientalia Christiana Periodica», XXXI (1965), p. 374–408. Marco și Marchetto, trimișii papali pe lângă Mihail al VIII-lea sînt însărcinați de acesta să ducă la Roma un mesaj oral prin care i se face cunoscut papei dificultățile care-l asaltează pe împărat din toate părțile în realizarea unirii. Acest mesaj ni s-a păstrat, el fiind consemnat sub formă de scrisoare adresată celor doi de Ogerius, protonotar, șef al interpreților cancelariei imperiale, scrisoare destinată să-i ajute pe legați în împlinirea cu succes a misiunii încredințate. Acest document este singura sursă care ne dezvăluie țînera unui sinod antiunionist convocat de Ioan Duca, duce de Neopatraș, supranumit Bastardul, unul din dușmanii lui Mihail al VIII-lea și un înverșunat adver-

mai bine de doi ani de la sinodul lyonez, are loc prima proclamare a Unirii sub autoritatea unui patriarh canonic instalat¹⁴. Se va dovedi în cele din urmă că această Unire se va dizolva singură odată cu moartea împăratului care o impusese și care-i fusese credincios pînă la sfîrșit, deși în ultima parte a domniei nu i-a fost de vreun folos. Reacția ortodoxă n-a întîrziat să se arate după 1282, sub domnia lui Andronic al II-lea, cînd cei care sprijiniseră Unirea vor avea de suferit¹⁵.

În concluzie încercările și negocierile de unire duse de împăratul Mihail al VIII-lea Paleologul cu atîta tenacitate și care sfîrșiră în Unirea de la Lyon eșuară datorită faptului că fiecare parte a urmărit prin realizarea acestei Uniri scopuri diferite, străine de cauza celor două Biserici. Pe de o parte împăratul, sub presiunea evenimentelor, vedea în unire o necesitate politică. Pe de alta papalitatea, urmărind supremația în Biserică, n-a ținut seama că unirea nu depindea de bunăvoința împăratului. Papii au exagerat puterea împăratului și s-au dovedit necunoscători ai vieții religioase bizantine și a elementelor care aveau cea mai mare pondere în cadrul acestei vieți. Împăratul negociase acolo unde predecesorii săi nu reușiseră și, pe deplin conștient, oferi papilor o unire înșelătoare. Papalitatea nu a înțeles dificultatea în care se afla suveranul bizantin și în acest sens excomunicarea aruncată asupra lui de papa Martin al IV-lea în 1281 a însemnat o absurdă nesocotire a acestei situații.

Cam patruzeci de ani s-au scurs după Unirea de la Lyon fără ca Bizanțul să mai încerce să reia problema unirii cu Biserica apuseană. Veacul al XIV-lea, în care ne aflăm, este veacul în care bizantinii arată un spirit conciliant cu totul deosebit, unic în istoria încercărilor de unire. Bizanțul pierde definitiv în această vreme posesiunile care-i mai rămăseseră în Asia Mică, intrată acum în întregime în posesia turcilor otomani. Același, în a doua jumătate a veacului amintit, se vor implanta puternic în partea europeană a Imperiului bizantin, unde vor continua să înainteze spre nordul peninsulei Balcanice. Este evident că o asemenea situație tot mai dificilă pentru Imperiu făcea pe suveranii acestuia să caute unirea cu Roma care, credeau ei, le-ar procura mult așteptatul ajutor militar atît de trebuincios Bizanțului.

În istoria încercărilor din acest veac figura centrală cea mai cunoscută rămîne aceea a împăratului Ioan al V-lea Paleologul. Vizita sa la Roma și convertirea sa în credința Apusului constituie un act unic, singular în istoria Bizanțului și, așa cum arăta Oskar Halecki cu mai bine de patruzeci de ani în urmă, «etapa cea mai izbitoră între cele două sinoade unioniste»¹⁶.

sar al politicii unioniste a acestuia. Către 1277—1278 opoziția antiunioniștilor era așa de mare încît a fost necesar ca aceștia să fie loviți cu grave pedepse canonice; vezi V. Laurent, *Les régestes...*, nr. 1431, 1432, 1435.

14. Cf. V. Laurent, *Les régestes...*, nr. 1428. Se arată că deși Unirea fusese proclamată în 15 ianuarie 1275, aceasta se făcuse în prezența împăratului și a nunțiilor papali, dar în capela imperială și fără patriarh ceea ce limita desigur însemnătatea acestui act; cf. *ibidem*, p. 216.

15. Vezi V. Laurent, *Les régestes...*, nr. 1453, 1455, 1463, 1485, 1499. S-a exagerat și în privința înmormîntării împăratului Mihail afirmîndu-se că acesta n-a avut o înmormîntare creștinească, cf. J. Gill, *The Council of Florence*, Cambridge, 1959, p. 10, sau că «nici n-a fost înmormîntat cu funeraliile obișnuite împăraților», cf. I. Todoran, *De ce au eșuat încercările de unire a Bisericilor după 1054*, în «*Ortodoxia*», XIV (1962), nr. 3, p. 328. Așa cum arată V. Laurent, *Les régestes...*, nr. 1489, p. 279, Mihail a avut o înmormîntare precum ar fi avut orice alt împărat mort; abia ceva mai tîrziu antiunioniștii obținură ca Biserica să nu fie obligată să celebreze la zilele de aniversare servicii solenne pentru Mihail al VIII-lea.

Pentru reacția ortodoxă de sub Andronic al II-lea și urmările ei pentru unioniști, îndeosebi pentru fostul patriarh Ioan Vekos vezi și H. Evert-Kappesowa, *Une page de l'histoire des relations byzantino-latines, II. La fin de l'Union de Lyon*, în «*Byzantinoslavica*», XVII (1956), p. 1—18.

10. O. Halecki, *Un empereur de Byzance à Rome. Vingt ans de travail pour la défense de l'Empire d'Orient : 1355—1375*, Varșovia, 1930, p. 5.

Dintre inițiativele în vederea unirii de sub domnia lui Andronic al III-lea vrem să amintim pe scurt un moment al activității călugărului Barlaam Calabrezul. Acesta reușește în 1339 să prezinte sinodului din Constantinopol un plan pentru unirea Bisericii și primește chiar o misiune specială de a purta convorbiri cu papa Benedict al XII-lea la Avignon¹⁷. Vederile lui Barlaam asupra problemei unirii, așa cum le găsim în proiectul și discursurile sale în fața papei, constau în mod esențial în a ignora dificultățile dogmatice¹⁸. La Avignon el își va da seama că planul său de unire este departe de a fi aplicabil. Călea spre refacerea unității Bisericii, pe care el o vedea numai prin acceptarea relativismului dogmatic, avea să fie categoric respinsă de papalitate. Orientul însuși va fi împotriva vederilor sale unioniste datorită «chiar temeliei concepției lui despre relațiile între Dumnezeu și om în Noul Testament care găsiră în persoana lui Palama un cenzor sever»²⁰.

Istoria încercărilor de unire va cunoaște în persoana celui mai de seamă om de stat bizantin din veacul al XIV-lea, împăratul Ioan al VI-lea Cantacuzino, un susținător cu mult zel, dar care rămâne în același timp pe pozițiile Ortodoxiei. Distingem două perioade în care Ioan Cantacuzino va stabili un dialog cu Biserica romană. Prima se situează imediat după dobândirea tronului în 1347, când trimite la Avignon, unde se afla papa Clement al VI-lea, o ambasadă cu o scrisoare în care el explica cum și de ce fusese constrâns să folosească trupe turcești în războiul civil și se oferea chiar să sprijine cruciada plănuită de papa împotriva turcilor. Papa i s-a arătat favorabil și în cele din urmă a trimis doi reprezentanți pentru a negocia Unirea. Cantacuzino socotea însă că numai un sinod ecumenic poate trata unirea Bisericii. Este o poziție ce trebuie remarcată, luând în considerare faptul că Ioan Cantacuzino va susține aceasta și mai tirziu, în cursul altor negocieri, mult mai importante, precum vom avea prilejul să notăm mai departe. Tratatивele cu Clement al VI-lea se sfârșiră fără vreun rezultat datorită morții pontifului roman întâmplată în 1352²¹.

A doua perioadă, mai puțin cunoscută, este însă și cea mai interesantă. Fostul împărat Ioan al VI-lea Cantacuzino, devenit după abdicarea din 1354, călugărul Ioasaf, se bucura acum, în urma renunțării la orice responsabilitate politică directă, de o și mai mare autoritate morală și de o popularitate pe care nu și-ar fi cîștigat-o ca împărat domnitor²². Cantacuzino nu lega salvarea imperiului de ajutorul venit din Apus

17. Pentru demersurile Anei, soția lui Andronic al III-lea, în favoarea unirii vezi M. Candal, *La Confesion de fe antipalămica de Gregorio Acindino*, în «Orientalia Christiana Periodica», XXV (1959), p. 231–234.

18. Vezi C. Giannelli, *Un progetto di Barlaam per l'unione delle Chiese*, în «Miscellanea Giovanni Mercati», t. III (Studi e testi 123), Città del Vaticano, 1946, p. 167.

19. J. Meyendorff, *Un mauvais théologien de L'Unité au XIV-e siècle Barlaam le Calabrais*, în volumul «L'Église et les églises», t. II, Chevotogne, 1956, p. 49. Barlaam socotea că Filioque trebuie considerat ca un teologumen occidental și întrebuințarea azimei admisă în principiu. Totodată pentru binele unității trebuie să se suprimă adaosul occidental la Simbolul de credință și să se adopte piinea dospită.

20. *Ibidem*, p. 50.

21. Ch. Diehl, L. Oeconomus, R. Guiland, *L'Europe orientale de 1081 à 1453*, în «Histoire du Moyen Age», t. IX/1, Paris, 1945, p. 319. Pentru bibliografia privind raporturile lui Ioan Cantacuzino cu papa Clement al VI-lea cît și în ce privește scrisorile trimise de pontiful roman împăratului, vezi D. M. Nicol, *The Byzantine Family of Kantacuzenos (Cantacuzenus), ca 1110–1460. A Genealogical and Prosopographical Study*, Washington, 1968, p. 67, n. 85.

22. J. Meyendorff, *Projets de Concile Oecuménique en 1367 : Un dialogue inédit entre Jean Cantacuzène et le légat Paul*, în «Dumbarton Oaks Papers», XIV (1960), p. 150. Pentru persoanele importante călugăria nu însemna de multe ori declt o părăsire mai degrabă teoretică a problemelor și afacerilor lumesti, cf. *ibidem*, p. 151, n. 8.

în urma unirii religioase. El vedea salvarea acestuia pentru moment fie într-o alianță turcă, fie într-o cruciadă a popoarelor ortodoxe care să lupte împotriva acestora. Evident, este o politică diferită de aceea dusă de împăratul Ioan al V-lea Paleologul care, în eforturile sale de a găsi un ajutor împotriva turcilor, va accepta să renunțe la credința ortodoxă. Relațiile între aceștia doi erau corecte și chiar prietenești. Învățatul Jean Meyendorff se întreabă, în legătură cu această politică dusă în paralel, dacă aceștia doi nu acționau în acord unul cu altul deoarece «...un asemenea acord ar explica și secretul aproape total care fu păstrat la Bizanț asupra actelor lui Ioan al V-lea (promisiune scrisă de supunere papii în 1355, lepădare oficială la Roma în 1369). La Constantinopol Paleologul putea să se acopere cu cauțiunea morală pe care i-o acorda socrul său și la Roma el putea să se refere la opoziția acestuia pentru a explica dificultatea de a realiza unirea»²³. Este o ipoteză interesantă care merită să fie reținută.

Anul 1367 este anul cel mai însemnat în legătură cu activitatea dusă de Ioan Cantacuzino pentru unire. Până la această dată există însă și un alt moment în istoria încercărilor de unire: călătoria împăratului Ioan al V-lea Paleologul la Buda în 1366 unde va avea convorbiri cu împăratul Ludovic de Anjou în legătură cu proiectul unei cruciade împotriva turcilor și a unirii Bisericii. Privitor la acest ultim punct eșecul convorbirilor de la Buda nu s-a datorat intransigenței papei Urban al V-lea, cum îndeobște s-a crezut, ci intransigenței suveranului maghiar și a mamei sale care pretindeau împăratului bizantin un nou botez²⁴. La Buda, Ioan al V-lea și-a dat seama că, la Roma, papa nu-i va cere o asemenea procedură umilitoare.

În 1367 vor avea loc în Constantinopol tratative privind unirea, și a căror însemnătate a fost reliefată de curînd. Negocierile de care va fi vorba ar fi putut aduce un serviciu neprețuit unității Bisericii dacă s-ar fi continuat pe linia începută în acel an. Se știe că în 1366 contele Amedeu al VI-lea de Savoia reușește să-l forțeze pe țarul bulgar Ivan Șisman să deblocheze Vidinul unde se afla împăratul Ioan al V-lea care nu se putea întoarce în capitala sa din călătoria din Ungaria. Amedeu venea în ajutorul bizantinilor cu o armată nu prea numeroasă. El reuși să ia Galipoli din mîna turcilor, redîndu-l bizantinilor. Amedeu venea în Constantinopol însoțit și de legatul Paul care fusese investit de papa Urban al V-lea cu titlul de «patriarh latin de Constantinopol». Prezența legatului papal în capitala bizantină, deși acesta nu era în posesia unui mandat scris de papă pentru a purta convorbiri cu grecii, va duce la angajarea unui dialog privind unirea celor două Biserici. Partea bizantină va fi reprezentată de fostul împărat Ioan Cantacuzino. Cu toate că aceste negocieri nu aveau un caracter oficial, este de subliniat totuși importanța deosebită pe care o acordă cercurile bisericesti prin prezența la dezbateri a trei mitropoliți, membri ai sinodului, prin însăși prezența fostului împărat, prieten cu patriarhul²⁵.

Dezbaterile din cadrul acestor negocieri au dus la confruntarea a două poziții: pe de o parte legatul Paul a insistat pentru o unire printr-o simplă hotărîre a împăratului bizantin precedată de o înțelegere cu papa, iar pe de altă parte Ioan Cantacuzino a argumentat unirea liberă în unitatea credinței, singura cale fiind sinodul

23. Cf. *ibidem*, p. 152. Lipsa opoziției în Constantinopol față de convertirea împăratului Ioan al V-lea Paleologul în credința Bisericii apusene se explică în parte și prin aceea că elementul religios din capitală era absorbit în controversa isihastă; cf. J. Gill, *op. cit.*, p. 11.

24. J. Meyendorff, *Projets de Concile Oecuménique...*, p. 154.

25. *Ibidem*, p. 157.

ecumenic²⁶. Punctul de vedere bizantin s-a impus deoarece aceste convorbiri sfârșiră prin hotărîrea de a se convoca un sinod ecumenic la Constantinopol în perioada 1 iunie 1367 — 31 mai 1369. Convorbirile purtate în 1367 «apar ca preliminariile îndepărtate ale Sinodului din Florența...»²⁷.

Din păcate cu același legat Paul și cu Amedeu de Savoia negocia în secret și Ioan al V-lea care în speranța de a provoca o cruciadă occidentală contra turcilor se angaja pe calea unei uniri personale, mult mai convenabilă papei Urban al V-lea decît dificile tratative teologice cu întreaga Biserică Răsăriteană, pe cale sinodală așa cum se străduise să obțină Ioan Cantacuzino. Urmărirele sînt cunoscute: în toamna anului 1369 împăratul Ioan al V-lea va face mărturisire de credință catolică la Roma, după ce se lepădase de cea ortodoxă²⁸. Actul acestuia nu mai este astăzi socotit ca o unire a Bisericilor fiind, așa cum s-a afirmat, un act cu totul personal. Evident papa Urban spera ca acest act să constituie un exemplu asupra Bisericii și a poporului bizantin, dar la Curie se exagera puterea împăratului și eficacitatea gestului său, așa cum în Bizanț se considera că puterea papei în Occident este deosebit de eficace²⁹. Reîntorcîndu-ne la însemnătatea tratativelor din 1357 trebuie să accentuăm faptul că, după Schismă, Unirea nu fusese niciodată pe o cale atît de promițătoare, cale pe care Biserica bizantină era hotărîtă să o urmeze. Să nu neglijăm și o altă latură a activității lui Ioan Cantacuzino legată tot de unirea Bisericilor. Sub patronajul său un grup de învățați bizantini au făcut traduceri din operele unor părinți occidentali și mai ales din Toma de Aquino. În felul acesta teologii bizantini aveau la îndemînă o informație de prim ordin asupra teologiei latine. Această operă a contribuit evident la o reapropiere între cele două lumi care, în alte împrejurări decît acelea în care se afla Bizanțul tot mai umilit, ar fi putut duce la un rezultat pozitiv. Palamismul se vedea în persoana lui Ioan Cantacuzino că nu era împotriva unirii, că a fi palamit nu înseamnă în chip automat a fi și antilatin așa cum s-a crezut uneori. Pentru climatul favorabil încercărilor de unire este de amintit existența în a doua jumătate a veacului al XIV-lea a unui partid constituit la Constantinopol, care sprijinea înțelegerea cu Occidentul³⁰. În fruntea acestui partid se afla Dimitrie Cydones, personalitate de seamă a vieții bizantine. După cum se știe Cydones fusese unul dintre demnitarii bizantini care l-au însoțit pe Ioan al V-lea la Roma în 1269. Cydones însuși va îmbrățișa credința Apusului.

După convertirea împăratului Ioan al V-lea la catolicism, convertire care, așa cum am arătat, însemna respingerea de către Roma a unui sinod general în vederea

26. *Ibidem*. Vezi textul grecesc integral al acestui dialog la p. 169—177. Este interesantă de amintit concepția sa privind componența participării ortodoxe la acest sinod: el include în această adunare delegați din toate bisericile ortodoxe, chiar și din cele mai îndepărtate. Cantacuzino va ignora deliberat diferendurile care opuneau popoarele ortodoxe din Balcani; vezi la p. 173.

27. *Ibidem*, p. 159.

28. Pentru episodul convertirii lui Ioan al V-lea la Roma vezi O. Halecki, *op. cit.*, în special p. 188—212, lucrare care rămîne fundamentală pentru activitatea în slujba unirii a suveranului bizantin.

29. R. J. Loenertz, *Démétrius Cydonès, II. De 1373 à 1375*, în «*Orientalia Christiana Periodica*», XXXVII (1971), p. 12.

30. În istoriografia catolică contemporană se forțează țelurile pe care și le-au propus acești partizani ai unirii. Astfel se afirmă că acest grup era gata «...pentru a respinge vechile prejudecăți ale Orientului contra Romei, pentru a denunța un conservatorism desuet, pentru a face dreptate Bisericii din Occident...»; cf. E. Delaruelle, E. R. Labandé, P. Ourliac, *L'Église au temps du Grand Schisme et la crise conciliaire (1378—1449)*. (= *Histoire de l'église depuis les origines jusqu'à nos jours*, fondé par A. Fliche et V. Martin, t. XIV/2, Paris, 1964, p. 538.

discutării diferențelor dintre cele două Biserici, a fost declanșată în Răsărit o reacție de amploare organizată la nivelul întregii Ortodoxii împotriva catolicismului. Sufletul acestei opoziții a fost patriarhul ecumenic Filotei care va desfășura o susținută activitate de întărire a Ortodoxiei. Acțiunile sale nu s-au oprit numai la organizarea unei rezistențe față de propaganda și prozelitismul catolic în marginile Imperiului bizantin atât de îngustat acum, ci a căutat să creeze o solidaritate ortodoxă cu patriarhatele orientale și mai ales cu țările și comunitățile ortodoxe din Europa. Pe această linie se înscrie interesul acordat de Filotei principatului moscovit cât și restabilirii autonomiei mitropoliei ortodoxe de Halici. De asemenea, în Țara Românească, este creată în acest timp o nouă mitropolie pentru a fi stăvilită propaganda catolică³¹. Filotei reușește să împacă Biserica sîrbă cu Patriarhia ecumenică. În Balcani patriarhul nădăjduia să creeze un climat favorabil colaborării între ortodocși, care, într-un front unit, să se opună înaintării turcești. Era evident o altă politică decît aceea a căutării unui sprijin din Apus în schimbul unirii celor două Biserici³². Evenimentele din 1371 cînd Serbia, cea mai puternică formație creștină din Balcani, este înfrîntă de turci, au dus însă la destrămarea acestei speranțe.

Ideea de a pune capăt schismei care domnea între cele două Biserici, idee familiară întreg veacului al XIV-lea, va fi respinsă de papalitate. Nu pentru multă vreme însă deoarece în veacul următor ea va duce la binecunoscutul sinod din Florența.

Desigur că perioada Marei Schisme din Occident (1378—1417) nu era un timp favorabil pentru negocierile de unire. Era dificil chiar pentru latini să precizeze unde se afla autoritatea centrală a Bisericii în această vreme cînd două, sau chiar trei persoane, reclamau în același timp demnitatea de papă.

Judecînd din punct de vedere politic situația Imperiului bizantin către sfîrșitul veacului al XIV-lea, vom observa evenimente deosebit de grave. Dacă în prima jumătate a acestui veac Imperiul mai avea șanse încă să rămînă cel puțin un stat balcanic de oarecare însemnătate, acum turcii devin extrem de periculoși în Balcani, unde reușesc să înfrîngă în lupte de răsunset Serbia, Bulgaria, iar în 1396 cruciada de la Nicopole, în care Ungaria deținea primul loc. Bizanțul însuși din ce în ce mai împușnat începe să plătească tribut turcilor. Călătoria împăratului Manuil al II-lea la curțile unor suverani din Occident în căutare de ajutor împotriva turcilor deveniți tot mai amenințători este grăitoare pentru această tristă situație. Rezultatele călătoriei, care l-au făcut pe suveranul bizantin să-și dea seama că puterile europene aveau prea multe de rezolvat la ele acasă pentru a mai sprijini efectiv și cererea sa au fost aproape nule. Totuși Manuil al II-lea n-a încetat să spere într-un ajutor apusean. Personal era puțin înclinat să simpatizeze unirea. Făcuse o experiență amară încă înainte de a ajunge împărat. În timp ce conducea Tesalonicul ca despot și se afla într-o situație critică ce reclama ajutor din afară, a angajat negocieri în 1384—1385 cu papa Urban al V-lea pentru o posibilă unire a Bisericii din Tesalonic cu Roma. Nu știm nici pînă astăzi dacă aceste negocieri au dus la o unire între cele două Biserici,

31. Vezi prof. V. Grecu, *Bizanțul și catolicismul în trecutul nostru îndepărtat. Bizanțul și înființarea Mitropoliei Țării Românești*, în «Studii teologice», II (1950), p. 561—567. Vezi și Pr. N. Șerbănescu, *Mitropolia Severinului. Șase sute de ani de la înființare*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1191—1227.

32. Pentru această rezistență organizată de patriarhul Filotei vezi pe larg O. Halecki, *op. cit.*, p. 234—241.

dar știm cu siguranță că încercarea lui Manuil de a căpăta sprijin împotriva turcilor prin această unire nu i-a fost de nici un folos³³. Deși Manuil mergând în Occident pentru ajutor urma linia diplomatică a tatălui său, el n-a legat în această călătorie mult speratul ajutor de unirea Bisericilor, la Paris arătându-se chiar ostil unirii. Mai târziu va ajunge însă să lege și chiar să subordoneze eforturile în vederea unirii de ajutorul din Apus și de aceasta ne dăm mai bine seama după 1415, când unirea devine un mijloc în căutarea de ajutor împotriva turcilor.

Există un pasaj în lucrarea lui Sphrantzes de care se face caz când este discutată atitudinea acestui împărat față de unire. După acest autor Manuil al II-lea l-a sfătuit pe fiul său Ioan, viitorul împărat Ioan al VIII-lea Paleologul să păstreze activă în ochii latinilor ideea unui sinod în vederea unirii, deoarece turcii aveau teamă de o asemenea înțelegere, dar în același timp se târăgăneze negocierile, pentru că o înțelegere între bizantini și latini pe o asemenea temă nu este posibilă și ea ar duce la o situație și mai rea³⁴. Deși veracitatea acestei mărturisiri este pusă la îndoială de unii învățați ea denotă profundă înțelegere a situației dintre cele două părți³⁵. În același timp mărturisirea în cauză ne descoperă bazele politicii religioase ale lui Manuil al II-lea și diferența dintre această politică și aceea pe care o va duce fiul său Ioan al VIII-lea Paleologul.

În timpul lui Manuil al II-lea negocierile între Bizanț și Biserica apuseană vor începe în chip mai susținut în a doua decadă a veacului al XV-lea cu ocazia sinodului din Constanța. Primul contact stabilit între bizantini și acest sinod s-a făcut prin Manuel Chrysoloras, agentul permanent al împăratului în Occident, venit la acest sinod în 1414. Din păcate moartea sa, întâmplată în primăvara anului 1415, va întrerupe pentru moment aceste tratative. Ele sînt reluate de o ambasadă condusă de Nicolae Evdaimonioiannes, ambasadă trimisă de Manuil al II-lea la începutul anului 1416³⁶. Delegația bizantină rămîne la sinod pînă la închiderea acestuia în 1418. Evdaimonioiannes va avea de jucat un rol important în încercările de unire duse de bizantini. El va contribui în Occident, îndeosebi față de papa Martin al V-lea, la crearea impresiei că Biserica de Răsărit este gata să se supună papii³⁷. Delegația

33. J. W. Baker, *Manuel II Palaeologus (1391–1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*, New Brunswick, 1969, p. 55, n. 152 și 330.

34. Vezi acest text la G. Sphrantzes, *Memorii 1401–1477*. În anexă: *Pseudo-Phrantzes: Macarie Melissenos. Cronica 1258–1481*, ediție critică de V. Grecu, București, 1966, p. 58–59. Traducerea românească este cam greoaie la acest pasaj.

35. Vezi J. Gill, *op. cit.*, p. 30 unde se pune la îndoială ceea ce Sphrantzes notează ca fiind spus de împăratul Manuil al II-lea fiului sau Ioan, viitorul împărat Ioan al VIII-lea Paleologul. Vezi însă V. Laurent, *Les préliminaires du Concile de Florence: Les neuf articles du pape Martin V et la réponse inédite du patriarche de Constantinople Joseph II (octobre 1422)*, în «Revue des études byzantines», XX (1962), p. 14 unde se arată că această afirmație nu poate fi pusă la îndoială numai pentru faptul că este unică în felul ei. Vezi și J. W. Baker, *op. cit.*, p. 330, n. 58.

Pentru bibliografia contactelor pe care Manuil al II-lea le are cu papalitatea la sfîrșitul veacului al XIV-lea și începutul celui următor vezi Les «Mémoires de Sylvestre Syropoulos sur le concile de Florence (1438–1439)», ediție critică de V. Laurent, Paris, 1971, p. 109, n. 6.

36. J. Gill, *op. cit.*, p. 21–22. Vezi și Dölger, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565–1453. Teil 5: Regesten von 1341–1453*, München, 1965, nr. 3355.

37. J. Gill, *op. cit.*, p. 27–28. Evdaimonioiannes și-a depășit atribuțiile încredințate, vorbind în numele patriarhului și al împăratului despre dorința acestora de a realiza unirea Bisericilor în credința Bisericii apusene căreia Biserica bizantină era gata să i se supună. Aceasta se vede din răspunsul la al treilea articol al papii Martin din cele nouă pe care Anton de Massa i-a prezentat împăratului și patriarhului în Constantinopol în 1422 din însărcinarea sus-numitului papă. Vezi textul răspunsului la V. Laurent, *Les préliminaires du concile de Florence...*, p. 38–39.

bizantină a prezentat lui Martin al V-lea un program de unire în 36 puncte cu propuneri ale împăratului și patriarhului, program pe care papa s-a arătat înclinat să-l satisfacă³⁸. Papa a trimis prin Evdaimonioannes scrisori către împărat și patriarh prin care slăvea unirea și-i îndemna la aceasta. Grecii la rîndul lor răspund punînd accentul pe necesitatea unui sinod ecumenic, pentru a dezbate unirea³⁹. În cele din urmă papa acceptă ideea unui sinod ținut chiar în Constantinopol, unde să trimită un legat ca reprezentant al Bisericii sale⁴⁰. Papa credea că acest sinod va fi mai mult o formalitate, dar răspunsul dat de bizantini în 1422 legatului Anton de Massa la memoriul în nouă puncte al lui Martin al V-lea, pe baza căruia urma să se trateze unirea celor două biserici, îl va convinge pe papă că bizantinii se gîndeau să examineze la viitorul sinod toate vechile probleme, ceea ce evident nu-și imaginase pontiful roman atunci cînd a consimțit la aceste negocieri⁴¹. Cauzele acestei imagini greșite pe care și-o făcuse papa despre atitudinea bizantinilor față de unire trebuie căutate în optimismul diplomatic pe care negociatorii greci de la sinodul din Constanța în frunte cu Evadimonoioannes îl lăsaseră pontifului roman. Cît privește viitorul sinod bizantinii îl făceau cunoscut papei prin același Anton de Massa că el se va ține în Constantinopol cînd condițiile politice vor permite⁴².

Problema unirii este discutată fără succes de Ioan al VIII-lea în Ungaria în vara anului 1424 unde se afla cu scopul de a încerca să medieze între conflictul dintre împăratul Sigismund și Veneția⁴³.

Dacă papalitatea se acomodase ideii bizantine ca unirea să se facă într-un sinod general în care să se dezbată punctele în litigiu dintre cele două biserici vom vedea că ea va insista ca acest sinod să se țină în Occident. Astfel în 1426 o ambasadă bizantină ducîndu-se la Roma, pentru a stabili data cînd se va ține proiectatul sinod la Constantinopol⁴⁴, ia cunoștință de dorința latinilor ca acesta să se țină în Italia. Ideea a fost nefavorabil primită de bizantini, în special de patriarhul Iosif al II-lea⁴⁵. Se ajunge însă, sub pontificatul aceluiași Martin al V-lea, la încheierea unui acord între Bizanț și Roma prin care se fixa ca loc al sinodului unul din orașele italiene cuprinse între Calabria și Ancona. Acest acord va constitui baza viitoarelor negocieri care au culminat cu Sinodul din Florența. Se precizează modul în care va ajunge delegația bizantină în Italia și întoarcerea acesteia la Constantinopol, toate pe cheltuiala latinilor⁴⁶.

Papa Martin al V-lea va muri în 1431 în timp ce o ambasadă se afla în drum spre Roma spre a-i încredința scrisori din partea patriarhului⁴⁷. Cu noul pontif, Eu-

38. V. Laurent, *Les préliminaires du concile de Florence...*, p. 11. Din păcate textul celor 36 de puncte nu ni s-a păstrat.

39. Cf. F. Dölger, *Kaiserregesten*, nr. 3374.

40. *Les «Mémoires» de Sylvestre Syropoulos...*, p. 110—111 și n. 8.

41. Vezi răspunsul detaliat pe care patriarhul Iosif al II-lea îl face celor 9 puncte. Acest răspuns, care formează actul sinodal din 19 octombrie 1422, reproduce în versiune greacă, cu diferite retușuri, și documentul care conținea puncte Intocmite de Martin al V-lea. Text grecește și traducere franceză în V. Laurent, *Les préliminaires du concile de Florence...*, p. 31—57.

42. J. Gill, *op. cit.*, p. 36.

43. În aceste discuții împăratul Sigismund îl îndemna pe Ioan al VIII-lea să realizeze Unirea care ar redresa Biserica latină și i-ar aduce unitatea. După spusa lui Ioan al VIII-lea, împăratul Sigismund i-ar fi promis să-l facă succesorul imperiului său dacă împăratul bizantin ar reuși să desființeze schisma dintre cele două biserici. Cf. *Les «Mémoires» de Sylvestre Syropoulos...*, ed. cit., p. 150—153.

44. J. Gill, *op. cit.*, p. 39—40.

45. *Les «Mémoires» de Sylvestre Syropoulos...*, ed. cit., p. 120—123.

46. J. Gill, *op. cit.*, p. 43—44 unde se dă și textul acestei înțelegeri.

47. Cf. F. Dölger, *Kaiserregesten*, nr. 3431.

geniu al IV-lea, contactele mai largi se reînnoiesc, după ezitări, în 1433 când o nouă solie bizantină merge la Roma unde va avea convorbiri cu papa și împăratul Sigismund⁴⁸. În timp ce Constantinopolul angaja tratative de unire cu noul papă intră în joc Sinodul din Basel, care se găsea în conflict cu Eugeniu al IV-lea încă din toamna anului 1431 și care se oferi să negocieze unirea cu grecii. Timp de câțiva ani papa Eugeniu al IV-lea și sinodali din Basel vor încerca fiecare să câștige asentimentul grecilor de a trata unirea cu unul din ei. În cele din urmă Ioan al VIII-lea împreună cu patriarhul Iosif al II-lea vor hotărî să meargă către papă și nu către sinodali din Basel, care nu-și îndepliniseră angajamentele la timp⁴⁹. Plecarea din Constantinopol a acestora doi împreună cu delegații ortodocși aleși în capitala bizantină să participe la tratativele de unire are loc la sfârșitul lui noiembrie 1437. Trebuie să remarcăm însă că hotărîrea definitivă de a angaja dialogul unionist cu papa și nu cu sinodul sus-menționat a fost luată mai târziu, la 25 februarie 1438, în timp ce numeroase tratative purtate între Bizanț și Roma, în care inițiativa a aparținut celor dintâi, se ajungea la mult așteptatul sinod unde, după discuții aprinse și confruntări uneori dramatice ale pozițiilor dogmatice și canonice susținute de cele două Biserici, se va încheia în 1439 Unirea de la Florența.

Înainte de a formula câteva rînduri de încheiere să ne oprim puțin și asupra următorului aspect. Negocierile de unire inițiate de împărații bizantini aduceau desigur în discuție învățături dogmatice ale Bisericii Ortodoxe. Încercările acestor suverani de a se amesteca în probleme legate de doctrină sub presiunea unor considerente de ordin politic s-au bucurat de sprijin din partea unui anumit număr de susținători așa-ziși politici care pentru binele statului erau gata să modifice dogmele⁵¹, dar nu s-a putut depăși niciodată opoziția fermă a populației, îndeosebi a celei din Constantinopol, dirijată de clerul rămas în cea mai mare parte fidel învățaturii ortodoxe tradiționale. Astfel, prounioniștii bizantini, căutînd să evite problemele dogmatice, scoteau în evidență mai curînd beneficiile politice de pe urma unirii religioase. Aceștia considerau de pildă că adoptarea adaosului Filioque, clauză atașată mereu de Roma la negocierile unioniste și care constituia diferența dogmatică de căpetenie dintre cele două Biserici, era socotită «nu ca o schimbare fundamentală în dogmă ci mai degrabă o acomodare administrativă temporară la Biserica Romei»⁵², în timp ce populația greacă califica primirea lui Filioque ca o trădare a purității credinței. În eforturile de unire, acolo unde ele vizau modificarea dogmei, nu se va putea ajunge la un rezultat nici chiar cînd aceasta s-a încercat în cadrul unui sinod general, cum va fi cel din Florența, prin care Ioan al VIII-lea Paleologul s-a străduit să dea legitimitate programului său unionist. Schimbările de dogmă nu stăteau în puterea unui sinod, ci în primirea hotărîrilor sinodului de către marea masă a poporului⁵³.

48. *Ibidem*, nr. 3436.

49. *Ibidem*, nr. 3476. Pentru cauzele care i-au determinat pe greci să meargă către papă și nu către sinodali din Basel vezi în interesantele ipoteze ale lui D. J. Geanakoplos, *Byzantine East and Latin West...*, p. 93-94.

50. La această dată împăratul anunța irevocabil pe principii electori germani (vezi F. Dölger, *Kaiserregesten*, nr. 3479) și pe sinodali din Basel (*ibidem*, nr. 3478), pe care li invita să se alăture papei, hotărîrea sa de a merge în timpul șederii lor la Veneția spre a se alătura papei sau Sinodului din Basel vezi *Les «Mémoires» de Sylvestre Syropoulos...*, ed. cit., p. 220, n. 6 și p. 221, n. 7 unde se dă și o bibliografie mai nouă privind această problemă.

51. Cf. D. J. Geanakoplos, *Byzantine East and Latin West...*, p. 75.

52. *Ibidem*, p. 77. 53. *Ibidem*, p. 79.

Fără a avea pretenția de a da o imagine completă încercărilor și eforturilor bizantine din timpul Paleologilor pentru reunificarea Bisericii, imagine care cuprinsă în toată amploarea ei ar depăși spațiul unui articol, credem că am surprins pe baza unei documentații mai noi și unele aspecte insuficient cunoscute, precum și cîteva interpretări ce și-au făcut loc printre învățații care s-au ocupat de această latură a relațiilor dintre Bizanț și Occident.

Încercările de unire din timpul primului reprezentant al dinastiei Paleologilor sînt precum s-a văzut diferite de acelea făcute sub domnia lui Ioan al VIII-lea. Această diferență marchează o evoluție între ceea ce a însemnat Unirea de la Lyon și cea de la Florența. Pe parcursul a aproape două veacuri se vor purta tratative pentru refacerea unității Bisericii. Eforturile lui Mihail al VIII-lea vor avea un rezultat care se va dovedi un compromis: Sinodul din Lyon, unde de fapt nu s-a negociat unirea, ci delegația greacă, a acceptat fără discuție ceea ce se stabilise dinainte. Efectul religios al acestei uniri, pe care Biserica din Răsărit n-a acceptat-o, a fost practic nul pentru Bizanț. Pretențiile papilor l-au făcut pe împăratul Mihail al VIII-lea să abandoneze ideea unui sinod unde să se discute problemele controversate între răsăriteni și apuseni în domeniul învățaturii dogmatice. Împins de necesități politice Mihail va negocia unirea pe deasupra voinței Bisericii sale. Politica sa de a restabili unitatea creștină prin constrîngere va fi dezaprobată de personalități bizantine care de altfel s-au străduit sincer pentru unire⁵⁴. Încercările din veacurile următoare vor renunța la maniera în care a realizat Mihail al VIII-lea Paleologul unirea în vremea sa.

Veacul al XIV-lea este în istoria acestor încercări răstimpul în care se arată din partea Răsăritului un profund spirit de conciliere. Se face tot mai auzită ideea unui sinod general în care să se întilnească cele două Biserici pentru a discuta unirea. Încercările din această vreme sînt motivate din partea suveranilor bizantini în majoritate tot de rațiuni politice. Dacă în veacul lui Mihail se căuta sprijinul Romei pentru a fi potolite pericolele care amenințau Bizanțul din partea Occidentului, îndeosebi primejdia pe care o reprezenta Carol de Anjou pentru slăbitul imperiu revenit la Constantinopol, de data aceasta Bizanțul căuta, prin intermediul unirii, un ajutor armat din Apus contra turcilor deveniți tot mai periculoși pentru însăși existența imperiului.

Efortul fostului împărat Ioan Cantacuzino de a ajunge la o unire negociată pe cale sinodală fusese anulat de actul de unire personală a împăratului Ioan al V-lea Paleologul cu Roma. Ajutorul militar atît de așteptat n-a venit însă. În Bizanț se exagera autoritatea papalității asupra suveranilor din Apus, puțin dispuși să ajute imperiul care murea încetul cu încetul. Fusese desigur mai ușor pentru papalitate să țină în frîu puterile occidentale decît să determine acordarea de ajutor Bizanțului împotriva otomanilor.

Criza prin care a trecut Biserica apuseană în secolul al XIV-lea și îndeosebi Marea Schismă a fost puțin favorabilă încercărilor de unire. Ideea unui sinod general în vederea unirii, afirmată de nenumărate ori în acest veac este respinsă de papalitate. Ea va deveni însă o realitate în prima jumătate a veacului al XV-lea cînd va avea loc sinodul unionist din Florența.

Drd. VIRGIL IONESCU

54. Aceasta o va face fostul împărat Ioan Cantacuzino cu prilejul negocierilor din 1367, cf. J. Meyendorff, *Projet de Concile Oecuménique...*, p. 173.

FIGURI DE PREOȚI ORTODOCȘI PARTICIPANȚI LA MAREA RĂSCOALĂ ȚĂRĂNEASCĂ DIN 1907

În primăvara aceasta s-au împlinit 70 de ani de la marea răscoală țărănească din România, cunoscută în istorie sub numele de «Răscoala din 1907», care prin amploarea, durata, intensitatea și prin aria sa de răspindire, a fost cea mai impresionantă ridicare la luptă a țărănimii din epoca modernă a României și a constituit corolarul luptelor de veacuri ale țărănimii din țara noastră, împotriva asupririi și nedreptăților sociale.

Alături de răscoala de la Boblna, din 1437, de cea a lui Gheorghe Doja din 1514, răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan din 1784, de revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, de revoluția din 1848 din Țările Române, ca și de mișcările populare din 1888, 1889, 1894 și 1900 din Muntenia și Moldova, răscoala din 1907 este ultima și cea mai mare răscoală țărănească pentru pământ și dreptate socială, în care și-au dat viața peste 11.000 de țărani, ceea ce dovedește că istoria țării și a poporului nostru este scrisă cu sînge de țaran și este străbătută de la un capăt la altul, ca de un fir roșu, de focul frământărilor și luptelor sociale, pentru pământ și o viață mai bună.

Numărul mare al mișcărilor sociale din țara noastră, dovedește cu limpezime că truditul ogoarelor în trecut a fost întotdeauna robul de clasele exploatatoare, iar el a căutat neîncetat, cu eroism și nesfârșite jertfe să înlăture orînduirile nedrepte, să se elibereze și să-și făurească un trai mai bun.

«Și mă voi apropia de voi ca să vă judec și voi li martor grabnic, zice Domnul, împotriva celor ce asupresc pe simbriaș, pe văduvă, pe orfan, apasă pe cel străin și nu se teme de Mine» (Maleahi, III, 5).

Cu cîtă asprime condamnă prorocul Ieremia pe cei asupritori: *«Vai de cei ce își zidește casa din nedreptate, care silește pe aproapele său să-i lucreze degeaba și nu-i dă plata» (Ier. XXII, 13).*

Exploatarea celor obidiți a fost condamnată de morala creștină întotdeauna ca unul din păcatele strigătoare la cer. Nemulțumirile țăranilor față de cea mai cruntă exploatare din țara noastră și-a găsit expresia în marea răscoală din 1907.

Analizînd cauzele răscoalei, se constată că perioada premergătoare se caracterizează printr-o continuă ascuțire a contradicțiilor sistemului agrar din țara noastră. Menținerea mării proprietăți moșierești asupra pămîntului, cu consecințele ce decurgeau din aceasta, făcea ca principalele contradicții din lumea satelor, aceea dintre moșieri și țărănime, să îmbrace forme din cele mai acute. Insuficiența pămîntului aflat în stăpînirea țăranilor obliga marea masă a acestora să ia în arendă loturi din marea proprietate, în schimbul cărora plăteau dijmă. Dijma în bani, în produse sau «la tarla», constituiau principalele forme de arendare a pămîntului. Prevederile contractuale erau însoțite și de o seamă de alte obligații, care constau în așa-numitele «ruștefuri» (plocoane) și de îndatoriri suplimentare, care nu erau consemnate în actele oficiale.

Într-o mare măsură, venea să contribuie la creșterea tot mai apăsătoare a condițiilor de muncă în dijmă a pămîntului și rolul pe care-l juca arendașul ca intermediar între marea proprietate și țărănime.

La condițiile grele ale învoielilor agricole veneau să se adauge apoi impozitele directe și indirecte pe care țărâniea trebuia să le plătească, la care se adăoga dobnzile ridicate, percepute de cămătari.

Situația grea a țărâniei era caracterizată de dr. C. I. Istrati astfel: «...ne găsim astăzi deasupra unui vulcan și este timpul să lupăm aminte... Din cele șapte milioane pogoane arabile, a cincea parte aparține marii proprietăți care despoaie pe locuitori...»¹.

România se situa la acea vreme pe unul din primele locuri din Europa în ce privește întinderea marilor proprietăți moșierești, fiind considerată ca o țară a latifundiilor.

Potrivit datelor statistice ale vremii, suprafața agricolă și forestieră a țării reprezenta la începutul secolului al XX-lea 76% din suprafața de 131.353 km² a României.

Populația țării ajunsese în anul 1907 la aproximativ 6.680.000 de locuitori. Populația rurală se ridica la 81,2% din totalul populației, în timp ce locuitorii orașelor reprezenta doar 18,8%. Structura socială a României indica contraste izbitoare în privința repartizării veniturilor. Un număr restrâns de privilegiați, magnați funciari, mari industriași, bancheri, comercianți, posedea întinderi enorme de pământ arabil sau forestier, bănci și societăți industriale sau comerciale, realizând venituri imense. La baza piramidei sociale se aflau producători direcți, proletariatul și cei aproape 5 milioane și jumătate de țărani care duceau, în cea mai mare parte, o existență condamnată la privațiuni permanente.

După calculele vremii, la începutul secolului al XX-lea un număr de 2248 de mari proprietari funciari, cu un venit de peste 10.000 de lei dispuneau de 102.131.897 lei anual, sume aproape egale cu cea realizată de 1.240.376 de proprietari rurali, având un venit mai mic de 600 lei fiecare.

Imensa majoritate a poporului era formată din țărani și muncitori. Clasa stăpînitoare, un număr de 4.178 de proprietari stăpînea majoritatea celor mai bune pămînturi: 47,53%, pe cînd imensa majoritate a poporului, 1.015.302 familii țărănești stăpînea numai o minoritate a pămînturilor: 41,66%. Marea proprietate închiria arendașilor speculanți peste 2.320.000 hectare, «încît țăranul ținea acum în spinare acum două stăpîniri: cea moșierească și cea arăndășească...»².

În timp ce proprietatea medie a gospodăriilor țărănești era de numai 3,60 ha de pămînt, suprafața medie a marii proprietăți era de peste 900 ha. Aproximativ 1500 de exploatari însumau 38% din tot terenul cultivabil al țării, revenind fiecăruia aproximativ 2000 de ha.

Marea proprietate de peste 5000 ha, reprezenta 20,68% în Muntenia, 11,34% în Oltenia și 4,62% în Moldova, din suprafața moșiilor de peste 100 de ha. Proprietățile între 3000—5000 ha, erau astfel reprezentate: 14,37% în Muntenia, 11,37% în Moldova și 2,27% în Oltenia. În Oltenia proprietățile între 1000—3000 ha dețineau 32,18%, iar cele între 100—500 ha, 33,35% din întinderea totală cultivabilă a țării.

Analiza statistică a repartizării marii proprietăți funciare arată o mai puternică extindere a acesteia în județele din Muntenia și Oltenia.

1. *Marea răscaldă a țăranilor din 1907*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967, p. 17—18.

2. *Scînteia*, 24 martie 1957, p. 2, col. 1 (Nr. 3863).

Potrivit statisticilor anului 1907, țărani au arendat 1.837.000 ha de teren arabil, pășune și islazuri.

Impozitele ridicate percepute de la gospodăriile țărănești au contribuit la înrăutățirea situației acestora. Impozitul către stat, plătit de țăran era evaluat la 47 lei pe cap de familie. În afară de impozit, țăranii erau impuși la o serie de alte obligații, iar în plus trebuiau să facă și 5 zile de prestație, ceea ce arată situația grea în care se aflau în anii premergători mării răscoale din 1907.

Sărăcia maselor țărănești o dovedește și situația locuințelor. O statistică întocmită pe timpul expoziției din anul 1906, organizată cu prilejul împlinirii a 40 de ani de domnie a regelui Carol I — arată că din totalul locuințelor din țară, existau: 3,8% bordeie; 26,5% locuințe cu o singură cameră; 50,6% locuințe cu două camere; 14,6% locuințe cu trei camere; 4,5% locuințe cu mai multe camere. În Moldova, locuințele cu o singură cameră erau în număr de 43,4%; în Muntenia în număr de 24,5%; în Dobrogea în număr de 19,1% și în Oltenia în număr de 5,9%. Locuințele țăranilor erau în genere construite din lut sau din gard de nuiele, lipite pe dinafară și pe dinăuntru cu pământ. Din totalul de 1.068.954 locuințe țărănești, 583.307, adică mai mult decât jumătate, erau construite din lut, 296.220 din lemn și numai 74.655 din cărămidă.

În ceea ce privește alimentația țăranimii, în România, țara cu sol fertil și cîmpii mănoase, *grînar european*, avînd cel mai ridicat export cerealier de pe continent, raportat la numărul de locuitori, țăranii erau supuși la un regim de permanentă subnutriție, elementul primordial în componența alimentației constituindu-l mîlaiul.

În aceste condiții, bolile sociale erau foarte răspîndite la sate, în special pelagra, boala mizeriei, care făcea ravagii. Dr. Toma Ionescu arăta că «dacă în 1894 nu găsim decît 6700 de pelagrosi, în 1900 ajungem la cifra de 40.000 de bolnavi, iar astăzi (1906 n.n.), această cifră se suie la 150.000!! Pe lângă pelagră, alte boli sociale care făceau ravagii, erau paludismul și tuberculoza. Dr. V. Grigorescu Evelir, arăta că «terenul rural al țării noastre a ajuns să fie deopotrivă de prielnic agriculturii, ca și bolilor primejdioase, paludismul, tuberculoza și pelagră»³.

La sate, deosebit de mare era mortalitatea infantilă, care ajunsese pînă la 2/3 din numărul total al morților de la sate. În nordul Moldovei, după o statistică a timpului, «copii nu cunosc gustul laptelui și mor 42,5% în județul Botoșani, 42,4% în județul Dorohoi și 50% în județul Suceava». Cauzele procentului ridicat al mortalității copiilor la sate dovedesc starea mizeră a țăranimii, a locuinței, a alimentației și în genere lipsa unor condiții igienice elementare. Lipsa de îngrijire medicală și condițiile de trai mizere afectau longevitatea maselor țărănești, care în medie era de numai 32,85 ani.

O consecință a condițiilor grele de existență a țăranimii era și starea de înapoiere culturală de la sate. *Statistica învățămîntului primar urban și rural* pentru anul școlar 1904—1905 arăta că din cei 765.754 copii de vîrstă școlară erau recenzați la sate numai 229.756, adică abia 30%, urmau cursurile școlare. Mulți copii, chiar dacă începeau cursurile, pe parcurs abandonau școala din cauza greutăților materiale ale părinților. Din cauza sărăciei țăranului, obligativitatea învățămîntului

3. Dr. V. Grigorescu Evelir, *Hrana țăranului român din punct de vedere al igienei alimentare și sociale*, București, 1916, p. 4.

rămînea de multe ori o ficțiune. În multe locuri, iarna copiii rămîneau la vatră, neavînd cu ce să se încălze. Dr. Victor Babeș arăta într-o conferință că «fiii oame-nilor muncii, din cauza mizeriei mari, a lipsei de brațe, de la fragedă copilărie sînt forțați să muncească și nu pot umbla la școale, lipsindu-le timpul, cărțile și chiar hainele»⁴. Lipsa de cadre didactice și de localuri de școală contribuia, de asemeni, la starea de suferință și înapoiere a țărănimii care-și cînta amarul:

*Că de-s secete ori ploi,
Noi trăim tot în nevoi...*

Această stare de lucruri îl făcea pe marele istoric A. D. Xenopol să caracterizeze, în cadrul fostei Academii, răscoala din 1907 ca «ciocnirea neapărată dintre nedreptatea legală și avîntul firesc spre o stare de lucruri mai dreaptă și mai ome-nească».

«Noi — afirma A. D. Xenopol — vedem în asemenea trămlntări, lierberi din care va ieși o lume nouă. Vedem în ele un pas uriaș al evoluției pe urma căreia va răsări o lume mai dreaptă, mai adevărată și mai frumoasă. Și tot către aceeași cale se îndreaptă și marea turburare prin care trece acum iubita noastră țară»⁵.

Cîtă dreptate a avut marele istoric, cu prilejul comunicării sale, *Evoluția în istorie*, rostită în plenul Academiei Române, în anul tragic 1907, au confirmat-o pe deplin vremurile care au urmat mai tîrziu.

Referindu-ne la izbucnirea și desfășurarea marelui răscoală țărănești de la 1907, cunoaștem că flacăra ei s-a aprins mai întîi în satul Flămînzii (Botoșani), la 8 februarie și avea să se întindă în scurt timp în toate regiunile țării, din nordul Moldovei pînă în cele mai îndepărtate sate ale Olteniei.

Județul Botoșani era unul dintre cele mai bogate ale țării, prin fertilitatea solului și prin bogăția culturilor, în schimb țărănimia botoșăneană trăia în mizerie neagră «ducîndu-și viața de azi pe mîine».

În județul Botoșani, întinsul domeniu Flămînzii, număra aproape 30.000 de pogoane, al doilea din țară ca mărime. În anul 1906 devenise obiectul unei întinse concurențe între cele două mari asociații arendașești din Moldova — cea a fraților Fischer și cea a lui Juster.

Domeniul compus din mai multe trupuri de moșie, aparținea lui Dimitrie Sturdza, nepot al fostului domnitor din perioada revoluției de la 1848. Moștenind o avere fabuloasă, el își ducea ca și părintele și bunicul său o viață de petreceri în marile orașe europene, din renta unor moșii pe care nu le văzuse niciodată.

Pentru a-și atrage pe locuitori de partea sa, M. Fischer a promis că le va scădea simțitor arenzile, oferind jumătate din moșia Flămînzii cu 25 lei falcea de arătură și cu 15 lei falcea de imaș. Administratorul moșiei, Gh. Constantinescu i-a asigurat pe țărani că pe viitor urmau să încheie contracte agricole numai în bani, nu și în muncă, ca pînă atunci.

În ziua de 8 februarie 1907 Gheorghe Constantinescu, administratorul moșiei Flămînzii, arendată de frații Fischer, a anunțat pe țărani locuitori din localitate și din satele învecinate să vină să facă contractele de angajament. În ziua fixată, țăranii în număr de aproape 500 s-au prezentat la primărie, unde însă administratorul a refuzat

4. Dr. Victor Babeș, *Lupta pentru sănătatea publică*, București, 1904, cit. *Marea răscoală a țărănilor din 1907*, p. 139.

5. *Analele Acad. Române Mem. Secj. Ist.*, Seria II tom XXX, p. 363, *Marea răscoală a țărănilor din 1907*, p. 692.

să vină. Deplasându-se în grup la administrația moșiej și cerînd încheierea contractelor, potrivit promisiunilor făcute în vara anului precedent, administratorul moșiei le-a propus condiții mai împovărătoare decît în anii anteriori. Urmarea acestor stări de lucruri a făcut ca scînteia revoltei să devină vîlvătaie, care va aprinde toată țara.

În preziua răscoalei, printre cei care au susținut cu hotărîre în fața autorităților cererile țărănilor din Flămînzii, au fost Constantin Maxim, învățătorul comunei, preotul Toma Săvescu și Manole Ionescu, primarul comunei. Atitudinea lor în favoarea țărănilor a fost calificată drept «instigare», iar ziarul *Universul*, din 17 martie 1907, scria că: «S-au descoperit periculoșii instigatori ai revoltei din Flămînzii, care au făcut începutul actualei stări nenorocite în care se află țara. Ei sînt învățătorul Maxim și preotul Săvescu din Flămînzii».

Imediat după declanșarea răscoalelor în nordul Moldovei, printre participanți figurau și numele a numeroși învățători și preoți rurali. Prefectul județului Neamț, N. Albu, scria la 20 aprilie 1907 Ministerului de Interne, că: *Învățătorul și preoții noștri au fost îndrumătorii sătenilor spre răscoale prin acțiunea lor extraprofesională*⁶. Același lucru îl arăta și prefectul de Dorohoi, în raportul său din 5 februarie 1907 către Ministerul de Interne, că răscoala a fost provocată «în urma îndemnului învățătorilor și preoților»⁷. Încercînd să abată atenția opiniei publice de la cauzele profund economice și sociale care au dat naștere mării ridicări la luptă a țărănimii, clasele exploatare căutau să le concretizeze în «persoana învățătorilor și preoților rurali»⁸.

Desfășurarea răscoalei din 1907 cunoaște mai multe etape.

Prima etapă cuprinde aproape întreaga lună februarie și se caracterizează printr-o frecvență crescîndă a frămîntărilor țărănești, îndeosebi în județele de nord ale Moldovei.

În cea de a doua etapă, cuprinsă între sfîrșitul lunii februarie și ultimele zile ale primei decade a lunii martie, s-a trecut la lupta deschisă împotriva moșierilor și arendașilor. În această etapă, lupta țărănimii a cuprins fără excepție, toate județele Moldovei, cunoscînd momente de maximă încordare între 5 și 10 martie.

Începînd cu ultimile zile ale primei decade și mai ales cu cea de a doua decadă a lunii martie, centrul răscoalei se deplasează în Muntenia și Oltenia, intrînd în cea de a treia etapă, etapa marilor acțiuni țărănești, care va dura pînă la reprimarea totală a răscoalei, care va avea loc la sfîrșitul decadelor a doua a lunii martie.

În această etapă, zona celor mai puternice răscoale din Muntenia se afla în Teleorman, Vlașca și Olt, la care s-a adăugat țărănimea din județele Rîmnîcu-Sărat și Buzău, pentru a cuprinde apoi partea de cîmpie a Olteniei și județele situate în zona de deal din dreapta și stînga Oltului.

Alături de județele din această ultimă zonă s-au situat și cele din sud-estul Munteniei, Brăila și Ialomița, precum și unele părți din Dobrogea.

În sprijinul răscoalei țărănești din 1907 s-a situat în primele rînduri mișcarea muncitorească, așa cum a fost cazul cu participarea directă a muncitorilor la răscoală, la Pașcani, la Buhuși sau în regiunea petrolieră din Valea Prahovei.

La Pașcani, ceferiștii au eliberat pe țărăni arestați și considerați ca șefi ai răscoalei, din trenul în care erau închiși.

Clasele conducătoare, îndeosebi moșierimea, au fost cuprinse de panică. La 12/25 martie, guvernul conservator, prezidat de Gh. Gr. Cantacuzino a demisionat. S-a format un guvern liberal, sub presidenția lui D. A. Sturdza, cu I. I. C. Brătianu

6. *Marea răscoală a țărănilor din 1907*, p. 657.

7. *Idem*, p. 655.

8. *Idem*, p. 649.

ministru de interne și cu generalul Al. Averescu la Ministerul de Război. A doua zi, cele două partide «istorice» — liberal și conservator — s-au angajat în fața parlamentului să se sprijine reciproc pentru înăbușirea răscoalei. Întreaga țară a fost împărțită în zone militare, cu sarcini precise de reprimare, de o cruzime și sălbăticie rar întâlnite. Împotriva răsculaților din aproape 20 de sate au fost folosite tunurile. Trei sate din fostul județ Vlașca: Stănești, Vieru și Odivoiaia, au fost rase de pe pământ cu tunurile.

În timpul răscoalei sau după înăbușirea ei, mii de țărani au fost arestați, schingiuți, deferiți justiției sau executați, dintre care, peste 11.000 au plătit cu prețul vieții lor cetezanța de a-și fi cerut dreptul la o viață și un trai mai omenesc.

Celor omorâți atunci nu s-a dat voie să li se pună cel puțin nici cruce la căpâți și nici să fie plânși sau înmormințați cu preoți.

Vrednică de amintire este atitudinea plugarului Ștefan Furtună din Rădeni-Iași, veteran cu cinci decorații din războiul independenței, bătut și apoi împușcat. Bravul sergent din același război al independenței, în vârstă de 50 de ani, din comuna Pătulele, jud. Mehedinți, decorat și el de șase ori, care sub ploaia gloanțelor, în atacul de la Rahova, salvase pe maiorul Giurescu din mâinile turcilor, a fost și el împușcat.

În sprijinul țăranilor răsculați, cărora le-au luat apărarea, au stat o pleiadă de oameni de știință și cultură, slujind ridicarea lor la lumină și libertate, cum au fost: Garabet Ibrăileanu, C. Dobrogeanu-Gherea, A. D. Xenopol, Mihail Sadoveanu, C. Brăncuși, Emil Racoviță, Panait Mușoiu dr. V. Voinov, dr. Ion Cantacuzino, dr. Victor Babeș, dr. Gh. Marinescu, I. Luca Caragiale, G. Coșbuc, Al. Vlașuță, Vasile Kogălniceanu, Radu Rosetti, Tudor Arghezi, G. D. Creangă, Panait Cerna, Octavian Goga, C. Mille, Mihail Gh. Bujor, C. Stere, Nicolae Titulescu, dr. Nicolae Lupu, Octav Băncilă, Nicolae Tonitza și mulți alții.

Sînt demne de reținut versurile profetice ale poetului Panait Cerna, din acele zile — *«Zile ale dureri»: «Și torțe-aprinse, roșii, zburînd din loc în loc / Vor îmbrăca pămîntul într-un veșmînt de loc / Vijelioase flăcări vor mistui palate / Vor șterge orice urmă din vechea nedreptate! / Dispar-o lume, tron de tron să ardă. / Dar nici-o lacrimă să nu se piardă / Din plînsul și din singele vărsat».*

«Numai proștii sau ticăloșii — scria Nicolae Iorga în «Neamul Românesc», nr. 3 din 18 mai 1906 — pot tăgădă astăzi suferințele și drepturile țăranilor și chemarea ce o au în această țară și primejdia strașnică ce poate ieși pentru toți dacă ei nu vor fi aduși la locul economic, la locul cultural și la locul politic ce li se cuvine, dacă nu li se va da pămînt, carte și drepturi — toate trei —, și cit se poate mai repede, cu înțelepciune, dar fără zăbăvă».

Cu profundă îndurerare și minie și-a ridicat Nicolae Iorga glasul contra sălbăticeii represiunii împotriva țăranilor, care *«au mers cu pieptul deschis înaintea armatei care apăra o stare de lucruri, răzimată pe o veche nedreptate»*⁹.

În zilele anterioare declanșării răscoalei, ca și în timpul desfășurării evenimentelor revoluționare, numeroși învățători, preoți, șefi de garnizoană locali, primari comunali, studenți și elevi, profesori din mediul urban și-au adus o prețioasă contribuție la lupta dreaptă a țăranilor pentru pământ și un trai mai bun, mulți dintre ei avînd apoi de suferit, fiind arestați și întemnițați luni de zile, maltratați, acuzați

9. N. Iorga, *Orizonturile mele, O viață de om așa cum a fost*, vol. II, București, p. 158. *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, p. 686.

de «instigație» și puși sub supraveghere, iar alții au căzut jertfă, alături de răsculați, pentru marea cauză a țărănimii.

Credincioși învățătorii Mîntuitorului despre adevăratul păstor: «*Păstorul cel bun își pune viața sa pentru oile sale*» (Ioan X, 11), numeroși preoți au fost alături de popor în cele mai grele momente ale luptei, înfruntînd cu curaj și eroism toate consecințele, împreună cu dreptcredincioșii lor pe care îi păstorea.

Din datele publicate pînă acum în cele trei volume de documente ce au fost extrase din «Arhivele Ministerului de Interne, de Culte, Instrucție și Justiție»¹⁰, se cunoaște că la răscoală au participat peste 78 de preoți și șase cîntăreți care au suferit diferite privațiuni, schingiuri, maltratări, arestări și chiar moartea. În Moldova 12 preoți și 2 cîntăreți, din care unul rănit, iar în Muntenia, 66 de preoți și 4 cîntăreți, dintre care 4 preoți și 1 cîntăreț au fost împușcați mișelește.

Din Moldova, în afară de preotul Toma Săvescu, considerat și acuzat alături de învățătorul Constantin Maxim, «ca instigatorii ai răscoalelor din Flămînzii», amintim pe preoții :

— *Gabriel Neagu*, din com. Siminicea, jud. Botoșani, a fost trimis la instrucție de judecată fiindcă a răsculat din comună peste 300—400 de țărani și a pornit în fruntea lor spre tîrgul Burdujeni, după ce s-au unit cu țărani răsculați din com. Salcea, conduși de primarul Domete Luca, cu cei din Adincata (Dorohoi) și cu cei din Burdujeni.

— *Ion Grigoriu*, din com. Fintînele, jud. Botoșani, i s-a deschis acțiune publică, fiindcă alături de învățătorii Toader Rotariu din satul Plopeni, com. Salcea și Gh. Ionescu din Ripiceni, «a îndemnat pe săteni la devastare».

— *Neculai Vavilov* din Tg. Frumos — Iași, a îndemnat pe țărani la revoltă și a răspuns comandantului de jandarmi că «sătenii au toată dreptatea», fapt pentru care a fost arestat și dat pe mîna justiției.

— *C. Popescu* din satul Climești, com. Budeștii-Ghicăi, jud. Neamț, unde răscoala a înregistrat o intensitate mai mare, a fost denunțat pentru instigație și supus cercetărilor.

— *Gheorghe Gheorghiu* — preot și învățător în com. Mărgineni, jud. Neamț, a «lucrat foarte mult pentru înființarea unei bănci populare și pentru cooperativă în acel sat. Îndemnînd pe oameni la asociație, s-a servit de cuvinte aspre la adresa arendașului și a comercianților din sat» — și a «îndemnat pe săteni să se ridice la luptă împotriva arendașului».

— *Brîncoveanu Dumitru*, din Guriciu (Găuriciu), jud. Tutova, pentru participarea la răscoală a fost arestat.

— *Gheorghe Toma*, din Buda-Patrașcani, jud. Tutova, a fost învinuit ca instigator «în agitațiunile mari din comuna sa».

— *Gheorghe Popescu*, din com. Uricheni, jud. Neamț, a fost învinuit de jandarmul din localitate că a îndemnat pe săteni să se răscoale contra arendașului, ca să le deie lor moșia.

— *Haralambie Tătaru*, com. Corni-Liteni — jud. Suceava, a fost anchetat de parchet și suspendat din preoție timp de o lună de către Mitropolia Moldovei, fiind învinuit ca «instigator în revoltele țărănești».

10. M. Roller, *Documente și mărturii pentru istoria României, Răscoala țaranilor din 1907*, Editura de Stat, vol. I și II, București, 1948, vol. III, București, 1949.

— *I. Roşescu*, preot și învățător dirigințe al școlii din Calu, com. Măstacăni, jud. Neamț, a fost învinuit că din predicile rostite în biserică s-a născut «pretenția satului contra arendașului acelor poiene».

— *Gheorghe Iltimie*, zis și *Gherman Rusu* — monah la mănăstirea Slatina, jud. Suceava, a fost acuzat că «în seara zilei de 24 martie îndemna pe concentrați să tragă asupra ofițerilor și astfel, rămași fără conducător, să ia topoare și orice ar găsi la îndemână, ca să omoare pe proprietari. S-a constatat că acest călugăr a părăsit pe la începutul lunii martie, fără permis, mănăstirea Slatina și se cercetează de instrucțiune, dacă întâmplător a făcut acțiunea ce i se impută, sau dacă numitul nu este în legătură cu o organizație mai sistematică pentru propagarea revoltei». Într-un raport din 10 aprilie 1907 al aceluiași procuror general al Curții de Apel din Galați, care l-a anchetat, către Ministerul Justiției, se arăta că «a evadat din arestul regimentului local, unde se afla depus, cu mandat de arestare, pentru faptul că, prin cuvinte rostite în public a instigat pe concentrați și rezerviști la nesupunere către autoritatea militară și la revoltă».

— *Melchisedec Cristea*, monah de la mănăstirea Neamțului, îmbrăcat în haine călugărești, iar pe dedesubt purtând costum de căpitan de cavalerie, a fost prins în București și a declarat că pe vremuri a fost ofițer, apoi s-a călugărit și că a luat parte activă la răscoală, instigând pe țărani.

Din rîndul cîntăreților bisericești cunoaștem pe *Grigore Cereel*, de la biserică Sf. Ioan din Vaslui, aflat pe lista răsculaților răniți și internați în spitalul «Drăghici» din Vaslui, în ziua de 7 martie 1907. De asemeni, se cunoaște și cîntărețul *Ioan Spiru*, de la parohia Panciu, jud. Putna, care a fost inculpat în răscoalele țărănești, cînd s-a devastat Panciu și a fost depus.

Parchetul General din Galați avea dați în judecată peste nouă sute cincizeci de oameni, acuzați pentru răscoală și instigație. Între aceștia se găseau și 5 preoți, 2 învățători, 2 primari și 3 șefi de garnizoană. Numele acestor preoți, ca și ale altora, nu se cunosc. Datele statistice consemnează că numărul preoților învinuiți și acuzați ca «instigatori», a fost mai mare decît al învățătorilor și al altor categorii participante.

Organele administrative, judiciare și militare căutau să treacă pe seama preoților și învățătorilor răspunderea pentru răzvrătirile locale ale țărănilor și chiar pentru răscoală în ansamblu, cum o făcea prefectul liberal al județului Neamț, N. Albu, care informa Ministerul de Interne că «unii preoți și învățători au devenit mijloace de răsturnare a situațiilor existente».

În *Muntenia*, răscoala căpătînd o mai amplă desfășurare și o mai mare violență decît în *Moldova*, numărul preoților participanți a fost mai mare, iar suferințele au fost și mai grele.

Din numărul preoților implicați, amintim :

— *Delcea Călin*, din com. Tirnavele, cătunul Călugăru, jud. Vlașca, arestat și judecat ca participant la răscoală ;

— *Badea Cristescu*, din Oncești, jud. Vlașca, de asemenea, arestat și judecat ca participant la răscoală ;

— *Ion Anculescu*, din Tirnava-Vlașca, este anchetat de tribunalul Vlașca de trei ori ca «instigator» ;

— *Dumitru Tecuceanu* din Găleteni, satul Bișcoveni, jud. Vlașca, a fost arestat și închis în penitenciarul Giurgiu, pentru că a mers în capul răsculaților, din com. Netoi, Jud. Teleorman, la conacul arendașului D. Georgescu ; ...

— *Constantin Dobrescu*, din Crevenicu-Rădulești, jud. Vlașca, a fost arestat fiindcă a ieșit înaintea răscoalaților, îmbrăcat în veșminte și cu crucea în mână, sfătuindu-i să meargă la răscoală «căci cauza lor e dreaptă» ;

— *Ilie N. Constantinescu*, din Pielea, jud. Teleorman, a fost acuzat ca instigator și arestat ;

— *Alexandru Miculescu* din Licuriciu, jud. Teleorman, acuzat tot ca instigator și arestat ;

— *D. Popescu*, din Bragadiru-Vlașca, bănuît ca instigator ;

— *Dragne Stănescu*, din Beiu-Teleorman, a fost arestat în două rânduri, fiind acuzat că continua a instiga pe țărani la răzvrătire ;

— *D. Brânceanu*, Găurici — Teleorman, acuzat ca instigator a fost arestat ;

— *C. Bălăceanu*, din Putinei, jud. Teleorman «a fugit din comună nelucrînd pentru potolirea răscoalei».

— *Th. P. Sachelarie*, din Micșunești — Greci, jud. Ilfov, a mediat, împreună cu învățătorul B. C. Pascu pe lângă moșierul N. Lahovary, ca să vindă pămînt țăranilor în condițiuni avantajoase ;

— *N. Budescu* și *D. Petrescu* din Costienii Mari, jud. Rîmnicu-Sărat, se aflau arestați în lunile aprilie-mai 1907, împreună cu învățătorul Rafailă din com. Lacul lui Baba, ca participanți la răscoală ;

— *Alexandru Ghelican*, din Alexandria, acuzat ca instigator, fiindcă întrunise «de nenumărate ori pe țărani pentru a le vorbi și citi ziare» ;

— *I. Vasilescu*, din com. Ulmu, jud. Brăila, a fost învinuit ca instigator și arestat ;

— *Ion Guriță*, din com. Scurtești, cătunul Vadul Pașii, jud. Buzău, a fost adus legat, pe jos, la Buzău și anchetat ;

— *Petre Provianu*, din Bucov, jud. Prahova, a fost bănuît ca instigator ;

— *Voicu Ionescu*, din Ialomița, a fost învinuit că a îndemnat pe rezerviști să nu tragă în țărani ;

— *N. Georgescu*, din Săcueni, jud. Dîmbovița, a fost anchetat la parchet ;

— *Dumitru Săvulescu*, din com. Bușteni, jud. Prahova, a fost arestat la Cîmpina și deținut sub acuzație de instigator ;

— *Ioan Voiculescu*, din Bănești, jud. Prahova, a fost acuzat de instigare la răscoală și cercetat de parchetul tribunalului Prahova.

— *Stelian Popescu*, din Singeriu, jud. Prahova, pentru acțiunea sa din timpul răscoalei, a fost cercetat de parchet ;

— *Carp Popescu*, din Titulești, jud. Olt, este dat în judecată ca răzvrătit ;

— *Ioan Angelescu*, din Șerbăneștii de Jos, jud. Olt, a fost arestat ca instigator ;

— *Ioan Pretorian*, din Teslui, jud. Olt, a fost arestat, de asemenea, ca instigator ;

— *Ștefan Tomescu*, din satul Brăția din Deal, com. Cremenari-Flămînda, jud. Argeș, a fost arestat și dat în judecată, fiindcă a înfruntat pe trimișii Ministerului de Instrucție Publică : «Ce vă amestecați în comuna mea ? Apoi a venit vremea să scoatem praporul din plămîni bogatului și să-l punem pe licații săracului» ;

— *Ioan Predescu*, preot și învățător în com. Băseni-Stârci, jud. Argeș, a fost destituit și ridicat din gara Costești, ca instigator, fiindcă a spus unui căpitan care amenința publicul că «de acum va trage în carne vie» — : «Cum o să trageți în ei, domnule căpitan, nu sînt frații noștri ?».

— *Ioan Șerboianu*, com. Șerboieni, jud. Argeș, a fost arestat ca instigator ;

— *Ștefan Rudeanu*, com. Șuici, jud. Argeș, de asemenea arestat ca instigator ;

— *Ioan Filipescu*, com. Stolnici, jud. Argeș, i s-a deschis acțiune publică, deși în comuna sa n-a avut loc răscoală;

— *Limberea*, com. Văleni-Podgoria, jud. Muscel, a fost învinuit de instigație;

— *Dumitrăchescu*, com. Dobrești, jud. Muscel, a fost acuzat de instigație;

— *Fuierescu*, com. Purcăreni, jud. Muscel, împreună cu alții, îndemna la nesupunere pe locuitorii comunei, citindu-le jurnalele cu cele ce fac țărani în alte județe;

— *Ion Iosilescu*, com. Tițești, jud. Muscel, a fost arestat, ca instigator.

În *Oltenia*, desfășurarea evenimentelor din primăvara anului 1907, atât ca intensitate, cât și ca arie de răspândire, constituie o dezvoltare ascendentă a acțiunilor întreprinse de răsculați în celelalte provincii. «Această trăsătură este evidențiată, îndeosebi, de ridicarea masivă și violentă a țărânimii din județul Dolj, cât și cele ale țărânimii din unele localități limitrofe din județele Mehedinți și Romanați. Declanșarea marilor energii revoluționare ale țărânimii oltene, cu tradiții bogate de luptă în trecutul istoric al patriei noastre, a fost atât de puternică și tumultuoasă, încât a determinat o concentrare nemaîntilnită de forțe armate represive care, împreună cu organele administrative județene și comunale, au putut cu mare greutate să restabilească ordinea»¹¹.

Protoiereul jud. Gorj, Ștefan Nicolaescu, raporta episcopului Atanasie al Rîmnicului-Noul Severin, în 18 aprilie 1907, starea dureroasă a poporului care l-a dus la revoltă: «Pretențiunile lui sînt că proprietarii și arendașii îl asupresc prin grele învoieli: dijmă, ce i se ia în unele localități, două proprietarul și una locuitorul, zile de lucru, transporturi, zile de lucru pentru lemne — de la 15—20; pentru învoieli cu vitele — de la 8—20 lei de pereche vite mari; cîte cinci zile pentru vitele mărunte și altele. Contra statului, pentru impozite pe proprietăți, pe pruni, rachiu, vin, porumb, pentru zilele de prestație și celelalte dări ce susțin că nu le mai poate suporta»¹².

La fel, protoiereul jud. Mehedinți, D. Goliciu, într-un raport din 6 iulie, 1907, către același episcop, arăta că «Hatîrul în justiție și administrație, cum și lipsa de încredere în proprietari și arendași, care n-au respectat învoielile agricole, au fost cauzele principale care i-au împins la revolte și au găsit teren prielnic în sufletele sătenilor, cînd au auzit că s-au răscolat în alte părți»¹³. Protoiereul arăta că «În parohia Opișoru au fost cei mai mulți săteni omorîți și arestați, iar o mare parte din comună, compusă din 600 familii, a fost devastată de armată»¹⁴.

Dintre preoții din Oltenia, care au participat la răscoală, unii dintre ei căzînd victime, alături de răsculați, amintim:

— *Marin Ionescu*, din com. Drăghiceni, Romanați, de unde au fost ridicați vreo 60 de instigatori, împreună cu preotul respectiv, care a fost «adus legat la Caraca și bătut cu sabia de însuși comandantul regimentului».

— *Spiridon Ionescu*, în vîrstă de peste 60 de ani, din com. Brastavăț — Romanați, a fost legat, bătut și închis sub învinuirea de instigator, fiindcă ar fi zis despre revolta țărănească în fața răsculaților, că este «o mișcare națională».

— *D. Ionescu*, din com. Cîmpeni — Romanați, redactor al revistei țărănești «Vorbe Bune» și al ziarului «Țărăncuța», ce apăreau la Balș, a fost arestat.

— *Costică Stoiculescu*, din com. Cezieni — Romanați, a fost adus în fața autorităților de stat, sub motivul că «ațîță pe săteni la revoltă».

— *Vasile Marinescu*, din com. Celei-Romanați, a fost arestat.

11. *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, p. 445.

12. *Idem*, p. 503.

13. *Idem*, p. 492.

14. *Idem*.

— *Sachelarie I. Popescu*, din com. Popînzălești, jud. Romanați, a fost legat și trimis pe jos, cale de 30 km. la Caracal, fără să fi avut nici o vină, bătut și ținut în cazarmă mai mult de o lună de zile, împreună cu învățătorul satului, *Marin Georgescu*.

— *Ioan Dumitrescu*, din com. Adunații de Geormane, jud. Dolj, a fost arestat și pus în cătușe și lanțuri și trimis la Craiova, fiind învinuit că a adunat pe țărani și le-a spus: «A sosit vremea să vă luați și pămîntul care din totdeauna era de drept al vostru, destul ați fost oprimați. Dați foc la tot ce aparține arendașului și moșierului și faceți-vă singuri dreptate...».

— *Petre Dumitrescu*, din Băilești, jud. Dolj; i s-a cerut pedepsirea fiindcă a avut o atitudine pasivă față de țărani răsculați.

— *Vladimirescu*, din satul Adîncata-Țandăra pe Amaradia, jud. Dolj, a adunat pe toți locuitorii și i-a întrebat ce mai așteaptă de nu se urnesc din loc. Apoi s-a pus în fruntea răsculaților — «a devastat în fruntea răsculaților».

— *Nicolae Voinescu*, com. Drânic — Dolj, *Vasile N. Ioniță*, din Urzicuța — Dolj, *Al. Popescu*, *P. Demetrescu* și *Constantin Ionescu*, din com. Birlești — Dolj, au fost reclamați că au avut atitudini pasive și n-au voit să facă parte din «Comitetul Conferențiar», pentru potolirea răscoalei.

— *Ilie Roșoga*, din com. Turburea — Gorj, a fost pus în urmărire, fiind bănuțit că a avut deja legături cu V. M. Kogălniceanu.

— *Constantin Stoichițoiu*, din com. Ceauru — Gorj, a fost pîrît ca instigator și dus sub escortă la prefectură.

— *Șapte preoți*, din jud. Vilcea, au avut de îndurat: «amenințări cu împușcarea, bățai și aspre anchete», conform raportului protoiereului N. Răuțu către episcopul Atanasie al Rîmnicului Nou și Severin, fără să le indice numele.

— *I. Niculescu*, *C. Florea* și *I. Ceaușescu*, împreună cu secretarul comunei Laloșu, jud. Vilcea și cu mai mulți zeci de țărani, în noaptea de 13 martie «se sfătuiau asupra modului cum trebuie să înceapă revolta».

— *Mărgăritescu*, din Virleni, jud. Vilcea, a fost acuzat că a avut legături cu un încasator al revistei «Vorbe Bune», care cutreiera județul, agitînd pe țărani.

— *G. Nicolădescu*, învățător și paroh în com. Pietrarii de Sus, jud. Vilcea, a fost dat în judecată, fiindcă la o mare adunare în localul școlii, la 18 martie 1907, între altele a spus că: «A sosit vremea mîntuirii și orice întîrziere va fi în paguba noastră a tuturor. Cine va avea urechi de auzit, va auzi».

Din jud. Mehedinți, unde confruntarea răsculaților cu forțele represive a fost acută, amintim pe preoții:

— *C. Isverceanu*, com. Rogova, a fost dat în judecată, «pentru că a instigat pe țărani a se răscula».

— *Nicolae Bordescu*, din cătunul Valea Ursului, com. Timna, a participat la răscoală în fruntea țărănilor, venind pe jos cale de 7—8 km. pînă la gara Timna, unde s-a dat foc conacului lui Enache Ioanid, avînd într-un băț o cîrpă roșie ca steag, fiind rănit de locotenețul Băileanu la picior. În jurul stației de cale ferată au avut loc lupte întinse între răsculați și armată, care s-au soldat cu cinci țărani morți. În gară au fost împușcați preotul *Bordescu* și notarul *Vasilian*, considerați «capi de revoltă» din satul Podul Grosului¹⁵.

Trăsătura specifică a ridicării țărănilor din Valea Ursului, în frunte cu preotul lor, «constă în purtarea steagului roșu, caz unic întîlnit în răscoalele din Mehedinți,

15. *Idem*, p. 498.

avînd ca și pentru alte situații similare din Dolj și Romanați, semnificația unui început de organizare»¹⁶.

— *Alexandru Popescu*, com. Corcova, a fost acuzat că «n-a sfătuit pe săteni să fie liniștiți», iar atunci cînd conducătorii locali ai răsculaților erau căutați de armată, el i-a ascuns. Pentru aceasta, a fost împușcat pe locul unde a fost prins, pe drumul dintre Strehăia și Corcova¹⁷.

— *Ion Podeanu (Bădeanu ?)*, com. Podul Grosului, s-a aflat printre conducătorii sătenilor răsculați. În ziua răscoalei, preotul «a luat crucea și evanghelia din biserică, s-a dus în noaptea de 14 martie în cătunul Piatra și acolo au pus pe săteni de au jurat pe cruce și evanghelie că vor da foc conacului, magaziiilor și produselor arendașului, ceea ce tot în acea noapte s-a și făptuit»¹⁸.

Pentru că a mers prin sat indemnînd pe săteni la revoltă, a fost împușcat de trupele generalului Lambrino, în gara Timna.

— *Nicolae Crăineanu*, com. Cvardinița, «tatăl a nouă copii, dintre care șase mai mici de 10 ani», fără «altă avere decît pămîntul bisericii», a fost împușcat pe loc, fiindcă împreună cu învățătorul și notarul comunei au ieșit înaintea armatei pentru a lua apărarea țăranilor.

În județul Mehedinți a fost împușcat și cîntărețul bisericesc *Stoian Popescu*, de la parohia Salcea, ca participant la răscoală, iar cîntăreții bisericești din jud. Vlcea: *M. Popescu*, din com. Făurești, *I. Georgescu*, din Tg. Horezul și *C. Pietraru*, din com. Pietrari, au suferit maltratări și arestări.

N-am putea încheia numărul preoților mai cunoscuți, care au participat la marea răscoală din 1907, din Țara Românească, fie cu indemnul, cu fapta, cu nesfîrșitele suferințe sau chiar cu prețul vieții lor, fără să nu amintim și numele fostului preot profesor de istorie de la Academia teologică din Sibiu, dr. *Ioan Lupaș*, mai tîrziu profesor la Facultatea de istorie a Universității din Cluj și apoi membru al Academiei Române, care a trebuit să pălimescă în închisoarea din Seghedin trei luni de condamnare, pentru solidaritatea sa cu răsculații din Țara Românească, din 1907. El a publicat în revista «Țara noastră», din Sibiu (nr. 14, din 1 aprilie 1907) un articol intitulat după primul vers al cîntecului popular «*Toate plugurile umblă/ Numa'al meu șade la umbră...*», în care arăta că țăranii sînt oamenii cei mai buni și mai pașnici, dar cînd se umple paharul răbdării, din buni și pașnici, devin îngrozitori, cum s-au arătat în răscoala din 1907 în România. Justiția maghiară a văzut în acest articol un indemn la răscoală și l-a condamnat pe autor cu trei luni de închisoare¹⁹.

Este demn de reținut că răscoala țăranimii române din primăvara anului 1907, care a înroșit cu sîngele ei pămîntul țării noastre, se înscrie cu litere de foc în istoria poporului român, alături de lupta dusă de poporul nostru veacuri de-a rîndul pentru libertate națională și dreptate socială.

Exemplele de dăruire în luptă pentru pămînt și o viață mai bună de care țărănimea a dat dovadă în marea înclăștare din primăvara anului 1907 au scos în evidență încă o dată setea de dreptate socială, hotărîrea ei de luptă și spiritul de sacrificiu, trăsături de bază ale poporului român. Prin proporțiile și intensitatea ei, răscoala din 1907 a scos în evidență necesitatea înlăturării pentru totdeauna a relațiilor feudale în agricultura României, a rezolvării problemei agrare în favoarea maselor largi țără-

16. *Idem*, p. 499.

17. *Idem*, p. 700.

18. *Idem*, p. 700-701.

19. *Idem*, p. 21. Prof. T. Bodogae, *Din viața țăranimii transilvănene de acum 70 de ani*, în «Telegraful Român», anul 125, nr. 7-8, 15.II.1977, p. 3.

nești. În cursul desfășurării răscoalei din 1907 s-au manifestat pentru prima dată în mod clar solidaritatea în luptă a muncitorimii cu țărănimia, prevestind zorii alianței muncitorești-țărănești ce avea să devină cea mai puternică forță socială și politică a societății noastre de astăzi, care după 23 August 1944, luînd în propriile mîini destinele țării, vor crea noua orînduire socialistă, care a înlăturat pentru totdeauna exploatarea omului de către om.

Vremurile socialiste de astăzi găsesc preoțimea Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, tot alături de popor. Este o datorie și o cinste, în același timp, pentru slujitorii altarelor, să stăm cu toții mereu alături de poporul nostru din care sîntem plămădiți, așa cum a stat întotdeauna alături de el preoțimea ortodoxă română, cu povața, cu strădaniile, cu jertfele cînd s-au cerut, pentru construirea astăzi a vieții celei noi și înflorirea scumpei noastre patrii.

Transformarea socialistă a agriculturii din țara noastră, anunțată oficial în sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale din 27—30 aprilie 1963, la care au participat în mod simbolic 11.000 de țărani, exprimînd numărul celor căzuți jertfă în 1907, a pus capăt pentru totdeauna nedreptăților sociale îndurate și a regimurilor de exploatare din trecut.

Se cuvine ca astăzi cînd are loc pomenirea a 70 de primăveri peste jertfele celor 11.000 de țărani trudiitori ai pămîntului, și cînd în țara noastră au răsărit lăstarii unei primăveri noi, să-i acoperim cu veșnica recunoștință a inimilor noastre, încredințîndu-i că dreptatea cauzei lor drepte s-a împlinit pentru totdeauna.

Pentru aceasta, să ardă în noi flacăra nestinsă a recunoștinței adusă clasei muncitoare, care a purtat lupta pînă la victoria deplină și a înlăturat nedreptățile sociale și regimurile exploatare ale trecutului.

Pr. L. IONESCU

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. *Documente și mărturii pentru istoria României : Răscoala țăranilor din 1907*. Editura de Stat, vol. I și II, București, 1948 ; vol. III, București, 1949 ;
2. *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1967.
3. *Istoria poporului român*, sub redacția Acad. Andrei Ojetea, București, 1972, p. 452—456.
4. *Istoria României, Compendiu*, Ediția a III-a revizuită și adăugită. Sub redacția : Acad. Prof. univ. Ștefan Păscu, București, 1974, p. 313—320.
5. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri pînă azi*, București, 1971, p. 578—579.
6. *50 de ani de la Răscoala din 1907*, în «Biserica Ortodoxă Română», anul LXXV (1957), nr. 3—4, p. 220—309 ;
7. Pr. Al. I. Ciurea, *Preoți români în revoluțiile țăranimii cu specială privire asupra răscoalei din 1907*, în «Studii Teologice», anul V (1953), Seria II, noiembrie-decembrie, p. 677—706 ;
8. *Anul 1907*, în «Mitropolia Olteniei», anul IX (1957), nr. 3—4, p. 131—136.

STUDIU ISTORICO-BISERICESC DESPRE PAROHIA CEAUȘ-RADU DIN BUCUREȘTI

I. — Numele bisericii și al mahalalei Ceaș-Radu

În ciuda acestei denumiri cu iz ostășesc de care se bucură doar două monumente feudale din Capitală, a poziției relativ centrale a sfîntului lăcaș și a mulțimii însemnărilor de pe vechile cărți de cult, biserica Ceaș-Radu nu a beneficiat pînă

astăzi de un studiu special. Face excepție de la caracterizarea noastră generală doar încercarea — bazată pe tradiții neverificate — a unui inimos epitrop¹ de la sfârșitul veacului trecut, gest conceput în scopul însuflețirii contemporanilor săi pentru continuarea faptelor creștinești ale înaintașilor.

Una din cauzele curiozității reduse față de trecutul bisericii Ceauș-Radu o poate constitui confuzia ctitorului ei cu acela al bisericii Icoanei din Capitală. O astfel de eroare am întilnit-o și în cercetarea unui valoros istoric contemporan al trecutului Bucureștiului².

Ca slujitor (și în limbul din urmă ca paroh) al acestei biserici pe o perioadă de patrusprezece ani am sesizat lipsa de mai sus încă de la începutul activității mele. Pentru remedierea ei — pînă ce alt autor va închina instituției un studiu mai extins și întemeiat pe ample cercetări de arhivă — am redactat articolul de față pe care îl public cu sentimentul de mulțumire al celui promovat la altă parohie.

1. Reflectînd timp îndelungat asupra trecutului parohiei Ceauș-Radu, pot afirma cu certitudine că el constituie o parte din complexa istorie social-politică, administrativă și bisericască a Capitalei.

Aserțiunea această ar putea fi demonstrată, mai întii, prin însesi conținutul și evoluția noțiunii de «ceauș» de-a lungul vremii. Pentru precizarea adevăratului ei înțeles, legat de condițiile unei anumite epoci istorice, trebuie să procedăm prin eliminări succesive.

Numele mahalalei care ne preocupă nu poate exprima în nici un caz șljuba de vătăf al surușiilor poștei³, din amintirile unor scriitori de renume ai veacului trecut, și nici pe aceea de ușier sau de funcționar la poliție. În ciuda aspectului meșteșugăresc dezvoltat al mahalalei Ceauș-Radu (în aprilie 1832 existau aici cinci poverne de săpun⁴, nu fără legătură — poate — cu denumirea actualei străzi Parfumului), numele nu evocă nici atribuțiile epitropului sau ale slujbașului din trecutul breslelor bucu-reștene⁵.

Adevăratul sens al toponimicului bisericii noastre, în condițiile de la începutul veacului al XVIII-lea, se află pe linia ostășească sau administrativă. Subordonat unui iuzbașă, ceaușul era un grad militar inferior. După opinia lui A. D. Xenopol, — dezaprobat încă de actualele cercetări⁶, — acesta ar fi condus un efectiv de zece oameni. Astfel de căpetenii puteau fi din rîndul curtenilor (roșii, păhărniceri, postelnici) sau al slujitorilor (călărași, dorobanți, saragele etc.). Apreciind după mențiunile documentare ale ocupațiilor de pe la 1750⁷, după frecvența denumirilor ostășești păstrate în pomelnicele mai tîrzii («cazac», «călăreț», «siimen», «stegar», «lefeciu», «căpitan», față de un Dragostin și de un «Drăgulîn precupeț»)⁸, ca și după alternanța profesio-

1. *Cuvîntarea ținută de dl. epitrop Mihail Ionescu în adunarea comit. de inițiativă pentru reclădirea bis. Ceauș-Radu. București, 1899. Vezi de asemenea D. Caselli, Mahalaua și biserica Cîtașului Radu, în «Gazeta municipală», V (1936), nr. 220, p. 1-2.*

2. Dan Berindei, *Orașul București, reșed. și capitală a Ț. Românești*, București, 1963, *passim*.

3. Comp., de pildă, Al. Macedonski, *Ceaușul*, în «Opere», vol. III, București, 1944, p. 128; Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 215.

4. Dan Berindei, *ibid.*, p. 162.

5. Comp. VI. Diculescu, *Bresle, negustori și meseriași în Ț. Rom. (1830-1848)*, București, 1973, p. 83; C. Șerban, *Breslele bucu-reștene în sec. al XVIII-lea*, în «Studii», XII (1959), nr. 6, p. 72.

6. N. Stoicescu, *Curteni și slujitori*, București, 1968, p. 275.

7. Cf. Ion Ionașcu, *Aspecte demografice și sociale din București la 1752*, în «Revista Arhivelor», II (1959), nr. 2, p. 127 și anexe.

8. Vezi Prof. A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicele a 60 de biserici din București*, în «Glasul Bisericii», XXIV (1965), nr. 11-12, p. 1033; I. Ionașcu, *ibid.*, p. 142.

nală din cuprinsul parohiei de pînă la sfîrșitul veacului trecut («căruțaș», «precupeș», «rahașiu», «sacagiu», «șalvaragiu») ⁹, credem că Radu Ceaușul făcea parte din rîndurile slujitorilor domnești.

De altfel numai un credincios înstărit putea fi ziditorul unei modeste bisericuțe de lemn sau, poate, numai donatorul terenului respectiv. În general slujitorii erau scutiți de bir, beneficiind și de unele avantaje, precum serviciul cu schimbul cite o săptămîină, primind îmbrăcăminte și uneori leafă.

Strămutarea reședinței domnești din Tîrgoviște la București pe la anul 1625 — în condițiile creșterii puterii statului feudal muntean — a avut ca urmare sporirea numărului ofițerilor și slujitorilor cu noi atribuții. Cum locurile din centrul orașului se aflau mai de mult în posesia marilor boieri, noii veniți au fost siliți să se așeze mai către marginea lui, acolo unde încă se făcea agricultură și viticultură ¹⁰. Printre locuitorii săraci de aici, prestigiul funcției militare le permitea — uneori — să se dedea la abuzuri, fapt care favoriza o îmbogățire mai ușoară și mai mare în comparație cu masele meșteșugărești sau țărănești.

Din a doua jumătate a veacului al XVII-lea, hotarul estic al Bucureștilor îl constituia o linie care unea așezămîntul de la Sfînta Vineri — Herasca, ocolind biserică Olteni, cu Hala Traian ¹¹. În lungul actualei străzi cu numele din urmă se întindea un șanț adînc, care marca linia de centură a orașului ¹². Dincolo de aceste borne se aflau mari întinderi virane cu gropi de scos nisip ¹³ pentru construcții sau pentru oale, mărăcini, grădini de zarzavat, livezi și vii. Un istoric modern de seamă consemnează tradiția că pînă aproape de vremea lui se vorbea în București de vile de la Ceauș-Radu ¹⁴.

Într-o astfel de situație, fîntinile serveau drept puncte fixe de orientare. De aceea nu surprinde existența pînă astăzi a unei străzi cu numele de Puțul cu roată.

Penetrația slujitorilor și a meșteșugarilor în perimetrul rural al Capitalei de după anii 1700 maturizează acea fază a procesului demografic bucureștean care ar putea fi numită, cel puțin pentru mahalaua în discuție, întimplătoare, anarhică.

Există însă și o fază sistematică, inaugurată odată cu înființarea Spitalului Pantellimon.

Ea a fost combătută pînă la această dată, ca de pildă de către egumenul de la Radu Vodă, care cerea ca lucrătorii să locuiască pe pămîntul mînăstiresc numai în timpul sezonului muncilor la vii, dar să nu-și finalizeze acolo case durabile ¹⁵. Cei care au depășit interdicția au avut de suferit, circumstările lor fiind arse în primăvara anului 1744.

Disponem astăzi de o copie a catastihului din 1752, cînd s-au pus pietrele de hotar ale mahalalelor înființate pe fosta moșie domnească ¹⁶, considerat cel mai vechi

9. Vezi Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Condica de copii botezați pe anul 1882 și urm.*, *passim*.

10. I. Ionașcu, A. Petric și P. Caraioan, *București*. Pagini de istorie, Buc., 1961, p. 33.

11. George D. Florescu, *Vechi proprietăți în București, în veac. al XVII-lea și al XVIII-lea*. Buc., 1934, p. 8.

12. Pr. Virgil Godeanu, *Biserica Hagiu din Capitală*, în «Glasul Bisericii», XXXI (1972), nr. 9—10, p. 984.

13. Cf. Iuliu Tuducescu, *Comoara*. Un act de superstiție petrecut în București, anchetat și judecat în anul 1796, în «Revista Arhivelor», I (1924), nr. 1, p. 59; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V:1. București, 1903, p. 498.

14. G. I. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, Buc., 1899, p. 179.

15. Cf. Ion Ionașcu, *ibid.*, p. 121. Se pare că primele înghetări ale mahalalei Ceauș-Radu datează de prin anul 1726, dacă documentul pe care se întemeiază D. Caselli există în realitate.

16. N. Iorga, *ibidem*; Al. G. Găleşescu, *Pămîntul Eforiei spitalelor civile din București*, București, 1911, p. 38.

recensămînt al acestui colț al Capitalei. El redă numele capilor de familie din douăsprezece mahalale — printre care și Ceauș-Radu — precum și ocupația lor. Ca și alte categorii de slujitori, ceaușii aveau pe la jumătatea veacului al XVIII-lea, rosturi militare, polițienești sau de ceremonial. «Admițînd că în București efectivul era de 800 de slujitori, însemnează că jumătatea acestui număr era așezată pe pămîntul Pantelimonului»¹⁷.

Alături de acești locuitori, chiriași sau chiar embaticari răscumpărați, s-au așezat mai tîrziu și alții care au consimțit să plătească «mila pămîntului la spitalul sfințitului Pandlemon pã an taleri 15, adică parale cincisprezece»¹⁸, cum precizează un document din 31 august 1828.

O scădere a populației mahalalei se constată în urma focului din 1847. Situația aceasta favoriza neorînduiala și furtișagurile, hoții operînd la parola: «Iepurii, măi!». De aici ar proveni denumirea străzii Iepurilor, schimbată mai tîrziu în Valeriu Braniște²⁰.

Așadar, evenimentul înzestrării Spitalului Pantelimon stă la originea actualei parohii Ceauș-Radu. Din perimetrul unei moșii domnești de 400 de ha. — cuprins între Calea Moșilor, Calea Dudești și Șoseaua Mihai Bravul — revenea fiecărui locuitor de pe suprafața mahalalelor înființate cam cîte un pogon de pămînt²¹. Fixarea hotarului și înscrierea tîrgoveților într-un catastih, rămas astăzi doar în copie, a fost încredințată biv vel serdarului lanache, nume care trebuie reținut în cazul bisericii noastre. Casele erau construite din paiantă, cu paturi de pămînt²², iar circumiile aveau libertatea să vîndă în schimbul unui adet de 90 de bani pentru fiecare butie²³.

Ca organizare administrativă, mahalaua Ceauș-Radu a suferit, aproximativ, următoarea evoluție:

La anul 1789, ea făcea parte (cu un număr de 608 case) din rîndul celor optsprezece mahalale ale plășii Tîrgului de Afară. La începutul secolului trecut era inclusă în Plasa de Jos a Bucureștiului (cu 113 case)²⁴ și anume în «boiaua galbenă», pentru ca în preajma epocii regulamentare să se afle în «vopseaua neagră», avînd un număr de 155 de familii²⁵. Catagrafia generală din anul 1838 menționează 1.011 persoane la Ceauș-Radu din aceeași culoare în care o aflăm și la 1842²⁶.

2. În privința numărului de enoriași ai parohiei Ceauș-Radu, menținută ca atare și în urma legii clerului mirean, dispunem de următoarele date statistice: La 1753, cînd a fost înființată în mod oficial această mahală, se constată un total de 75 de nume²⁷, pentru ca la sfîrșitul aceluiași veac să se facă mențiune numai de 62 de familii, dacă nu cumva un număr de pomelnice s-au pierdut ulterior. După un secol, tabelul nominal înaintat protoieriei respective arată 568 de familii²⁸. La vremea sa,

17. Ion Ionașcu, *ibid.*, p. 128.

18. Cf. Fl. Georgescu, P. Cernovodeanu și Ioana Cristache, *Documente privind istoria orașului București*, București, 1960, p. 151. Pentru variația rentei în bani de-a lungul timpului, vezi Ion Ionașcu, *ibid.*, p. 130.

19. Iuliu Tuducescu, *ibid.*, p. 55. 20. D. Caselli, *op. cit.*, p. 2.

21. Ion Ionașcu, *ibid.*, p. 127. 22. Cf. Iuliu Tuducescu, *ibid.*, p. 58.

23. Al. G. Găleşescu, *ibid.*, p. 198.

24. Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, vol. I, București, 18, p. 165; Al. Lapedatu, *Catagrafia bis. buc. la 1810*. București, 1908, p. 53.

25. Fl. Georgescu, *Aspecte privind împărțirea administrativă și evoluția demografică a Bucureștilor, Anii 1831—1948*, în «Mat. de ist. și muzeogr.», vol. III (1965), p. 65.

26. Cf. *Anuarul Prințipatului Ț. Românești pe 1842*, p. 59.

27. Vezi anexele de la sfîrșitul studiului lui Ion Ionașcu, *cit. supra.*, p. 142.

28. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Dos, epitr. nr. 21/1893—1894*, f. 27. Catagrafia din anul 1862, cea mai veche pe care o cunoaștem aici, se păstrează *ibid.*, *Dos. pe 1877*.

Preotul Ioan Ionescu raporta că în perohia de atunci trăiesc numai 147 de familii, afirmație indoielnică dacă amintim că acesta a fost preocupat tot timpul să desființeze cel de al doilea post de preot ²⁹.

În 1931 se constată existența a 349 de capi de familie ³⁰, iar mai târziu numai 241 de familii ³¹.

După o pastorație pe teren de paisprezece ani am putut verifica realitatea că astăzi trăiesc în cuprinsul parohiei Ceauș-Radu un număr de aproximativ 1.300 de familii.

II. — Trecutul bisericii Ceauș - Radu

1. *Terenul pe care s-a clădit dintru început sfântul locaș* îl socotim că provine de la dătătorul numelui mahalalei, al străzii și al enoriei. Mai ales pentru faptul că în jurul vechii biserici a existat cimitir, credem că presupunerea este întemeiată.

În decursul vremii însă el a fost mărit, rotunjit sau aliniat prin noi inițiative sau donații. Astfel Elena T. Roșianu dăruiește bisericii în anul 1846 un loc de 14 stinjeni ³²; Preotul Ioan Călărășanu, care a slujit la Lucaci și apoi la Domnița Bălașa, a cumpărat și el un perimetru în curtea bisericii Ceauș-Radu pe care i l-a făcut donație ³³.

Către sfârșitul veacului trecut, preocupările edilitare ale Capitalei se înmulțesc, fapt care s-a manifestat în acest colț de oraș prin alinierea străzii Parfumului, parte împrejmuită cu uluci ³⁴. Preotul Grigorie Mirodot și mai ales inimosul său epitrop Mihail Ionescu au știut atunci să păstreze parcul dimprejurul sfintului lăcaș ³⁵, constituind astăzi podoaba și mândria bisericii prin lărgimea și armonia lui.

Datorită aproape exclusiv entuziasmului, priceperii și stăruinței acestui epitrop, au urmat o suită de îmbunătățiri la Ceauș-Radu. Cînd mijloacele proprii nu au fost suficiente s-a recurs la ajutorul din afară, precum la Eforia spitalelor civile sau la epitropiile bisericilor Domnița Bălașa și Krețulescu ³⁶.

În dorința ajutorării și înfrumusețării bisericii s-a luat hotărîrea ca să se desființeze cimitirul din jurul sfintului locaș. Principala motivare a acestei acțiuni: «pentru înlesnirea serviciului divin cu ocazia ocolirii înmormîntării Domnului» ³⁷ nu putea justifica întru totul scopul ei adevărat, care era procurarea de noi fonduri. De aceea a fost organizat un parastas general de pomenire a ctitorilor, ajutătorilor, donatorilor și a tuturor morșilor parohiei.

S-au tipărit invitații speciale ³⁸, apelîndu-se și la publicitatea mai multor ziare pentru înștiințarea familiilor care aveau rude înmormîntate în curtea bisericii.

Prin procesul-verbal cu data de 7 iulie 1891 se constată că din vînzarea la licitație publică a celor 150 de cruci de piatră (dintre care patru de marmoră) și a patru

29. Cf. Adm. Casei Bisericii, *Anuar.* București, 1909, p. 26.

30. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. coresp.* pe 1931, p. 81.

31. Cf. *Calendarul Arhiep. Bucureștilor.* Buc., 1940, p. 117.

32. Arhiva bis. Ceauș-Radu, *Ds. scoaterii crucilor și a grilajelor*, 1891--1892, f. 90.

33. *Inmormîntarea Pr. I. Călărășanu*, în «Biserica Ortodoxă Română», XII (1888), nr. 1, p. 92.

34. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. pe 1890*, f. 29.

35. Vezi art. *Fapte vrednice de laudă*, în «Voința Bis. Române», II, (1892), nr. 5, p. 2.

36. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. recip. pe 1891*, f. 5.

37. *Ibidem*, *Ds. scoaterii crucilor*, f. 40.

38. Un astfel de document tipărit se păstrează *ibid.*, f. 90. Pomenirea ctitorilor se făcea în mai (Moșii de vară) și în octombrie (*ibidem*, *Ds. epitr. pe 1877*, f. 22).

grilaje au rezultat 300 de lei³⁹. În anul următor a fost întocmit planul de situație al întregii curți și al proprietăților parohiale. Se pusese mai dinainte problema înfrumusețării acestor spații verzi prin construirea de șosele de la intrările principale și prin plantarea de noi arbori⁴⁰.

Epitropul Mihail Ionescu cere primăriei locale pomi și un grădinar pentru parcul bisericii. Inițiativa găsește ecoul dorit, deoarece primarul Grigore Triandafil acordă mai mult de 1.000 de lei în acest scop⁴¹. Tot atunci frații Josef, Gustav și Ștefan Göbl, cunoscuți tipografi din Capitală, au răspuns cu bunăvoință apelului făcut pentru instalarea conductelor și construirea unei cișmele în fața bisericii⁴².

Evreul Adolf Salomon a oferit ajutor de bani, precum și diferite obiecte în folosul parcului din jur, printre care și o canapea lângă fântină⁴³.

Împotriva pericolului igrasiei au fost proiectate borduri din bazalt artificial, în urma donației lui Nicolae Zane de 3.000 de lei. Lucrarea a fost executată de către Mihail Papadopol cu cheltuiala sa.

După instaurarea păcii s-a intervenit pentru construirea unui nou gard, distrus în timpul războiului⁴⁴, iar peste un an a fost introdus în sfântul locaș și curentul electric.

2. Desigur că *primul locaș de cult la Ceauș-Radu* a fost, poate un paraclis, din lemn. O știre din epocă vorbește precis de «biserica zidită din leat 1760 în locul altei biserici dă lemn»⁴⁵. Până la noi clarificări documentare nu trebuie neglijată cu totul data de 1662 pe care tradiția locală o păstrează în legătură cu aceasta⁴⁶. Poate că cele două clădiri, una de scindură și alta de zid, au stat o vreme alături, de vreme ce se păstrau deopotrivă pomelnice de la ele, iar M. Cantacuzino încă o menționează pe cea veche.

Prima bisericuță, de lemn, arăta o mentalitate orientală (prin proporțiile ei modeste) și grecească în același timp. Ea va fi reflectat o atmosferă monahală, cum reiese din numărul mare de călugări și clerici menționați în pomelnicul de piatră săpat în absida centrală a altarului, dacă nu cumva întemeietorul ei însuși va fi fost acel Radu «Ieciorul călugăriței», de numele căruia amintea o cruce, alături de alte trei, pe la 1752⁴⁷.

Aceeași dependență spirituală monahală și neinstituționalizată în administrația bisericilor de mir o arată și lipsa completă a numelor de slujitori de la vechea biserică Ceauș-Radu. Pe urmă, aceasta a avut drept prim hram al ei pe Sfântul Visarion, ca și minăstirea Pantelimon⁴⁸.

39. *Ibidem*, f. 50.

40. *Ibidem*, *Ds. epitrop. pe 1891*, f. 48. Menționăm că realizarea șoselor din curtea bisericii a fost posibilă mult mai târziu, după cum arată devizul păstrat (*ibidem*, *Ds. cu hirtii intrate pe 1928*, f. 158).

41. *Cuvîntarea ținută de dl. epitrop M. Ionescu*, p. 13.

42. *Ibidem*, p. 13. Un puț existase în curtea bisericii încă din 1861 (Arh. par. Ceauș-Radu, *Ds. epitrop. pe 1876*, f. 1).

43. *Ibidem*, 1891, f. 130.

44. Devizul lucrării se păstrează : *ibidem*, *Ds. bugetului pe 1924*, f. 25.

45. Cf. Iuliu Tuducescu, *op. cit.*, p. 59.

46. *Cuvîntarea ținută de dl. epitrop M. Ionescu*, p. 4 și 7.

47. Cf. Al. G. Găleşescu, *Eforia spitalelor civile din Buc.*, p. 197.

48. Numele Sfântului Visarion, primul hram al bisericii Ceauș-Radu, este atestat de însemnarea chirlică de la sfîrșitul *Chiriacodromionului*. Buzău, 1839. Pentru existența hramului Sf. Ierarh Nicolae pe la anul 1800, vezi Prof. A. Sacerdoțeanu, *op. cit.*, p. 1033. Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, al treilea hram al bisericii noastre, se întîlnește de asemenea încă de la începutul veacului trecut (cf. Alex. Lapedatu, *op. cit.*, p. 53).

Pomelnicul de piatră din absida centrală a altarului (1753), care desigur că arată generația anterioară zidirii bisericii, menționează pe Ierodiaconul Dragomir⁴⁹.

3. Așa cum se poate observa din stampele care reproduc edificiul nostru, precum acelea ale lui A. Kaindl și C. Szathmary, — el nu are o formă unitară de construcție, deoarece după 1753 i s-au făcut diferite adăugiri, măririi și consolidări. Dacă este așa, important pentru cercetător nu mai rămâne anul zidirii sfântului locaș, ci reparațiile lui ulterioare.

Tradiția locală, consemnată în lipsa hrisoavelor respective care au ars la locul cel mare al Bucureștilor, dă ca dată importantă de renovare anul 1781, «fără însă să se știe de către cine anume»⁵⁰. Poate că atunci i s-a atribuit cel de al treilea hram: Adormirea Maicii Domnului.

Acest foc din 23 martie a distrus 12 locașuri sfinte din Capitală, lăsând biserica Ceaușu-Radu în ruine, cu actele și obiectele de podoabă degradate, iar mahalaua aproape pustie. Pentru refacerea ei s-a primit de la Mitropolia Ungrovlahiei suma de 8.000 de lei⁵¹. În acțiunea de reconstrucție, care s-a organizat în cuprinsul parohiei, s-au remarcat mai mulți buni creștini. «Theoharia Athanasiu, Polcovnicul Ivancea, Hagl Stoica, Mihăiță Zarafu, Ștefănache Țone, Chiriac Luminăraru și alți ajutători reclădiră biserica pe aceeași temelie de la zidurile rămase și înzestrind-o din nou cu toate obiectele și podoabele necesare»⁵². Bineînțeles că ea avea o singură turlă, fiind învelită cu șindrilă⁵³ și așternută cu rogojini.

O reparație radicală s-a întreprins în anul 1880, la stăruința Preotului Grigorie Mirodot și a episcopului Ioan Ionescu. În urma unei licitații, lucrările au început, construindu-se din nou pridvodul și executându-se pictura întregului locaș.

Zugrăvirea completă despre care se vorbește acum se datorează lui Nicu Serafim. Acesta s-a născut la 20 august 1847, ca fiu al lui «Vasile zugravu» (o vreme epitrop al bisericii noastre)⁵⁴ și al Ștefaniei, veniți în țară din orașul Varna. Cu studii de specialitate în București și la Paris, Nicu V. Serafim a funcționat ca profesor de franceză și desen la Pitești. Prezența lui în biserica Ceauș-Radu poate fi constatată și prin următoarea semnătură pe icoana Izvorului tămăduirii (nr. de inv. 119) păstrată până astăzi: «Nicu V. Serafim. Pictor 1880».

Întreaga lucrare de preînnoire și de consolidare a fost încheiată printr-o pisanie care nu mai există astăzi, distrugându-se — credem — la cutremurul din 1940.

S-a amintit mai sus că desființarea cimitirului a fost un nimerit prilej de strângere a fondurilor destinate unor noi reparații. De aceea în ziua de 26 ianuarie 1892 s-a organizat oficierea unui parastas general al celor deshușiți. A participat atunci un sobor impresionant de patru preoți și diaconi în frunte cu Episcopul Ghenadie Petrescu al Argeșului, apropiat de această parohie prin anii copilăriei, secondat de corul catedralei mitropolitane⁵⁵. Scopul evenimentului urma să fie explicat de către Arhim. Pimen Georgescu printr-o predică mișcătoare.

49. Intregul pomelnic este reprodus de Al. Elian și col., *Inscripțiile medievale ale României*. Orașul București, vol. I, Buc., 1965, p. 75.

50. *Cuvințarea ținută de dl. epitrop M. Ionescu*, p. 7.

51. Fl. Georgescu, «Focul cel mare» din martie 1847, în «Materiale de ist. și muzeografie», VII (1969), p. 50.

52. *Cuvințarea ținută de dl. epitrop M. Ionescu*, p. 8.

53. D. Caselli, *op. cit.*, p. 2; Arh. par. Ceauș-Radu, *Ds. pe 1874*, filele invent.; *Ds. pe 1889*, f. 70.

54. *Ibidem*. *Ds. pe 1879*, f. 57; G. P. Nedelcu, *Vasile Serafim, pictor din sec. al XIX-lea*, în «St. și cercet. de ist. artei», seria Artă plastică, t. XVI (1969), nr. 2, p. 331.

55. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. scoaterii crucilor*, f. 90.

Ulterior, epitropia (condusă atunci de întreprinzătorul Mihail Ionescu) l-a invitat pe viitorul Mitropolit — primat să devină al doilea ctitor al bisericii Ceauș-Radu, după Neofit al Ungrovlahiei din 1848. O dată acceptată invitația, Vlădica de la Argeș se înscrie cu o contribuție de 12.000 de lei, față de suma de 50 de lei promisă de către Josef Göbl și de cele provenite de la enoriași ⁵⁶.

Între timp a urmat dizgrațierea Mitropolitului. Sprijinul moral și material pe care acesta îl dăduse mai înainte parohiei Ceauș-Radu îi este acum întors, insuțit. Păstrăm în colecția noastră o copie de pe tabloul delegaților din Capitală care au acționat pentru repunerea Mitropolitului, surghiunit în 1896, în demnitatea de mai înainte. În acest scop, ei au organizat mai multe întruniri în sălile de la Dacia și de la Băile Eforiei.

Retras la minăstirea Căldărușani, încercatul ierarh ține să-și onoreze în continuare angajamentul luat. Cu acest scop, el participă la slujba Bobotezei de la Ceauș-Radu din anul 1899, asistat de către Arhim. Pafnutie și de doi diaconi ⁵⁷. La 14 martie din același an îl aflăm la adunarea comitetului de inițiativă pentru reclădirea sfântului nostru locaș. Constatându-se că la fiecare reparație biserica a fost mărită în lungime, că are igrasie și a devenit neîncăpătoare, se hotărăște să se procedeze «nu la reparare, ci chiar la reclădirea ei», pentru a fi înălțată o construcție mai impunătoare.

Din motive pe care nu le cunoaștem, planurile și idealul foarte hotărât de atunci nu au devenit realitate ⁵⁸.

Contactul Mitropolitului — primat Ghenadie cu credincioșii de la Ceauș-Radu nu a rămas totuși fără urmări. După aproape două decenii, prin 1918, în cuprinsul acestei parohii a fost construit azilul care i-a purtat numele de pe strada Labirint. Pentru asigurarea viitorului operei sale filantropice, ctitorul se gindea și din chilia în care se retrăsese, economisind în acest scop venituri proprii, precum și bunuri ale mănăstirii Căldărușani ⁵⁹.

Dar ceea ce nu a fost posibil să se înlătuască la sfârșitul secolului trecut s-a reluat în anul 1910. În urma vizitei pe teren a Mitropolitului — primat de atunci s-a hotărât închiderea bisericii Ceauș-Radu, pentru clădirea unui nou locaș. Proiectul viitoarei biserici, cu trei turla și pridvor deschis, este semnat de arhitectul N. C. Mihaescu, iar planul fundației de către arhitectul I. Constantinescu. A urmat un intens schimb de corespondență, după care se cade de acord să se facă totuși reparații din fonduri proprii, în interior și în exterior, fără ca activitatea liturgică să fie întreruptă.

La 7 august 1915 s-a făcut recepția lucrărilor în valoare de 17.392,61 de lei. Reparațiile principale au constat din următoarele :

- scoaterea dalelor de piatră din pardoseală ;
- spargerea unei uși în peretele altarului și consolidarea turlei ;
- înlocuirea tîmplei și construirea unui nou pridvor ;
- refacerea picturii de către Ioan Simănescu ⁶⁰.

În urma cutremurului din 10 noiembrie 1940 a fost necesară întărirea zidurilor și bolților bisericii, precum și completarea întregii picturi. Pr. Stelian Popescu, care a inițiat aceste acțiuni, a adăugat și vitrouri la ferestrele edificiului, prevăzute cu subscrierea numelor donatorilor.

56. Ibidem; *Ds. pe anii 1891—1892*, f. 4.

57. Ibidem, *Ds. coresp. pe 1898*, f. 30.

58. Vezi darea de seamă pentru reparația bisericii, *ibid.*, *Condică de ord. ale epitr. pe 1899—1900*, chit, nr. 52.

59. Ierom. Damian Stănoiu, *Măn. Căldărușani*, București, 1924, p. 61.

60. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. reparației bis. în 1912*, f. 32.

În anul 1962, biserica a fost din nou consolidată în interior printr-o arcadă de beton, iar în exterior prin alte câteva suporturi.

Lucrările executate în iunie—iulie 1969 au urmărit îndeosebi preînnoirea picturii, iar cele din anul 1975 au realizat instalația încălzirii centrale.

4. În veacul trecut, această biserică poseda *trei clopote*, două mai mari și unul mic. Primul dintre ele a fost făcut de către Teoharie Athanasie Lumînărarul la anul 1848. Inscripția⁶¹ pe care o avea gravată se păstrează transcrisă în inventarul alcătuit în 1906, de unde ulterior a fost încredințată tiparului⁶².

La 24 iulie 1916, soldații germani din București au luat cele trei clopote ale bisericii noastre, împreună cu cinci sfeșnice de alamă și cu un policandru⁶³.

După instaurarea păcii, Ghiță Ștefan Popescu a donat clopotul cel mic de astăzi în greutate de 152 de kg, iar restul enoriașilor altul de 309 kg; ultimul a costat suma de 7.725 de lei⁶⁴.

*Iconostasul*⁶⁵ sculptat în lemn este opera meșterului Costache Georgescu, care a primit pentru osteneala sa suma de 48 de lei. Cele două străni din lemn de nuc au încrustat pe ele anul 1970.

Epitaful datează din 1895, fiind executat de către Constantin Popescu. Mai înainte existase altul adus de la Ierusalim de către Pr. Grigore Mirodot.

Știri despre un *antimis* cumpărat cu suma de 12 lei avem încă din veacul trecut⁶⁶. Ulterior au existat și piese cu semnătura Mitropolitului Ghenadie Petrescu și a Patriarhului Nicodim, care au fost depuse la protoierie, la solicitarea periodică a acestora.

5. O atenție mai mare va trebui să se acorde în viitor studierii *mormintelor allate înăuntrul sfântului lăcaș*. Noi înșine nădăjduim să revenim într-un articol dedicat vechilor însemnări de la Ceauș-Radu.

Deocamdată precizăm aici că în primul mormint, aflat în pridvor, se odihnesc osemintele evlaviosului enoriaș Teoharie Athanasie Lumînărarul. Piatra sa tombală prezintă trei secțiuni, dintre care cea dintâi are sculptată în relief o cruce situată deasupra ancorei. Crucea este umbrită de o coroană pe care o susțin îngeri, de o parte și de alta. În ultima secțiune se vede o stemă pe care o încadrează două facke aprinse.

Cine a fost acest negustor bogat și atât de prezent în vremurile de restriște a bisericii locale cu sufletul și cu agonisita sa se știe în parohie pe durata unei jumătăți de veac. Tradiția ajunsă pînă astăzi afirmă că el ar fi locuit pe actuala stradă Pușul cu roată. Nu știm sigur dacă a fost rudă cu Constantin Athanasie, principalul susținător al lucrărilor de restaurare a bisericii Lucaci din anii 1839—1842 și 1853 și de asemenea cu enoriașul nostru Enache Athanasie.

Teoharie a răposat la 12 aprilie 1854, fiind înmormintat în curtea bisericii. Pentru osîrdia arătată la împodobirea casei Domnului, recunoscută unanim și la zeci de ani de la fericitul său sfîrșit, epitropia îi propunea reînhumarea lui în pridvorul bisericii pe care o cercetase și o iubise atât de mult. Mitropolitul Iosif Gheorghian acordă

61. Ibidem, *Inventare și acte de propr.*, f. 5.

62. Vezi Pr. N. Cazacu, *Inscripții de pe clopotele unor biserici din București*, în «Glasul Bisericii», XXI (1962), nr. 1—2, p. 156.

63. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. coresp.* pe 1916—1917 filele 67 și 68; *ibid.*, *Ds. cu acte justifi.* pe 1919—1920, f. 6.

64. *Ibidem*, *Ds. cu acte justifi.* f. 7; *Ds. cu hîrtiile intrate pe 1928*, f. 10.

65. *Ibidem*, *Ds. epitr. pe 1877*, f. 38.

66. *Ibidem*, *Ds. pe 1876*, f. 99.

această autorizație la 10 ianuarie 1892, prilejuită de desființarea cimitirului parohial și de cererea fiului decedatului — Costache Teoharie ⁶⁷.

Pășind din tinda bisericii mai înăuntru se ajunge la mormântul de sub actualul dulap al pangarului în care se află grecul Ianachi, după pisania cu data de 12 iunie 1834.

În afară de epitaful acesta în slovă străină, stema vulturului încoronat care se înalță străjuită în părți de cite un inger-copil atrage atenția asupra probabilei obfrșii de boiernaș a personajului ⁶⁸.

Noi ne gândim să-l identificăm cu clucerul Ianache, epistat pentru combaterea flagelului ciumei la 1828, în satul Copăceni ⁶⁹.

6. *Ajutătorii bisericii Ceauș-Radu se confundă în mare parte cu donatorii unor proprietăți* din care s-au făcut alte construcții și chiar actualele case parohiale, pentru asigurarea viitorului economic al sfântului locaș.

Inventarul de la sfârșitul veacului trecut amintește, cu oarecare imprecizie din pricina schimbării numerelor străzii, două perechi de case — spre strada Ceauș-Radu — ridicate de către Teoharie Athanasiu și apoi reparate tot de el în urma focului celui mare ⁷⁰. Acestea și cu alte încăperi din curtea bisericii învelite cu olane alcătuiau aproximativ zece chilii ⁷¹, pentru care se percepea chirie. Din cauza aspectului lor oriental și a gardului de uluci s-a pus problema dărîmării lor ⁷².

Mai târziu, în anul 1931, a putut fi demolat și imobilul parohial din strada Ceauș-Radu nr. 6 ⁷³.

Inventarul citat mai menționează, în curtea bisericii, spre strada Vulturi, altă pereche de case legate tot de bunăvoința aceleiași suflet mărinimos, construite în 1850.

Prin testamentul din 4 noiembrie 1862, parohia dobîndește apoi imobilul lui Ștan Radu din strada Vulturi 38 (număr nou 88), care a fost închiriat pentru folosul unor prăvălii. În urma licitației din 11 iulie 1892, acesta a trecut în proprietatea lui Nicolae Constantinescu pentru suma de 5065 de lei ⁷⁴.

Marghioala, fiica logofătului Nica Pescaru, a testat parohiei noastre la 22 aprilie 1869 casa ei din strada Vulturi 23 ⁷⁵. Vindută cu prilejul licitației amintite, casa revine lui I. R. Olteniceanu în schimbul a 8000 de lei.

În ciuda terenului slăbit de mormintele desființate, în anul 1890 au putut să se termine actualele case parohiale din strada Vulturi 3—5 cu două apartamente. Ele au fost «construite pe timpul d-lui epitrop I. Vintilescu, însă prin stăruința și economiile agonisite din veniturile bisericii de către venerabilul Părinte Grigorie, parohul bisericii, care în tot timpul preoției sale a adus mari și însemnate binefaceri bisericii, chiar din fondurile sale proprii» ⁷⁶.

În anul următor, noua clădire a fost închiriată, deoarece parohul avea locuință proprie în care s-a mutat — după moartea acestuia — Preotul conslujitor Ioan Ionescu.

Pentru reparațiile necesare casei parohiale ⁷⁷, Preotul Ștefan Iordănescu va plăti din resursele sale suma de 58.936 de lei.

67. Ibidem, *Ds. epitr. pe 1891—1892*, f. 81; *Reg. de recipise pe 1891*, f. 14.

68. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, vol. II, București, 1907, p. 328.

69. Comp. Dr. Pompei Gh. Samarian, *Din epidemiologia trecutului românesc*. Ciurma. București, 1932, p. 474.

70. Arhiva par. Ceauș-Radu, *Ds. pe 1895—1896*, f. 104.

71. Ibidem, *Ds. pe 1874*, f. 14.

72. Ibidem, *Ds. pe 1891*, filele 18 și 57.

73. Ibidem, *Condica de hirtile intrate pe 1925—1936*, f. 30.

74. Ibidem, *Reg. de recipise pe 1891—1892*, chit. nr. 44.

75. Ibidem, *Ds. scoaterii crucilor*, f. 74.

76. Ibidem, *Ds. epitr. pe 1891—1892*, p. 130.

77. Ibidem, *Condica de procese-verbale*, 1927, p. 45.

După încetarea din viață a Preotului Grigorie Mirodot ⁷⁸, a revenit parohiei proprietatea acestuia din Vulturi 6 (număr nou 18).

În același an a fost recepționată și prima aripă a clădirii din strada Ceauș-Radu 8, realizare posibilă în urma vânzărilor amintite și a împrumutului solicitat Preotului Grigorie Mirodot. Cu ajutorul chiriei plătite de către Sofia Vasiliade, a putut fi continuată construirea celei de a doua aripi a imobilului ⁷⁹.

La 9 februarie 1897 revin parohiei Ceauș-Radu și casele Mariei Ștefan din strada Turturile 11, pentru a fi licitate peste doi ani la suma de 4.400 de lei ⁸⁰.

Nu cunoaștem a cui donație a fost imobilul parohial din strada Trinității 11 ⁸¹. Au mai existat pe seama bisericii noastre și subsidii cu destinație specială. Este vorba de fondul «Pr. Petre Rădulescu», fost slujitor la Bradu Staicu. În amintirea soției sale, acesta acorda suma de 600 de lei anual mai multor biserici din București ⁸².

De asemenea, văduva Eleonora Ing. V. Haraga oferă suma de 100.000 de lei și un rind de odăjdii ⁸³.

Nu mai stăruim asupra donației lui Constantin Săvulescu de la care provine imobilul parohial din strada Valeriu Branște 9 ⁸⁴ și nici asupra diatei mai noi a Mariei Clineanu.

III. — Slujitorii bisericii Ceauș-Radu

1. Lăsind la o parte pe Ierodiaconul Dragomir, menționat în pomelnicul de piatră din absida centrală a altarului, catagrafia de înființare a mahalalei (1752) cuprinde patru nume de preoși la Ceauș-Radu: Popa Dinu, Popa Sandu, Popa Florea și Popa Oprea ⁸⁵.

De la această dată și pînă la sfîrșitul veacului al XVIII-lea se face mențiune în documente de mai multe nume de slujitori, care stăpîneau locuri în mahalaua noastră, fără să se precizeze unde au funcționat. Este cazul cu următorii: Popa Lazăr, Popa Stoian, Popa Teodor ⁸⁶.

Despre cel din urmă se știe sigur că a slujit la Ceauș-Radu în anul 1796, deoarece a fost anchetat de către funcționarii Agiei ca tulburător al spiritelor prin căutarea de comori și prin superstițiile legate de aceste credințe populare.

Cercetarea spătarului Dimitrie Manul ne apare astăzi importantă nu atît prin concluzia de «ficleșug dă bajocoră», cum se pare că a fost cazul, ci mai ales prin mențiunea de «preoșii bisericii» care vor fi fost chestionați. Din rîndul acestora trebuie că a făcut parte Preotul Dumitrache, înlocuit la 3 ianuarie 1793 cu Preotul Radu, venit de la Lucaci ⁸⁷. În 1797, Proin Protopopul Ioan se muta de la Ceauș-Radu la biserica Sfîntul Ioan cel Nou ⁸⁸.

78. Ibidem, *Ds. epitr. pe 1890—1900*, f. 1. Casele testate acum valorau 15.000 de lei (*Cuvîntare ținută de dl. epitrop M. Ionescu*, p. 12).

79. Ibidem, *Ds. pe 1892—1893*, f. 39.

80. Ibidem, *Ds. cu coresp. pe 1899—1900*, f. 25.

81. Cf. Adm. Casei Bisericii, *Anuar*, 1909, p. 26.

82. Vezi Ministerul Cultelor și Artelor, *Bugetul cheltuielilor*, București, 1922, p. 72.

83. Cf. «Universul» din 9 iunie 1932, p. 4.

84. Vezi Toma Culcea, *Înmormîntarea marelui filantrop Constantin Săvulescu*, în «Cuvînt-bun», IX (1936), nr. 3, p. 1.

85. Ion Ionașcu, *Asp. demogr. și soc. din București la 1752*, p. 142.

86. Iuliu Tuducescu, *op. cit.*, p. 60.

87. Cf. Ion Șucu și Maria Rănoiu, *Arhiva Mitropoliei Ț. Românești (1365—1890)*, vol. I. București, 1961, p. 660.

88. D. Caselli, *op. cit.*, p. 2. Un «erei Nicolae», cîtor în viață, amintește și pomelnicul din anul 1800, studiat de către Prof. A. Sacerdoțeanu.

Începutul veacului al XIX-lea ne pune înainte datele sigure și suficiente ale catagrafiei din 1810. Pentru aspectul lui documentar multilateral și pentru atmosfera epocii pe care o transmite redăm acest fragment în întregime :

1. Pr. Gheorghe sin Theodosie, 40 ani, cu cetire și cîntare bună, cu patimă de beție, văduv (Ecaterina fică, 15 ani, rumân, fecior de mirean, hirotonit de Vlădica Sidis chir Grigorie, cu blagoslovenia Mitropolitului Cozma, în anul 1789, mai 31, pă aciastă biserică.

2. Pr. Ioan sin Lupașcu, 30 ani, cu cetire cam slabă, fără nici o patimă și neglobit, cu soție (Maria, 20 ani, Gheorghie fiu, 2 ani), rumân, fecior de mirean, hirotonit de Vlădica Vraja chir Sofronie, cu blagoslovenia Mitropolitului Dosithei, în anul 1804, nob. 9, pă aciastă biserică.

3. Pr. Ispas sin Alad (?), 38 ani, cu cetire bună, fără nici o patimă și neglobit, cu soție (Hrisanta, 30 ani, Alexe fiu, 12 ani, au învățat carte rumânească), rumân, fecior de mirean, hirotonit de Vlădica Sevastis chir Dionisie, cu blagoslovenia Mitropolitului Dosithei, în anul 1800, martie 6, pă biserica Sf. Ștefan, și mutat la această biserică în anul 1801, ghenar 3, cu pecetluit.

4. Pr. Radu sin Popa Ivan, 34 ani, cu cetire bună, fără patimi și neglobit, cu soție (Ioana, 26 ani, Dumitra fiică, 6 ani) rumân, fecior de mirean, hirotonit de Vlădica Cervenno chir Chiril, pă biserica din Giurgiu, în anul 1802, aug. 25, și din răzvrătirea vremurilor viind aice s-au așezat la această biserică, cu pecetluit consistoric, din porunca Mitropolitului și Exarhului Gavriil, în anul 1810, martie 22»⁸⁹.

Se pare că Preotul Gheorghe duhovnicul a avut o viață lungă, de vreme ce făcea o însemnare «cu mina de lărină» pe *Chiriacodromionul* de la Buzău (1839), la data de 5 aprilie 1850.

În legătură cu ultimul dintre preoții amintiți în catagrafia citată, știm că alte izvoare confirmă datele de mai sus, întregindu-le cu precizări asupra părinților săi. Astfel pe o *Dogmatică* a Sfîntului Ioan Damaschin (Iași, 1806) a rămas, printre altele, și următorul autograf : «1810 Popa Răducanu sen (sic!) Popa Ioan Ceandargiu, 1810»⁹⁰.

Mai însemnăm aici concluziile unui raport de trimitere în judecata Mitropolitului din anul 1813 : «Iar pe preoții povățuitori spre rele și pricinuitori molefșelor, fiindcă cum se vede aceasta, au avut de meșteșug și mai înainte și de folosul lor, de a se uni cu epistații, și cu vătășei mahalalelor, dînd voie să se îngroape prin taină oameni ciumași (...) și găsim cu cale ca preoții să fie trimiși la Mitropolie, ca să ia căzută pedeapsă spre pildă și altora...»⁹¹.

La 31 februarie 1828, Mitropolitul Grigorie Dascălu hirotonea la Coltea pe Dimitrie sin Popa Miu din mahalaua Ceauș-Radu⁹².

Se constată însă că numele său nu se află alături de ale celorlalți preoți ai parohiei, care au plătit «sfertul Sfîntului Gheorghe» în anul 1830 : Preotul Necula, Preotul Alexandru și Popa Radu⁹³. Nu știm ce legătură are cel de al doilea nume cu pecetea rotundă, de pe foaia de titlu a *Evangeliei* de la Buzău (1869), care prezintă prescurtările PR. AL. BR., încadrate între datele 1816 și 1836. Printre numele pomelnicului din 1848, gravat pe peretele de la proscomidie, figurează și «Alexandru preotul, Maria preoteasa».

89. Cf. Alex. Lapedatu, *op. cit.*, p. 53.

90. Cf. Rodica Calcan și col., *Cartea veche românească și colecțiile Bibl. Centrale Unio. din București*, Buc., 1972, p. 131.

91. Cf. V. A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. X/A. București, 1892, p. 973.

92. Cf. Pr. Gh. I. Negulescu, *Hirotoniile săvîrșite în eparhia Mitropoliei Ungrovlahiei (1823—1834)*. București, 1934, p. 35.

93. Arhivele Stat. Buc., *Mitropolia București*, pac. 503, doc. 5.

Sfeșnicul cel mare de alamă, cu baza treflată în formă de melc, din fața catapetesmei, prezintă pe una din laturile lui următoarea inscripție cu litere chirilice din 1833: «Popa Ioan, Parascheva pr(e)zb(i)tera, Popa Radu, Ioana pr(e)zvitera». Aceste nume se repetă pe discul de la proscomidie având data de 28 martie 1836.

În a doua jumătate a veacului trecut, șirul slujitorilor bisericii noastre poate fi reconstituit mai sigur, datorită documentelor păstrate. La 19 martie 1850, arhiereul Agachie Pogonianis hirotonește preot la Ceauș-Radu pe fostul diacon Gheorghe de la biserica dintr-o zi⁹⁴. Peste oțiva ani îl întâlnim cultivând vie cu embatic în dealul Filaretului⁹⁵. La 1875, conducerea parohiei o are Preotul Gheorghe Chiriac⁹⁶.

Alt preot despre care nu deținem date ulterioare hirotonisirii sale din 22 aprilie 1850 de către Arhiereul Timotei al Troadei a fost Pandele sin Constantin⁹⁷.

O figură frumoasă de preot, în simplitatea lui tradițională și evlavioasă, o are Grigore Ionescu.

Căsătorit cu preoteasa Ralița, acesta este hirotonit în 1854 «după cererea onorabililor enoriași ai sfintei biserici Ceauș-Radu». Deși nu pare un om cultivat i s-a acordat totuși distincția de «sachelar» și apoi pe aceea de «mirodot».

Într-un stil care amintește încercările lui Iov, mărturisește el însuși în testamentul ajuns pînă la noi: «Viindu-mi însă asupra-mi furtuni mari de supărări, căci pierzînd copiii am pierdut și pe scumpa mea soție, toate acestea încercări le-am învins și am zis fie voia Ta, precum voiești, trăind cu această singurătate, aștept din cînd în cînd ora care să sune și să mă cheme la locul de odihnă în rînd cu copiii și soția mea...»⁹⁸.

Împreună cu paraclisierul său P. D. Popescu a întreprins o călătorie la Mormîntul Domnului la o vîrstă destul de înaintată. Cu prilejul plecării la Ierusalim, enoriașii de la Ceauș-Radu au dat dovadă de o mare delicatețe față de păstorul lor sufletec, organizînd o slujbă festivă de rămas-bun⁹⁹.

În această atmosferă dureroasă și alit de personală ni se pare exagerată alitudinea episcopului I. Vintilescu, care își dă demisia, plîngîndu-se de lipsa de colaborare a Preotului Grigorie Ionescu¹⁰⁰, mort la 10 octombrie 1893. Au rămas parohiei, cu testament, casele sale, astăzi demolate.

Colegul acestuia de slujire a fost Preotul Ioan Ionescu («Popa Iancu»), născut la 21 noiembrie 1858 în București. Absolvent al Seminarului inferior¹⁰¹, el este numit la Ceauș-Radu pe data de 8 februarie 1879. În leqătură cu familia sa numeroasă se punea mereu problema îmbunătățirii salariului pe care-l primea.

La moartea predecesorului său cu care se pare că nu are rudă, Pr. Ioan Ionescu a ascuns originalul testamentului și apoi a dat în judecată epitropia pentru a obține despăgubiri. Consistoriul bisericesc a apreciat fapta ca incorectă, obligîndu-l să se

94. Cf. Pr. Nișior Cazacu și Matei Cazacu, *Hirotoniile săvîrșite în eparhia Mitr. Ungrovlahiei între anii 1934–1952*, în «Glasul Bisericii», XXXI (1972), nr. 7–8, p. 853.

95. Cf. Ion Șucu și Maria Rănoiu, *ibid.*, vol. II, p. 1205.

96. Arhiva par. Ceauș-Radu, *Ds. pe 1875*, f. 2.

97. Cf. Pr. Nișior Cazacu și Matei Cazacu, *ibid.*, p. 854.

98. Cf. Arhiva par. Ceauș-Radu, *Ds. inventar. și acte de propr.* (test. Pr. Grigore I. Mirodot).

99. *Vezi O sârbătoare creștinească*, în «Amvonul», II (1892), nr. 35, p. 6–7.

100. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. pe 1888*, f. 15.

101. Cf. Adm. Casei Bisericii, *Anuar*, 1909, p. 26; D. Brănișteanu, *Almanahul magistraturii cu anexe*, București, f. a, p. 34 (cu portret).

retragă din funcția de secretar-casier al Corporației căruțașilor și să se mute cu locuința din curtea bisericii¹⁰². A fost de asemenea oprit pe o lună de la oficierea celor sfinte și revocat din componența epitropiei.

În cele din urmă, Mitropolia a iertat pe cel căzut în greșeală, realizându-se însă evacuarea Societății căruțașilor din imobilul situat în curtea bisericii.

Socotim necesar să precizăm aci că — în afară de corporația amintită — la Ceauș-Radu a mai fost cinstit Sfântul Ierarh Spiridon ca patron al pantofarilor¹⁰³. Vechea lui icoană din veacul trecut se află înrămată într-un postament sculptat mai de curând, pe lângă icoana lui în medalion de pe două candelabre mari de alamă.

De repetatele neorînduiei sau numai de simplele învinuiri de care s-a făcut vinovat¹⁰⁴, acest preot s-a purificat în parte prin grija care i-a revenit — în urma vizitei canonice a Mitropolitului primal din anul 1910 — pentru construirea unui nou sfânt locaș; doleanța nu s-a realizat.

A fost membru al Societății «Ajutorul», posedând distincția bisericească de sa-chelar, precum și Medalia jubiliară¹⁰⁵.

În urma înmormîntării sale la Cimitirul Izvor, au apărut alte pricini de judecată. Justiția a dat dreptate parohiei noastre, obligînd pe moștenitorii defunctului la mari despăgubiri¹⁰⁶.

Ca urmaș al răposatului Grigorie Ionescu Mirodot aflăm pe Preotul Nicolae Teodorescu, numit de la început paroh. Hirotonit preot la 30 mai 1864, el a funcționat la biserica Curtea-Vechă și la Școala de fete nr. 6 pînă la pensionare¹⁰⁷, cînd trece ca supranumerar la Ceauș-Radu. În controalele epitropiei apar acum clar socotelile — ca de exemplu: «lei 400 luminări pangal (sic!)» sau «lei 6 pentru venitul poli-candrului aprins la o înmormîntare»¹⁰⁸. Sensibil la greutatea bugetare ale bisericii, el renunță la salariul convenit pe ani întregi¹⁰⁹. De aceea funcționarul a putut însemna cu roșu: «Primăria va exprima mulțumiri Pr. N. Teodorescu pentru generozitate».

Acest preot a încetat din viață la 29 decembrie 1897, soția sa Eufrosina retrăgîndu-se la Călărași¹¹⁰. În urma evenimentului, postul al doilea de preot a fost desființat.

De la 15 septembrie 1927, conducerea parohiei Ceauș-Radu revine Preotului Ștefan Iordănescu, a cărui activitate depășește aria obișnuită a enoriei și se înscrie pe raza întregii patriarhii.

Licențiat în teologie și laureat al Premiului Hilel din cadrul facultății¹¹¹, tinărul candidat este hirotonit pe seama bisericii Sfinții Împărați din Ploiești în condiții pe

102. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. donat. pe 1893—1894*, f. 109.

103. G. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 744; Pr. Prof. Grigore N. Popescu, *Breslele meșteșugărești și negustorești din București, Legătura lor cu Biserica*. Buc., 1960, p. 137 (dactil. în pas. fam.).

104. Vezi Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. conturile pe 1893*, f. 10; *Ds. epitrop. pe 1894*, f. 4; *Ds. epitrop. pe 1897*, f. 7; *Ds. act. justifi. pe 1927*, filele 116, 149.

105. *Ibidem*, *Ds. corespo. pe 1912*, f. 77; 1914, f. 9.

106. Vezi lista imputărilor *ibid.*, *Ds. act. justifi. pe 1927*, f. 149.

107. Vezi Pr. Ioan N. Dărvărescu, *Din trecutul bisericii domnești Curtea-Vechă din București — actuala biserică «Sf. Anton» Curtea-Vechă*, în «Glasul Bisericii», XXVI (1967), nr. 5—6, p. 576.

108. Arhiva parohiei Ceauș-Radu, *Ds. recip. pe 1891*, filele 10 și 34.

109. *Ibidem*, *Ds. pe 1895—1896*, f. 8.

110. Cf. Arhiva Calist I. Botoșaneanu, *Istoricul Societății clerului român «Ajutorul»*, București, 1908, p. 158.

111. Cf. Prof. T. G. Bulat și Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *Istoricul Facultății de Teologie din București*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXV (1957), nr. 11—12, p. 1140.

care ni le transmite sensibilitatea, puțin ironică, a celui mai mare poet român contemporan¹¹². Dar noul preot s-a dovedit un adevărat slujitor în ogorul Domnului, străbătând răbdător toate treptele administrației bisericești, de la protopop la consilier patriarhal¹¹³. În acest consens, un contemporan i-a făcut următorul portret moral: «Merge drept, spune adevărul, cunoaște oamenii. Nu se încântă, nu încântă. Nu se mândrește, dar nici nu se smerește.

Umbă în mână cu balanța Evangheliei: Cântărește drept: faptele văzute și cugetele ascunse»¹¹⁴.

La parohie s-a dovedit de asemenea un adept al ideilor Patriarhului Miron, fiind un fervent conlucrător cu mireni credincioși în viața bisericească. Sensul modern al pastorației sale se tilouiește în următoarele elemente: ordine în epitropie, evidență strictă a inventarului, realizări de asistență samariteană (inclusiv față de evreii domiciliați în parohie), înființare a fondului cultural și corului, amenajare a parcului. A ambiționat chiar ridicarea unui nou lăcaș bisericesc¹¹⁵.

În cadrul parohiei noastre, Preotul Ștefan Iordănescu rămîne un model de acțiune pastorală, nefîntrecut — se pare — pînă astăzi.

Activitatea preoților care l-au urmat, aflați mai toți în viață, rămîne în seama aprecierii viitorului cronicar bisericesc.

2. Vom nota în continuare și numele a cîtorva cîntăreți de la strana dreaptă (principali sau protopsalți), fără să avem pretenția că săvîrșim o cercetare deosebită și exhaustivă, din acest punct de vedere.

În principiu, biserica Ceauș-Rădu a ținut să aibă întotdeauna doi preoți și doi cîntăreți. Acestora din urmă le era rezervat beneficiul colecției «discului», care de la o vreme este suprimat în folosul bugetului parohiei¹¹⁶. Cînd a funcționat un singur slujitor se aducea la sărbători un preot din afară și un cîntăreț la strana stîngă¹¹⁷. În legătură cu pripășirea aici a unor elemente din provincie aflăm o însemnare amănunțită pe *Cazania* de la București (1857).

Astfel sînd lucrurile se deschide un cîmp larg provizoratului: de aceea nu poate surprinde pe nimeni faptul că și mai tîrziu o serie de studenți teologi, astăzi cu activitate recunoscută în ogorul Domnului, au trecut cîndva pe la strada bisericii Ceauș-Rădu: D. Popescu-Slobozia, I. Mihăilescu, M. Băjenaru, C. V. Sîrbu, Marin Neamțu, Gh. Tilea, T. Năstase (= T. Moldoveanu) etc.

Un nume identificat sigur la anul 1752 este acela al lui Neacșu cîntărețul¹¹⁸.

Pe *Mîneal* chîrlie de la Rimnic, luna decembrie, face o însemnare Fotache Grămăticul, care a slujit la biserica noastră un număr de ani.

La începutul *Chiriacodromionului* de la Buzău (1839) scrie de asemenea dascălul Niță, punînd data de 27 septembrie 1844. După unele păreri¹¹⁹, acesta ar fi slujit ulterior la biserica Sfîntul Ștefan, cum ar reieși din însemnările sale pe *Viețile Sîntilor* de la Neamțu.

112. Vezi Tudor Argezi, *Jurnal la mîndșire—1905*, în «Manuscriptum», V (1974), nr. 4, p. 128 ș.u.

113. Vezi *Calendarul Arhiep. Bucureștilor*, București, 1938, p. 48.

114. T. P. Păcescu, *Fotografii ortodoxe*. București, 1930, p. 50.

115. Arhiva par. Ceauș-Rădu, *Condica de procese-verbale*, 1927, p. 13; *Ds. de hîrții intrate pe 1928*, f. 67.

116. *Ibidem*, *Ds. epitr. pe 1891*, f. 20.

117. *Ibidem*, *Condica de ord. pe 1899*, f. 65.

118. Cf. Ion Ionașcu, *Asp. demogr. și soc. din Buc. la 1752*, p. 142.

119. Inf. Pr. Ioan Bojogescu de la biserica Sf. Ștefan din București.

Alte cărți vechi de cult menționează următoarele nume de cîntăreți ai bisericii: Nicu Popescu (1854), Anghel Ionescu (1860), Grigorie Nedescu (1879), M. G. Popescu (1873), Șt. Minculescu (1879), N. Păunescu (1883), Neagu Tudorache (1887), Neagu Ionescu (1911), Marin I. Predescu (1914), Vasile Costăchescu (1914), D. Popescu (1917), Gh. V. Zerof (1926), Zamfir Burdulescu (1931), I. Ghinea (1944), Cristache Toboșaru (1949), N. S. Tîrcolea (1951).

Din șirul acestor slujitori ai stranei se remarcă Mihail G. Popescu. O însemnare de pe *Mineii* de la Neamțu (1847) ne spune despre sine: «Eu fiind în etate de 14 ani (la) anul 1873 m-am pus cîntăreț la biserica Ceaușu-Radu. «Eram de mirare! Că un copil ca mine (a devenit) cîntăreț.

M. Popescu, fiul Preotului Gheorghe de la biserica Ceauș-Radu (din) București».

În diferite variante, rîndurile se repetă admirativ cu o conștiință a valorii proprii puțin obișnuite. Credem că acesta este viitorul preot de la biserica Sfîntul Gheorghe-Vechiu¹²⁰, care a avut locuința pe strada Parfumului nr. 11.

Deși numai în postul II, Marin I. Predescu merită o mențiune specială. Născut în 1891, acesta a absolvit Școala de cîntăreți de la Rîmnicu-Vâlcea, funcționînd un timp la biserica Dobroteasa. În ciuda numirii sale din 1 aprilie 1914, el demisionează după o lună de zile, fără ca motivele gestului să ne fie cunoscute în adevărata lor intenție.

Dedicîndu-se mai tirziu studiilor superioare, Marin Predescu a devenit cunoscut ca publicist și om de cultură reală.

3. Dintre numele epitropilor care s-au perindat în administrația parohiei noastre, acela al lui Mihail Ionescu se cuvine să fie cu totul scos în relief, pentru concepția clară, unitară, activă și pentru realizările de care a dat dovadă în timpul mandatului său.

Ales la 24 februarie 1891 ca delegat al enoriașilor în epitropie, după exprimarea perioadei lui I. V. Vintilescu, el începe o muncă ordonată și stăruitoare, care poate fi socotită perioada de modernizare a bisericii Ceauș-Radu, dominată atunci de un aspect oriental mărunt cu nelipsitele hramuri și cu grija chiliilor și a altor imobile închiriate.

Mai întîi, el are ideea oficerii unui parastas general al tuturor morților parohiei, pentru a se putea desființa cimitirul din jurul sfîntului locaș. Era programat să vină Episcopul Ghenadie Petrescu de la Argeș, înconjurat de soborul a patru preoți și doi diaconi, secondați de corul și de predicatorul Mitropoliei¹²¹.

Din vînzarea materialelor vechi s-a creat un fond, depus la bancă, în vederea unor noi lucrări de construcție și de reparație. Pentru mărirea lui s-a făcut apoi apel către alte persoane generoase sau așezăminte de binefacere. S-a trecut de asemenea la încheierea contractelor scrise de închiriere, la repararea chiliilor înconjurătoare, ca și la înălțarea unor locuințe.

În interiorul bisericii s-a interesat de situația inventarului, a cutiilor pentru clectă, a luminărilor — cu registre clare și aduse la zi. Au fost reparate candelenele, icoanele, pardoseala, sobele. Semnificativ pentru inerția din jur ne apare faptul că pe lista de subscripție deschisă pentru procurarea veșmintelor și a altor treburi gospodărești a rămas pînă astăzi doar un singur nume: «Elisa Mihail Ionescu¹²².

120. O fotografie a Pr. Mihail Popescu o reproduce Arh. Calist I. Botoșăneanu, *op. cit.*, p. 142.

121. Arhiva par. Ceauș-Radu, *Ds. scoaterii crucilor*, f. 90.

122. *Comp. ibid.*, *Ds. epitr. pe 1892-1893*, f. 7.

Epitropul de atunci vizita zilnic curtea bisericii, interesându-se nu numai de zestre ei materială, ci și de bunul renume și de trecutul ei. În această linie de preocupări menționăm că fostul șef al serviciului contabilități de la Casa de depuneri a schițat prima monografie istorică a parohiei noastre, conlucrând îndeaproape cu slujitorii ei aleși. Amintim sărbătorirea publică și spontană organizată în cinstea Preotului Grigore Ionescu Mirodot, înainte de plecarea acestuia la Locurile Sfinte și de asemenea proiectul reclădirii bisericii la 1899.

Pentru intențiile și faptele sale vrednice de toată lauda, presa bisericească contemporană l-a dat «de model tuturor»¹²³. Tot așa Mitropolitul primat Iosif Gheorghian l-a convocat la centrul bisericesc, felicitându-l și acordându-i binecuvântări arhieresti¹²⁴.

Desigur că o oarecare concepție iluministă laicistă, care a făcut ca în parcul bisericii să nu rămână nici măcar o singură cruce, poate fi identificată în activitatea lui Mihaıl Ioneșcu. În lipsa ei, cercetătorul contemporan ar fi avut mai multe posibilități de studiere a religiozității credincioșilor și a locurilor din fosta mahala Ceauș-Radu. Dar aceste constatări ale noastre nu îndreptățesc și nu scuză în nici un fel unele adversități cu care a fost urmărit. Ele l-au determinat să demisioneze din post la 30 iulie 1894, pentru a urma Savu Theodorescu.

Ulterior, Mihaıl Ionescu a fost numit iarăși în epitropia bisericii noastre ca delegat al primăriei. Îmbunătățirile pentru care a militat au dus la învinuiri grave pe seama celor interesați de aici¹²⁵.

3. *Enoriașii parohiei Ceauș-Radu* dau dovadă de o credință adâncă, plină de evlavie și de un atașament neîntrerupt față de Biserică. Alături de întreaga cunună a obiceiurilor creștinești ale anului, noaptea Învierii — cu sute de credincioși ascultând cu luminarea aprinsă salutul preotului, care se rostește înaintea pastoralăi chiriarhale — grăiește pe deplin despre aceste realități. Poate că în însuși faptul aplicării numelui respectiv pe obiectul donat, oricât de modest ar fi el, ar trebui să vedem o sinceră năzuință de participare la treburile parohiei.

4. Din fericire putem afirma că *preoții de la Ceauș-Radu* au reușit să fie de-a lungul veacurilor, la înălțimea misiunii lor spirituale.

Dincolo de construcțiile sau de hramurile pe care le organizează preotul zilelor noastre — educat în spiritul apostolatului social — știe să preia în mod creator datele tradițiilor noastre pentru a putea călăuzi pe păstorii săi în duhul Evangheliei, al dragostei față de trecutul strămoșesc și al progresului general pe care îl trăim astăzi.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

123. Vezi *Fapte vrednice de laudă*, p. 3. Într-un referat al Primăriei se conchide, printre altele: «niciodată biserica nu a fost mai bine administrată ca sub D-să» (Arhiva par. Ceauș-Radu, *Ds. epitr. pe 1893-1894*, f. 159).

124. *Cuvîntarea sînută de dl. epitrop M. Ionescu*, p. 11.

125. Vezi Arhiva par. Ceauș-Radu, *Ds. epitr. pe 1897-1898*, f. 7.

126. *Ibidem*, *Ds. pe 1891-1892*, f. 191.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

CEA DE A II-A CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

Între 16 și 26 mai 1977 s-a desfășurat cea de a doua conferință de orientare a clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor la sediile protoieriiilor respective, sub președinția delegaților Centrului eparhial.

Desfășurată sub nimbul strălucitor al centenarului independenței naționale a patriei noastre, care a constituit o biruință pentru întregul nostru popor, o îndeplinire a dorințelor și aspirațiilor seculare, Conferința de orientare a dezbătut comemorarea acestui istoric eveniment cu un deosebit elan. Profețit și visat de marii noștrii înaintași, apărat cu sabia de voievozi și năzuit de întreaga suflare românească, acest act al independenței noastre naționale a reflectat, încă odată în conștiința preoțimii potențialul nostru național, ca afirmație istorică ce justifică unitatea poporului român.

Astfel, ziua de 9 mai — sărbătoarea centenarului independenței noastre, a fost, nu numai un moment de evocare, dar și de retrăire intensă a zburciumului și luptelor duse de marii noștrii înaintași, printre care și clerici, care au participat, cu toată ființa lor, la operele de consolidare a unității noastre naționale și la dezrobirea națională de sub autoritatea otomană.

Astfel conferința a început prin săvârșirea Tedeumului tradițional de către un sobor de preoți dintre cei prezenți. În continuare, delegații chiriarhali au adus binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin lucrărilor conferinței.

ÎN ZIUA DE 16 MAI La protoleria Cimpina

A prezidat P. C. Pr. consilier Octavian Popescu.

Referatul Temei: *Aniversarea centenarului Independenței de stat a României. Contribuția Bisericii Ortodoxe la războiul de independență din anul 1877* a fost tratat de preotul Bozieru Emil. Au luat parte la completări și discuții următorii preoți: Buicliu Laurențiu, Tudor Constantin, Săvulescu Gh., Grigorescu Ion, Vasiliu Șt. Vlăduț, Benghea Ion, Georgescu Teodor, Ionescu Gheorghe, Arjoca Aurelian, Boitan Florin, Vișa Mihail.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Sergiu Aurel și Boitan Florin.

La protoleria Giurgiu

A prezidat P.C. Pr. Ion Gaگیu. Subiectul a fost dezvoltat de preotul Gherghes Iosif. Au participat la completări și discuții preoții: Decu Ieremia, Cruțiu Nicolae,

Daia Tudor, Bădărică David, Paraschivescu Mihail, Giurcă Ion, Răzvan Ion, Axinte Gheorghe, Pirvu Ion, Barbu Ion, Sergiu Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții Drăghici Stancu și Osman Marian.

ÎN ZIUA DE 24 MAI

La protoleria Circa II Capitală

A prezidat P.C. Pr. Alex. Ionescu.

Tema a fost prezentată de preotul Roșculeț Dumitru.

Au participat la completări și discuții preoții: Tuță Nica, Dumitru Alexandru, Stănculescu Ion, Pîslaru Ion, Mîntulescu Zaharia, Vlăduceanu Mihail, Mihai Ștefan și Băbăție Constantin.

La protoleria Turnu Măgurele

A prezidat P.C. Pr. Ion Negruțiu, inspector general bisericesc.

Subiectul a fost tratat de preotul Constantin Naidin.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Ionescu Aurel, Popescu Gheorghe, Obretin Aurel, Ioan Nicolae, Iliescu Stelian, Dincă Alexandru și Pascaru Artemon.

A prezentat raportul de activitate preotul Teodorescu Gheorghe.

La protoleria Slobozia

A prezidat P.C. Pr. Diaconu Nicolae, consilier patriarhal.

Tema a fost dezvoltată de preotul Dan Nicolau.

La completări și discuții au luat parte preoții: Ilie Negoită, Rășanu Ion, Zbanca Nicolae, Petrescu Gheorghe, Ion Androne, Vasile Constantin, Petre Breteanu, Pătrașcu Sima, Nuță Alexandru, Neacșu Constantin.

Au citit rapoarte Pătrașcu Simion și Barbu Ion.

La protoleria Oltenița

A prezidat P.C. Pr. Petre Alexandru.

Tema a fost prezentată de preotul Popescu Mihail.

Au participat la completări și discuții preoții: Popa Mircea, Costache Ion, Benone Dineă, Dan Ioan, Dionisie Hladiuc și Florea Dobre.

La protoleria Găești

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Subiectul a fost tratat de preotul Erhan Grigore.

La completări și discuții au participat preoții: Dumitrescu Constantin, Lungu Gheorghe, Căpitănescu Gheorghe, Bărbulescu Laurențiu, Ion Marin, Popa Gheorghe, Popescu Ștefan și Dinulescu Gheorghe.

ÎN ZIUA DE 25 MAI

La protoleria II Ilfov

A prezidat P.C. Pr. Alexandru Ionescu.

Tema a fost dezvoltată de preotul Radu Mișu.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Dumitru Ștefan, Paul Florea, Barbu Gheorghe, Popescu Mihail, Morozaș Serafim și Sabău Enache.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Ioan Cristea și Drăgoicea Gheorghe.

La protoleria Circa I Capitală

A prezidat P. S. Episcop Roman Ialomițeanul.

Subiectul a fost prezentat de preotul Mihalcea Dinu.

Au participat la discuții și completări preoții : Toma Marcu, Cirstoiu Virgil, Stănescu Gheorghe, Lungu Gheorghe și Stoian Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Georgescu Florian, Badea Alexandru și Teodorescu Gheorghe.

La protoleria Fetești

A prezidat P.C. Preot Vasile Diaconescu, Inspector eparhial.

Tema a fost prezentată de preotul Toma Gheorghe.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Popescu Dumitru, Păunescu Teodor, Rațiu Constantin, Cristian Alexandru, Panait Ion.

Au citit rapoarte de activitate preoții : Georgescu Traian, Ionescu Iancu și Florea Ion.

La protoleria Alexandria

A prezidat P.C. Pr. Petre Alexandru.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Popa Damian.

La completări și discuții au luat parte preoții : Cirnu Marin, Alexandrescu Ioan, Nicolau Ilie, Stănescu Marin, Păun Matei, Săndulescu Constantin, Doboșilă Dumitru și Dumitrescu Gheorghe.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Teodor Gheorghe și Ionel Ilie.

La protoleria Cimpulung Muscel

A prezidat P.C. Pr. Teodor Cazan, consilier patriarhal.

Tema a fost tratată de preotul Alexe Gheorghe.

Au luat parte la discuții și completări preoții : Heroiu Mihail, Nicolescu Nico-laie, Tomescu Ion, Gîrleanu Nico-laie, Ghiocel Aurel, Mircea Dragomir, Bărboi Petre, Popescu Constantin, Petrescu Luca, Vlădescu Constantin și Vișoiu Constantin.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Mateescu Ion și Heroiu Mihail.

ÎN ZIUA DE 26 MAI

La protoleria Circa III Capitală

A prezidat P.C. Pr. Alexandru Ionescu.

Subiectul a fost tratat de preotul Sava Corneliu.

Au luat parte la completări și discuții preoții : Georgescu Gheorghe, Diacon Mehedințu Sandi, Popescu Alexandru, Mirescu Teodor, Țifu Titus, Bărbuleanu Haralambie, Diacon Colibă Mihail, Nichita Constantin și Prejbeanu Gheorghe.

La protoleriile Ploiești și Vălenii de Munte

(combinat la sediul Protoieriei Ploiești)

A prezidat P.C. Pr. Ion Cristache, consilier mitropolitan.

Tema a fost dezvoltată de preotul Furtună Vasile.

Au participat la completări și discuții preoții: Barac Virgil, Georgescu Alexandru, Zamfir Ion, Nedelcu Nedelcu, Cernea Nicolae, Stama Dumitru, Păcuraru Ion, Puiu Traian, Lungu Petre, Nicolae T. Ion, Gheorghiu Mircea și Nicolescu Vasile.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții: Birliba Vasile și Nedelcu Teodor.

La protoieria Urziceni

A prezidat P. C. Pr. Teodor Cazan, consilier patriarhal.

Subiectul a fost tratat de preotul Marinescu Alexandru.

Au luat parte la discuții și completări preoții: Mușat Vasile, Popescu Vasile, Nicolae Tudor, Zaharia Alexandru, Ilie Gheorghe și Grigorescu Ion.

A prezentat raportul de activitate preotul Dedu Alexandru.

La protoieria Călărași

A prezidat P.C. Pr. Ioan Găgiu.

Subiectul a fost dezvoltat de preotul Constantinescu Mihail.

Au participat la completări și discuții preoții: Alecu Paulin, Anghel Gheorghe, Curteanu Alexandru, Ștefănescu Constantin, Pruncu Emilian, Ioniță Constantin, Zota Gheorghe, Negoită Gheorghe și Pătrașcu Gheorghe.

Au citit rapoarte de activitate preoții: Badea Iancu, Radu Dumitru și Rădulescu Vasile.

La protoieria Titu

A prezidat P.C. Pr. Tache Gheorghe, consilier mitropolitan.

Tema a fost dezvoltată de preotul Pirvu Ștefan.

Au luat parte la completări și discuții preoții: Georgescu Ioan, Șerbănescu Iancu, Costescu Constantin, Pircălabu Ioan, Surugiu Ion și Zamfir Gheorghe.

Au prezentat rapoarte de activitate preoții Drăgan Ilie, Brebenel Eugen.

La protoieria Videle

Au prezidat P.C. Pr. Sabin Verzan.

Tema a fost prezentată de preotul Popescu Constantin-Gratia.

Au participat la completări și discuții preoții: Stănescu Nicolae, Petrescu Zamfir, Ciulacu Valeriu, Stănculescu Petre, Pologa Victor, Spoială Dumitru, Popescu Ioan și Becheanu Ruse.

A citit raportul de activitate preotul Grumăzescu Nicolae.

În general Conferința de orientare din luna mai 1977 s-a desfășurat la un nivel academic. Toate referatele, completările și discuțiile purtate pe marginea temei au fost axate pe subiectul dat. Au fost prezentate chipuri și imagini de clerici ce au luptat pentru independență în războiul din 1877, care s-au desprins din fresca istoriei poporului român. S-au desprins chipuri de călugări și călugărițele de la mai toate mănăstirile noastre cu cortegiul lor de ambulanțe ale Crucii Roșii care au însoțit pe ostașii noștri pe cimpurile de luptă, au mingiât răni ale neamului. Din toate expunerile a reieșit că

Biserica Ortodoxă Română, prin ierarhii, preoții și credincioșii ei, prin profesorii din învățământul teologic și prin seminariștii ei, au contribuit multilateral la reușita războiului de independență.

Au fost subliniate colectele făcute de către unitățile și slujitorii bisericii pentru înzestrarea armatei române, pentru răniții, orfanii și văduvele de război.

Au fost arătate rugăciunile și serviciile divine făcute atât pentru reușita soldaților noștri cât și pentru pomenirea eroilor căzuți pe cimpurile de luptă.

Au fost citate fragmente din pastoralele ierarhilor și scrisori de încurajare.

Conferința a fost într-un totuș reușită.

Ea s-a încheiat cu arătarea îndatoririlor pe care le are preoțimea ortodoxă și credincioșii bisericii noastre de a merge pe drumul înaintașilor, sprijinind toate acțiunile, și năzuințele poporului nostru pentru păstrarea independenței, libertății, suveranității, progresului și păcii.

REDACȚIA

BISERICA DIN PAROHIA POIANA — TELEORMAN

Sâmbătă 23 aprilie 1977 — ziua Sfântului Mare Mucenic Gheorghe — parohia Poiana din Județul Teleorman a fost în sărbătoare.

În acea zi, în urma multor lucrări executate în ultimii ani la biserica acelei parohii, credincioșii acesteia au trăit bucuria inaugurării acestora și resfințirii lăcașurilor lor de închinăciune.

O parohie mică, așezată la marginea municipiului Turnu Măgurele, o mână de credincioși conduși de un preot tânăr și vrednic au fost în stare ca în câțiva ani să facă atâtea lucrări la biserica lor, încât oricine trece pe acolo rămâne impresionat de dragostea și a păstorului și a păstoriților de la Poiana pentru Casa Domnului. Văzând tot ce s-a putut realiza acolo în scurt timp, oricine se convinge că fiii Bisericii noastre sînt adînc atașați de biserica lor, dar pentru ca această dragoste a lor față de Biserica Mîntuitorului să se facă văzută și să dea roade, este nevoie ca păstorul lor, părintele lor sufletesc, să fie vrednic, conștient de rostul său, plin de rîvnă duhovnicească, cu totul dăruit lui Dumnezeu și misiunii sale de păstor, exemplu de viață și de atitudine față de toți păstoriții săi.

Acest lucru se poate constata cu prisosință la Poiana — Teleorman. Tânărul preot Alexandru Dincă s-a dovedit plin de rîvnă pentru Casa Domnului și mult atașat de credincioșii săi, atent față de nevoile lor și ale obștei lor. Iar credincioșii, care sînt întotdeauna foarte receptivi la dragostea ce li se arată, sînt atât de atașați sufletește de el, încît rar poți întîlni o parohie în care preotul să fie prieten al tuturor credincioșilor lor săi, rămînînd, totuși, Părintele lor, iar credincioșii, toți, să fie prieteni ai preotului lor rămînînd, totuși, fii respectuoși ai acestuia.

Așa se explică faptul că în scurt timp de la venirea preotului Alexandru Dincă la Poiana, credincioșii au construit casă parohială nouă lingă biserică, au acoperit biserica, au făcut reparații radicale la exteriorul acesteia și au restaurat pictura. Iar preotul, în afară de aceste lucrări ale bisericii, a fost mereu alături de organele locale pentru executarea unor lucrări obștești.

În ziua hotărâtă de parohie, deci, s-a făcut inaugurarea acestor lucrări. La ora 9,00 dimineața a sosit la biserica din Poiana P. C. Părinte Consilier Petre F. Alexandru, delegat al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor pentru oficierea slujbei de resfințire a bisericii reînnoite.

O zi frumoasă de primăvară. Credincioșii în haine de sărbătoare au luat parte cu însuflețire la această slujbă care încunună strădaniile lor pentru ca sfântul locaș în care vin să se roage lui Dumnezeu să fie frumos, așa cum se cuvine să fie Casa Domnului.

Soborul — format din P. C. Consilier, P. C. Protoiereu Emil Băldescu de la Turnu Măgurele, alți cîteva preoți vecini și din diaconii Nicu Moldoveanu — conferențiar la Institutul teologic din București și Mihai Colibă de la biserica Sfântul Spiridon din Capitală — după ce a săvîrșit slujba de resfințire, potrivit rînduielilor Bisericii noastre, a oficiat Sfînta Liturghie.

La sfîrșitul acesteia, preotul paroh Alexandru Dincă a făcut un raport asupra lucrărilor executate, iar P. C. Protoiereu Emil Băldescu a făcut un raport asupra stării gospodărești și duhovnicești a parohiilor din Protopopiatul Turnu Măgurele.

După aceea, P. C. Consilier Petre F. Alexandru laudă și felicită pe preotul paroh și pe credincioși pentru dragostea pe care au arătat-o față de biserica lor prin atîtea realizări gospodărești care s-au inaugurat în acea zi și aduce tuturor binecuvîntările înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin — Locțiitor de Patriarh.

După terminarea solemnității, a avut loc o agapă creștinească în curtea bisericii, la care au luat parte — lucru rar întîlnit — toți enoriașii din Poiana și invitații lor la această sărbătoare.

ASISTENT

TÎRNOSIREA BISERICII „SFÎNTA TREIME“ DIN PAROHIA CIUPELNÎȚA, FILIALA TRESTIENI, JUD. PRAHOVA

Luni, 30 mai 1977, în ziua sărbătorii Sf. Treimi, credincioșii din Trestienii de Sus au trăit clipe de înălțătoare bucurie duhovnicească, prilejuito de sfințirea bisericii din satul lor.

Filiala Trestieni face parte din parohia Ciupelnița care este alcătuită din satele: Ciupelnița, Trestienii de Sus, Trestienii de Jos și Sicrița, depinzînd administrativ de Protoieria Ploiești.

Parohia Ciupelnița are numeroși credincioși, dintre care o parte se găsesc în satul Trestienii de Sus. Parohia este administrată de doi preoți tineri, P. C. Pr. Ioan Baroianu, paroh, și P. C. Pr. Marcel Tatu, conslujitor la filiala Trestieni și fiu al acestui sat, care își îndeplinesc cu dragoste activitatea lor pastorală în această parohie. Datorită rîvnei credincioșilor, sprijinită și încurajată de cei doi preoți, cu sprijinul efectiv al Conducerii noastre bisericești superioare și cu lărga înțelegere a Departamentului Cultelor, în satul Trestienii de Sus a fost zidită o frumoasă bisericuță, care, prin proporțiile reduse și intimitatea ei, amintește de vechile ctitorii domnești în care se concen-

trau iubirea de Dumnezeu, de legea străbună, de neam și de frumos. Zidirea bisericii a fost începută în anul 1971, sub conducerea P. C. Pr. Ioan Baroianu, fiind continuată, din 1972, de P. C. Pr. Marcel Tatu, care a desăvârșit lucrarea. Biserica este zidită din cărămidă și beton, este acoperită cu tablă, fiind tencuită și văruiată, în exterior, și împodobită, în interior, cu o frumoasă pictură în frescă executată de zugravul Șerban Ionescu din Ploiești. Ea este prima biserică ridicată de credincioșii acestui sat care și-au văzut astfel realizată dorința lor de a avea un locaș de închinare și de rugăciune.

Slujba tirnosirii a fost oficiată de P. S. Episcop Dr. Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi alcătuit din: P. C. Pr. Ioan Cristache, consilier mitropolitan, P. C. Pr. Ștefan Săvulescu, protopopul Protoieriei Ploiești, P. C. Pr. Lect. Leon Arion și P. C. Pr. Asist. Nicolae Necula, de la Institutul teologic universitar din București etc.

Intrucât în Duminica Rusaliilor se oficiase slujba vecerniei speciale, seara s-a săvârșit doar rînduiala litiei pentru binecuvîntarea artoselor, la care P. C. Pr. Protopop Ștefan Săvulescu a vorbit despre însemnătatea locașului de închinare în viața credincioșilor, felicitîndu-i pentru această frumoasă lucrare. De asemenea, s-a făcut sfințirea veșmintelor, a vaselor și a altor odoare și lucruri bisericesti necesare pentru oficierea sfintelor slujbe.

În dimineața sărbătorii Sfintei Treimi, credincioșii din toate satele parohiei, îmbrăcați în haine de sărbătoare, se îndreptau spre bisericuța din satul Trestienii de Sus, care urma să primească binecuvîntarea lui Dumnezeu și consacrarea prin mina arhierului. Soarele strălucitor, apărut după o noapte de ploaie, a sporit și mai mult frumusețea sărbătorii.

La ora 9 a sosit P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, însoțit de P. C. Pr. Ioan Cristache, Consilier mitropolitan, și de P. C. Pr. Ștefan Săvulescu, Protopopul Protoieriei Ploiești, fiind primit cu căldură și dragoste de credincioși și intim-pinal cu buchete mari de flori.

Slujba tirnosirii a început cu sfințirea apei, urmată de ocolirea bisericii, stropirea ei cu apă sfințită și ungerea cu Sfîntul și Marele Mir, după rînduiala tipiconală respectivă, urmărită cu evlavie, atenție și interes de către credincioși. După citirea, de către P. C. Părinte Protopop Ștefan Săvulescu, a actului de zidire și sfințire a bisericii și după depunerea lui în piciorul Sf. Mese, împreună cu Sfintele Moaște, a urmat pregătirea și sfințirea prestolului de către P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, așezîndu-se pe ea lucrurile sfinte care se găsesc de obicei pe Sfînta Masă.

După ce credincioșii au trecut prin Sf. Altar, sărutînd Sf. Masă și primind binecuvîntarea arhierescă, s-a început Sf. Liturghie la care răspunsurile au fost date de credincioșii parohiei, care au executat cîntarea bisericescă omofonă, sub conducerea P. C. Pr. Paroh Ioan Baroianu. La momentul respectiv, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul a săvîrșit hirotonirea în preot a diaconului Țintă Ioan.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Pr. Lect. Leon Arion de la biserică «Sf. Gheorghe» din Ploiești.

După oficierea Sf. Liturghii, P. C. Pr. Protopop Ștefan Săvulescu a prezentat o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate în Protoieria Ploiești, evidențînd în mod deosebit activitatea P. C. Pr. Paroh Ioan Baroianu, care este secundat în toate de P. C. Pr. Marcel Tatu, fiind un exemplu de colaborare frățescă și de înțelegere. După aceea a vorbit P. C. Pr. Paroh Ioan Baroianu, care, stăpînit de profundă și legitimă emoție, a arătat mersul lucrărilor de zidire și împodobire a bisericii, pe

etape, amintind și de înălțarea clopotniței și de împrejmuirea cimitirului, mulțumind lui Dumnezeu că a învrednicit pe credincios de bucuria acestei zile. Apoi a mulțumit enoriașilor care au contribuit cu obolul lor la ridicarea și înfrumusețarea acestui sfânt locaș, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Patriarh-locotenent, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal, pentru osteneala săvârșirii acestei sfințiri, Departamentului Cultelor și autorităților locale de stat, pentru toată înțelegerea acordată, și tuturor slujitorilor din sobor.

Șirul cuvintărilor a fost încheiat de P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul care a adus binecuvântarea I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Patriarh-locotenent, preoților, organelor parohiale și credincioșilor și a felicitat pe toți pentru frumoasa lucrare realizată aici. În cuvântul său, P. S. Antonie a dat o serie întreagă de îndrumări și sfaturi părintești foarte folositoare, pentru păstrarea credinței strămoșești, a dragostei de sfintele locașuri și pentru iubirea patriei, sfaturi care au fost ascultate și primite cu mult interes.

La sfârșitul cuvintărilor, P. C. Pr. Consilier Ioan Cristache a adus la cunoștința enoriașilor că, pentru merite deosebite în lucrarea lor pastorală, administrativă și duhovnicească, și pentru vrednicie preotească, în urma recomandării și propunerii făcute de P. C. Pr. Protopop Ștefan Săvulescu, I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Patriarh-locotenent, a acordat P. C. Pr. Paroh Ioan Baroianu înalta distincție bisericească de «iconom», iar P. C. Pr. Marcel Tatu pe cea de «sachelar». P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul a săvârșit hirotesia celor doi preoți în «iconom» și «sachelar» și în duhovnic a preotului nou hirotonit.

Slujba sfințirii bisericii a fost încheiată cu oficierea parastasului pentru credincioșii răposați ai parohiei.

Luându-și rămas bun de la credincioși și împărtășindu-le binecuvântarea arhierască, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul a plecat de la biserica din Trestienii de Sus, lăsând amintirea unei frumoase și impresionante slujbe arhieresti, care a constituit o încununare a satisfacției sufletești a credincioșilor, prilejuită de zidirea și sfințirea noului locaș de închinare.

ASISTENT

SFINȚIREA BISERICII SFÎNTA ECATERINA DIN ORAȘUL PLOIEȘTI

În ziua de duminică 5 iunie 1977 s-a săvârșit sfințirea bisericii Sfânta Ecaterina din Ploiești, una dintre bisericile fruntașe din acest oraș.

Așezată într-un cartier de binecredincioși și păstorită de preoți vrednici, biserica închinată Sfintei mucenice Ecaterina în această duminică de vară își aștepta oaspeții. La orele 9 dimineața Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomiteanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, însoțit de P. C. Pr. Tache Gheorghe, consilier mitropolitan și David Popescu, de la Centrul Eparhial, precum și de diaconii: Evghenie Dascălu și Petre Zanfira de la Catedrala Patriarhală, au fost întâmpinați de soborul preoților ploieșteni, în frunte cu P. C. Pr. Ștefan Săvulescu, protoiereul orașului. Buchetele de flori și luminările aprinse, în mînile celor

de față, ofereau un aspect deosebit de frumos și oglindeau cu prisosință evlavia credincioșilor.

După obișnuita sfințire a apei și stropirea bisericii cu aghiasmă și ungerea cu sfântul și marele mir, s-a continuat slujba tîrnosirii bisericii, după rînduiala tradițională ortodoxă. Toți cei de față, cu emoția momentului și cu candela inimii aprinsă, au pășit cu cutremur prin fața sfîntului prestol din altar și au sărutat unii poate pentru unica lor ocazie în viață, sfînta masă pe care se aduce jertfa cea fără de sînge — Sfînta Euharistie.

S-a continuat cu slujirea Sfîntei Liturghii, predica fiind rostită de preotul David Popescu.

După ceremonie, luînd cuvîntul P. C. Protoiereu Ștefan Săvulescu prezintă satulul și mărturisirea respectului preotimii ploieștene Prea Sfințitului Episcop Roman Ialomițeanul, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, pentru că s-a ostenit să ia parte la această sfîntă slujbă de sfințire a bisericii Sfînta Ecaterina.

Referindu-se la lucrările de la această parohie, P. C. Protoiereu subliniază dragostea și rîvna credincioșilor și preoților, precum și munca și jertfa depusă, ce s-a încununat prin această frumoasă slujbă arhierescă la care au participat cu toții. Cei trei preoți: Pătrașcu Ion, Platon Ion și Lăzărescu Ion, într-un buchet duhovnicesc armonios, împreună cu organele parohiale și credincioșii lor, au realizat tot ce se vede. Menționează meritul deosebit al D-nei Maria Soltan — pictor bisericesc din Ploiești —, care a pictat biserica în mod cu totul gratuit. P. C. Sa, încheie, arătînd că realizările constatate în biserica noastră se datoresc în primul rînd, îndemnurilor date de către Prea Fericitul Patriarh Iustin și libertăților religioase acordate cultelor de către conducerea de stat.

Preotul Ion Pătrașcu, parohul bisericii, făcînd un scurt istoric al bisericii, arată că toți credincioșii din cartier au fost totdeauna săritori pentru ajutorarea și sprijinirea bisericii lor, care a fost atît de încercată. Vechea biserică, ridicată de părinții și bunicii lor în 1862, a fost distrusă, odată cu multe imobile din cartier în cel de al II-lea război mondial de bombele hitleriste. La îndemnul foștilor preoți ai bisericii a fost ridicată biserica actuală și înzestrată cu cele de trebuință și o casă parohială. După mai mulți ani au fost terminate lucrările de restaurare, făcîndu-se o pictură nouă, și împrejmuindu-se curtea și grădina cu un frumos gard. Tot ce se vede a fost din contribuția enoriașilor, ajutorul centrului eparhial dar mai ales a fost un rod al păcii, al înțelegerii și armoniei dintre slujitorii bisericii și organele parohiale. În încheiere aduce mulțumiri Conducerii Bisericii, Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin și delegatului său, Prea Sfințitului episcop Roman Ialomițeanul, Conducerii Onor. Departamentului Cultelor pentru tot concursul dat, P. C. Protoiereu care a coordonat în mod fericit lucrarea de la parohia Sfînta Ecaterina, și enoriașilor care au contribuit cu jertfa lor la realizarea acestor lucrări.

După cuvîntul emoționant al unui membru din consiliul parohial Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, aduce binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, bisericii, preoților și credincioșilor parohiei, rugînd pe Dumnezeu să le răsplătească rîvna și jertfa lor făcută pentru biserica strămoșească. În continuare, Prea Sfinția Sa, într-o cateheză de o ateesă tînută, vorbește credincioșilor despre Biserică și rolul ei în viața creștină, despre însemnătatea unei tîrnosiri de biserică, spunînd printre altele: «Biserica dvs. de acum înainte este așezată pe sfînte moaște ale sfinților mucenici. Am pus la piciorul sfîntei

mese aceste sfinte mărturii, pentru ca ei să fie prezenți și prin rugăciunile lor să se facă auzite și rugăciunile noastre și să fie primită jertfa adusă pe sfântul jertfelnic. Prin ungerea bisericii cu sfântul și marele mir s-a adus harul și puterea Sfântului Duh. Pe biserică este așezată crucea lui Hristos pentru ca să ne aducem aminte de jertfa de pe Golgota și să se știe că aici se aduc jertfe pentru mântuire».

În continuare, Prea Sfinția Sa, privind la frumusețea interioară a bisericii, dar mai ales la podoabele sufletești ale credincioșilor, ce o încălzesc cu evlavia lor, reamintește cuvintele minunate ale Psalmistului «Cât de iubite sînt locașurile Tale, Doamne». Aceste cuvinte reflectează gândul în oglinda tradiției noastre străbune și în icoana Mântuitorului Hristos, întru care ne-am botezat și întru care ne-am îmbrăcat, și prin care nu mai sîntem vrăjmași ci fii și moștenitori ai Împărăției lui Dumnezeu».

Ceremonia s-a încheiat cu slujba de pomenire a ctitorilor și a părinților celor dragi adormiți și a constituit o zi de neuitat pentru evlavia credincioșilor ploieșteni.

ASISTENT

† PREOȚII SACHELARI ION I. ȘTEFĂNESCU ȘI LUCIAN ȘTEFĂNESCU

La 31 martie 1977 s-a curmat brusc, printr-un tragic accident de circulație, firul vieții celor doi preoți ai satului Drăghici, comuna Mihăiești, județul Argeș, tată și fiu, Ioan I. Ștefănescu și Lucian I. Ștefănescu.

Întreaga preoțime a Protopopiatului Cîmpulung Muscel precum și ceilalți prieteni și colegi au trăit cu toții clipe de grea încercare și suferință, văzînd alături două coșciuge, al tatălui și al fiului său, care-și dormeau somnul de veci.

Defunctul Pr. Ion Ștefănescu, fiu de cîntăreț, s-a născut în anul 1911, la 4 noiembrie, în satul Drăghici, din părinții Iancu și Filofteia Ștefănescu.

După absolvirea școlii primare, a urmat opt ani la Seminarul Nifon din București și apoi cursurile Facultății de teologie terminîndu-le în 1938.

S-a căsătorit cu Maria Dascălu, din satul Drăghici, Argeș, fiică de învățător. Se hirotonește preot pe seama parohiei Micșunești Moară, din județul Ilfov în 1939 și stă acolo pînă în 1949. Un an funcționează ca pedagog la Școala de cîntăreți din București. La cerere s-a transferat la parohia Sf. Ștefan-Văcarea, apropiindu-se de satul natal al domniei sale și al soției.

Cu zel și vrednicie spirituală și-a îndeplinit preotul Ion Ștefănescu îndatoririle de preot liturghisitor în cadrul și în slujba Sfintei noastre Biserici, timp de 40 de ani. Aici, cu pregătirea sa teologică, cu rîvnă duhovnicească și tact de adevărat păstor a lucrat cu dăruire, reușind să cîștige încrederea, stima și dragostea deplină a păstoriților săi.

A avut o bogată activitate: a renovat casa parohială și a pictat biserica.

Viața și faptele celui dispărut le-au elogiat cu compasiune: fostul coleg de bancă și bun prieten al defunctului, preotul consilier al Centrului eparhial, Ioan Cristache, preotul Protoieru al Protopopiatului Cîmpulung-Muscel, Gheorghe Dudu etc.

Defunctul Pr. Lucian Ștefănescu s-a născut în 1943, în ziua de 15 februarie, în satul Micșunești Moară, fiu al preotului Ion și Mariei Ștefănescu. Părinții săi mutându-se cu serviciul în satul Văcarea și cu locuința în satul Drăghici, el a urmat școala primară în satul Drăghici. A fost un elev silitor și cuminte. În anul 1957 a intrat la Seminarul teologic din București, după terminarea căruia și-a continuat studiile la Facultatea de teologie din București, unde a învățat pînă în 1966. Lucrarea de licență a făcut-o sub îndrumarea P. C. Sale Pr. Prof. Ene Braniște, cu titlul : «Chi-puri de mari păstori din veacul al IV-lea».

După terminarea Facultății s-a căsătorit cu Florența Ionescu din comuna Urluieni, județul Argeș, fiica preotului Constantin Ionescu, absolventă a Școlii Pedagogice din București.

A fost hirotonit preot pe seama bisericii Sf. Nicolae din satul Drăghici, comuna Mihăiești, județul Argeș.

Atent cu fiecare dintre păstoriții săi, blînd și bun sfătuitor, mereu cu zîmbetul pe față, slujitor liturgic de înalt talent și sinceră evlavie, a condus totdeauna pe enoriașii săi pe căile sfînte ale învățăturii Domnului Hristos, păstrîndu-i atașați de Biserică și de credința strămoșească.

Ținărul preot Lucian Ștefănescu a împlinit cu sfințenie cuvintele Mîntuitorului : «Păstorul cel bun își dă viața pentru oile sale» (Ioan X, 11), căci în scurta trecere pe pămînt și-a dat tot tributul și linerețea pentru credință și biserică. Ținuta și demnitatea lui de preot n-au despărțit niciodată credința de conștiință, pentru că avea ca deviză cuvintele Sfîntului Evanghelist Ioan : «Fii credincios pînă la moarte și-ți voi da viața cununa vieții» (Apoc. II, 10).

Slujba prohodirii celor doi preoți, tată și fiu, s-a oficiat în biserica Sfîntul Nicolae din Drăghici, unde a slujit în ziua de 3 aprilie 1977 (de Florii) un sobor mare de preoți, în frunte cu P. C. Protoiereu Gh. Dudu.

Au elogiât viața celor dispăruți, colegi, prieteni și cunoștințe ca : P. C. Protoiereu Hotăran de la Deva, fost coleg, Preot prof. Dănuț Manu etc.

În numele Centrului eparhial a vorbit P. C. Pr. Ioan Cristache care a evidențiat activitatea remarcabilă desfășurată de răposaji. Șirul cuvîntărilor a fost încheiat de P. C. Protoiereu Gh. Dudu, care a adus familiei îndoliata, precum și păstoriților îndoliați, cuvinte de mîngiere și sincere condoleanțe. Sugestive au fost cuvintele rostite de părintele Protoiereu referitor la moartea năprasnică a celor doi iubiți preoți «care a rănit două inimi lăsînd două soții văduve, două biserici, doi orfani și două enorii fără îndrumătorii lor sufletești, fără păstori.

O viață limpede ca cristalul, petrecută în sinul familiei, în satul natal, a celor doi scumpi și iubiți preoți, se încheie acum cu somnul de veci dormit în cimitirul din umbra bisericii, pe care cu credință de adevărați și vrednici păstori au slujit-o pînă în ultima clipă.

În veci să le fie pomenirea și Dumnezeu să-i ierte !

Pr. CORNEL RĂDULESCU-JUGUR

† PREOTUL IOAN IONESCU-AMZA

În Sfânta și Marea Vineri a Patimilor, seara, 8 aprilie 1977, s-a săvârșit din viață, după o grea suferință Pr. Ioan Ionescu-Amza, de la Biserica Amza, din Capitală.

S-a născut la 15 aprilie 1893, în București, ca al patrulea fiu din cei 14 copii ai părinților: Nae și Maria Ionescu. Începe a deprinde buchiiile în truda bisericii Popa Lazăr, din București, cu dascălul Dănică, apoi la Școala primară, între anii 1900—1904.

Între 1905—1907, urmează Seminarul Nifon Mitropolitul, din București, obținând, în același an și diploma de învățător și între 1914—1919 urmează Facultatea de teologie din București. Paralel ocupă, pentru a se întreține, diferite funcții în Ministerul Finanțelor. A funcționat, un timp, cântăreț bisericesc la parohia Sfânta Treime-Tei, din Capitală.

În timpul primului război mondial, tânărul teolog a fost mobilizat, aducându-și, pe potrivă sa, contribuția patriotică în acest sens.

S-a căsătorit în anul 1920 cu tânăra Virginia Bărbulescu, fiica fostului protoiereu din Cîmpulung Muscel, Ion Bărbulescu. Din această familie s-au născut cinci copii: doi trăiesc, trei au murit. În anul 1921 este hirotonit diacon de către arhiereul Platon Ciosu, pe seama bisericii Cotroceni, iar în 1922 este hirotonit preot de arhiereul Evghenie Humulescu pe seama bisericii Amzei din București, unde păstorește vreme de 55 de ani.

Paralel ocupă și alte funcții administrative bisericești și didactice. Astfel funcționează ca profesor la diferite școli particulare din București, iar din 1925 devine profesor la liceul Eminescu și la Seminarul Nifon din anul 1922, și apoi la Seminarul Central din București și profesor la Școala normală de băieți. Între 1929—1933 este și director al Seminarului Nifon, iar între 1941—1943 a funcționat ca protoiereu al județului Prahova.

La biserica Amza, unde a fost și paroh, a coslujit cu multe figuri distinse de clerici: Pr. Uie Teodorescu, devenit episcop mai târziu, sub numele de Ilarie Teodorescu, temeluitorul bisericii Amza, Pr. Ioan Mihălcescu, profesor universitar de teologie, devenit mitropolitul Irineu Mihălcescu, clericul Gheorghe Comșa, devenit episcop de Arad.

Ca preot și profesor, P. C. Pr. Ioan Ionescu-Amza (denumire adăugată la numele patronic în mod oficial din noiembrie 1946), a desfășurat și o merituosă activitate cărturărească-teologică. A publicat predici și articole, cu conținut religios în diferite reviste teologice. A tipărit câteva cărți cu conținut explicativ religios, între care «Rostul parastaselor» și «Sfânta liturghie pe înțelesul tuturor».

Au rămas în manuscris două folositoare lucrări: «Viața Domnului nostru Iisus Hristos» și «Vade mecum ecclesiasticum», sau «Ghid preotesc», în care, în 26 de capitole sînt expuse, cu limpezime, îndrumări pentru toate aspectele vieții preotului, ca duhovnic, învățător, părinte de familie etc. «A fi preot, afirmă autorul, înseamnă un suflet care bate puternic atât la bucuriile cînt și la necazurile păstoriților săi... preotul este un om al tuturor, cinstit cu frumosul nume de părinte. În el trebuie să vadă toți credincioșii un model de viețuire frumoasă, curat creștinească».

În mare parte, acest caz l-a orientat și definit, în cei 57 de ani de preoție pe Părintele Ioan Ionescu-Amza.

Slujba înmormântării s-a săvârșit, după rînduială, în după-amiaza zilei de 12 aprilie 1977, a treia zi a Sfințelor Paști, de un numeros sobor de preoți în frunte cu P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicarul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, PP. CC. Consilieri mitropolitani Petru F. Alexandru și Ioan Cristache, P. C. Iuliu Man, protoierul Protoieriei II Capitală, în prezența unei numeroase asistențe.

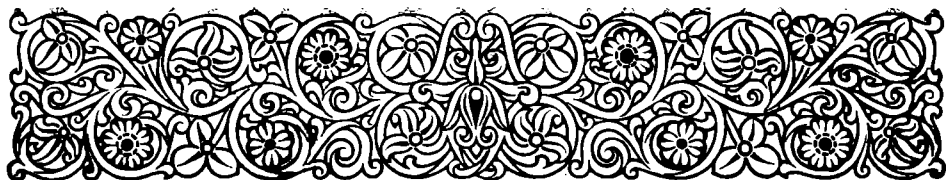
A cuvîntat, mai întii, după cuviință, P. C. Protoiereu Iuliu Man, care a revelat caracterul luminatului praznic al Învierii, în viața și moartea P. C. Ioan Ionescu-Amza.

Apoi P. C. Miron Mihuț, paroh al parohiei Amza, a expus cursiv viața și activitatea răposatului.

În încheiere, P. C. Vicar Alexandru Ionescu a sintetizat cu competență, figura preoțească distinsă a celui adormit.

Rămășițele pămîntești au fost îngropate în cimitirul Iancu-Nou Bălăneanu.

Pr. MIRON MIHUȚ

R E C E N Z I I

Diac. Petru I. David, *Premise ale dialogului anglicano-ortodox: aspectul Revelației divine. Contribuția culturii teologice românești*, în «Studii teologice», XXVIII (1976), nr. 3—6, p. 213—473 [512].

După o perioadă specială de formare în tema aleasă, după călătoriile de studii în răsăritul și apusul european, unde a avut prilejul să constate la fața locului anumite realități bisericești, autorul prezintă în lucrarea aceasta rezultatul ultim al cercetărilor sale. Poate că tocmai situația de studiu reluat, de reflectare prelungită și de confruntare cu adevărul vieții a fost în măsură nu numai să determine la cercetătorul nostru o atitudine ecumenistă, ci și să impună observația că tema Revelației divine este o problemă-cheie în străduința de apropiere între Ortodoxie și Biserica Anglicană.

Se știe că pînă mai ieri, unii teologi apuseni o prezentau încă unilateral pe cea din urmă, ca fiind aproape opusă Catolicismului sau prea apropiată de Protestantism. Răspunzînd unor tendințe irenice ale anglicanilor înșiși — ca aceia care au editat de curînd volumul *Rediscovering Eastern Christendom. Essays in commemoration of Dom Bede Winslow* (London, 1965), Diac. P. I. David pune problema raporturilor actuale ale anglicanismului față de Ortodoxie.

Trebuie să recunoaștem de la început că asumîndu-și o sarcină destul de grea, însă plăcută și actuală, tinărul cercetător s-a înarmat cu pregătirea corespunzătoare, dar și cu o stare de spirit nouă, optimistă, diferită de mentalitatea altor generații. «Într-adevăr, o mare lacună în discuțiile anglicano-ortodoxe de-a lungul veacurilor a fost și aceea a necunoașterii nu numai a culturii și poziției celor două Biserici, ci și a surselor de informare reciprocă». Ignorarea teologiei anglicane, a tradițiilor și a istoriei Bisericii Anglicane denotă o rămînire în cuprinsul vechii logici confesionale. «De aceea este foarte important ca dialogul să plece de la realități evidente nu pe bază de documente învechite, la baza cărora stau anumite interese sau neînțelegeri ale timpului». În altă parte «se precizează și mai bine sensul actualității metodei adoptate: «Este necesar nu să se renunțe la trecut (în ambele Biserici — Anglicana și Ortodoxă —), ci acest trecut să fie reconsiderat la nivelul culturii și spiritualității moderne, și raportat la necesitatea mîntuirii credincioșilor de astăzi».

Am redat citatele de mai sus pentru evidențierea poziției mentale dinamice și robuste pe care autorul a adoptat-o în scopul structurării cercetărilor sale, nu fără oarecare ispită a polemicii antidogmatice.

Partea întâi, intitulată: *Revelația divină, specificul religiei noastre*, constituie aspectul cel mai important al studiului. În ea se află de fapt contribuția științifică pe care o aduce această teză de doctorat. Sub raport teologic, sînt identificate unsprezece puncte prin care învățătura despre Revelația divină este prezentată comparativ, așa cum o trăiesc credincioșii anglicani și cei ortodocși, într-un climat ecumenist autentic.

Străduindu-se să surprindă faptele studiate pe cît se poate în esența lor, autorul aduce unele nuanțări pe care lectorul român nu va mai putea să le ignore. În problema raportului Persoanelor treimice, de pildă, se precizează doctrina anglicană după

care subordonarea Fiului față de Tatăl nu este identică cu doctrina catolică a lui «Filioque». Intenționând să se înădă cît mai fidel de norma Părinților de la Niceea, sinod care a urmărit și zădărnicea infiltrării concepțiilor filozofice neoplatonice, teologii anglicani de astăzi arată că, în problema amintită, «este vorba de un raport de categorie tată-fiu, nu de esență».

Alături de celelalte articole de credință este foarte bine tratată și problema Învierii Mîntuitorului. Temeiurile ei apologetice prezintă și prelungiri duhovnicești în care stilul autorului se personalizează în multe cazuri. Din expunerea făcută în cadrul acestui punct reiese că de la început, credincioșii anglicani au respins doctrina purgatorului și practica indulgențelor.

Parcurgînd expunerea celor unsprezece puncte comune dialogului ortodox-anglican, cititorul lucrării se poate întreba de ce a fost reținut exact acest număr și nu altul. Întrebarea stăruie mai ales la gîndul că în vederea Conferinței Lambeth din 1930 au fost propuse treisprezece puncte doctrinare de discuție.

În această privință, credem că ar fi fost bine ca autorul să se extindă mai mult asupra eshatologiei. Desigur că el a făcut-o cu prilejul cîtorva articole de credință discutate, dar gruparea tuturor referințelor la timpurile din urmă într-un singur subcapitol ar fi rotunjit încă și mai mult lucrarea.

Era de așteptat, în al doilea rînd, ca cercetătorul, care vorbește la un moment dat despre «noi-credințe» apărute astăzi în Occident pe marginea mesajului evanghelic, să reproducă mai multe stări, concepții și argumente în legătură cu bararea milenismului și a noilor revelații, caracteristice unor fenomene actuale ale creștinismului apusean.

Partea a doua a lucrării privește etapele Descoperirii dumnezeiești și totodată răspîndirea Anglicanismului; bineînțeles că acesta nu constituie o treaptă a Revelației, cum ai fi înclinat să crezi la prima vedere. Prereformatori englezi, dar și reprezentanți de frunte valahi care inițiază raporturi de cunoaștere și de prietenie reciprocă, sînt amintiți cu tot cortegiul de fapte și de sentimente contemporane lor. Cu spirit de sinteză și cu perspicacitate deosebită, Diac. P. I. David reliefează maturizarea evenimentelor, cînd locul unor teorii protestante moderne — preluate de la vechile erezii creștine — cedează în fața lucidității, a irenismului, a respectului națiunii și uneori a unității universalismului.

Un spațiu suficient se acordă și străduințelor celor doi patriarhi constantinopolitani — Chiril Lukaris și Mitrofan Critopolos.

Cît privește John Colet († 1519), importanța activității sale de reformator intern poate fi mărită, cel puțin din perspectiva climatului dialogului anglicano-ortodox. Umanist și critic al moravurilor, el își depășește rolul și altfel, prin preluarea instrumentelor unui ecumenism milenar între Răsăritul și Apusul creștin. Este vorba de traducerea acestuia făcută *Corpusului areopagitic* în limba engleză. Îngăduindu-și anumite corecții și adaosuri la modelul patristic, învățatul umanist a contribuit din plin la reușita unui concordism pe care Renașterea l-a cultivat pe mai multe planuri.

În ciuda dimensiunilor ei mai mici, partea a treia a lucrării suscită același viu interes al cercetătorului ca și paginile precedente. Nu constituie o similitudine exterioară sau simplă necesitate de simetrie faptul că și înainte de dorința teologilor Bisericii Angliei de a cunoaște bogăția creștină primară prin intermediul Ortodoxiei românești au circulat pe la noi cărți și alte documente englezești. Pe urma lor au putut rodi apoi primele contacte particulare și s-au făcut cîțiva pași mari în relațiile anglicano-ortodoxe de mai târziu, ca să nu mai amintim de preocupările diplomatice ale epocii brîncovenești și ulterior de inițiativele teologice ale unor studenți români ajunși să studieze în Anglia și în America.

Viața zbuciumată a epocii respective a purtat pe un Nicolae Milescu sau pe un Dimitrie Cantemir și către o dimensiune «apuseană» a biografiei lor. În aceeași măsură trebuie avută în vedere și cealaltă dimensiune. Datorită faimei lor de învățați și anume de mari orientaliști, desigur că bunul nume al țărilor românești va fi avut de cîștigat și odată cu el interesul pentru credința ortodoxă de la gurile Dunării.

Ultima parte a acestei teze de doctorat, intitulată succint: *De la proiecte la realizări*, cuprinde fapte împlinite în epoca noastră. În prelungirea preocupărilor de mai înainte, sînt analizate unele întruniri noi anglicano-ortodoxe, răsfrîngerile Con-

ferințelor panortodoxe de la Rodhos, ca și recomandările Conferințelor Lambeth. Aportul teologilor români la reușita acestora este cunoscut, fapt pe care autorul îl reliefează constant, odată cu linia ortodoxă menținută și cu prestigiul de care se bucură Biserica noastră în sinul Comuniunii Anglicane.

Concluzii clare și consistente sintetizează în câteva pagini rezultatele întregii munci a candidatului.

Schițând diagrama gândirii autorului, se poate vedea efortul considerabil pe care acesta l-a depus în elaborarea tezei sale și rezultatele corespunzătoare pe care le-a obținut.

Fără a urma metoda deductivă, cercetătorul a fost călăuzit de două mari coordonate: cele unsprezece puncte ale teologiei revelaționale anglicane și apoi contactele misionare culturale și politice, urmate de relații oficiale anglicano-ortodoxe posibile în vremea mai nouă. Totuși ordinea celor două părți ar fi putut fi inversată; informațiile istorice și culturale pe care le aflăm în lucrare ar fi fost mai bine plasate la începutul ei, pentru a ușura înțelegerea restului dezvoltării și totodată a explica suficient deplasarea interesului anglican pentru Ortodoxie de la Constantinopol la București.

Contribuția importantă pe care această teză de doctorat o aduce în problema aleasă poate fi caracterizată prin următoarele trăsături:

Noutatea problemei abordate se vedește mai întâi datorită pășirii teologilor români într-un domeniu în care altădată nu întâlneai decât numele unui Nicolae Zernov sau V. Stavridis, dintre ortodocși. Aprofundarea fondului temei identifică exemple de dialog între Ortodoxia românească și Anglicanism, anterioare contactelor stabilite de către patriarhii Constantinopolului Chiril Lukaris și Mitrofan Critopulos.

În al doilea rând, autorul a reușit să adauge noi lumini, indicând posibilitățile apropiate ale unui dialog teologic, la o aridă problemă de împietrită apologie confesională. În entuziasmul său, cercetătorul va scăpa totuși anevoie de reproșul unui anumit discredit a căii raționale de cunoaștere în folosul primordial al trăirii fenomenului religios. Adică, în timp ce se vorbește de «dogmaști rigizi», aspirației credincioșilor i se atribuie un caracter infailibil. Din punct de vedere teologic însă este de neapărată trebuință ca evlavia să fie controlată de dogmă și nu invers; menirea normală a mirenilor din orice comunitate — oricât de înaintați ar fi ei pe treptele evlaviei și ale iubirii — este să năzuiască alături de ierarhie în Biserică, nu împotriva ei.

Actualitatea cercetării se validează prin punctele de dialog doctrinar stabilite, ca și prin dezvoltarea creatoare a unor noțiuni ortodoxe contemporane, ca aceea de Revelație patrimonială asupra căreia nu insistăm. Este suficient să menționăm doar faptul că Diac. P. I. David a știut să conducă problema pe făgașul ei ortodox, fără a cădea în extremele vreunui filetism sau ale vreunui sofianism sectar.

O bogăție de tipul erudiției hasdeiene ne întimpină încă de la primele pagini ale lucrării. Desigur că unele adânciri depășesc tema Revelației propriu-zise, revărsându-se în fapte de cultură sau de psihologie religioasă. După criteriul ecumenist însă, meritul cercetării nu trebuie să fie diminuat. Pentru atingerea scopului propus, autorul a investigat domenii variate, cercetând materiale imense în vederea interpretării vreunui gest, a vreunei influențe sau fapt pozitiv. Arta, arheologia, etnografia, folclorul religios au luminat astfel, din perspectivă proprie, sfera teologică a noțiunilor urmărite. La acest punct al contribuțiilor interdisciplinare se impune că, la o nouă ediție, locul citorva autori prea îndepărtați de subiect să fie luat de numele unor teologi familiarizați cu relațiile anglicano-ortodoxe: I. P. S. Arhiep. Antim Nica, Pr. Prof. Ion Bria, Diac. Prof. Vintilă Popescu sau al unor cercetători istorici ai legăturilor noastre cu Anglia: Marcu Beza, P. Grimm, N. Iorga, Al. Dușu etc. (vezi M. Bucur, *Istoriografia literară românească*, București, 1973, p. 286; *Bibl. ist. a României*, vol. II/1, p. 436; vol. IV, p. 350).

Tinărul doctor se străduiește de asemenea să depășească atât exagerările autorilor catolici citiți și relativismul celor protestanți; el urmărește să impună ideea că anglicanii nu sînt protestanți, devreme ce se orientează către primele patru Sinoade Ecumenice și către Părinții Bisericii.

Cît privește patosul ecumenist al cercetării, întreaga lucrare conchide: «Este o datorie sfîntă față de credință, o obligație morală față de strămoși, un imperativ al vremurilor noastre, ca să ne apropiem cît mai mult, să ne înțelegem cît mai bine, să ne studiem cît mai aprofundat și să merităm filiația harică și roadele păcii...».

Asupra acestei perspective atît de generoase și de optimiste se cuvine să mediteze îndelung spiritul oricărui creștin adevărat de astăzi.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

Corina Nicolescu,

București, 1977

Icoane vechi românești, Editura Meridiane,

Cu puțin timp înaintea tragicei sale morți, în seara zilei de 4 martie, conf. univ. dr. Corina Nicolescu (1922—1977) a putut să vadă tipărit volumul de față, pe care îl prezentăm cititorilor, ca un sincer și respectuos omagiu, pentru memoria autoarei.

Specialistă în arta bizantină și arta veche românească, din anul 1945 pînă cînd a murit, ea a publicat o serie importantă de lucrări în acest domeniu.

Concludent în această privință este și volumul amintit. Apărut în cadrul colecției «Comori de artă din România», autoarea a selecționat un mănunchi restrîns dintre cele mai caracteristice icoane existente atît în colecțiile muzeelor, cît și în mînaștirile și bisericile din țara noastră. În alegerea icoanelor s-a ținut seama de valoarea lor artistică, în primul rînd, urmărindu-se însă și varietatea de interpretare, desen, colorit etc., a zugrăvirilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania.

Lucrarea cuprinde trei părți :

- Un studiu critic asupra icoanelor,
- Un catalog, în care se descriu icoanele și
- Ilustrațiile.

În prima parte, autoarea subliniază preocuparea de a cunoaște arta icoanelor. Iubitorul de frumos și omul de cultură doresc să cunoască icoane. Aceste opere de artă, constată autoarea, proprii țării Europei sud-estice, au fost descoperite relativ recent marelui public. Răspîndite pe o largă zonă de moștenire a culturii și a artei bizantine, care cuprinde întreaga Peninsulă Balcanică, vechea Rusie și cu iradieri în Polonia, Slovacia, Georgia, Liban, Siria și Abisinia, icoanele au avut un îndoit rol, ca obiecte de cult și opere de artă. Ele oglindesc spiritualitatea lumii medievale, reprezentînd de fapt adevărate izvoare istorice pentru înțelegerea gîndirii acestei lumi. Unele icoane impresionează datorită însușirilor deosebite pe care le însumează ca opere de mare concepție artistică și desăvîrșire tehnică.

Pornind de la aceste considerații de ordin general, autoarea, în continuare, dezvoltă un studiu sistematic, de strictă specialitate.

Astfel, originea icoanelor, afirmă autoarea, trebuie căutată în pictura caracteristică primelor veacuri ale creștinismului, mai ales în Egipt, unde a fost influențată de vechea concepție helenistică. În felul acesta, în arta egipteană și coptă, atît de înfloritoare în veacurile I—IV, s-a născut și a evoluat arta portretului realist, cînd imaginea mortului era zugrăvită, în tempera sau encaustică, pe capacul sarcofaoului sau pe o placă de lemn. Aceste portrete stau deci, la baza icoanelor zise «bizantine», care au dăinuit pînă în pragul secolului trecut în toată Europa Orientală și în Orientul creștin. Dovadă sînt icoanele, din secolul al IV-lea, de la Mînaștirea Sf. Ecaterina, faimosul centru cultural și artistic al Orientului Apropiat, întemeiat de împăratul Justinian la Muntele Sinai, care ne-au dat lumini noi asupra începuturilor acestui domeniu al picturii bizantine și orientale.

Icoana bizantină, ca și cea realizată în lumea balcanică și românească, este un portret idealizat. Icoana bizantină este deci o operă de artă cu un caracter indepen-

dent de lumina și de mediul în care a fost făcută. De aceea, ea trebuie să aibă lumina ei proprie și este destinată să fie admirată de aproape, reprezentînd portrete cu tendința desprinderii de text și idealizînd astfel imaginea istorică.

Sub raportul conținutului, icoanele bizantine timpurii au un caracter dogmatic, iar cele de mai târziu capătă și un caracter narativ, alcătuiind impresionante cicluri: Patimile, Preznicele, Viețile sfinților, Sinaxarul etc., care se dezvoltă, mai ales, în secolele XVII și XVIII.

Icoanele, în final, constituie niște documente foarte importante, care, prin conținutul de idei și execuție tehnică, lămuresc mediile de artă, personalitățile artistice, legăturile cu alte țări, și curente culturale care ajungeau pînă la noi.

Făcînd un studiu comparat, autoarea ajunge la concluzia că cunoașterea icoanelor este încă în fază de început. Un mijloc de a fi cunoscute și apreciate sînt expozițiile de renume internațional ca, Arta bizantină, artă europeană, din anul 1964, la Atena, Tresors de Chypre, din anul 1968, la Geneva și din anul 1969 la München și Beyrut, Pagini de artă închinăte Transilvaniei, din anii 1968—1969, de la București și altele.

Autoarea nu uită să dea și nume reprezentative de cercetători ai artei bizantine: ca A. Bank, care a descoperit noi icoane, păstrate în Muzeul Ermitaj din Leningrad și Galeria Tretiakov din Moscova; M. Chatzidakis, care a publicat un studiu foarte prețios asupra icoanelor grecești, aflate în tezaurele Veneției; K. Weitzmann, M. Chatzidakis, K. Mijatev S. Radojcie, Fruhe Ikonen. Ca cercetători de iconografie, la noi, sînt amintiți: N. Iorga, I. D. Ștefănescu, V. Vătășeanu și defuncta Corina Nicolescu, adăugăm noi.

Cum era și firesc, autoarea acordă o atenție deosebită și icoanei românești, care prezintă trăsături proprii, cu unele note originale. Împreună cu pictura murală și cu broderiile, icoanele românești constituie unul din cele mai prețioase tezaure ale moștenirii culturale aparținînd evului nostru mediu. Publicate în număr destul de mare, îndeosebi în reviste, ele au intrat încă prea puțin în circulația largă a publicului românesc și străin. Expozițiile de artă veche, organizate în trecut și în ultimii ani, dincolo de hotarele țării, au trezit tot mai mult interesul pentru icoanele românești, care prin meșteșug și concepție, vădesc continuarea în forme proprii, de către zugravii locali a strălucitei tradiții bizantine, apusă la mijlocul secolului al XV-lea, odată cu căderea Constantinopolului sub stăpînirea imperiului otoman. Majoritatea icoanelor românești sînt executate în tehnica tempera pe lemn. În țările române domină icoanele zugrăvite pe lemn, pe pinză, pe sticlă, brodate sau gravate în metal. În trecut artistic și spiritual al poporului nostru, icoanele au jucat un rol important, ca obiecte de cult, alcătuiind ansambluri sub forma iconostaselor sau timplelor. Ele nu lipseau din palatele voievodale și metropolitane, din paraclisele curțiilor, din locuințele celor avuți și din casele modeste ale țăranilor. Icoanele au cunoscut un fenomen foarte important, acela al circulației lor, de la o biserică la alta, de la o casă la alta, de la o provincie la alta și chiar de la o țară la alta. Sub raport istoric, icoanele românești se bucurau de o venerație deosebită; ele au jucat un rol important în stabilirea legăturilor populației din diferite zone ale țării, oferind prilejul unor pelerinaje, care ajutau la cunoașterea oamenilor. Icoanele românești deși au loc de seamă în arta noastră veche, în primul rînd, prin varietatea de interpretare și modalitățile de realizare; ele sînt de asemenea valoroase documente de reconstituire a mediului artistic dintr-o anumită epocă. Sub raport tematic, icoanele românești sînt mai ales portrete. Mai târziu, apar teme evanghelice, praznicele, viețile sfinților și istoria bisericească. În continuare, autoarea explică cu competență modalitățile de lucru. Astfel, este amintit ca suport al icoanelor, lemnul de paltin, de cișec, de pîn, de tisă și de tei. Este amintită apoi preparația stratului de stuc, a culorilor, a desenului și a drapării. Important este faptul că pictura icoanelor din toate provinciile românești, sub raportul conținutului, are izvoare comune, fiind legată de tradiția artei bizantine. În sfîrșit, o atenție deosebită, dă autoarea zugravilor autohtoni. Ei sînt: Nichita și Dobre din timpul lui Alexandru cel Bun, Dragoș care a zugrăvit biserica Arbore, Gheorghe și Toma din vremea lui Petru Rareș, Constantin din vremea lui M. Basarab, Matei zugravul (1601), Stoica (1619), Stroie (1644), Manea și Iancu (1627), Nicolae (1643), popa Teodosie (1655), «Alexandra cea bătrînă zugrăvită» (1682), Pîrvu Mutu, Tomia, Iacob, Nistor din Feleac, Ioan din Rîșnov etc...

Mișcarea artistică, în evul nostru mediu, era finanțată, la noi, de curte, de marii dregători și de Biserică, iar mai târziu de negustorime, boiernași, țărani și preoți.

A doua parte — Catalogul — descrie fiecare icoană în parte. Acum cititorul află figurația, datarea, proveniența și tehnica fiecărei icoane. Important pentru cititor este și faptul că el face cunoștință, pe această cale, și cu colecțiile mai importante, unde aceste icoane se păstrează. Cităm: Colecția Minăstirii Văratec (jud. Neamț), Muzeul de artă (București), Colecția Patriarhiei Române de la Minăstirea Antim (București), Minăstirea Agapia (jud. Neamț), Biserica din Agirghiciu (jud. Cluj), Colecția Arhiepiscopiei de Sibiu și Alba Iulia, Minăstirea Putna (jud. Suceava), Minăstirea Humor (jud. Suceava), Colecția bisericii Sf. Nicolae din Scheii-Brașovului, Muzeul județean (Sighet), Minăstirea Bistrița (jud. Neamț), Minăstirea Moldovița (jud. Suceava), Minăstirea Pîngărați (jud. Neamț), Biserica Veche (Hunedoara), Colecția Al. Slătineanu (București), Colecția Episcopiei Arad, Minăstirea de la Gai (Arad) etc...

Și, în sfârșit, a treia parte — Ilustrațiile — reprezintă atît portrete de sfinți, cit și scene religioase. Aceste ilustrații atrag atenția cititorilor prin execuția lor în culori, în care domină roșul și brunul și dezvăluie bogăția și varietatea concepției artistice a unui mare număr de zugrăvi români.

Volumul de față se impune cititorilor printr-o lectură plăcută și interesantă, dovedind cu prisosință erudiția regretatei autoare Corina Nicolescu.

Pr. HORIA CONSTANTINESCU

Petre Brîncuși, George Breazul și Istoria nescrisă a muzicii românești, Editura Muzicală, București, 1976, 465 p.

În partea introductivă intitulată «Argument», autorul cărții arată foarte succint liniile directoare ale activității profesorului, folcloristului și savantului de renume mondial, George Breazul.

Cartea este împărțită în trei mari capitole și o anexă.

La rîndul său fiecare capitol are mai multe subcapitole în care autorul prezintă contribuția esențială pe care George Breazul a adus-o diferitelor laturi ale culturii muzicale europene în general și culturii muzicale românești, în special.

I. Imaginea valorică a folclorului

a) *Relativ la muzica populară românească*, p. 12—22.

Aici se arată pe larg problemele ce s-au dezbătut în jurul culegerii de folclor muzical, citînd cunoscuta dispută dintre Gavriil Musicescu și Gh. Scheletti, autorul cîntecului «Ce te legeni codrule», privitor la armonizarea cîntecelor populare.

În continuare autorul vorbește despre sesizarea făcută de George Breazul cu referire la folclorul muzical care asemenea lui D. G. Kiriac, «întrezărise aspectele negative ale procesului de contaminare folclorică». De asemenea George Breazul enunțase conceptul de folclor comparat, asupra căruia nu stăruie, ci îl utilizează pentru a ajunge la concluzia de netăgăduit a originalității noastre populare.

Scrisul lui George Breazul definește acea trăsătură caracteristică a spiritualității românești ce demonstrează puterea de asimilare a elementelor străine fără a-și pierde propria identitate.

b) *Arhiva fonogramică*, p. 22—51.

În acest subcapitol, autorul cărții remarcă prezența lui George Breazul în muzicologia românească cu articolul «Pentru muzica populară» și primul studiu amplu intitulat, «Culegerea cîntecelor populare, o arhivă fonogramică în țara noastră». Lucrarea este semnalată pentru că, «este primul studiu temeinic apărut cu o asemenea problematică» și totodată pentru «amploarea și profunzimea considerațiilor». În continuare, se arată cadrul folcloristicii universale; cu realizările lui Carl Stumpf și ale

elevului său Hornbostel conducătorul faimoasei Phonogramm-Archiv, de la care George Breazul «își însușește practica înregistrărilor cu fonograful ca audient al cursurilor lui Hornbostel».

Fiind de asemenea la curent cu activitatea de cercetare pe teren a Seminarului de sociologie condus de Dimitrie Gusti, George Breazul realizează în august 1928 înregistrările melodiilor populare din comuna Fundul Moldovei județul Cîmpulung.

În anul 1925 publică «Schita Arhivei fonogramice», care devine terenul unor noi direcții de cercetare științifică, de o amploare necunoscută în trecut. Se realizează de asemenea principiile teoretice ale lui Gavriil Musicescu expuse în revista *Astră*, privitoare la culegerea de folclor muzical, precum și activitatea de folclorist a lui D. G. Kiriac orientată asupra «laturii practice, de creație, de valorificare artistică a cîntecului popular». Tot aici se arată activitatea folcloristică a lui Dimitrie Vulpian, Pompiliu Pîrvescu, Tiberiu Brediceanu, Sabin V. Drăgoi etc. În 1928 datorită străduințelor cu timp și fără timp ale lui George Breazul, Arhiva fonogramică ia ființă. Apare totodată și broșura strict necesară scopului cultural și științific urmărit, intitulată: «Îndrumări pentru culegerea de folclor muzical cu ajutorul fonogramului».

În privința catalogării melodiilor, George Breazul deși cunoștea catalogările lui Béla Bartók, Zoltan Kodály, Hans Mersmann și a lui Harold Batlow, ei propune ca soluție un dublu catalog fișier: I. Catalog geografic, II. Catalog pe genuri.

Este arătat de asemenea rolul major pe care George Breazul l-a jucat în cercetarea de folclor muzical, «deschizînd o perspectivă clară continuității ulterioare», fără a estompa meritele gîndirii științifice ale lui Constantin Brăiloiu care, dacă nu s-ar fi iscat nefericitul conflict dintre ei, «contribuția lor în cadrul folcloristicii muzicale, ar fi progresat mult și rapid».

c) *Colindele ... Întîmpinare critică*, p. 52—73.

Autorul scoate în relief contribuția de seamă pe care George Breazul o aduce culturii muzicale românești prin publicarea unor colecții de colinde culese și întocmite personal și a unor colecții publicate de Sabin Drăgoi (303 colinde), Constantin Brăiloiu (200 colinde populare), Gh. Cucu (218 colinde culese de la elevii Seminarului Nifon în perioada 1924—1927).

Concepția lui George Breazul privitor la creația folclorică religioasă este cu totul diferită de cea pînă la el. Pentru prima dată — cînd în muzicologia românească se exprimă un punct de vedere care a fost perpetuat în cercetările ulterioare, conform căruia, «poporul nu acceptă ceea ce nu se potrivește firii și sensibilității sale».

În cercetările sale, George Breazul corelează principiile pedagogiei sociale și culturale, cu ethosul particular al cîntecului popular românesc. El analizează critic toate colecțiile de colinde apărute, arătînd bogăția melodico-ritmică ce se degajă din aceste micro-creații de folclor religios. În continuare autorul cărții insistă asupra considerațiilor de ordin științific pe care le face George Breazul în cartea sa, cu privire la bogăția ritmică și la posibilitatea unor «analogii în redarea grafică a colindelor cu scriere psaltică».

De asemenea se insistă asupra aprecierilor făcute de către muzicienii vremii — români și străini — cu privire la publicarea cărții, precum și asupra concepției lui George Breazul privitor la raportul dintre sunet și cuvînt, arătînd că în colinde, «prioritatea din raportul vers-viers revine versului, melodiei cu ritmica ei particulară».

d) *Temeluri etnice și sociale ale folclorului muzical*, p. 73—90.

În acest subcapitol, autorul cărții scoate și mai mult în evidență finețea analizei estetice a cîntecului popular îmbinată cu rigoarea științifică, făcută cu deosebită competență de George Breazul. Autorul arată că savantul român face comentariul estetic și istoric asupra unor domenii neexploatare, dovedind familiaritate cu universul spiritual al fenomenelor muzicale, «orînduite în patrimoniul de bunuri spirituale ale umanității ca o categorie deosebită de valori culturale». Arată de asemenea punctul de vedere al lui George Breazul privitor la substratul de viață sufletească al tuturor popoarelor pe care-l consideră «comun și sub dependența acelorași condiții de soartă și cultură» se arată apoi cum George Breazul tratează problematica folclorului muzical dintr-un alt unghi optic datorită deosebirilor pe care le face dintre «cîntarea individuală și cea colectivă, abordarea variației regionale stilistice, definirea

idiomului muzical etc.». Se precizează de asemenea contribuția esențială a lui George Breazul asupra ritmicii muzicii populare românești, arătându-se cum în lucrările sale insistă asupra caracterelor specifice având în vedere în primul rând, unitatea folclorului muzical românesc. Ospețele, petrecerile, sezătorile, revenirea țăranilor de la lucru în sat, hăulitul prin livezi și dealuri, George Breazul le consideră a fi «eminate sociale». O altă latură a cercetătorului George Breazul este preocuparea sa pentru legendele și basmele populare pe care autorul cărții o expune cititorului cu o riguroasă considerație analitică.

e) *Funcția psihologică a cîntecului popular*, p. 91—108.

Aici arată cum George Breazul bazat pe cuceririle muzicologilor Albert Ferder, Carl Stumpf, Curt Sachs etc. în domeniul creației folclorice, afirmă că atît melodiile oligocordice cît și unele moduri, «au caracter neutral sînt ambigue ori ambigene».

De asemenea arată că realitatea folclorică raportată la teoria bunurilor culturale căzute este «deformată și schilodită întrucît muzica occidentală este clădită pe armonie; iar cîntecul popular pe melodie». Cunoscînd clasificările făcute de Hugo Rieman, Curt Sachs, Werner Dachert, Cecil Schorp etc. în domeniul pentatoniei, George Breazul arată că, cvintele fa și si rămîn neutralizate.

Se arată de asemenea cum George Breazul studiînd îndeaproape melodica muzicii populare românești, descoperă melodii cu pentatonica anhemitonice fa, sol, la. Preocupîndu-l natura și viața cîntecului popular George Breazul nu a pierdut din vedere perspectiva istorică a fenomenelor și producțiilor artistice populare, fiind considerat astfel pe drept cuvînt «intemeietorul etnomuzicologiei românești». El oferă pentru prima dată în muzicologia românească explicații științifice despre conceptul de sociologie muzicală. El arată de asemenea că elementele modale prezente în melodia populară pot fi socotite, «fie ca ancestrale, străvechi, fie medievale, fie modificate sub influența practicilor tonale».

f) *Ideile curente în cercetarea cîntecului popular*, p. 109—129.

În partea introductivă a acestui subcapitol, autorul cărții analizează în mod amănunțit marea contribuție pe care muzicianul român a adus-o științei muzicii — al cărei intemeietor la noi a fost — precum și concepția sa cu privire la cea mai controversată problemă a timpului «gesunkenes Kulturgut» — teoria bunurilor culturale căzute.

În continuare se arată rezultatele descoperirilor lui George Breazul privind existența celor trei categorii de oligocordii în melodiile populare românești: bicordii, tricordii și tetracordii care pot fi hemitonice sau anhemitonice. Avînd în vedere în continuu perspectiva istorică a proceselor și fenomenelor producțiilor artistice populare, autorul îl consideră pe George Breazul «intemeietorul etnomuzicologiei românești».

Descoperind natura sociologică a muzicii populare și culte românești, George Breazul este prezentat de către autor ca fiind primul muzician român care oferă, «explicații științifice despre conceptul de sociologie muzicală».

II. Căile educației muzicale

a) *Critică, cultură, educație*, p. 132—181.

Autorul prezintă foarte succint concepția lui George Breazul privitor la educația muzicală a poporului, considerînd-o «ca necesitate primordială a progresului social». Pentru el, spune autorul, «tinăra generație, de la cea mai fragedă vîrstă constituie subiect și obiect al artei». În continuare, se arată contribuția cercetătorului român cu privire la locul și rolul muzicii în viața socială și în sistemul celorlalte arte. Activitatea sa de critic de artă a fost vastă, cuprinzătoare și plină de foloase pentru afirmarea unor talente remarcabile ca: G. Folescu, N. Secăreanu, Petre Ștefănescu Goangă etc.

El a surprins momentele de expansiune ale vieții muzicale românești, de creștere a prestigiului cultural al artei muzicale, ca și pe cele de criză și de involuție. Interpreți ca Dinu Lipati, Constantin Silvestru, Ionel Perlea, George Enescu, precum și viața muzicală a capitalei în general, au determinat pe critic să ia atitudine fermă

în promovarea artei interpretative românești orientînd creația cultă sau populară spre un înalt crez artistic. El abordează creația românească muzicală a vremii sale prin prisma educației, dar nu o separă de caracterul inedit al modalităților artistice, de timbrul specific și glasul particular al valorilor naționale. O altă idee scoasă în relief de către autor din critica lui George Breazul, este ideea patriotică care ocupă un loc de seamă în creația compozitorilor români și stă la temelia expresivității particulare a muzicii românești. «Muzica noastră din trecut (scris autorul) exprimă plenar setea de libertate a poporului, dirzenia și eroismul, noblețea sufletească a acestuia».

Stăpinînd cu autoritate realitățile muzicale din țara noastră, George Breazul propune măsuri de regenerare a întregii vieți muzicale românești. Inițiază audiții muzicale care aveau drept scop, «educarea sistematică a poporului, pentru a-l introduce în tainele frumoasei arte a sunurilor».

O importanță latură a activității lui George Breazul scoasă în relief de către autorul cărții este inițierea unui amplu ciclu de prelegeri despre marile perioade ale istoriei muzicii, forme și stiluri orînduite în cartea sa. Poziția sa fermă a fost și în privința învățămîntului unde muzica era privită ca, «o disciplină tehnică», iar principiile de învățare ale ei «nu aveau la temelie nici capodoperele artei universale și nici instinctul muzical și modelul de exprimare oferit de popor».

Trasează de asemenea idei înnoitoare privind planul de învățămînt pentru grădinițele de copii, desprinzînd materialul muzical din lumea artistică a copilului, din cîntecul de leagăn, din jocurile muzicale ale celor mici etc. Participînd la Congresul Internațional de Educație Muzicală de la Praga, împreună cu corul de fete de la Azilul Elena Doamna, minuțios pregătite de profesoara Leon Margareta, care avea în repertoriul acestuia, o doină, o baladă, o colindă, o horă, și un alunel oltenesc, George Breazul reușește prin comunicarea prezentată să demonstreze străinilor că «măsura tactul și combinațiile metrice ale cîntecelor sînt specifice creației folclorice românești»

b) Școala și virtuțile ei social-educative, p. 182—234.

Încă de la început autorul cărții precizează vocația de profesor al lui George Breazul precum și permanența sa preocupare pentru învățămîntul muzical românesc. Dispunînd de serioasele documente privitoare la învățămîntul muzical românesc de-a lungul veacurilor, precum și alte documente de epocă, George Breazul contribuie din plin la punerea în valoare a acestora și aduce un serios aport muzicii universale prin publicarea monumentalei sale lucrări Patrium Carmen. Comentează de asemenea înființarea unei școli muzicale instrumentale la București care a fost determinată de cerințele epocii și de entuziasmul unor patrioți înflăcărați, în frunte cu Alexandru Flechtenmacher. În continuare este prezentat pe larg punctul de vedere al lui George Breazul privitor la predarea muzicii în școlile de toate gradele, locul creației folclorice în învățămîntul secundar și universitar precum și atitudinea sa față de avîntul creației muzicii bizantine-psaltice în Țările române de-a lungul veacurilor.

c) Catedra de enciclopedie și pedagogia muzicii, p. 235—253.

În partea introductivă autorul cărții arată nenumăratele eforturi depuse de George Breazul în conceperea profilului catedrei de enciclopedie și pedagogia muzicii precum și primul curs predat de către savant în anul școlar 1928. Se arată de asemenea concepția lui George Breazul cu privire la raportul estetic dintre obiect și subiect, la noțiunea de cunoaștere în muzică precum și la rolul deosebit ce revine audiției muzicale în învățămînt.

Se arată de asemenea contribuțiile noi, inedite, pe care le aduce George Breazul în lărgirea conceptului despre originea muzicii, în clarificarea străvechilor straturi ale culturii noastre muzicale, în definirea scării lor preparentonice precum și depistarea primelor manifestări muzicale ale copilului.

Prelegerile din anul școlar 1934—1935 sînt analizate amănunțit de către autor scoțîndu-se la iveală contribuția lui George Breazul pe care o aduce la stabilirea coordonatelor învățămîntului muzical românesc precum și rolul și locul muzicii în ansamblul celorlalte discipline. Se arată de asemenea rolul și importanța catedrei de enciclopedie și pedagogia muzicii pentru studenții conservatoarelor.

III. Istoric erudit

a) *Muzica Traco-dacilor*, p. 256—272.

În acest subcapitol autorul reliefează pregnant concepția lui George Breazul privitor la originalitatea și durabilitatea culturii noastre muzicale arătând meritul pe care l-a avut savantul român în înlăturarea teoriei așa-numitelor «bunuri culturale căzute», după care, «spiritul poporului s-ar hrăni din disprețuitele firimituri căzute de la masa celor bogați spirituali ai clasei suprapuse». Comentând planul calendaristic al cursului de istorie a muzicii românești pentru anul universitar 1958—1959, ținut de George Breazul la Conservatorul de Muzică din București, autorul cărții prezintă concepția superioară și rolul determinant pe care l-a avut savantul în definirea contribuției poporului nostru și a strămoșilor lui la apariția și cristalizarea unui limbaj muzical original. În continuare este expusă concepția lui George Breazul cu privire la legătura intrinsecă a muzicii noastre populare cu structura tehnică a muzicii străvechi a tracilor. El arată că potrivit serioaselor și ineditelor cercetări ale lui George Breazul, «originea tragică a sistemului muzical stă la temelia folclorului românesc».

b) *Premise ale etnogenezei. Muzica cultică la Proto-Români*, p. 273—292.

Citind opiniile istoricilor și muzicologilor de renume mondial privitor la etnogeneza muzicii românești, autorul cărții scoate în relief concepția lui George Breazul care ulterior s-a impus în muzicologie, potrivit căreia viața muzicală a romanilor cuceritori nu era atât de originală și de puternică încât să impresioneze populația tracică. Autorul comentează destul de succint contribuția lui George Breazul la stabilirea legăturii intrinsecă a creației populare românești cu melodia veche sinagogală și cea ebraică contemporană.

Se reliefează de asemenea contribuția slavonă la formarea și dezvoltarea lexicii muzical românească, precum și contradicțiile existente între muzica bisericească română și cea populară mai ales cu privire la ritm.

c) *Patrium Carmen — Date istorice și culturale*, p. 293—311.

În partea de la început autorul cărții precizează motivele istorice care l-au determinat pe George Breazul să dea cărții sale numele de Patrium-Carmen. În continuare sînt expuse pe larg cercetările savantului român cu privire la prezența muzicii vocale și instrumentale în cult precum și a meterhanelei turcești pe teritoriul românesc. O altă latură a activității lui George Breazul prezentată de către autor este aceea a preocupării sale pentru muzica gregoriană, muzica bisericească-psaltică și pentru armonizarea modală a melodiilor populare prezente în tabulaturile de epocă mai importante.

d) *Dimitrie Cantemir*, p. 312—319.

În acest subcapitol autorul cărții precizează contribuțiile lui George Breazul aduse culturii muzicale românești prin comentarea științifică a valoroaselor lucrări ale lui Dimitrie Cantemir care datorită vastei sale activități depuse ca istoric, filozof, scriitor, etnograf și muzician, a fost declarat membru al Academiei din Berlin. În cursul de istorie a muzicii românești George Breazul vorbește despre aportul cărturarului român cu privire la teoria și practica muzicii turcești precum și despre rolul său covârșitor în muzica clasică turcească. Cunoscînd scrierile elinilor, latinilor, persoarabilor, ale autorilor mai noi germani, francezi, italieni, turci etc., George Breazul a pătruns în tainele muzicii orientale și prin intermediul actului interpretativ și pedagogic și a susținut superioritatea artei sonore turcești.

e) *Alte aspecte ale culturii muzicale din secolul al XVIII-lea*, p. 320—331.

Citind din importantele sale lucrări care cuprind viața muzicală a Principatelor române din secolul al XVIII-lea, autorul cărții arată bogatele informații muzicale pe care le-a adus George Breazul culturii românești prin scrierile sale de notorietate ce au trecut cu repeziune granițele țării. Astfel, se răstoarnă ideea greșită care domina cercetările muzicologice românești, cum că, savantul român, «s-a ocupat sporadic de muzica transilvăneană, de complexul factorilor interni și externi, de raporturile dintre centrele culturale din Transilvania cu celelalte provincii românești». Cercetarea atentă și minuțioasă făcută de către autorul cărții scrierilor lui George Breazul publicate în revista «Acțiunea» în 1942, a făcut să fie înlăturată această părere greșită ce per-

sista în muzicologia românească de multă vreme. În continuare, se arată contribuția savantului român cu privire la pătrunderea influențelor muzicii europene pe teritoriul țării noastre. De asemenea este prezentată contribuția lui George Breazul la înțregirea culturii românești prin realizarea celei dintii sistematizări, «cu privire la pătrunderea influențelor muzicii europene pe teritoriul patriei noastre».

f) *Un secol de prefaceri*, p. 332—400.

Și aici ca și în celelalte capitole, autorul cărții scoate în relief aportul considerabil pe care l-a adus George Breazul muzicologiei românești prin comentarii valoroase asupra operelor originale și de certă valoare artistică care aparțin compozitorilor din prima fază a dezvoltării muzicii corale și simfonice. Nu-i scapă cercetătorului român nici activitatea creatoare a vestiților psaltichiști Macarie și Anton Pann precum nici rolul de seamă pe care l-au avut în răspîndirea «noii sisteme în Țările române, și «românirea cîntărilor» acte culturale înfăptuite cu mult sacrificiu moral și material și un deosebit zel patriotic. În continuare, se arată pe larg activitatea muzicologică a lui George Breazul privind compozitorii autohtoni și creația lor care au contribuit la închegarea unei bogate literaturi muzicale corale românești și a unui repertoriu liturgic autohton împrumutat fiind atunci din literatura corală rusă și italiană.

Între aceștia pot fi enumerați: Gavril Musicescu, Gheorghe și Eusebie Mandicevschi, Iacob Mureșianu, Ciprian Porumbescu, Gheorghe Dima, Ion Vidu, Timotei Popovici etc.

În încheierea subcapitolului autorul arată orizontul larg al cercetărilor lui George Breazul care, «descifrase preocupări timpurii în toate genurile muzicale autohtone din secolul trecut».

g) *Istoric al epocii sale*, p. 400—449.

În acest ultim subcapitol al cărții, autorul îl prezintă pe George Breazul ca fiind o personalitate ce deschide, «un cîmp nou în știința istorică românească». În continuare se arată contribuția pe care a adus-o savantul român atât muzicologiei românești cît și celei universale prin comentarii extrem de valoroase ale creației compozitorilor români și străini.

Perioada creației românești dintre cele două războaie mondiale a fost urmărită cu viu interes de către George Breazul și cu autoritatea-i recunoscută în țară și străinătate încurajează creatori autentici care-și găsesc sursa de inspirație în folclorul muzical și are rezerve față de cei care neglijează această comoară de mare preț a fiecărui popor. Duce de asemenea o luptă susținută pentru înființarea operei române unde se vor auzi marile capodopere ale lui Gluck, Mozart, Beethoven, Weber, Wagner, Debussy, Musorgski etc. Perioada de după cel de al doilea război mondial este amplu comentată în revistele de specialitate fiind puși în atenția lumii muzicale compozitori autentici ca: M. Jora, Paul Constantinescu, Ion Dumitrescu, Gheorghe Dumitrescu etc. care prin creația lor corală, simfonică și vocal-simfonică au făcut să se afirme pe plan internațional școala națională de compoziție.

În partea Anexă (p. 452—465) autorul cărții dă o listă a cărților existente în biblioteca «George Breazul» cărți care prezintă un deosebit interes pentru oamenii de cultură români și străini.

Prin cartea: George Breazul și istoria nescrisă a muzicii românești, scrisă de către muzicologul Petre Brâncuși și publicată de Editura muzicală, se aduce o contribuție foarte valoroasă muzicologiei românești și străine, punîndu-se în fața lumii muzicale valoarea de necontestat a comentariilor pline de vervă artistică, sobrietate științifică și profund patriotism ale profesorului român de renume mondial George Breazul.

Timp de aproape o jumătate de secol George Breazul a slujit muzica românească ca profesor, dirijor, folclorist și muzicolog, pregătind muzicieni, culegînd folclor muzical și încurajînd talente autentice care abia se afirmau și care vor juca un mare rol în școala românească de compoziție.

Diac. Prof. MARIN VELEA

NOTE BIBLIOGRAFICE

Wilhelm Nyssen, *Das Abenteuer des Geistlichen Lebens Heute*, Köln, 1977.

Broșura — dedicată Patriarhului Justinian, Prea Sfințitului Episcop-vicar patriarhal Antonie Ploieșteanul — Secretarul Sfințitului Sinod și onoraților Profesori ai Institutului teologic din București — cuprinde conferința ținută de autor la primirea titlului de «doctor honoris causa» — din partea Institutului teologic Universitar din București.

Subiectul tratat? Viața duhovnicească.

Autorul pune întrebarea: ce este viața duhovnicească astăzi? Cine trăiește o astfel de viață? Evident, e o problemă care, în concept creștin, nu poate fi lipsită de interes, întrucât face parte integrantă din viața creștină.

În definiție lapidară viața duhovnicească — scrie autorul — este înfăptuirea vie a evangheliei, — concretizarea activă a «urmării lui Hristos». Și trebuie reținut că fiecare creștin este chemat la trăirea vieții duhovnicești. Intensitatea acestei trăiri nu-i însă în funcție de capacitățile intelectuale ale creștinului, ci de gradul înțelegerii sale a chemării la «urmarea lui Hristos».

Dar în contextul spiritual atât de complicat al timpului de azi este posibilă trăirea unei astfel de vieți? Pentru adunarea elementelor necesare răspunsului, autorul notează că trebuie precizată problema «identității personale și problema apropierii de Hristos» a creștinului.

Deci cum pot deveni «eu identic cu mine însumi?». Și cum se poate îndeplini dorința după apropiere de «Cel care-i om ca și mine» dar apropiat de El îmi dă lumină și căldură duhovnicească?».

Rezolvarea acestor probleme cere, la rândul ei, «înnoire religioasă, — înnoirea religioasă a interiorului meu sufletesc». Azi, în toate compartimentele vieții umane se remarcă tendința după reforme, după înnoiri. Situația se sesizează și în domeniul vieții religioase. Și aci se afirmă dorința după reforme, în sensul adâncirii și unei mai bune cunoașteri a credinței creștine. Iar viața religioasă de azi — scrie autorul, — are multă asemănare cu viața religioasă din ultimele decenii ale primului veac de la Nașterea Mântuitorului. Există pe atunci multă nedumerire și îndoială în privința adevărului credinței creștine. Motivul? Mântuitorul făgăduise să revină pentru încheierea misiunii Sale, dar... nu venise și nu venea. Deci mesajul lui Hristos este autentic? Nu trebuie el cumva reexaminat? Dar s-a găsit remediul. Îl oferă atunci creștinilor *Apocalipsa*. Ea a lămurit îndoiele prin faptul că adâncește «structura personală a Evangheliei», făcându-L pe Hristos cel înălțat la cer să vorbească El însuși. Socotită «carte de groază», *Apocalipsa* s-a vădit a fi «carte de mângâiere» în timpuri grele, cerind întoarcere la esența mesajului divin, întoarcere la «credințioasă față de Hristos, chiar dacă El «nu vine», căci El s-a întrupat ca, în ascultare față de Părintele ceresc să aducă lumii mântuire din păcat. «Întârzierea» — care de fapt nu-i întârziere —, venirii lui Hristos dă credințioșilor posibilitatea ca din generație în generație să-și tot lămurească și întărească credința lor în Hristos. În creștinism nu-i vorba doar numai de acceptarea anumitor adevăruri religioase, ci în primul rând de persoana Mântuitorului, care s-a jertfit pentru noi. În Hristos, prin credință în El, creștinul își găsește «identitatea sa personală» de creștin. Renunțând la sine însuși, creștinul se câștigă în Hristos pe sine însuși. Renunțarea aici nu înseamnă pierdere, ci «îndreptare» spre altcineva, — spre Hristos. «Părăsirea» mea de către mine, în sensul menționat, înseamnă apropiere de Fiul Omului, care mă dăruiește pe mine din nou mie, făcându-mă să-mi cunosc «identitatea» mea, — să-mi trăiesc

viața duhovnicească în Hristos, de care m-am apropiat prin procesul «identității mele duhovnicești».

Deci «înnoire» religioasă prin adâncirea credinței creștine, — proces ce duce la apropierea de Hristos, la «identificarea» creștinului în Hristos, la înfăptuirea vie a Evangheliei, la concretizarea «urmării lui Hristos», la «viață duhovnicească», în contextul timpului, cu împlinirea totală a tuturor datorțiilor cerute de viața cotidiană.

*

Jean-Marc Ela¹, *Die Ahnen und der christliche Glaube : eine afrikanische Frage* (In «Concilium» 2/977).

Cert este că astăzi relațiile dintre confesiunile creștine, ca și dintre religii, sînt de altă natură decît în trecut nu tocmai îndepărtat. Se afirmă astăzi dorința de o mai bună cunoaștere reciprocă în spiritul adevărului religios și al iubirii de om, ceea ce face ca multe puncte scotite litigioase să apară ca fiind numai greșit interpretate de una sau alta dintre părți și astfel idei preconceptuate să dispară, iar confesiunile creștine și religiile să se apropie tot mai mult întreolaltă. Acest fapt caracterizează și studiul de față, pe care-l prezentăm, în articulațiile sale principale, în rîndurile următoare.

În «Africa-Negră», Biserica creștină poate îngădui «cultul strămoșilor» ?

Se știe că în Africa sînt foarte rare cazurile cînd morții, după înmormîntare, să nu fie cinstiți printr-un anumit cult, care variază, în riturile sale, la diferite comunități tribale. În multe comunități tradiționale cultul strămoșilor prezintă un aspect al culturii africane, la care africanul ține foarte mult, fiind o moștenire. În anumite regiuni africane cultul acesta are un caracter oficial. Un exemplu tipic se oferă în Zair, unde, la primiri oficiale, primul pahar de vin se ridică în cinstea strămoșilor, cîteva picături vărsîndu-se simbolic pe pămîntul în care zac ei (Și la noi, la ospețele pentru pomenirea morților, se varsă cîteva picături de vin). Cinstirea aceasta ia diferite forme, sensul ei central fiind de a aminti urmașilor de prezența strămoșilor în viața lor. Atenție deosebită se dă cavoului de familie, în care zac morții generațiilor anterioare. În mentalitatea africană mormîntul reprezintă «prezența invizibilului». Cîmîturul, în care se odihnesc strămoșii, este loc sfînt. Aici li se aduc jertfe și, în situații grele, li se cere sfatul. La populația Bantus jurămîntul oficial se face la mormintele strămoșilor.

Arta «neagră» servește și ea cultului strămoșilor. Fiecare statuie și mască își are funcția ei în societatea africană. Dar obiectele acestea nu sînt «fetișe», cum greșit le interpretează unii, ci sînt «reprezentări figurate», situîndu-se pe plan uman, nu divin. O statuie nu este adorată, — ea exprimă prezența spirituală a strămoșului. Simbolurile de pe statuie amintesc anumite fapte ale decedatului, îndemnînd la imitarea lor. Astfel se formează o adevărată solidaritate între generații. Și «Masca negrului» prezintă asemenea dramatic prezența strămoșului între cei vii.

În unele comunități tribale africane se păstrează craniul strămoșilor, îngropat sub pămînt, și se aduc jertfe (d. p. la Bailekes). În alte părți se ridică altare în cinstea strămoșilor. În Camerunul de Nord capul familiei posedă o figură din argilă, reprezentîndu-l pe tatăl sau bunicul său, dîndu-i-se numele acestuia. Și trebuie reținut că o populație aspră, de la care se așteaptă să dispară de forme de expresie vădit materiale, s-a ridicat la un grad de spiritualizare, la un cult care nu-i dedicat mormintelor sau craniilor, ci unui element curat simbolic. Astfel în munții Camerunului de Nord sufletul morților e localizat într-o figură de argilă, goală, așezată, de obicei, sub depozitul de mei.

Și figura de argilă, care-l reprezintă pe strămoș, și cultul, dat acestuia, se exprimă prin cuvîntul «Pra». Fără acest cuvînt nu se poate nici rugăciune și nici jertfă în cultul strămoșilor.

Această figură de argilă, care probează existența și prezența mortului, constituie baza cultului strămoșilor.

Caracteristic este apoi multor culturii africane, a nu spune despre cineva că este «mort», ci că ne-a părăsit, nu mai este aici sau a trecut dincolo (Expresii întîlnite și

1. Misionar romano-catolic în Camerun.

pe la noi). Pentru african moartea nu înseamnă nimicirea existenței. Nu există teamă, propriu-zis de moarte, ci teama de a muri fără copii. Îndeosebi lipsa de urmași — bărbați —, e socotită drept cel mai îngrozitor blestem, căci cultul strămoșilor cere urmași. De aici semnificația figurii de argilă, exprimând ea comunitatea de viață cu strămoșii și actualizând prezența celor decedați. «Conceptul «Morții» nu cuprinde morții».

Mai notează autorul că figura de argilă a strămoșilor înseamnă «apropierea invizibilului», ceea ce constituie un punct însemnat în universul religios al africanului. Ea e un fel de simbol care face să dispară distanța și uitarea aduse de moarte, fiind un element al unității între viii și morții. De altfel în structura culturii africane «simbolul» nu-i lipsit de însemnătate, — mai trebuie notat că cultul strămoșilor, care ține legătura cu morții, contribuie totodată la întărirea legăturilor între cei vii, căci la serbările dintr-o comunitate sînt invitate să participe și alte comunități.

Dar revine întrebarea: cultul strămoșilor e în acord cu învățătura creștină? Africanul încreștinat trebuie să întrerupă legătura cu strămoșii săi? Răspunsul?

Dacă în trecut cultul strămoșilor n-avea loc în viața africanilor creștini, explicația este că misionarii creștini interpretau cultul strămoșilor drept «superstiție» și «credința erelică în duhuri», ceea ce evident nu se poate concilia cu învățătura creștină. Se interpreta că africanul voiește să-și facă binevoitoare sufletele strămoșilor, ca să nu-i facă pagube. Morții ar fi adică priviți ca duhuri rele, care trebuie îmblinzite prin jertfe. Deci teama de duhuri ar fi originea «cultului» strămoșilor. Dar adevărul este că nicidecum teama îl îndeamnă pe african să păstreze ceea ce s-a arătat că se numește «Pra» pentru părinte, ci trebuința de a fi cu el în legătură, lăsându-l să participe la diferitele manifestări ale vieții de familie. În Africa morții aparțin familiei. Nu sînt priviți ca puteri dușmănoase, a căror influență rea trebuie neutralizată prin rituri de caracter magic. Ei nu sînt excluși nici de evenimentele din viața tribală, ci prezența lor e privită ca participare a lumii invizibile la lumea celor vii. Astfel jertfele aduse morților sînt semne de venerație și de fraternitate într-un context cultural, în care comunicarea cu invizibilul este un aspect al realității în care trăiește omul. Jertfa adusă este simbol pentru continuarea familiei și pentru permanentă legătură cu ancesorii. Deci nu-i vorba de un act religios, ci de un act cu caracter simbolic. Din cultul strămoșilor — subliniază autorul — trebuie eliminată orice idee religioasă. La aducerea jertfelor nu-i vorba de adorare sau venerare în sensul învățăturii creștine. În cultul strămoșilor credința înseamnă strînsa comunitate între membrii unei familii, pe care moartea n-o distruge, și deci nu-i vorba de ceva contrar credinței creștine. Trebuie deosebit doar între un cult care-i expresia unei religii, și între un act de cinstire de caracter «cetățenesc». Jertfele din cultul strămoșilor sînt semne de iubire filială și nu trebuie privite ca un cult propriu-zis. Da, au forma unui cult, dar pentru african ele sînt felul simbolic de a exprima legătura cu rudele.

Autorul mai notează că și în cazul cînd se țin sărbători în cinstea celor morți din familie să nu se creadă că un cult ce s-ar cuveni dat lui Dumnezeu, este dat strămoșilor. Aceștia nu iau nicicînd locul divinității. Mai potrivit este a vorbi de un rol de mijlocitori, pe care capii de familie îl au și în viața de dincolo. Este doar caracteristică mentalității africane, — cînd e vorba de a transmite un mesaj, — de a nu se adresa direct persoanei respective, chiar cînd aceasta este prezentă, ci unei a treia persoane. Ignorarea acestui fapt, face impresia că africanii cred într-o divinitate, căreia însă nu-i dau ei dreptul să intervină în viața cotidiană, ci strămoșilor. În nici un caz însă aceștia nu sînt așezați pe plan divin, care să justifice cultul dat. Iar jertfa de împăcare adusă strămoșilor nu trebuie privită drept «idolatrie», ci ca recunoașterea autorității strămoșilor, care, și în ordinea de dincolo, sînt garanții ale ordinii naturale și judecătorii vieții morale.

Astăzi, — scrie autorul — societatea africană se află în plină prefacere, și cultul strămoșilor este, în parte, amenințat de «urbanizare», în sensul că unii africani nu mai țin seama de el. Biserica creștină de acolo dă toată atenția africanilor creștini, care păstrează cultul strămoșilor, cu eliminarea eventualelor elemente contrare învățăturii creștine și cu primirea «mesajului mîntuirii în Hristos». Una dintre misiunile fundamentale ale «Creștinismului african» este păstrarea legăturii cu «lumea invizibilă». Dacă «Pra» e socotită superstiție și deci i se cere africanului s-o înlocuiască cu «moaște» pe altar, atunci de ce africanul să nu aprecieze și utilizarea moaștelor drept practică superstițioasă?! Africanul vede în «Pra» pe tatăl său și nu oasele unui decedat.

Cinstirea creștină a sfinților — crede autorul — n-ar putea înlocui în Africa comunitatea cu strămoșii. Ar însemna ca noii creștini să se despartă de cultura lor. Dacă Biserica i-ar sili pe africanii creștini să renunțe la cultul strămoșilor, ei l-ar practica în ascuns.

Concluzia autorului? A trăi în sens african comunitatea în Hristos care «le adună pe toate cele din ceruri și cele de pe pământ» (Efes. I, 10) înseamnă a păstra legătura vie cu strămoșii ca o dimensiune a credinței creștine.

Comunitatea sfinților nu exclude comunitatea cu strămoșii, — înțeală această în sensul menționat.

*

Walter Kern, *Christ sein heist miteinander essen* (In «Geist und Leben» 4/976, Würzburg).

Biserica creștină — scrie autorul — nu-i o comunitate de izolații, ca Essenienii de la Qumran, ci este o comunitate care «ia masa împreună cu totă lumea — care-i de bună credință —, urmînd exemplul Mîntuitorului». Cînd apostolul Pavel intervenea pentru «ospățul împreună» cu creștinii dintre păgîni, cu aceasta el sublinia voința generală de mîntuire a lui Dumnezeu. Și Biserica, evident, trebuie să activeze mereu în direcția aceasta.

La Galateni II, 11 urm., se relatează că în Antiohia apostolul Pavel s-a împotrivit apostolului Petru «căci era vrednic de înfruntare». Vîna apostolului Petru? Pînă la sosirea unor trimiși de la Iacov, mîncase împreună cu păgînii, dar la sosirea acestora s-a retras «temîndu-se de cei cu tăierea împrejur și împreună cu el își schimbă purtarea și ceilalți iudei» (V, 12—13). Împotriva acestei atitudini a apostolului Petru, apostolul Pavel intervine cu hotărîre (v. 14—21). Din textul de la Galateni se desprinde clar că apostolul Petru și-a schimbat atitudinea față de creștinii dintre păgîni de teama rigoriştilor și tradiționaliștilor din Ierusalim, — fapt aspru condamnat de apostolul Pavel.

Dar privind problema «ospătului» în lumina biblică, elemente de apreciere găsim acum în Vechiul Testament. «Ospătul comun» creează între comenseni relații care presupun sau creează prietenie și frățietate. Unde lipsesc acestea și «ospătul comun» este lipsit de interes. Iacob și Laban din Vechiul Testament și-au pecetluit împăcarea lor printr-o «masă comună» (Gen. XXXI, 46, 54; IV Regi XXV, 27—30 ș.a.). Iar a lua «masa împreună» înseamnă pentru răsăritean pace, încredere, frățietate, comunitate de viață: forma primordială a vieții umane sociale.

Dar «ospătul comun» are și semnificație religioasă: îi unește adică pe credincioși în fața lui Dumnezeu. În credința popoarelor comunitatea înjghebată prin «ospăt comun» e socotită sfîntă (Exod XVIII, 12). Profetul Isaia (XXV, 6) vorbește de un «ospăt» pe care «Domnul Savaot îl va pregăti pe muntele Sion pentru toate popoarele». Evident, se referă la făgăduința mîntuirii universale.

Fariseii, cei «separați» de adevărata comunitate a lui Dumnezeu, respingeau ospătul împreună cu neiudei. «Separă-te de păgîni, nu mîncă cu dînșii, lucrurile lor sînt necurate...» și «Gloata aceasta, care nu cunoaște legea, este blestemată» (Ioan VII, 49). Omul simplu nu ține seama de toate dispozițiile pentru curățenie (d.p. spălarea mîinilor înainte de masă etc.) și de aceea «evlaviosul să nu-l viziteze ca oaspete și nici să nu-l invite ca oaspe» (Mișna). La oșpețe nu trebuie stat împreună cu păcătoșii, cu vameșii, păstorii ș.a. Comunitatea cu păcătoșii profanează ospătul religios-sfînt, îl dezonorează pe Dumnezeu. «Numai bărbați drepti să fie oaspeții tăi» (Is. Sirah IX, 21).

Dar Mîntuitorul gîndește și lucrează altfel. Ospătul cu vameșul este exemplul cel nou și normativ (Matei IX, 10—13; Marcu II, 15—17; Luca V, 29—32). Misiunea lui Iisus este de «a chema pe păcătoși la pocăință». Faptul că Iisus mîncă cu «mulți vameși și păcătoși» i-a șocat, evident, pe «evlavioșii și drepții farisei», care au zis ucenicilor: «pentru ce mîncă învățătorul vostru cu vameșii și cu păcătoșii?». Și Iisus le-a răspuns: «Nu cei sănătoși au nevoie de medic, ci cei bolnavi». Asemenea au

murmurat toți» când Iisus s-a invitat la Zacheu «mai marele peste vameși» (Luca XIX, 1 urm.). «A intrat (Iisus) să ospăteze la un om păcătos» (Luca XIX, 7). Observații de același fel se înregistrează și la Luca cap. XII, când vameșii și păcătoșii l-au înconjurat pe Iisus ca să-l asculte. «Fariseii și cărturarii cirteau că Iisus primește la Sine pe păcătoși și stă cu ei la masă» (v. 1—2). Dar în contextul acesta urmează imediat parabolele despre oaia cea pierdută, despre drahma cea pierdută, și despre fiul risipitor, — având rostul de a arăta marea iubire mintuitoare și iertătoare a lui Dumnezeu, care este «tatăl și al celor pierduți, pe care-i iubește și nu-i părăsește».

Deci biruința asupra păcatului din lume este îndrumată și ea va fi înfăptuită prin «ospățul pentru păcătoși» al lui Iisus Hristos, căci în El s-au arătat bunătatea și iubirea de om a lui Dumnezeu» (Tit III, 4). «Comunitatea ospățului» este prototipul eshatologic al desăvârșirii viitoare și «fericit este cel ce ospătează în Împărăția lui Dumnezeu» (Luca XIV, 15).

La ultimul Său ospăț — Cina cea de taină — Mintuitorul privește spre ospățul unei comunități a celor mântuiți prin har. El spune că nu va minca și bea cu ucenicii Săi pînă nu va veni Împărăția lui Dumnezeu (Luca XXII, 16, 18). Dar acest «rămas bun pămîntesc» indică începutul ceresc, care nu cunoaște nici un sfîrșit. Iar în intervalul de la despărțirea lui Iisus de ai Săi se continuă «noul ospăț comun» instituit de Iisus la «Cina cea de taină»... «Luați și mincați», luați și beti, acesta este Trupul Meu care se dă pentru voi... acesta este Sângele Meu care se varsă pentru voi... (Luca XXII, 17—20). În Sfînta Euharistie, — darul dragostei Celui ce s-a dat morții, — apare noua «comunitate de ospăț», a celor mulți. «Fringerea pîinii» unește comunitatea de odinioară a lui Iisus (Fapte II, 46). «Fringerea pîinii» L-a făcut cunoscut pe «Cel înviat» ucenicilor Săi (Luca XXIV, 30—31). De aceea cercului restrîns al ucenicilor Mintuitorului aparțin numai «cei care au mincat și băut împreună cu El după Învierea Sa din morți (Fapte X, 41). În existența Sa pentru alții Iisus și-a dat viața pentru cei pe care-i iubea, adică pentru toți. El este în persoana Sa, în viața și moartea Sa, pe cruce și în înviere sacramentul care-i cuprinde pe toți, pentru a-i uni în comunitatea «mîncării și băuturii» — în Sfînta Euharistie.

Dar «Ospățul comun» ca expresie a solidarității umane generale, depășind barierele de clasă și de rasă, înseamnă poate secularizarea noțiunii de creștin? Evanghelia nu oferă elemente pentru o astfel de interpretare. După Luca XV, 1 vameșii și păcătoșii se apropie de Iisus «ca să-L asculte», — erau deci dornici de mîntuire, — erau dispuși să se convertească. Același e cazul și în menționatele parabole de la Luca cap. XV. Apoi în legătură cu «ospățul de nuntă» (Matei XXIII, 1—10) se află avertizarea împotriva laxismului: ospetele fără haină de nuntă a fost scos afară (Matei XXIII, 11—14). De același conținut este și admonestarea «liberalului» Pavel: «Eu v-am scris vouă să n-aveți amestec cu vreunul care, frate fiind cu numele, este desfrînat, sau zgircit... cu unul ca acesta nici să nu ședeți la masă» (I Cor. V, 11).

Mai trebuie notat că apostolul Pavel l-a dojenit în Antiohia pe apostolul Petru, fiindcă, în definitiv, la ospățul cu creștinii dintre păgîni era vorba de libertatea de lege, de prescripțiile de curățenie, de circumciziune etc., pentru că omul nu se îndreptăză din faptele legii, ci numai prin credința în Hristos Iisus» (Gal. II, 16). Deci «ospățul» e în legătură cu «îndreptarea». De altfel, știm că și Apostolul Petru și-a schimbat atitudinea, căci, întorcîndu-se dintr-o călătorie misionară, «credincoșii tăiați împrejur» i-au reproșat că «a intrat la oameni netăiați împrejur și a mincat cu ei» (Fapte XI, 3). Astfel Apostolul Petru a dat mărturie pentru faptul că Dumnezeu «Domnul tuturor nu este părtinitor, ci cheamă pe oricine crede în El» (Fapte X, 34 urm.). «Iată, eu stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cîna cu el și el cu Mine» (Apoc. XIX, 9).

«Ospățul euharistic» este ospățul împăcării, al izbăvirii de păcate, al mîntuirii.

Și a fi creștin înseamnă a participa împreună la sfînta Euharistie. Exegeții ai epistolei către Galateni susțin că «ființa creștinismului» se cuprinde în «ospățul comun» în sfînta Euharistie.

Diac. Prof. O. BUCEVSCHI

Revista de istorie, tomul 29, nr. 11, noiembrie 1976.

Publicație periodică a Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S.R., secția de istorie și arheologie, consacără nr. 11 comemorării a 500 de ani de la moartea lui Vlad Țepeș

Cuprinsul, rînduit cronologic, începe cu studiul «Vlad Țepeș — un conducător de stat celebru», semnat de Ștefan Ștefănescu; studiul este consacrat prezentării programului politic al lui Vlad Țepeș, renumit prin cruzimea sa, dar care nu era mai crud decît ceilalți suverani din epoca sa.

Se scoate în evidență că măsurile luate de Domnitor pe plan intern și sistemul alianțelor erau în legătură cu apărarea țării, a proprietății economice și păstrarea independenței.

Pentru stîrpirea răutăților care puteau slăbi și compromite forța vitală a poporului, excesele și cruzimile domnitorului nu au lipsit. Ele s-au manifestat de foarte multe ori printr-o duritate care a lăsat urme adînci care au dus la slăbirea sprijinului acordat de țară, singurul capabil de a asigura Domnitorului o putere reală. Duritatea acestor mărturii luate de Vlad Țepeș și efectul lor asupra țării, au dat naștere unor speculații literare fantastice. Aceste speculații literare au dat numelui de Dracula sensul de drac asociindu-l cu cele mai fantastice și incredibile legende.

Lui Dracula ficțiunea, creată din interese mercantile, istoriografia românească i-a opus și-i opune pe Țepeș cel real, ale cărui fapte au fost puse în slujba înălțării țării. Tristei faime date lui Dracula de o artă ieftină, știința îi răspunde cu un laborios efort de restituire a figurii lui Țepeș, celebru conducător de stat, care, preocupat de soarta țării, a văzut departe și a întreprins acte care să-i asigure progresul. Această măreață figură a lui Vlad Țepeș a fost văzută în toată grandoarea ei încă de la sfîșitul secolului al XIX-lea de marele istoric A. D. Xenopol.

În studiul «*Politica internă a lui Vlad Țepeș*», autorul Nicolae Stoicescu, prezintă într-un mod succint politica internă a lui Vlad Țepeș.

Făcînd o scurtă prezentare a politicii interne a lui Vlad Țepeș cronicarul L. Chalcocondil — unul din izvoarele cele mai importante pentru epoca respectivă — conchidea: «omul acesta a prefăcut cu totul organizația Daciei». Este o concluzie deosebit de grăitoare pentru importanța atribuită politicii interne a lui Vlad Țepeș.

Pentru a fi recunoscut drept un «mare stăpînitor», cum se considera el însuși, Țepeș ar fi trebuit să dispună de mijloacele necesare ca să-și facă respectată o asemenea autoritate.

În afară de uciderea masivă a boierilor considerați vinovați de slăbirea țării și ca fiind gata oricînd să trădeze pe domn, Vlad Țepeș a căutat așa cum spune autorul să «disciplineze» marea boierime, pedepsind cu moartea pe membrii acestei clase privilegiate pentru orice rău sau nedreptate ce săvîrșeau.

După opinia lui L. Chalcocondil, prin uciderea boierilor, Vlad Țepeș urmărea un scop politic clar și anume «să-și întărească domnia».

Măsurile luate de Vlad Țepeș împotriva marii boierimi nu au dus la schimbarea raporturilor existente între clasele sociale, lucru de neconceput, în acea epocă. Autorul este de părere că țărănimia ar fi profitat într-o oarecare măsură, de pe urma îngădirii abuzurilor marii boierimi.

Unul din meritele cele mai de seamă ale lui Vlad Țepeș este acela de a fi înțeles importanța comerțului pentru Țara Românească. Prin măsurile pe care le-a luat a încercat să protejeze comerțul, împotriva monopolului exercitat de negustorii ardeleni.

Relațiile lui Țepeș cu țirgoveții țării sale nu au cunoscut o colaborare continuă, lipsită de conflicte. Singura amintire despre acest mare voievod păstrată de cronicile țării, alcătuite în secolul al XVII-lea, este conflictul său cu țirgoviștenii.

O altă realizare a politicii interne care a impresionat puternic pe contemporani a fost lupta aprigă a lui Țepeș împotriva necinstei și hoției care a dus la dispariția temporară a acestora.

Vlad Țepeș în privința organizării statului a moștenit unele structuri ale statului feudal așa cum fuseseră ele statornicite de predecesori: țara era condusă de domn,

ajutat de un sfat domnesc alcătuit din reprezentanții mari boierimi, care avea menirea nu numai să ajute pe voievod în conducerea statului, dar și să vegheze ca aceasta să se facă în folosul clasei dominante.

Vlad Țepeș, a păstrat acest mod de conducere, încercînd în mod firesc să scadă importanța sfatului și să-l subordoneze, tot odată a eliminat treptat din sfatul domnesc boierii fără dregătorii.

Ceea ce caracterizează sfatul domnesc al lui Vlad Țepeș este în primul rînd o mare mobilitate a dregătorilor: în cele patru documente cu sfat domnesc păstrate de la el (1457—1461) sînt citați nu mai puțin de 23 de dregători, dintre care numai trei rezistă în toată această perioadă.

O ultimă măsură luată de Vlad Țepeș în acest domeniu este crearea unui dregător nou: armașul. Apariția acestei noi dregătorii, care avea ca sarcini principale îndeplinirea hotărîrilor judecăților domnești, pedepsirea vinovaților și paza temniței domnești, trebuie pusă în legătură cu același proces de întărire a autorității centrale, cînd domnia caută mijloace pentru a-și consolida puterea și a o face respectată. Prin metodele utilizate, armașul a devenit unul din instrumentele cele mai eficace puse în slujba puterii centrale.

O grijă deosebită a acordat, în chip firesc, Vlad Țepeș organizării armatei în vederea pregătirii luptei pentru apărarea independenței țării; și în această privință măsurile luate de domnul Țării Românești pot fi comparate cu cele ale contemporanului său Ștefan cel Mare.

În concluzie, autorul constată că este o legătură strînsă dintre politica internă dusă de Vlad Țepeș și preocuparea sa principală, cea de a asigura independența Țării Românești; convins, că nu se putea asigura o conducere viguroasă a luptei anti-otomane fără consolidarea probabilă a autorității centrale, Țepeș a încercat să întărească această autoritate utilizînd metodele sale obișnuite, care i-au înstrăinat însă chiar pe cei dispuși să-l sprijine.

Organizarea statului de către Vlad Țepeș a constituit pentru unii suverani ai vremii — de pildă pentru cneazul Moscovei — modelul adevăratului conducător de stat care luptă pentru întărirea autorității centrale. Autorul cercetează o bogată bibliografie utilizînd-o în mod critic.

În studiul «Războiul cu Turcii din 1462» autorul Ștefan Andreescu arată că războiul din 1462 dus de Vlad Țepeș împotriva sultanului Mehmet II «Cuceritorul» se înscrie în paginile unui trecut glorios al Țării Românești. El a contribuit la zădărnicierea intenției sultanului de a încorpora această țară la Imperiul otoman așa cum făcuse cu Bulgaria și Serbia.

Ostilitățile au început prin cucerirea Giurgiului în urma unei incursiuni fulger a armatei române la sud de Dunăre (ianuarie-februarie 1462) care a avut ca rezultat distrugerea garnizoanelor turcești. Al doilea succes l-a înregistrat Vlad Țepeș în cursul luni mai, cînd un corp de armată turcească, comandat de marele vizir Mahmud Pașa Grecul, care avea numai misiunea de supraveghere a malurilor Dunării, pînă la venirea grosului armatei lui Mehmet, aventurîndu-se la nord de Dunăre pe teritoriul Țării Românești, a fost surprins cînd se reîntorcea încărcată cu o bogată pradă de război și de captivi și distrusă.

Expediția sultanului Mehmet II în Țara Românească a avut loc în iunie 1462. Armata turcă atacă și asediază Chilia, important punct strategic la gurile Dunării.

Autorul este de părere că armata turcă număra circa 120.000 de oameni, în timp ce Vlad Țepeș dispunea numai de 30.000 de oameni. Pentru a compensa inferioritatea numerică a efectivelor sale, Vlad Țepeș se folosea de vechea tactică care consta din devastarea teritoriului pe unde urma să treacă dușmanul, populația retrăgîndu-se în munți și păduri.

După eforturi disperate de a împiedica forțele otomane de a trece Dunărea, la Nicopole-Turnu, Vlad Țepeș, în capul armatei sale s-a retras înspre nord, continuînd să hărjuiască neîncetat pe dușman. În apropiere de Tîrgoviște, declanșă un înverșunat atac de noapte, împotriva taberei sultanului, cu scopul de a-l omorî pe Mehmet II. Dacă acest țel nu a fost atins, totuși a contribuit la deruta și descurajarea armatei dușmane. Acest fapt și vestea apropierei trupelor ungurești care veneau în ajutorul lui

Vlad Țepeș, a determinat pe sultan să ordone retragerea trupelor sale spre est prin Buzău și Brăila. La 11 iulie 1462, Mehmet II era înapoși la Adrianopol.

După părerea autorului, rezultatul militar indecis, obținut de Vlad Țepeș în fața unei imense armate comandate de cuceritorul Constantinopolului, a fost pentru Țara Românească o victorie de prestigiu. Sultanul a renunțat de a anexa Țara Românească, preferînd de a negocia cu boierii o pace cît mai avantajoasă.

În articolul «*Relațiile lui Vlad Țepeș cu Transilvania și Ungaria*», Constantin Șerban se ocupă de politica externă dusă de Vlad Țepeș. Autorul dă o mare importanță legăturilor lui Vlad Țepeș cu Ungaria și Transilvania sprijinindu-se pe un bogat material documentar, parte publicat și parte inedit. Studiază aceste legături începînd cu tinerețea lui Vlad Țepeș, petrecută la Sighișoara, pînă la moartea sa în războiul cu Laiotă Basarab.

Așa după cum arătase Gr. Conduratu, încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, aceste legături marchează o tradiție în materie de politică externă promovată de domnitorii Țării Românești, începînd cu Basarab I întemeietorul pînă la Vlad Dracul. În Transilvania, Vlad Țepeș atît în exil cît și ca pretendent la tron a găsit adăpost stabilînd raporturi cu personalitățile politice și cu negustorii de vază cu sprijinul cărora a reușit de două ori să ocupe tronul Țării Românești (1456 și 1476). Autorul constată că aceste raporturi nu au fost întodeauna într-o strînsă colaborare. O perioadă de ani aceste raporturi au îmbrăcat caracterul tacit al unui război nedeclarat împotriva negustorilor sași din Sibiu și Brașov, ca o consecință a protecției comerțului indigen. Se subliniază că după pierderea tronului în anul 1462, Vlad Țepeș care s-a refugiat din nou în Transilvania, a fost considerat ca un prizonier al Statului, fiind întemnițat succesiv la Buda și la Vișegrad. După ce și-a recăpătat drepturile politice și civile s-a servit de talentele militare ale lui Vlad Țepeș în războaiele antiotomane din Serbia și Bosnia (1476). În concluzie autorul arată că în a treia domnie Vlad Țepeș a avut bune raporturi cu negustorii sași din Sibiu și Brașov și totodată a încercat să ducă lupta antiotomană cu sprijinul Transilvaniei, Ungariei și Moldovei.

În articolul «*Știri din narațiunile germane despre Vlad Țepeș*», autoarea Ștefana Simionescu, arată că Vlad Țepeș este singurul domnitor român a cărui faimă existentă încă în limbul vieții sale, a durat mult peste veacuri dar într-o imagine diformată a personalității lui. Pentru mulți, numele lui este încă legat sau echivalent cu cel al unei ființe de o cruzime mai puțin întilnită, la această imagine, eronată contribuind literatura beletristică și producția cinematografică foarte bogată apărută în secolul nostru.

În narațiunile germane sînt arătate raporturile lui Vlad Țepeș cu Transilvania, lupta antiotomană dusă de el și încercările sale de a consolida autoritatea centrală a statului. Aceste narațiuni pot fi atestate cu sursele documentare și alte materiale din epoca cînd au fost redactate.

Adevărul istoric este că figura lui Vlad Țepeș nu este numai aceea redată de aceste narațiuni, dar pentru a cunoaște adevărul în adevăratul sens al lui este necesară examinarea acestor izvoare. Autorul acestor narațiuni a căutat să arate cruzimea lui Vlad Țepeș. În realitate ele arată că personalitatea lui Vlad Țepeș trăiește în conștiința maselor, chiar sub formă de legendă.

Autoarea folosește un bogat material românesc și străin, am putea spune pînă la ultimele lucrări consacrate lui Vlad Țepeș.

În articolul «*Contribuții la studiul însemnelor heraldice ale lui Vlad Țepeș*» de Dan Cernovodeanu sînt analizate însemnele heraldice ale acestui domnitor.

Ca și antecesorii săi pe tronul Țării Românești, Vlad Țepeș a folosit o serie de însemne heraldice (ce se gravau deobicei pe monede, pe sigilii sau pe inele sigilare), însemne care — conform practicilor feudale curente la acea epocă — îi atestau stăpînirea asupra principatului muntean.

În privința simbolurilor armoriolate aflate pe vestigii de ordin numismatic, trebuie precizat — constată autorul — că deși este indubitabil că Vlad Țepeș a bătut monedă, totuși pînă în prezent nu s-a găsit nici un exemplar emis în domeniile sale.

În timpul ultimii domnii din anul 1476 a lui Vlad Țepeș, se constată o inovație în aspectul sigiliului din categoria «*Nova Plantatio*» de tipul III. Aceste sigilii reprezintă tendința de a înfălișa portretele princiare ale lui Vlad Țepeș și Vlad Dracul,

inovație care va găsi imitatori și la alți voievozi ai Țării Românești din perioada următoare lui Vlad Țepeș în concepția iconografică a sigiliilor.

«*Vlad Țepeș — cronologie, bibliografie*» de Constantin Rezachievici. Puternica personalitate a lui Vlad Țepeș, acțiunile sale pe plan intern și extern au stîrnit un mare interes în rîndul contemporanilor, dar cu toate că în jurul său s-au țesut numeroase «povestiri», informația documentară propriu-zisă nu e prea bogată, lăsînd loc unor interpretări și ipoteze adesea foarte diferite. Autorul sintetizează datele izvoarelor și rezultatele istoriografiei, reinviind tabloul vieții și activității unui mare voievod al românilor.

Autorul împarte articolul în trei părți: a) cronologie, b) bibliografie: Vlad Țepeș, izvoare documentare și narative, c) lucrări speciale.

«*Între sultan și împărat: Vlad Dracul în 1438*» de Virgil Ciociltan. Autorul comentează un document privind expediția turcească din 1438 în Transilvania, rămas necunoscut pînă acum istoriografiei românești; este vorba de o scrisoare trimisă la 11 septembrie 1438 de Iodocus de Heilbrann de Viena unui prieten din Dal, cuprinzînd note marginale de mare importanță scrise de capelanul regelui Albert. Noile știri redade de acest document clarifică datele cronologice legate de atacul Turcilor, întinerariul parcurs, efectivele armatei și scopul strategic urmărit de sultan. Documentul mai cuprinde informații privind pe Vlad Dracul, a cărui domnie nu este prea bine cunoscută. Noile izvoare ne permit de a analiza într-o nouă lumină, relațiile dintre Vlad Dracul și sultanul Murad, mai ales întîlnirea dintre acești doi suverani și atitudinea lui Vlad Dracul în timpul campaniei din 1438, la care fusese constrîns să ia parte. Analizînd în contextul internațional în care s-a desfășurat campania din 1438 și scopul urmărit de sultan, autorul trage concluzia că această campanie nu a avut consecințe politice și strategice importante.

«*Momente principale ale dezvoltării dreptului românesc de la începuturi pînă la constituirea statului național român*», de Valentin Georgescu. Autorul face o succintă analiză a dezvoltării dreptului românesc în această perioadă. Nu dă nici un fel de bibliografie și nu aduce nimic nou față de articolele sale anterioare. Este un rezumat puțin folositor și se prezintă mai mult sub forma unor note care ar putea servi la o serie de viitoare studii pentru specialiști.

Dr. STELIAN MARINESCU

SLUJBA SF. CUVIOS DIMITRIE BASARABOV LA VEGERNIA CEA MARE STIHIRILE

pe 6. Glasul al 4-lea Podobia: CA PRE UN VITEAZ

de CHIRIL POPESCU

I

Nici - de - cum — nu te-ai în - șe - lat — de dul - ce - e - ți -

Moderato

Nici - de - cum — nu te-ai în - șe - lat — de dul - ce - e - ți -

le tru - pu - lui, nici de sla - va vea - cu - lui — ce - stui tre - că -

le tru - pu - lui, nici de sla - va vea - cu - lui — ce - stui tre - că -

tor te-ai a - mă - git — cu — is - pi - te - le slă - vi - i -

tor te-ai a - mă - git — cu — is pi - te - le slă - vi - i -

te — Di - mi - tri - e; ci cu to - tul te-ai a - ră - tat,

te — Di - mi - tri - e; ci cu to - tul te-ai a - ră - tat,

slu - gă bu — nă — stă - pî - nu - lui, ju - gul cel prea bun —

slu - gă bu — nă — stă - pî - nu - lui, ju - gul cel prea bun —

pri - i - mind și sa - ar - ci - na cea u - șoa - ră a vi -

pri - i - mind și sa - ar - ci - na cea u - șoa - ră a vi -

e - ții cei cu - ra - te; pen - tru a - cea as -

e - ții cei cu - ra - te; pen - tru a - cea as -

ta te - fe - ri - ci - im.

ta te - fe - ri - ci - im.

As - cul - tînd pre stă - pî - nul tău, cel ce zi - i -

As - cul - tînd pre stă - pî - nul tău, cel ce zi - i -

ce prin ros - tul său; Cei ce vo - eș - te a ur - ma du - pă.

ce prin ros - tul său; Cei ce vo - eș - te a ur - ma du - pă

mi - ne, să le - pe - de toa - tă vo - ia sa - tru - peas - că,

mi - ne, să le - pe - de toa - tă vo - ia sa - tru - peas - că,

și cru — cea să-și ia, și să vi — e du — pă mi — ne. Din ♩
X

și cru — cea să-și ia, și să vi — e du — pă mi — ne. Din

prun — ci — ia ta ai un — mat a — ceas — ta, le — pă — dîn — du —

prun — ci — ia ta ai un — mat a — ceas — ta, le — pă — dîn — du —

te de toa — tă de — șer — tă — ciu — nea lu — mea — scă, ♩
h

te de toa — tă de — șer — tă — ciu — nea lu — mea — scă,

prea cu — vi — oa — se — Di — mi — tri — e — e. ♩
X

prea — cu — vi — oa — se — Di — mi — tri — e — e.

III ♩
X Zi — ce Pa — vel — A — pos — to — lul, ♩
h va — sul cel

Zi — ce Pa — vel — A — pos — to — lul, va — sul cel

Sfi — înt al a — le — ge — rii: ♩
h Pre cei slabi și pre cei sim — pli — ia

Sfi — înt al a — le — ge — rii: Pre cei slabi și pre cei sim — pli — ia

a - les Dom - nul, ca să în - frun - te - ze pre cei tari ai, lu -

a - les Dom - nul, ca să în - frun - te - ze pre cei tari ai lu -

mii a - ces - te - ia; ca - re o măr - tu - ri - se - esc pen - tru

mii a - ces - te - ia; ca - re o măr - tu - ri - se - esc pen - tru

ti - ne, Cu - vi - oa - se; ca păs - tor fi - ind, sim - plu,

ti - ne, Cu - vi - oa - se; ca păs - tor fi - ind, sim - plu

și slu - gă în - tre oa - meni, ca un prunc fă - ră pri -

și slu - gă în - tre oa - meni, ca un prunc fă - ră pri -

ha - nă; cu fe - ri - ci - i - re te - a prea mă - ri - it.

ha - nă; cu fe - ri - ci - i - re te - a ,prea mă - ri - it.

Os - te - ne - le - le tru - pu - lui, în - frî - na - rea

Os - te - ne - le - le tru - pu - lui, în - frî - na - rea

pof - te - lor și pri - vi - ghe — rea de toa - te nop - ți - le,

pof - te - lor și pri - vi - ghe — rea de toa - te nop - ți - le,

sme - re — e - ni - ia cea — a — că - tre toți și blîn - de -

sme - re — e - ni - ia cea — a — că - tre toți și blîn - de -

ți — le, te - au prea - mă - rit și ves - tit — te - a a - ră - tat tu -

ți — le, te - au prea - mă - rit și ves - tit — te - a a - ră - tat tu -

tu - ro - or cre - din - cio - și - lor, o, Di - mi — tri — e; ci

tu - ro - or cre - din - cio - și - lor, o, Di - mi — tri — e; ci

ca cel ce ai ma - re în - drăz - nea - lă — că - tre Stă - pî - nul,

ca cel — ce ai ma - re în - drăz - nea - lă — că - tre Stă - pî - nul,

roa - gă - te ca și noi to - oți să ne mîn - tu - i — im.

roa - gă - te ca și noi to - oți să ne mîn - tu - i — im.

Ca o stea fi - ind lu - mi - nat de la ra - ze - le

Ca o stea fi - ind lu - mi - nat de la ra - ze - le

Soa - re - lui ce - lui î - nalt și lu - mi - nat I - i sus Hris - tos,

Soa - re - lui ce - lui î - nalt și lu - mi - nat I - i - sus Hris - tos,

ce - lor ce si - în - te - em în - tu - ne - cați de no - o -

ce - lor ce si - în - te - em în - tu - ne - cați de no - o -

rul is - pi - te - lor; și de re - le su - pă - rări; ca

rul is - pi - te - lor; și de re - le su - pă - rări; ca

să pu - te - e - em fi fii lu - mi - nei prin

să pu - te - e - em fi fii lu - mi - nei prin

can - de - la a - pri - în - să, ie - și - ind spre în - tîm -

can - de - la a - pri - în - să, ie - și - ind spre în - tîm -

pi - na - rea Mi - re - lui și Stă - pî - î - nu - lui - i.

pi - na - rea Mi - re - lui și Stă - pî - î - nu - lui - i.

VI Pre noi ca - ri te fe - ri - cim cu cre - di - in - ță,

Prin noi ca - ri te fe - ri - cim cu cre - di - in - ță

și prăz - nu - im prin gla - suri de la - u - dă po - me - ni -

și prăz - nu - im prin gla - suri de la - u - dă po - me - ni -

rea ta, de tot ne - ca - zul și pa - ti - ma, de boa -

rea ta, de tot ne - ca - zul și pa - ti - ma, de boa -

— le — nă - praz - ni - ce de pri - me - e - j - dii și de ne - voi,

le — nă - praz - ni - ce de pri - me - e - j - dii și de ne - voi,

mîn - tu — e — eș - te - ne te ru - găm; ca să prea - mă - rim

mîn - tu — e — eș - te - ne te ru - găm; ca să prea - mă - rim

în - drăz - ni — i - rea ce ai că - tre Stă - pî - nul,

în - drăz - ni — i - rea ce ai că - tre Stă - pî - nul,

ca o slu - gă cre - din - cioa - să prea fe - ri - ci -

ca o slu - gă cre - din - cioa - să prea fe - ri - ci -

te Di - mi - trie - e .

te Di - mi - trie - e .

SLAVA

Glasul al 2-lea

Pre - cum oa - re cî - înd po - o - ru - um - bul

Pre - cum oa - re cî - înd po - o - ru - um - bul

a ves - tit lui No - e con - te - ni - rea po - to - o -

a ves - tit lui No - e con - te - ni - rea po - to - o -

pu - lui și îm - blîn - zi - i - rea Stă - pî - î -

pu - lui și îm - blîn - zi - i - rea Stă - pî - î -

nu — u — lui, ♩ a — șa și Sfi — in — te — le ta — le Moa — ște

nu — u — lui, a — șa și Sfi — in — te — le ta — le Moa — ște

prea fe — ri — ci — te, ♩ ne-au pri — ci — nu —

prea fe — ri — ci — te, ne-au pri — ci — nu —

it ♩ în — ce — ta — a — rea tu — tu — ror scî — în —

it în — ce — ta — a — rea tu — tu — ror scî — în —

be — e — lor, ♩ și nu nu — mai ves — ti — tor de bu —

be — e — lor, și nu nu — mai ves — ti — tor de bu —

cu — ri — e te-ai a — ră — tat, ♩ ci și mij — lo — ci — tor te-ai

cu — ri — e te-ai a — ră — tat, ci și mij — lo — ci — tor te-ai

fă — cu — ut — că — tre Do — om — nul, ♩ pen — tru a — li —

fă — cu — ut — că — tre Do — om — nul, pen — tru a — li —

na — rea — mi — ni — ei, cei cu drep — ta — a — te

na — rea — mi — ni — ei, cei cu drep — ta — a — te

por — ni — tă a — su — pra noa — as — tră. Pen — en —

por — ni — tă a — su — pra noa — as — tră. Pen — en —

tru a — cea — sta to — oți cu un glas — te — fe — ri —

tru a — cea — sta to — oți cu un glas — te — fe — ri —

— cim, și cu — u cre — e — di — i — in — tă —

— cim, și cu — u cre — e — di — i — in — tă —

a — ler — găm la a — ju — to — o — ru — ul tău ca prin

a — ler — găm la a — ju — to — o — ru — ul tău ca prin

ru — gă — ciu — ni — le ta — le ce — le bi — ne pri —

ru — gă — ciu — ni — le ta — le ce — le bi — ne pri —

i - mi - te lui Dum - ne - zeu, să scă - păm de

i - mi - te lui Dum - ne - zeu, să scă - păm de

toa . tă is - pi - i - ta

toa . tă is - pi - i - ta

și veci - ni - cei îm - pă - ră - ți ei ce - ce -

și veci - ni - cei îm - pă - ră - ți ei ce - ce -

rești să - a - a - ne îm - păr - tă - și - im

rești să - a - a - ne îm - păr - tă - și - im

și acum.....Dogmatica glas.II -

STIHIRA I LA LITIE

Glasul I-iu ♩

♩

♩
 ♩

Cel mai mic în - tre sa - te și ne - so - co - tit, Ba -

Andante

Cel mai mic în - tre sa - te și ne - so - co - tit Ba -

sa-ra — bo — vul prin naș — te — rea, ta — la — ai cin —

sa-ra — bo — vul prin naș — te — rea ta — la — ai cin —

stit și cu creș — te — rea ta l-ai prea — a — mă — ă — rit

stit și cu creș — te — rea ta l-ai prea — a — mă — ă — rit

și cu vi — ia — ța cea fă — ră pri — ha — a — nă Prea Cu —

și cu vi — ia — ța cea fă — ră pri — ha — a — nă Prea Cu —

vi — oa — a — se pă — ri in te, în — tru ce — tă —

vi — oa — a — se pă — ri in te, în — tru ce — tă —

și — le ce — le ves — ti — te l-ai î — în — nă — îl —

și — le ce — le ves — ti — te l-ai î — în — nă — îl —

țat; și a — pa cea mi — că — a Lo — o — mu — u —

țat; și a — pa cea mi — că — a Lo — o — mu — u —

tă-mă-du-iri în-tru ne-pu-tin-țe dă-ru-in-

du-ne și a-pă-rîn-du-ne de is-pi-te-

le-vrăj-mă-a-șu-u-lui pre-no-oi-

cei-ce-cu-cre-din-ță nă-zu-im sub-a-co-

pe-ră-mi-în-tu-ul-tău Roa-gă-te Do-

om-nu-lui Dum-ne-zeu, să ne dă-ru-ias-că no-

uă ier-ta - re de pă - ca - a - a - te, și i

uă ier-ta - re de pă - ca - a - a - te și i

ma - a - re mi - i - i - lă.

ma - a - re mi - i - i - lă.

LA LITIE - SLAVA

Glasul al V-lea Ѳ Ѳ

Cu - vi - oa - se Pă - ri - i - in - te din prun -

Cu - vi - oa - se Pă - ri - i - in - te din prun -

ci - e fap - te - lor ce - lor bu - u - ne - ur -

ci - e fap - te - lor ce - lor bu - u - ne - ur -

mînd și vi - u - ța cea ră - ră - pri - i - ha - a -

mînd și vi - a - ța cea fă - ră - pri - i - ha - a -

nă prin mun - că - cî - îș - ti - i - gînd,

nă prin mun - că - cî - îș - ti - i - gînd,

vas a-les te-ai a-ră-tat al sff în-tu-u-

vas a-les te-ai a-ră-tat al sff în-tu-u-

lu-ui Duh, și de la dî-î-î în-sul în-

lu-ui Duh, și de la dî-î-î în-sul în-

vred-ni-cin-du-te da-ru-lui de mi-nuni, ai

vred-ni-cin-du-te da-ru-lui de mi-nuni, ai

în-tă-rit pre oa-a-meni în fri-ca Dom-

în-tă-rit pre oa-a-meni în fri-ca Dom-

nu-u-lui. Iar a-cum cu stră-lu-ci-i-

nu-u-lui. Iar a-cum cu stră-lu-ci-i-

rea Dum-ne-ze-e-ști-lor-ra-ze lu-u-mi

rea Dum-ne-ze-e-ști-lor-ra-ze lu-u-mi-

nî — în — du — te, roa — gă — te lui Hris-

nî — în — du — te, roa — ga — te lui Hris-

tos — os Dum — ne — zeu, să lu — mi — ne — ze O —

tos — os Dum — ne — zeu, să lu — mi — ne — ze O —

chii no — oș — tri cei su — u — fle — tești ca să nu ne

chii no — oș — tri cei su — u — fle — tești ca să nu ne

po — rig — nim. în — tru în — tu — ne — re — cu — ul pă —

po — tig — nim în — tru în — tu — ne — re — cu — ul pă —

ca — a — te lor, Pă — rin — te — e — Di —

ca — a — te lor, Pă — rin — te — e — Di —

mi — tri — e — e — e — e — e.

mi — tri — e — e — e — e — e.

Și acum a Învierii de la Glas-ul al V-lea

LA STIHOAVNĂ STIHIRILE

Glasul I-ii Podobia : PEA LĂUDAȚILOR MUCENICI...

 Pă - rin - te Di - mi - tri - e de mic și - ai în - frî - înt
 Pă - rin - te Di - mi - tri - e de mic și - ai în - frî - înt

 pof - te - le, și toa - tă vo - ia dul - ce - ți tru - pu - lui ai
 pof - te - le, și toa - tă vo - ia dul - ce - ți tru - pu - lui ai

 le - pă - dat, și cu vi - te - ji e îm - po - tri - va
 le - pă - dat, și cu vi - te - ji e îm - po - tri - va

 șar - pe - lui te - ai lup - tat, prin po - ost și prin ru - gă -
 șar - pe - lui te - ai lup - tat, prin po - ost și prin ru - gă -

 ciu - uni, pî - nă l - ai bi - ru - it; pen - tru a -
 ciu - uni, pî - nă l - ai bi - ru - it; pen - tru a -

cea - as - ta cu - nu - na os - te - ne — le — lor de la

cea - as - ta cu - nu - na os - te - ne — le — lor de la

Do - om - nul Dum - ne - zeu ai pri — mi - it.

Do - om - nul Dum - ne - zeu ai pri — mi - it.

II Nici sîn — ge nici trup ai bi - ru it de trei ori

Nici sîn — ge nici trup ai bi - ru - it de trei ori

fe — ri — ci — te, ci pre vrăj - ma — șul di - a —

fe — ri - ci — te, ci pre vrăj - ma — șul di - a.

vol, ca — re a iz - go - nit — pre A - dam, — pre E - e -

vol, ca — re a iz - go - nit — pre A - dam, — pre E - e -

va și pre noi pre toți din rai, cu sfa - tul cel vi - clea - an

va și pre noi pre toți din rai, cu sfa - tul cel vi - clea - an

și în-șe-lă-to-or spre po-mul cel o-prit. Ci ca

și în-șe-lă-to-or spre po-mul cel o-prit. Ci ca

ia-răși toți să ciș-ti-găm fe-ri-ci-rea,

ia-răși toți să ciș-ti-găm fe-ri-ci-rea,

roa-gă-te că-tre Do o-om-nul.

roa-ga-te că-tre Do o-om-nul.

III Pre no-oi cei de tot în-gre-u-iați cu sar-ci

Pre no-oi cei de tot în-gre-u-iați cu sar-ci-

na pof-te lor, și cu is-pi-te-le boa-le-lor;

na pof-te lor, și cu is-pi-te-le boa-le-lor;

ca-ri nu cu-te-zăm să ri-di-căm o-

ca-ri nu cu-te-zăm să ri-di-căm o-

chii spre mi — la Stă — pi — nu — lui, a — co — pe — re — ne
chii spre mi — la Stă — pi — nu — lui, a — co — pe — re — ne

sfin — te cu Da — rul tău, și ne mîn — tu — eș — te din ne —
sfin — te cu Da — rul tău, și ne mîn — tu — eș — te din ne —

vo — oi prin — mij — lo — ci — rea — ta, că — tre Dom —
vo — oi prin — mij — lo — ci — rea — ta că — tre Dom —

nul Dum — ne — zeu ru — gîn — du — te.
nul Dum — ne — zeu ru — gîn — du — te.

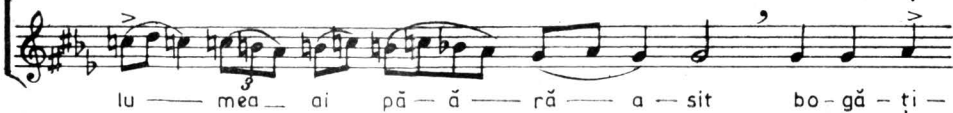
SLAVA LA STIHOAVNĂ

Glasul VI

Cu — vi — oa — se — Pă — ri — i — în — te, gla — sul
Cu — vi — oa — se — Pă — ri — i — în — te, gla — sul

E — van — ghe — li — ei Dom — nu — lui a — as — cu — ul — tînd,
E — van — ghe — li — ei Dom — nu — lui a — as — cu — ul — tînd,

lu — mea — ai pă — ă — ră — ă — sit bo — gă — ți —

lu — mea — ai pă — ă — ră — a — sit bo — gă — ți —

ia și sla — a — va în — tru ni — mi — ic le — ai so — o —

ia și sla — a — va în — tru ni — mi — ic le — ai so — o —

co — o — tit, și că — tre to — oți — ai stri —

co — o — tit, și că — tre to — oți — ai stri —

gat: Iu — biți — pre — e — Du — um — ne — e — zeu

gat: Iu — biți — pre — e — Du — um — ne — e — zeu

și veți a — fla Dar ve — eș — nic și fă —

și veți a — fla Dar ve — eș — nic și fă —

— ră — de — e — sfi — î — șit! Să

— ră — de — e — sfi — î — șit Să

nu cin-stiți ni - mic — mai mult de - cît dra — a —

nu cin-stiți ni - mic — mai mult de - cît dra — a —

go - os — tea — a lui, că în - tru sla - va sa

go - os — tea — a lui, că în - tru sla - va sa

cînd va — ve — ni, să a - flați o —

cînd va — ve — ni să a - flați o —

di - i — ih - nă su - fle - te - lor voa — as -

di - i — ih - na su - fle - te - lor voa — as -

tre, în - pre - u — nă cu — toți —

tre în - pre - u — nă cu — toți —

sfi — i — in - ții. Cu a - le că - ro - ra ru -

sfi — i — in - ții. Cu a - le că - ro - ra ru -

gă - ciu — uni, Hri — i — stoa — a — a — se,

gă - ciu — uni, Hri — i — stoa — a — a — se,

pă - ze — eș - te și mîn - tu - e — eș - te

pă - ze — eș - te și mîn - tu - e — eș - te

su — u — fle - te — le noa — a — stre.

su — u — fle - te — le noa — a — stre.

Și acum a Născătoarei : Născătoarei de Dumnezeu -Tu ești vița cea adevărată...

TROPARUL SFÎNTULUI

Glasul VIII ♩ ♩

Moderato

În - tru ti - ne Pă - rin - te cu o - sîr - di - e

În - tru ti - ne Pă - rin - te cu o - sîr - di - e

s-a mîn - tu - i — it — cel — du — pă — chip, că lu -

s-a mîn - tu - i — it — cel — du — pă — chip, că lu -

înd cru — cea ai ur - mat lui Hris - tos, și lu - crînd ai

înd cru — cea ai ur - mat — lui Hris - tos și lu - crînd ai

în - vă - țat, să nu se ui - te la trup, căci e - es - te...

în - vă - țat să nu se ui - te la trup, căci e - es - te...

tre - că - tor; ci să poar - te gri - jă - de

tre - că - tor; ci să poar - te gri - jă - de

su - u - flet de lu - crul cel ne - mu - ri - tor. Pen - tru a -

sú - u - flet de lu - crul cel ne - mu - ri - tor. Pen - tru a -

cias - ta și cu în - ge - rii îm - pre - u

cias - ta și cu în - ge - rii îm - pre - u

nă se bu - cu - ră Prea Cu - vi - oa - se Pă - rin - te

na se bu - cu - ră Prea Cu - vi - oa - se Pă - rin - te

Di - mi - tri - e Du - hul - tău.

Di - mi - tri - e Du - hul - tău.